

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ВСП «ВІННИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗУНУ»

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Вінниця, 11-12 квітня 2024 року

ТОМ I
Частина I

Вінниця – 2024

УДК [001+316.3] «313»

С 91

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету

Протокол № 5 від 25 квітня 2024 р.

Програмний комітет конференції:

Десятнюк О. М. – д.е.н., професор, ректор ЗУНУ;

Дивак М. П. – д.т.н., професор, проректор з наукової роботи ЗУНУ;

Погріщук Б. В. – д.е.н., професор, директор ВННІЕ ЗУНУ;

Мельник В. І. – д.е.н., професор, заступник директора з наукової роботи ВННІЕ ЗУНУ;

Організаційний комітет конференції:

Добіжа Н. В. – д.е.н., професор, директор ВСП «Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва ЗУНУ»;

Мартусенко І. В. – к.г.н., доцент, заступник директора ВННІЕ ЗУНУ;

Погріщук Г. Б. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування ВННІЕ ЗУНУ;

Світлак І. І. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін ВННІЕ ЗУНУ;

Пилявець В. М. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, обліку та оподаткування ВННІЕ ЗУНУ;

Дончак Л. Г. – к.е.н., доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування ВННІЕ ЗУНУ;

Очеретяний В. В. – к.і.н., доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін ВННІЕ ЗУНУ.

С 91 Сучасні пріоритети розвитку науки та суспільства: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 11-12 квітня 2024 року: у 2-х т. Т.1. Ч.1. / За заг. ред. В.І. Мельник. Тернопіль: Крок, 2024. 228 с.

ISBN

До збірника включено статті та матеріали доповідей учасників конференції. Розглядаються сучасні пріоритети розвитку науки та суспільства. Висвітлюються економічні та обліково-аналітичні аспекти суспільного розвитку; фінансові та організаційні засади розвитку науки та суспільства; правові детермінанти впливу на наукову та соціально-економічну діяльність; педагогічні та психологічні чинники й пріоритети суспільного розвитку.

Відповідальність за зміст публікацій та орфографічне оформлення несуть їх автори

Погрішук Б.В., Мазур В.В. Методологічні аспекти обґрунтування пріоритетних напрямів регіонального розвитку	6
Мельник В.І. Пріоритети екологобезпечного відновлення у забезпеченні сталого розвитку	9
Потриваєва Н.В. Особливості класифікації збитків, заподіяних аграрним підприємствам внаслідок збройної агресії рф	12
Zadorozhnyi Z-M., Yasyshena V.V. Se of artificial intelligence in accounting: negative and positive aspects	16
Дончак Л.Г. Перспективи впровадження екологічних інновацій у бізнесі	19
Гарашук О.В., Куценко В.І. Науково-освітня парадигма України в умовах інформатизації суспільства: шляхи вдосконалення	22
Ясишена В. В., Квас Н. О. Екологічні показники автомобіля: шляхи підвищення	25
Щирба І.М., Щирба М.М. Аудит ефективності облікової політики підприємства як необхідний інструмент управління підприємством	27
Погрішук О.Б. Щербич В.В., Трачук О.І. Маркетинговий потенціал економічного розвитку підприємства	30
Пилявець В.М. Оцінка ефективності бізнес-планів	33
Позняковська Н.М. Фінансова звітність громадських організацій	35
Роїк Н.П., Ткаченко О.Г. Репутаційні ризики компанії та шляхи їх подолання	38
Папінко А.І. Аналіз бізнес-процесів іт-підприємств в системі управлінського обліку	40
Циганчук В.А., Мусятовська В.І. Проблеми та перспективи планування матеріально-технічного забезпечення	43
Задорожний М.З. Необоротні активи та їх характерні риси	45
Біла Ю.А. Актуальні питання обліку біомаси	48
Пилявець І.М. Впровадження технології САWІ як перспективного методу збору статистичних даних	50
Бандурка М.Б. Виклики та перспективи обліку соціальної корпоративної відповідальності бізнесу	53
Шестерняк М.М., Любачівський А.І. До питання регулювання аудиту основних засобів	54
Гриник О.І. Взаємодія штучного інтелекту та бухгалтерського обліку	58
Мельник Т.С., Мельник О.В. Методологія AGILE як перспективний напрям розвитку маркетингу на залізничному пасажирському транспорті	60
Циганчук В.А. Проблеми та шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості	63
Мельник Т.С., Христофор О.В. Щодо використання можливостей для економічного розвитку залізничних вокзалів як важливої складової транспортної інфраструктури	65
Горохова М. А. Інтеграція загального менеджменту якості в діяльність закладів вищої освіти	68
Фоменко Н.А. Управління персоналом в умовах цифровізації: огляд зарубіжного досвіду	71

Долюк А.В., Лановий Б.А. Аналіз методів оцінки запасів при їх вибутті	73
Крупка Я.Д., Назаров О. Резервна система корпорації та її обліково-інформаційний супровід	76
Пушкар М.С. Історія формування парадигми обліку подвійного запису	79
Мартусенко І.В. Виміри європейського зеленого курсу	82
Сисоєва І.М., Погріщук О.Б. Використання штучного інтелекту в умовах сталого розвитку	85
Счастний В.О. Діджиталізація та її впровадження в екологічну складову обліку: перспективи та виклики	89
Гріщенко І.В., Білецька Н.В. Параметри оцінки конкурентоспроможності продукції підприємств в сучасних економічних умовах	92
Гріщенко І.В., Одінцова О.О. Основні методи управління конкурентоспроможністю продукції підприємства	97
Якушева Ю.І. Сучасні особливості спортивного менеджменту	101
Martusenko I.V., Martusenko Sofia Peculiarities of the commercial component of modern architecture	104
Анісімов В.М. Здійснення екологічно безпечного природокористування та перспективи європейської інтеграції України	107
Педоренко А.М. Проблеми та шляхи покращення співпраці представників бізнесу та навчальних закладів	110
Балазюк О.Ю. Діджиталізації вітчизняної системи обліку: сучасний стан, можливості та перспективи	113
Гавриш Н.Л., Біла Л.О. Електронна звітність: особливості та практичне застосування	115
Ціхановська О.М. Проблеми розвитку маркетингу в Україні	118
Нагорний В.В. Економічний аспект використання діджитал процесів в бізнесі	120
Покровщук Л.М., Бондар Т.Л., Білецький В.В. Класифікація грошових коштів та її використання для потреб управління підприємством	123
Сиротинська А.П., Сиротинський О.А., Онищук В.А. Тенденції розвитку обліково-аналітичних інформаційних систем для бізнесу	129
Пастернак І., Пастернак Ю. Політика підприємства щодо обліку інвестицій в основні засоби	131
Нагорна О.В. Маркетингові стратегії B2B	134
Янківська Г.А., Беркар В.М. Сутність та структура економічних потреб суспільства	136
Яремко С.А., Корнілов В.О. Напрямки розвитку інтернету речей на базі мікроконтролерів ардуіно	138
Погріщук Г.Б. Управлінські аспекти репутаційних податкових ризиків суб'єктів господарювання	141
Добіжа Н. В. Актуальні питання страхування приватних інвестицій від військових ризиків в Україні	144
Тімошенко Н.М. Інформаційні технології в діяльності сучасних банків	146
Руденко В. В. Менеджмент операційних податкових ризиків на підприємствах	149
Позняковська Н.М. Фінансова звітність громадських організацій	151
Бей С.О. Видатки бюджетів на освіту під час війни	153

Головай Н.М. Стратегії та правові аспекти податкового планування	157
Замай О.О. Інноваційно-економічні засади сталого розвитку вугледобувних підприємств	159
Мирончук В.М. «Зелене» кредитування: пріоритети та глобальні тренди	162
Роледерс В.В. Тренди зеленого інвестування у сучасному світі	164
Смагло О.В. Перспективи розвитку fintech технологій у сфері глобального ринку фінансово-інвестиційних послуг	167
Штефан Л.Б. Особливості діяльності комерційних банків України в умовах воєнного стану	169
Долюк А.В. Відкритість використання публічних коштів в Україні	171
Підгаєць С.В. Концесія як форма державно-приватного партнерства в сучасних умовах	174
Деркач А.М., Козачок А.В. Фінансові та організаційні засади інноваційного розвитку науки та суспільства в Україні	177
Шкварук Д.Г. Особливості застосування зелених фінансів в Україні	180
Шафорост Т.М., Петрова В.О. Формування ефективної фінансової моделі економічного розвитку суспільства	182
Ярова Ю.М. Фінансова грамотність і професійний розвиток: аспекти взаємовпливу	185
Власенко І.В. Роль національної науки у відродженні України	187
Зінченко О.А., Зінченко Д.С. Фінансові та організаційні засади регулювання людського капіталу підприємств за умов цифрових трансформацій суспільства	190
Косова Т.Д., Горбач Є.А. Особливості фінансової діяльності авіаційних підприємств в умовах воєнного стану	192
Мельник В.М. Регуляторні властивості антидемпінгового митого оподаткування: позитиви та недоліки	194
Михасюк І.Р. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в умовах сучасних викликів	197
Ніколаєць К.М. Дистанційні освітні послуги: проблеми та перспективи	200
Поліщук Н.В., Попадюк Я.А. Інвестиційна стратегія підприємства	202
Британська Н.Н. Особливості соціального захисту в умовах воєнного стану	204
Луцишин О.О. Інновації фінансового ринку	206
Петченко М.В. Напрями та джерела фінансування інноваційних екосистем авіатранспортних підприємств	209
Тельнова Г.В. Моделювання фінансування соціальних стандартів в Україні: вплив на темпи економічного росту, доходи та видатки бюджету	211
Чайковський Я.І. Дослідження структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»	213
Чайковський Є.Я., Дзюблюк О.В. Зарубіжний досвід здійснення валютної політики для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України	217
Романуша Ю.В. Дослідження впливу макросередовища на фінансово-економічну діяльність промислових підприємств України	221
Колесник О. В., Проць А. О. Оподаткування операцій з криптовалютами	226

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ
НАПРЯМІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Погріщук Б.В., д.е.н., професор

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Мазур В.В., аспірант ЗУНУ

Обґрунтування пріоритетів регіонального розвитку потребує врахування низки чинників впливу та використання різноманітних способів, методів, підходів та прийомів до оцінки потенціалу регіону й визначення можливостей та стратегічних перспектив.

Оскільки процес розвитку регіону спрямований на створення сприятливого середовища для соціально-економічного, культурного й інфраструктурного зростання різних територій регіонального чи субрегіонального рівня при визначенні пріоритетних напрямів необхідно провести поглиблений аналіз сильних та слабких сторін регіону, визначити наявні можливостей та оцінити наявні ресурси, такі як людські, фінансові, природно-економічні та інші, що потребує використання широкого спектру методів.

Визначення пріоритетів регіонального розвитку лежать в основі формування його стратегії, що ґрунтується на потребах регіону, ключових галузях, реалізації інфраструктурних проектів, програм соціального розвитку та інших складових, що визначають можливі напрями розвитку.

Як зазначають Єрмаков О.Ю., Лайко О.О. : «Методологія формування стратегій економічного

розвитку являє собою упорядковану систему загальнометодологічних і загальнонаукових методів пізнання та специфічної методології. Методологія формування стратегій економічного розвитку є органічним поєднанням логіки розробки стратегічних планів, програм, проектів, специфічних методологічних принципів та підходів...» [1, с.108].

Розробка стратегічних планів на регіональному рівні допомагає встановленню цілей та завдань у довгостроковому періоді й здійснюється шляхом визначення конкурентних переваг регіону, соціального аудиту, оцінки інфраструктурного забезпечення, проведенням SWOT-аналізу, з використанням інших методів проведення стратегічного аналізу регіонального розвитку. Проведення порівняльного аналізу з іншими регіонами сприятиме одержанню обґрунтованих висновків щодо найбільш ефективних напрямків розвитку для конкретного регіону.

Осучаснення політики регіонального розвитку має здійснюватися на основі використання підходу, що базується на врахуванні внутрішніх регіональних чинників впливу на розвиток підприємництва через ефективне місцеве самоврядування та територіальної

організації влади. Зростання рівня інноваційності регіональної економіки є основним чинником зміцнення регіональної конкурентоспроможності на основі підвищення ефективності виробництва та якості продукції, що уможливорює результативний розвиток підприємницького сектору та регіону загалом й сприяє зростанню рівня регіонального валового продукту [2, с.91].

Відновлення динаміки економічного розвитку потребує усунення існуючих проблем та низки обмежень, реалізації ефективних стратегій й практичних заходів щодо виходу з кризових ситуацій та діяльності в сучасних реаліях. Необхідно забезпечити умови для збалансованого розвитку регіональної економіки на секторальному та галузевому рівнях, а також територіального розвитку в межах регіону.

З метою спрямування зусиль на розв'язання проблем регіонального розвитку за найбільш актуальними питаннями у середньостроковий та довгостроковий перспектив, у Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року [3] визначення оперативних завдань та цілей було здійснено з урахуванням наявних «Сфер стратегічного втручання», до яких належать:

- підтримка діяльності, яка направлена на зміцнення регіонального потенціалу розвитку та використання внутрішніх ресурсів росту;

- розв'язання питань щодо розвитку територій різного типу, що мають обмежений доступ до сфери

отримання послуг, громади регіону з низьким рівнем інфраструктурного забезпечення та ін.

Для здійснення поглибленого аналізу соціально-економічного розвитку регіону значний вплив здійснюють обмежувальні чинники: наявні демографічні показники можуть не відповідати реальній ситуації; архівні статистичні дані у розрізі нових адміністративно-територіальних одиниць ще не сформовано; проведення тематичних соціологічних досліджень на регулярній основі не започатковано [3]. Обмежувальними чинниками регіонального розвитку також є:

- згорання багатьох інноваційних та інвестиційних проєктів у промисловості та аграрному секторі економіки. Відновлення зруйнованих під час бойових дій інфраструктурних об'єктів та проведення структурної модернізації супроводжується потребою щодо зростання фінансування;

- ризики фінансово-економічного характеру, що значно ускладнює процеси повного відновлення через недостатнє фінансування таких робіт шляхом залучення ресурсів Державного та місцевих бюджетів, банківських установ, іноземних держав та міжнародних організацій;

- недостатня кількість інфраструктурних об'єктів та потужностей для зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Оскільки, вагома частка прибутків у сфері товарного виробництва забезпечуються передусім сировинною складовою та її експортом;

– відбувається зменшення пропозиції трудових ресурсів через масовий виїзд за кордон громадян України у період, після початку повномасштабної війни, мобілізаційних заходах та участі у бойових діях персоналу промислових підприємств.

Тому, завданням повоєнного відновлення України має стати створення базису для розвитку реального сектора на засадах технологічного оновлення, забезпечення структурної перебудови економіки за пріоритетами розвитку переробних підприємств, втілення у процеси створення і розподілу продукції і послуг прогресивних рішень та європейських практик щодо конкурентоспроможності, сталого розвитку, енергоефективності, ресурсоефективності, циркулярності економіки, екологічної безпеки та чистого виробництва [4, с.9].

На регіональному рівні реалізація окреслених напрямів та пріоритетів включає:

– створення необхідних умов для ефективного розвитку та функціонування підприємництва, розширення джерел інвестиційного забезпечення, кадрове забезпечення галузей та секторів економіки;

– забезпечення потреб населення у сфері охорони здоров'я, якісній освіті, житлі, спортивних та культурних закладах, а також реалізації заходів щодо зменшення відмінностей між різними регіонами у рівні життя населення;

– збереження навколишнього природного середовища та природних ресурсів, впровадження екологічно безпечних технологій виробництва;

– підвищення ефективності системи регіонального управління та взаємодії між різними рівнями влади й налагодження співпраці між різними регіонами;

– розвиток інноваційної, енергетичної, комунікаційної, транспортної та інших різновидів інфраструктури регіону для забезпечення комфорту життя громадян та зручності ведення бізнесу.

Обґрунтування пріоритетних напрямів регіонального розвитку з використанням сучасного методичного інструментарію та ефективна взаємодія між визначенням пріоритетів та стратегією регіонального розвитку надає змогу оптимізації використання ресурсів та зусиль по досягненню цілей регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Єрмаков О.Ю., Лайко О.О. Методологія формування стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2014. Вип. 200(2). С.107-114.

2. Погрішук Б.В., Щербич В.В. Інноваційно-інтегрований підхід до управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Економічні науки», 2023. Вип.2 (62) С. 90-94. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2\(62\).90-94](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2(62).90-94).

3. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: <https://www.vin.gov.ua> (дата звернення: 01.03.23).

4. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с.

ПРІОРИТЕТИ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мельник В.І., д.е.н., професор

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Формування всезагальної усвідомленості щодо наслідків зростання соціальних та екологічних проблем на сучасному етапі економічного розвитку відбувається в умовах загроз та посилення суспільних викликів, що зумовлює потребу зосередження уваги на забезпеченні сприятливих умов життєдіяльності людини та розвитку соціуму. Відновлення України має враховувати неодмінну модернізацію економіки задля сталого та стійкого розвитку, зокрема сприяти цифровому та зеленому переходу відповідно до Європейського зеленого та цифрового порядку денного [1].

Значення «сталого розвитку» полягає у зростанні соціально-економічних вигод для національного господарського комплексу та населення при збереженні та відновленні навколишнього природного середовища й забезпечення відтворення ресурсів природи у довгостроковому періоді. Сталий розвиток соціально-економічної системи означає реалізацію таких взаємопов'язаних та взаємозумовлених складових [2]: формування конкурентоспроможної, високоефективної та низьковитратної

економіки; підвищення рівня життя населення та покращення екологічного стану.

Сталий розвиток поєднує економічну складову, що має прояв у зростанні якісних та кількісних трансформацій загальної структури національного господарства; соціальну складову, яка відображає поліпшення якісних характеристик життєдіяльності людини; екологічну складову, що поєднує заходи з раціонального використання ресурсів природного середовища та його збереження, охорони й відновлення. «У рамках реалізації цієї концепції відповідно до принципів гуманізму та демократії має бути забезпечено рівне задоволення потреб людей у розвитку та життя, включаючи якість навколишнього середовища, рівень культури та освіти, а також забезпечення аналогічних можливостей майбутніх поколінь» [3].

Значний вплив на реалізацію механізмів екологобезпечного відновлення здійснюють екологічні, ресурсні та кліматичні обмеження, а також соціальні та економічні впливи.

Гостро постає нині й оцінка збитків, заподіяних довкіллю. Законодавче регулювання галузі

охорони навколишнього природного середовища впливає на діяльність різних галузей національного господарства. Так, у сільському господарстві обмеження щодо використання пестицидів або добрив потребує здійснення інвестицій для впровадження екологічно чистих високоєфективних технологій виробництва, управління використанням ресурсів та збереженням екосистем. Інвестування у впровадження систем водопостачання, зрошення та водовідведення також необхідні для підвищення стійкості функціонування сільськогосподарських підприємств. Необхідно оцінювати ризики та загрози заподіяних збитків екосистемі та визначати способи їх усунення, що потребуватиме значних інвестицій, застосування інноваційних технологій відновлення, а також створення нових інфраструктурних цільових об'єктів.

Проблеми еколого-економічного розвитку також мають значний вплив на споживчі вподобання та громадську думку. Так, загострення уваги на потребі екологічної відповідальності матиме наслідком розробку нових стратегій діяльності, інноваційно-інвестиційного забезпечення, підвищення вимог до виробництва продукції та зміну споживчого попиту.

Розвиток еколого-орієнтованої економіки базується на екологічному імперативі, який слугує основою прийняття багаторівневих рішень. Роль та змістова характеристика екологічного імперативу динамічно змінюються, що залежить від досягнення поставлених цілей та необхідного часу, трансформації відбуваються у бік економіко-екологічних цілей (економічні

переваги) або у напрямі досягнення еколого-економічних цілей (екологічні переваги). Екологічний імператив визначає вимоги процесу трансформації суспільства, формування екологічної політики і впровадження її в усі сфери життя [4, с. 20]. Серед таких вимог чільне місце займають: бачення людини у центрі усіх соціально-економічних процесів; наявні можливості щодо розвитку, збереження та охорони природного середовища людини; усунення причин техногенних впливів; покращення якості життя людини; екологізації системи виховання та навчання й світогляду людини загалом. Визначені вимоги відображають екологічний імператив, його прояви та сутність в органічному та нерозривному зв'язку екологічних, економічних та соціальних цілей сталого розвитку [5, с. 52].

Дотримання принципу «відбудувати краще, ніж було» показує те, що відбудова має бути зосереджена на вирішенні екологічних питань, що визначають сталість виробничих систем, виробництво продуктів харчування, а також таких проблем, як забруднення води, повітря та ґрунтів, кліматична криза та втрата біорізноманіття. Повоєнний розвиток слід розглядати в ширшому контексті сталого розвитку, який має відбуватись інклюзивним шляхом, за участі усіх зацікавлених сторін [6].

Здійснення екологобезпечного відновлення реалізується через відновлення екосистем або створення нових її інфраструктурних елементів, що відзначаються відсутністю негативного впливу, або мають мінімальні його прояви на навколишнє природне середовище. Початку робіт з

відновлення передусь проведення аналізу стану екосистеми визначення причин та рівня її змін.

Екологічнобезпечне відновлення базується на біологічних процесах та потребує ресурсного збалансування щодо використання природніх, людських, біосистемних елементів, рівномірного розподілу вигід та відповідальності за збереження та відтворення природного капіталу між нинішнім та майбутніми поколіннями, що відповідає принципам сталого розвитку. За таких умов важливим є обмеження використання шкідливих речовин та матеріалів, з метою уникнення додаткового навантаження на навколишнє середовища та його забруднення.

Дотримання екологічної безпеки та відновлення природних екосистем є особливо важливими елементами на шляху досягнення сталого розвитку. З метою забезпечення пріоритетів сталого розвитку, важливо здійснювати екологічно безпечному відновлення за такими напрямками, як:

- мінімізації викидів та шкідливих речовин: обмежити потрапляння небезпечних речовин у ґрунт, повітря та воду, зменшити рівень парникових газів та рівень відходів через впровадження у виробничо-господарській діяльності більш ефективних ресурсозберігаючих технологій та реалізації заходів щодо поводження з відходами виробництва та життєдіяльності людини;

- охорона та відновлення біорізноманіття, збереження екосистем, створення заповідників та територій охоронного призначення, а також забезпечення сталого підходу до ресурсозбереження та ресурсовикористання в процесі господарської діяльності;

- розвиток системи виробництва та використання відновлюваних джерел енергії та інноваційних технологій й розбудови інфраструктури для відновлюваних джерел енергії, зокрема гідроенергетики, сонячних та вітрових генеруючих потужностей з метою зменшення використання шкідливих для екології джерел енергії;

- розширення меж економічної діяльності на засадах циркулярності, сприяння впровадження моделі виробництва та споживання, що базується на вторинному використанні ресурсів, додатковій переробці та мінімізації відходів;

- стимулювання розвитку екологічної освіти та більш усвідомленого споживання через впровадження навчальних програм, інформаційних курсів, які спрямовано на формування знань щодо навколишнього середовища та екологічно відповідального суспільства.

Визначені пріоритети та поставлені завдання екологічнобезпечного відновлення мають підкріплюватись планами та стратегіями, орієнтуватись на обґрунтовані сталі рішення, що ґрунтуються на довгостроковому баченні розвитку держави й забезпечити збалансування системи «економіка – навколишнє природне середовище – соціум» на засадах сталого розвитку. Усі чинники, що впливають на екологічнобезпечне відновлення та забезпечення сталості економіки необхідно враховувати при оцінці наявних ризиків та можливостей для інвестування у розвиток галузей національного господарського комплексу.

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. (2022) *Ukraine relief and reconstruction*. EUR-Lex. available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content> (Accessed 12/03 /24).

2. Буряк Є.В., Редько К.Ю., Чорновол А.О., Орленко О.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права, 2022. № 34. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617/568> (дата звернення: 10.03.2024).

3. World Commission on Environment and Development (1987). *UN. Secretary-General. Report of the World Commission on Environment and Development : note / by the SecretaryGeneral.* available at: <https://digitallibrary.un.org/record/139811> (Accessed 12/03 /24).

4. Хвесик М. А., Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. *Соціоекологічні імперативи розвитку сільських територіальних громад* : монографія. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2019. 302 с.

5. Погрішук Б.В., Мельник В.І., Трачук О.І. Соціальне підприємництво в розвитку екологоорієнтованої економіки України. Збірник наукових праць «Вісник соціально-наукових досліджень», 2023., № 3-4 (86-87). С.49-59.

6. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html> (дата звернення: 10.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Потривасва Н. В., д.е.н., професор,
Миколаївський національний аграрний університет

Результати військової агресії рф проти України призводять до щоденних втрат в аграрному секторі економіки країни через руйнування або пошкодження будівель та споруд аграріїв, земельних ресурсів, систем меліорації та інфраструктури, а також випадки мародерства. Підприємства змушені переїжджати та переорієнтовувати свої виробництва, реагуючи на виклики аграрної діяльності в період воєнних дій. Ці

наслідки від військової агресії РФ загрожують не лише продовольчій безпеці України, але і світовій продовольчій безпеці загалом.

Збитки – це багатогранна тема, яка глибоко досліджується науковцями у сфері бухгалтерського обліку, економіки, права та інших галузей. Поліщук І. Ю. дає чітке визначення збитків як зменшення вартості майна юридичної чи фізичної особи, що виникає внаслідок перевищення витрат

над отриманими доходами протягом певного часового періоду [1, с. 130]. Дончик М. П. та Коваль І. Ф. акцентують увагу на вартісному грошовому вираженні майнової шкоди, визначаючи збитки як втрати, витрати та недоотримані доходи, що виникають внаслідок порушення цивільних прав та інтересів особи [2, с. 35]. Хомутенко В. П. та Хомутенко А. В. розглядають економічну природу збитків як втрати у формі зменшення вартості майна підприємства, що не має заборгованості (чистих активів) та упущеної вигоди (потенційного зростання чистих активів) [3, с. 85].

Таким чином, з визначень, наведених вище, випливає, що збитками вважаються будь-які втрати, пов'язані зі зниженням вартості майна (активів), незалежно від причин, які їх спричинили. Військові конфлікти в своїй суті пов'язані з екстремальними

обставинами, включаючи руйнування, пошкодження або знищення матеріальних і культурних цінностей [4, с. 68].

За даними Центра досліджень продовольства та землекористування загальні збитки для сільськогосподарського сектора України у 2023 році досягли вражаючої суми – 10,3 млрд доларів. У Звіті під збитками розуміють грошову вартість фізичних активів, пошкоджених або знищених через вторгнення РФ. Це враховує втрати врожаю, знищення сільськогосподарських угідь і їх фактичне виведення з економічного обороту, а також забруднення залишками військової техніки, паливно-мастильними матеріалами, мінами та іншими вибухонебезпечними предметами [5, с. 4]. Розподіл збитків аграрної галузі за категоріями наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Розподіл збитків аграрної галузі України від військових дій у 2023 році за категоріями

Категорія збитків	Обсяг збитків
Збитки через пошкодження сільськогосподарської техніки, млрд дол. США	5,8
Знищені/викрадені фактори виробництва та вироблена продукція, млрд дол. США	1,97
Збитки через пошкодження зерносховищ, млрд дол. США	1,8
Збитки, завдані багаторічним насадженням, млн дол. США	398,0
Збитки, завдані тваринництву, млн дол. США	254,0
Збитки, завдані аквакультури та рибальству, млн дол. США	35,0

Джерело: складено автором за даними [5, с.8-12]

Основна проблема, з якою стикається аграрна галузь, полягає в серйозних наслідках військових дій, які виражаються у збитках. Класифікації збитків від наслідків військових дій в аграрній галузі притаманні свої особливості. Важливо

зазначити, що у науковій літературі існує чітка диференціація збитків на прямі та непрямі. Прямі збитки – це безпосередні втрати, які можна легко визначити та оцінити (наприклад, втрата майна, пошкодження майна, витрати на ремонт), а непрямими

збитками є опосередковані втрати, які виникають внаслідок прямого збитку (наприклад, втрата прибутку, недоотримані доходи, додаткові витрати) [4].

Збитки, які зазнають аграрні підприємства внаслідок воєнних дій, умовно можна розглядати у трьох аспектах: прямі збитки, непрямі витрати та довгострокові наслідки.

До прямих збитків можна віднести:

1) збитки, завдані зниженням врожаю та пошкодженням сільськогосподарських культур (обстріли, вибухи та інші бойові дії можуть безпосередньо знищити або пошкодити посіви, що призводить до значних втрат врожаю та не лише негативно впливає на доходи фермерів, але й може призвести до дефіциту продовольства, зростання цін тощо);

2) пошкодження та руйнування інфраструктури (зрошувальні системи, елеватори, склади, транспортні маршрути та інші об'єкти критичної інфраструктури можуть бути пошкоджені або зруйновані внаслідок бойових дій, що призводить до перебоїв у виробництві, зберіганні та транспортуванні сільгосппродукції, а також до значних економічних втрат);

3) збитки, завдані тваринництву (загибель тварин внаслідок обстрілів, руйнування ферм та неможливість отримання кормів та ветеринарної допомоги призводять до значних втрат для тваринницьких господарств, що негативно впливає на виробництво м'яса, молока та інших продуктів тваринництва, а також на продовольчу безпеку регіону).

До непрямих збитків (упущеної вигоди) аграрного виробництва внаслідок військових дій належать:

1) зростання цін (війна призводить до зростання цін на паливо, добрива, пестициди, запчастини для сільгосптехніки та інші критично важливі ресурси, що робить ведення аграрного бізнесу значно дорожчим, знижує рентабельність та може призвести до банкрутства фермерських господарств);

2) логістичні проблеми (бойові дії, пошкодження інфраструктури та введені обмеження на пересування призводять до серйозних логістичних проблем, що ускладнює доставку продукції на ринки збуту, робить експорт неможливим або дуже дорогим, що призводить до втрат доходів для фермерів);

3) зменшення інвестицій (невизначеність, пов'язана з війною, та високі ризики інвестування в аграрний сектор призводять до значного скорочення інвестицій, що негативно впливає на розвиток галузі, впровадження нових технологій та оновлення матеріально-технічної бази);

4) втрата робочої сили (переважна більшість працівників аграрного сектору змушені залишити свої робочі місця та виїхати із зон бойових дій в пошуках безпеки, що призводить до дефіциту кадрів, негативно впливаючи на виробництво та збір врожаю).

У класифікації збитків, завданих сільськогосподарським підприємствам, вважаємо за доцільне виокремити довгострокові наслідки бойових дій, а саме:

1) забруднення ґрунту та водних ресурсів (використання хімічної зброї, обстріли складів із добривами та пестицидами, а також руйнування очисних споруд можуть призвести до

серйозного забруднення ґрунту та водних джерел. Це матиме негативний вплив на родючість ґрунтів, якість води та здоров'я людей протягом багатьох років);

2) знищення ґрунтових ресурсів (використання важкої військової техніки, будівництво фортифікаційних споруд та траншей призводить до пошкодження та ерозії ґрунтів. Це зменшує площі орних земель та знижує їхню продуктивність, що може мати довгострокові наслідки для сільського господарства).

Отже, класифікація збитків від наслідків військових дій в аграрній галузі має свої особливості. Варто розподіляти такі збитки не тільки на прямі і непрямі, а додати до класифікації ще й збитки, які мають довгострокові наслідки. Така класифікація збитків, які зазнають аграрні підприємства внаслідок воєнних дій, має важливе значення для побудови системи бухгалтерського обліку збитків для подальшого їх відшкодування країною-агресором.

Список використаних джерел:

1. Поліщук І. Ю. Збитки, їхній економічний зміст та відображення в бухгалтерському і податковому обліках. *Незалежний аудитор*. 2014. № 2 (25). С. 128-132. URL: <http://surl.li/sonznm>
2. Дончик М. П., Коваль І. Ф. Щодо поняття та складу збитків. *Вісник наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Т. 1, № 10. С. 31-36. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5453>
3. Хомутенко В. П., Хомутенко, А. В. теоретичні аспекти економічних втрат українських підприємств унаслідок військової агресії російської федерації як предмету судово-економічної експертизи. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. Вип. 3(21). С. 79-90. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-79-90](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-79-90)
4. Потриваєва Н. Особливості формування витрат з метою оподаткування в умовах воєнного стану. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Миколаїв, 16-17 листопада 2022 р.). Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 66-69. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12018>
5. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення : звіт. Кив : Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр), 2024. 33 с. URL: <http://surl.li/sonte>
6. Сердюк Б. М., Лещук А. А. Теоретичні основи класифікації збитків. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=363>

SE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING: NEGATIVE AND POSITIVE ASPECTS

Zadorozhnyi Z-M. V., Doctor of Economic Sciences, Professor,
West Ukrainian National University,

Yasyshena V.V., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of
Economics of the WUNU

In the modern world, technologies developed on the basis of artificial intelligence (AI) have become an integral part of society. Currently, the use of AI has an impact both on the everyday life of a person and on various social, political, and economic aspects on a global scale. The full automation of the accounting system contributed to the fact that the use of AI in this area is very relevant and can open up new development opportunities for the enterprise, increase its competitiveness and profitability. However, when using it in the accounting system, both positive and negative aspects (risks, caveats) should be taken into account [2].

The use of artificial intelligence in the accounting system has a number of positive aspects, which are listed below.

Automation of routine accounting processes and repetitive tasks in accounting (data processing, processing of primary documents, preparation of reports, analysis of financial indicators, etc.), which will make it possible to reduce the time for performing these tasks, increase labor productivity and free up time.

Increasing the level of accuracy of accounting data processing. Thanks to AI's ability to analyze large amounts of information, it is able to detect and correct errors in accounts. In general, this helps to improve the accuracy of calculations and

financial statements, which reduces errors.

Ability to conduct forecasting and analytical work. Algorithms based on AI are able to analyze financial data and help specialists predict future quantitative and qualitative changes in the state of their enterprise, as well as identify alternative options that will allow to achieve the required state of development. Accordingly, on the basis of such analytical data, managers will be able to make more informed management decisions.

The use of AI will make it possible to reduce the costs associated with the automation of accounting processes. This will allow to reduce costs associated with reducing the number of accounting employees (reduce labor costs, reduce dependence on the human factor, reduce energy, water, heating, office costs). In general, this will help save resources.

The use of AI can improve risk management through the detection and identification of potential financial risks. Of course, an early warning of possible problems will enable the company's managers to take timely measures to avoid and prevent risks.

AI will contribute to effective auditing. It can improve the audit process by speeding up the analysis of financial data, identifying inconsistencies, errors and risks, and establishing compliance

with applicable regulatory and legislative acts.

The above-mentioned aspects reveal progressive changes in the accounting system in connection with the use of AI, but at the same time there are a number of disadvantages (cautions) that should be taken into account.

The use of AI in accounting is associated with a lack of flexibility. The AI program may not be sufficiently flexible (fast) in the event that legislative requirements change or new types of operations appear. An AI system can be customized for specific tasks and data types.

Incompleteness of input data and their quality. The level of efficiency of AI work directly depends on the quality and completeness of input data. If inaccurate or incomplete data enters the AI system, incorrect conclusions and decisions are generated. An important point in working with AI is the clarity and clarity of the request, which depends on the quality and accuracy of the expected answer.

The lack of human (accountant) intervention and expert assessment can be limited in AI-based systems. In this case, the importance of human analysis and decision-making is underestimated.

A problematic aspect of AI implementation is the risk associated with data security and privacy. The use of AI in accounting requires the processing of large volumes of data of various types (internal, external). Software developed on the basis of AI processes large arrays of information from Internet resources and at the same time is connected with the accounting program of the enterprise, which makes the entire accounting system of the enterprise vulnerable to cyber attacks. This can increase the risks of

security breaches and leakage of confidential information.

Complexity of AI implementation and support. The implementation of the AI system to increase the level of accounting and analytical work requires the availability of financial resources for such investments (purchase of software with AI technology), as well as personnel training. It also requires the development of the necessary infrastructure and support for the AI system. Therefore, the use of AI-based developments may not be available to all interested enterprises.

Some limitations in the interpretation of the obtained results. Some algorithms of the AI system can create difficulties in interpreting the results for decision-making (for example, when developed on the basis of complex mathematical models).

The risk of complete dependence on AI technologies can be the cause of the risk that may arise in the event of failures or malfunctions in the AI system. This can lead to serious problems (reduced protection, instability in work) regarding the display of information in accounting and the formation of indicators in financial statements. A complete loss of accounting data processing skills by accountants using a non-computer method (manual, mechanized) can lead to dangerous consequences in case of serious failures in AI technologies.

Lack of legal framework for the use of modern AI-based digital technologies in accounting. This requires the development of a number of normative legal acts that will regulate this process. Also, AI is a computer program that also needs to be accounted for.

Currently, the unemployment associated with the use of AI in the world is gaining momentum. «This is especially

true of the US IT sector, where the unemployment rate has risen to 4.3%, which is significantly higher than the national rate of 3.8%. According to the researchers, this indicates a slowdown in the hiring of employees for entry-level positions due to the expansion of AI-

based automation» [1]. Accordingly, such trends will lead to the reduction of employees in the accounting field.

Advantages and disadvantages (cautions) regarding the use of AI in the accounting system are summarized in Figure 1.

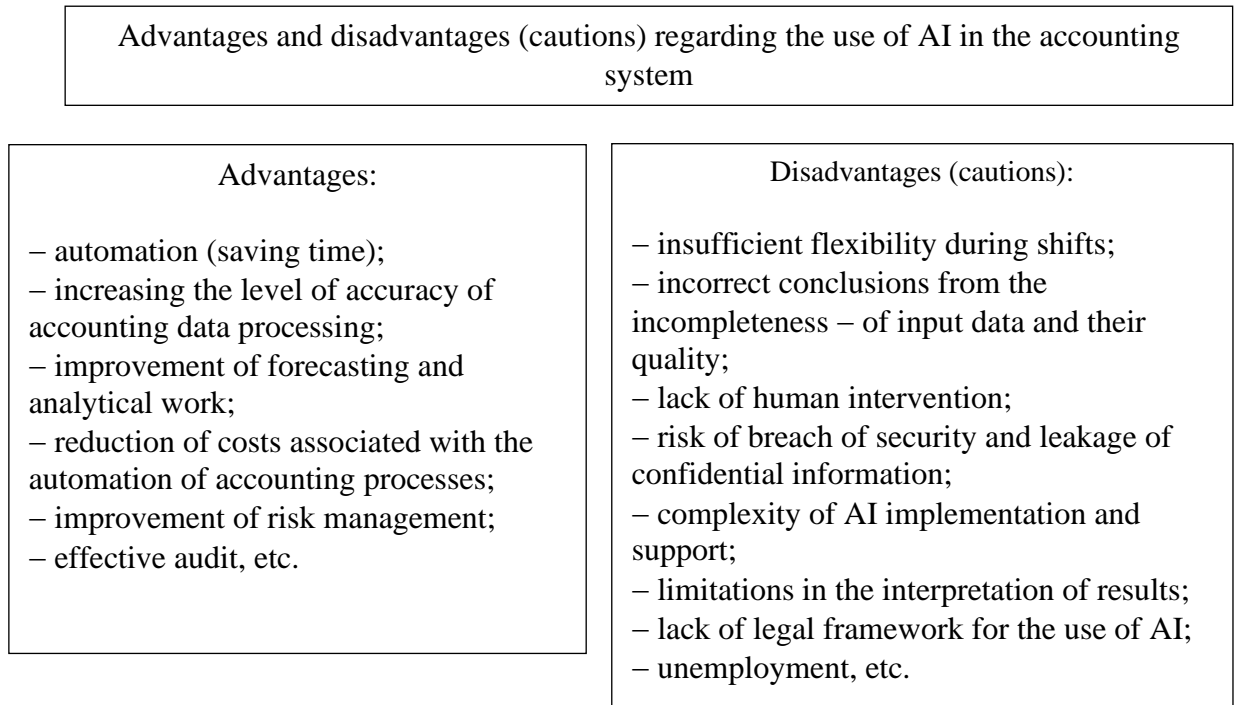

Fig. 1. Advantages and disadvantages of using artificial intelligence in the accounting system

In general, the use of artificial intelligence in accounting is a powerful tool that can improve the efficiency, accuracy and reliability of accounting activities, as well as provide better

financial and risk management in an organization. But the use of AI requires consideration of the dangers associated with its use and management of the risks and limitations associated with its use.

References:

1. Artificial intelligence was called the main reason for the growth of unemployment in the IT sector. URL: <https://noworries.news/shtuchnyj-intelekt-nazvaly-osnovnoyu-prychynoyu-zrostannya-bezrobittya-u-sferi-it/#>
2. Ясишена В. В., Пилявець В. М. Вплив технологій штучного інтелекту на систему обліку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 27-28 березня 2024 р.: ЛНУП, 2024. URL: <http://surl.li/qwscqr>

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У БІЗНЕСІ

Дончак Л.Г., к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Впровадження екологічних інновацій у бізнес є актуальним питанням в сучасному світі, оскільки підприємства стикаються з ростом екологічних проблем і тиском на збереження навколишнього середовища. Введення екологічно орієнтованих практик у бізнес-процеси може не лише сприяти зниженню негативного впливу підприємств на довкілля, але й відкриває нові можливості для створення конкурентної переваги, збільшення інноваційного потенціалу та залучення нових клієнтів зацікавлених у сталому споживанні. У цьому контексті розгляд та аналіз перспектив впровадження екологічних інновацій у бізнесі є важливим кроком у напрямку створення стійкої та відповідальної економіки, що забезпечує гармонію між бізнесом, суспільством і природним середовищем.

Поняття «еко-інновація» вперше з'явилося у світовій літературі в 1996 році в книзі Клода Фасслера та Пітера Джеймса ««Driving Eco-Innovation: A Breakthrough Discipline for Innovation and Sustainability»». На думку авторів, еко-інновації варто розглядати як «нові продукти та процеси, які забезпечують цінність для клієнтів і бізнесу та значно зменшують вплив на навколишнє середовище» [1-3].

На основі вивчення літературних джерел, вважаємо, що екологічні інновації представляють собою новаторські рішення, технології, продукти або підходи, спрямовані на

зменшення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище та сприяння сталому використанню ресурсів. Такі інновації охоплюють широкий спектр сфер, включаючи енергетику, виробництво, транспорт, будівництво та інші галузі, і спрямовані на досягнення балансу між економічним розвитком та збереженням природних ресурсів. Крім цього, екологічні інновації мають за мету зменшити викиди забруднюючих речовин, сприяти використанню відновлювальних джерел енергії, покращувати управління відходами, впроваджувати циркулярні економічні моделі та створювати сталі та ефективні бізнес-практики.

У цьому контексті, екологічні інновації, так само як і будь-які інші, можуть виявлятися у різних формах. Це можуть бути технологічні інновації, що використовують природні матеріали, продуктові інновації, спрямовані на мінімізацію шкідливих викидів, товарні інновації, які створені з ресурсів з коротким терміном розпаду, або організаційні інновації, що впроваджують стандарти якості, сумісні зі сталим розвитком. У більш загальному розумінні, інновації також можуть охоплювати:

1) розробку та впровадження ефективних технологічних процесів, замкнутих виробничих циклів та каскадних технологій використання ресурсів;

2) розробку та використання

обладнання, що економить ресурси та має багатofункціональне призначення;

3) створення та виробництво екологічно чистої продукції [4].

Що стосується перспектив впровадження екологічних інновацій у бізнесі, то ту слід акцентувати особливу увагу на стимулюванні державною політикою, а саме розробка ефективних та дієвих програм та стимулів для підприємств, які вибирають екологічні інновації. Фінансова підтримка та податкові пільги можуть збільшити мотивацію підприємств до активного ведення інноваційної діяльності.

В рамках даної перспективи позитивним є рішення ЄС співфінансувати українські інноваційні проекти у сфері довкілля. Проекти, що реалізуються в межах програми LIFE (єдиний проект ЄС, який присвячений довкіллю, збереженню природного середовища та кліматичним заходам), спрямовані на розвиток та впровадження екологічно інноваційних технологій та методів. За словами радника генерального директорату Європейської комісії з питань довкілля Жан-Клод Мерсіоля, основні цілі включають допомогу учасникам у виконанні планів та стратегій відповідно до законодавства Європейського Союзу, сприяння впровадженню найкращих практик та змін у поведінці, а також сприяння широкому застосуванню успішних рішень. Бенефіціарами проектів в рівних частинах можуть бути приватні компанії, громадські організації та сектор громадськості, а також органи влади на різних рівнях. Радник генерального директорату відмітив, що

для успішного здобуття грантів авторам проектів важливо чітко визначити пріоритети громади та продемонструвати інноваційність запланованих рішень. Європейський Союз забезпечить фінансування на рівні 60% від загальної вартості проектів, а решта 40% повинні бути забезпечені або зацікавленими сторонами, або іншими партнерами. Зазначено, що у деяких проектах у сфері охорони довкілля частка фінансування з боку ЄС може становити до 75% [6].

Слід звернути увагу на той факт, що впровадження екологічних інновацій в бізнесі сприяє сталості бізнес-процесів через оптимізацію виробництва та використання ресурсів. Тобто, це означає, що підприємство може більш ефективно використовувати доступні ресурси, зменшуючи витрати та енергоспоживання. Такий підхід робить бізнес менш залежним від обмежених природних ресурсів та дозволяє уникнути негативного впливу на довкілля. Крім того, сталі бізнес-процеси сприяють стійкості підприємства до змін у економічному та природному середовищі, забезпечуючи йому конкурентну перевагу на ринку.

Однією з ключових перспектив впровадження екологічних інновацій у бізнесі є залучення інвестицій та фінансової підтримки. Цей процес включає ряд важливих аспектів:

1) зацікавленість інвесторів та фінансових установ зростає внаслідок спільної уваги до екологічних питань та сталого розвитку, що може значно підвищити попит до підприємств, які активно впроваджують екологічні інновації;

2) підприємства, які приділяють увагу екологічним інноваціям, можуть отримати кращий доступ до фінансування від різних джерел;

3) зростаючий попит на екологічно чисті технології та продукцію може сприяти створенню нових ринків для зелених інвестицій, адже інвестори вбачають перспективу розвитку таких ринків і спрямовують свої ресурси в цьому напрямку;

4) інвестиції в екологічні інновації можуть зробити підприємство менш вразливим до ризиків, пов'язаних із змінами в екологічному законодавстві, споживчих уподобаннях та інших екологічних факторах;

5) залучення грантів та субсидій від держав та міжнародних організацій може слугувати додатковим стимулом для інвесторів підтримувати екологічно орієнтовані підприємства.

Цілком доцільно зазначити, що впровадження екологічних інновацій в бізнес не лише сприяє захисту довкілля, але й є одним з основних чинників для досягнення значних економічних і соціальних вигід. Однією з основних переваг є зниження витрат на енергію та ресурси, що сприяє створенню ефективних та економічно вигідних бізнес-процесів.

Екологічні інновації також впливають на підвищення продуктивності та якості виробництва. Використання чистих технологій та ефективного управління ресурсами

піднімає якість продукції, що сприяє покращенню конкурентоспроможності підприємств на ринку. Разом з цим, зростаючий попит на екологічно чисті продукти і послуги від споживачів також робить еко-інновації важливим фактором для ринкового успіху. Підприємства, що активно інвестують у сталість та екологічну відповідальність, можуть використовувати це як конкурентну перевагу та забезпечити собі лояльність споживачів.

Крім того, впровадження екологічних інновацій підвищує корпоративну відповідальність та створює позитивний імідж компанії в очах громадськості та інвесторів, що може призвести до залучення нових інвестицій та партнерств, спрямованих на підтримку сталого розвитку.

Отже, висновки з даного дослідження вказують на необхідність активного розвитку екологічних інновацій в різних сферах бізнесу для забезпечення сталого розвитку. З'ясовано, що впровадження екологічних інновацій може стати важливим чинником для оптимізації виробничих процесів, зменшення впливу на довкілля та забезпечення стійкості підприємств у змінних умовах. Однак, наявні проблеми, такі як невизначеність щодо ефективності, відсутність державної підтримки та інші, вимагають уважного вирішення для сприяння активному впровадженню екологічних інновацій.

Список використаних джерел:

1. Edler J., Fagerberg J. Innovation policy: what, why, and how. *Oxford Review of Economic Policy*. 2017. Vol. 33, Issue 1, pp. 2-23.
2. Horbach J., Rammer C., Rennings K. Determinants of Eco-innovations by type of environmental impact – the role of regulatory push/pull, technology push and

market pull. *Ecological Economics*. 2017. No. 78, pp. 112-122.

3. Ostapenko T., Kolesnyk M. Nanoeconomics and innovating marketing as factor of sustainable development in global environment. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 7, No. 3, pp. 159-168.

4. Бичковська А.А., Бояринова К.О. Екологічні інновації промислових підприємств у забезпеченні сталого розвитку. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: зб. тез доповідей I Міжн. наук.-практ. конференції. 2020. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201180/201325> (дата звернення 06.03.2024)

5. ЄС співфінансуватиме українські інноваційні проекти у сфері довкілля. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3793519-es-spivfinansuvatime-ukrainski-innovacijni-proekti-u-sferi-dovkilla.html> (дата звернення 06.03.2024)

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Гаращук О.В., д.е.н., проф.,

Полтавський державний аграрний університет

Куценко В.І., д.е.н., проф.,

Заслужений діяч науки і техніки України,

Інститут демографії та проблем якості життя

Національної академії наук України

«Основне завдання суспільства: гармонійний розвиток економічної діяльності, досягнення стабільності, прискорене підвищення рівня життя.»

Договір про заснування Європейської економічної спільноти, 1957 р.

Сучасний період соціально-економічного розвитку характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій в усіх сферах виробництва та надання послуг, а також в освіті та науці. Внаслідок зазначеного сьогодні цілком реальних обрисів набуває інформаційне суспільство, що являє собою нову епоху в розвитку людської цивілізації.

В Україні використання інформаційно-комунікаційних технологій в економічній діяльності набуло значних масштабів. Так, за даними 2022 року, мали доступ до мережі Інтернет 85,1 % від загальної кількості підприємств. При цьому найбільше – 99,7% було серед

економічних суб'єктів, які займаються операціями з нерухомим майном; 96,6% серед підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; 88,4% серед підприємств у сфері інформації та телекомунікації; 87,3% підприємств переробної промисловості; 86,2% підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності [1, с. 219].

Під впливом інформатизації економіка та суспільство потребують конкурентоздатних кадрів компетентних та мобільних, з високим рівнем активності, які прагнуть до професійного зростання протягом усього життя. Використання

комп'ютеру та Інтернету в науково-освітній діяльності загалом дозволяє розвивати особисті якості учасників економічної діяльності відповідно до вимог науково-технічного прогресу. У цьому зв'язку значні можливості надає збільшення масштабів дистанційних форм навчання. Дистанційне навчання сьогодні увійшло в загальну практику освіти в Україні й дієвим чинником стосовно цього послуговували насамперед несприятливі обставини – такі як: обмеження періоду пандемії COVID-19 та нинішнього воєнного стану. Проте в країнах Європейського Союзу, входження до числа яких є стратегічною метою нашої держави, дистанційні форми навчання набули широкого поширення ще в минулі десятиліття [2, с. 243-253].

Все зазначене висуває надзвичайно високі вимоги до освіти, що має бути адекватною вимогам сьогодення. В Україні, як відомо, сформовано освітню систему, що цілком здатна надавати якісну освіту. Але щоб відповідати все більш зростаючим запитам, обумовленим насамперед розвитком інформаційного суспільства, необхідним є вдосконалення освітньої парадигми [3, с. 148-150], що має набути характеристик науково-освітньої, яка б ґрунтувалась на засадах якомога тіснішого поєднання наукової та освітньої сфер. Вказане видається таким, що найбільш відповідає умовам інформатизації суспільства.

І, як засвідчує світова і вітчизняна практика, науково-освітня парадигма потребує постійного вдосконалення. Це забезпечується, перш за все:

- співробітництвом в сферах освіти та науки для досягнення цілей – економічного розвитку й соціального благополуччя суспільства;

- політикою в сфері інформатизації та розвитку системи наукових досліджень, у тому числі за рахунок залучення висококваліфікованих випускників закладів вищої освіти для подальшого отримання відповідної кваліфікації в українських та європейських науково-освітніх закладах;

- створенням умов для підготовки конкурентоздатних кадрів, необхідних для всіх галузей економіки та сфери послуг;

- заохоченням мобільності українських студентів за межами України;

- входженням системи освіти нашої країни в загальноєвропейський та світовий науково-освітні простори;

- посиленням співпраці працівників закладів науки й освіти та взаємодії між закладами усіх освітніх ланок;

- розвитком системи підвищення рівня співробітництва науковців й освітян на основі принципу субсидіарності;

- здійсненням структурної реформи економіки маючої спрямованість на підвищення її конкурентоздатності та інноваційності.

У цьому контексті в науково-освітній сфері, зокрема останнім часом, активно використовується значний арсенал інформаційних і комунікаційних технологій, успішній реалізації яких сприяє використання наявних ресурсів комп'ютерів та Інтернету (табл.1).

Показники використання інформаційно-комунікаційних технологій

№ п/п	Використання ресурсу	Шляхи забезпечення досягнення ефективності
1.	Комп'ютера	Індивідуалізація науково-освітньої діяльності
		Диференціація
		Стимулювання творчої активності працівників
		Наочність в науково-освітній діяльності
		Перехід працівників до самоосвіти
		Використання різноманітних дослідницьких і пошукових методик
2.	Інтернету	<p>Використання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Новітньої необхідної інформації; - Результатів онлайн-опитувань; - Різноманітних ще неопублікованих статистичних даних; - Оцифрованих зображень; - Матеріалів відео- і звукових файлів; - Результатів обміну досвідом у науково-освітній сфері; - Навчальних програм, матеріалів семінарних занять; - Новітніх освітніх ідей і технологій.

Джерело: авторська розробка.

Надзвичайно важливим у контексті реалізації євроінтеграційного курсу України є те, що підвищення ефективності функціонування української освіти в рамках науково-освітньої парадигми також сприятиме входженню України в єдиний загальноєвропейський науково-освітній простір.

Таким чином, удосконалення розвитку науково-освітньої парадигми, а також здійснення модернізації існуючої в нашій державі соціально-економічної моделі на інноваційних засадах, слугуватиме досягненню цілей подальшого економічного функціонування України, зміцненню її соціальної єдності та національної безпеки, що є важливою передумовою зростання добробуту українського народу [4].

Список використаних джерел:

1. Статистичний щорічник України за 2022 рік // Державна служба Статистики України. Київ, 2023. 387 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf

2. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник // Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

3. Мокляк В., Тарелко С. Поняття та зміст освітньої парадигми. Педагогічні науки. 2023. №81. С. 148-154. URL: <https://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/289409/282961>

4. Гаращук О.В., Куценко В.І. Якісна освіта – об'єднуюча сила української держави. Київ: Видавництво Європейського університету, 2020. 304 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ АВТОМОБІЛЯ: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

**Ясишена В. В., д.е.н., професор,
Квас Н. О., магістр групи ТТмвн-11
Вінницький начальніо-науковий інститут економіки ЗУНУ**

Однією із найважливіших проблем сьогодення є захист навколишнього середовища від забруднення, яке відбувається від використання автомобільного транспорту, у т. ч. застарілого, через викид шкідливих речовин та відпрацьованих газів. Шкідливі викиди включають (оксид азоту, оксид вуглецю, сажу, метан та неметанові органічні сполуки, діоксид сірки, діоксиду азоту тощо), що вкрай негативно впливає на здоров'я людей і екологію.

Як свідчать дані AUTO-Consulting, «у січні 2023 року середній вік українського автопарку становив 23,2 року. Це вдвічі більше, аніж у Євросоюзі, де цей показник складає 11,9 року (за підсумками 2021 року). Найновішим автопарком можуть похизуватися жителі Люксембургу (6,7 року), Австрії (8,5 року) та Данії (8,9 року)» [1].

Також в умовах світового дефіциту нафти є велика потреба в пошуку і розробці нових перспективних напрямків технологічної модернізації техніки.

Нині, багато науковців і практиків світу працюють над покращенням екологічних показників автомобілів, які можна досягти через

вивчення і впровадження різних напрямків та технологій. Нижче оглянуто деякі з них.

В світі відбувається електрифікація автомобілів, яка полягає в переході від традиційних двигунів внутрішнього згоряння до електричних двигунів. Використання цієї технології значно знижує викид шкідливих речовин в оточуюче середовище.

Електромобілі часто називають найекологічнішими автомобілями і вони стають все більш поширеними завдяки їхнім перевагам, таким як:

- краща продуктивність – електричні агрегати в багатьох випадках перевершують двигуни внутрішнього згоряння з точки зору ефективності;

- немає вихлопних газів – електродвигун практично не забруднює навколишнє середовище, і є можливість використовувати відновлювані джерела енергії, такі як власна фотоелектрична система для зарядження акумулятора;

- простий дизайн і довший термін служби – електромобілі не тільки вважаються екологічно чистими, але й менш схильні до поломок, ніж їхні аналоги з двигунами внутрішнього згоряння;

- плавна, тиха робота;
- незалежність від зростання цін на паливо та обмеження поставок;
- безпека – на думку багатьох експертів, конструкція електрокарів, в тому числі відсутність паливного бака, істотно підвищує безпеку використання даного виду транспорту [3].

Використання гібридних технологій, передбачає те, що гібридні автомобілі комбінують у собі електричні та традиційні двигуни, що дозволяє знизити споживання палива та викиди шкідливих речовин. Особливо це ефективно у міському циклі.

Розробка покращених версій двигунів внутрішнього згоряння розкриває нові можливості застосування новітніх технологій, а саме: пряме впорскування палива, турбонадув, системи стоп-старт тощо. Удосконалені розробки паливних двигунів можуть суттєво покращити паливну економічність та знизити викиди.

Такий підхід, як використання легких матеріалів та одночасно міцних для конструкції автомобілів може знизити витрати пального та викиди CO₂ за рахунок зменшення маси транспортного засобу. Також може покращити економічність палива використання на автомобілі ефективних шин з низьким опором коченню.

Використання при експлуатації автомобіля екологічного палива. Це використання біопалива, такого як біодизель або етиловий спирт (етанол) - може знизити залежність від нафтопродуктів та викиди CO₂.

Загалом виокремлено «три способи застосування біоетанолу як моторного палива:

- як добавка до бензину від 5 до 15% (E5, E10, E15) для використання у звичайних бензинових двигунах. До прикладу, E10 - це суміш, що містить 10% біоетанолу та 90% бензину;

- у вигляді сумішей із вмістом етанолу до 85% (E20, E30, E85) для використання в автомобілях з двигунами з універсальним споживанням палива. Чисте (100%) біоетанолове паливо, як моторне, використовується у Бразилії;

- для синтезу етилтретбутилового ефіру (ЕТБЕ) - високооктанового компоненту бензину, який має переваги над біоетанолом. Виробництво ЕТБЕ набуло поширення в європейських країнах, де більше половини біоетанолу спрямовують на синтез ЕТБЕ.

У біоетанолу є недолік: при низьких температурах двигун, що працює на 100%-му біоетанолі важко запускається. Проблема вирішується за допомогою додавання невеликої частки (близько 5%) бензину» [1].

Удосконалення системи утилізації відходів. Розвиток систем утилізації відходів, таких як системи очищення викидів та рециркуляція відходів, допомагає знизити шкідливі викиди. Застосування системи рециркуляції відпрацьованих газів (EGR) дасть змогу знизити викиди оксидів азоту, рециркулюючи частину відпрацьованих газів назад у циліндри двигуна.

Застосування інтелектуальних системи управління рухом. До прикладу, розробка систем керування

трафіком та синхронізація світлофорів допомагає знизити пробки та, як наслідок, викиди шкідливих речовин.

Ці та інші технології можуть значно підвищити екологічну ефективність використання автомобілів.

Список використаних джерел:

1. Біоетанол: паливо, сировина, екологічна та продовольча безпека. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/21/701427/> (дата звернення: 23.03.2024).
2. Сучасні технології в машинобудуванні та транспорті. Науковий журнал. Луцьк: ЛНТУ, 2022. № 1 (18). 193 с.
3. Чи екологічні електромобілі? URL: <https://www.products.pcc.eu/uk/blog/> (дата звернення: 23.03.2024).

АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Щирба І.М., к.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет

Щирба М.М., аспірант

Західноукраїнський національний університет

Функціонування ринку і розвиток економіки країни в умовах воєнного стану обумовлює необхідність створення якісно нової системи управління і оновлення змісту, методології й організації бухгалтерського обліку.

Ефективність ведення бухгалтерського обліку на підприємствах залежить від рівня його організації, розвитку ринкових відносин в Україні, специфіки різних форм власності та розширення економічних зв'язків вітчизняних підприємств з іноземними партнерами, що вимагає розробки облікової політики, яку підприємство визначає самостійно. Від сформованої облікової політики залежить не тільки ефективність функціонування системи бухгалтерського обліку, а й управління фінансово-господарською діяльністю

підприємства та стратегією його розвитку на тривалу перспективу.

В умовах функціонування та розвитку ринкових відносин, ускладнення процесів управління економічними суб'єктами зростає роль облікової політики та її аудиту. Його проводять не тільки для контролю за дотриманням положень облікової політики, але й для оцінки її ефективності. У зв'язку з тим виникає потреба у впровадженні на вітчизняних підприємствах аудиту ефективності облікової політики.

Під час аудиту ефективності облікової політики аудитор повинен вирішити такі завдання:

1. Відповідність вибраної облікової політики (зокрема, методичної її складової) чинним нормам законодавства – дотримання принципу законності;

2. Використання всіма структурними підрозділами єдиної облікової політики – дотримання принципу єдності;

3. Відповідність вибраної облікової політики меті, умовам та особливостям діяльності підприємства – дотримання принципу адекватності;

4. Раціональність та доцільність використання обраних елементів облікової політики – дотримання принципу ефективності [1,с.16-17].

Інформаційною базою аудиту ефективності облікової політики:

– Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] та інші законодавчі акти;

– національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, Інструкція про його застосування та інші нормативні документи;

– наказ про облікову політику підприємства;

– положення про організацію управлінського обліку на підприємстві;

– посадові інструкції облікових працівників;

– робочий План рахунків бухгалтерського обліку активів, зобов'язань і капіталу;

– форми первинних документів, за якими не передбачені типові (уніфіковані) форми і реєстри управлінського обліку, які можуть бути такими: реєстри фінансового обліку, які можуть бути доповнені необхідними реквізитами управлінського обліку;

– реєстри управлінського обліку, які розроблені підприємством самостійно;

– схеми (графіки)

документообігу і технологія обробки облікової інформації, в т. ч. з використанням комп'ютерної техніки;

– перелік центрів витрат і сфер відповідальності;

– склад і порядок подання внутрішньої (управлінської) звітності;

– порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань;

– порядок захисту комерційної таємниці тощо.

Вивчивши і проаналізувавши надану інформаційну базу, необхідно встановити, чи не є вона формальним ставленням управлінського персоналу підприємства до формування і реалізації облікової політики на практиці.

Наявність наказу про облікову політику та інших розпорядчих документів, пов'язаних з організацією облікового процесу не підтверджує дотримання управлінським персоналом підприємства положень облікової політики.

Під час проведення аудиту ефективності облікової політики необхідно встановити:

– наявність наказу про облікову політику підприємства;

– відповідність методичних положень облікової політики меті, характеру та умовам діяльності підприємства;

– послідовність застосування облікової політики;

– наявність методів і процедур обліку, відмінних від передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативними

документами, але таких, що дають змогу підприємству достовірно відобразити його фінансово-майновий стан та результати діяльності загалом (в т. ч. окремих структурних підрозділів (центрів витрат і сфер відповідальності);

– повноту розкриття вибраних при формуванні облікової політики методів ведення обліку, що суттєво впливають на оцінку і прийняття рішень користувачами внутрішньої і зовнішньої звітності;

– рівень організації бухгалтерського (фінансового і управлінського) обліку на підприємстві;

– порядок бюджетування структурних підрозділів підприємства;

– механізм ціноутворення на підприємстві;

– рівень дотримання облікової політики управлінським персоналом підприємства.

Аналізуючи зміст наказу про облікову політику, аудитор повинен встановити, чи всі його положення є елементами облікової політики та чи методичний, технічний і організаційний аспекти облікової політики в ньому відображені. Невідповідність положень наказу про облікову політику чинним нормативно-правовим документам можна виявити в ході тестування. Одна з причин таких невідповідностей – несвоєчасність внесення корективів у зв'язку зі змінами в законодавчих актах та нормативних документах, умов господарювання, технологічних процесів тощо.

Під час проведення аудиту ефективності облікової політики аудитор може застосовувати такі аудиторські процедури: перевірку

записів; перевірку матеріальних активів; спостереження; запит; підтвердження; перерахунок; повторне виконання та аналітичні процедури.

Найбільш важливе значення під час аудиту ефективності облікової політики має застосування аналітичних процедур, оскільки вони дають можливість визначити вплив її положень (методів і процедур) на достовірність показників внутрішньої і зовнішньої звітності та ефективність діяльності окремих структурних підрозділів та підприємства загалом.

Основна передумова застосування аналітичних процедур як засобу підвищення ефективності аудиту – посилення вимог до якості його результатів і розширення сфери відповідальності аудиторів.

Аналітичні процедури мають властивість доповнювати і посилювати ефективність аудиторських тестів та документальних перевірок. Застосовуючи аналітичні процедури, можна виявити слабкі сторони економічного суб'єкта, суперечності в інформаційних джерелах, натрапити на суттєві помилки, зміст яких розкривається в подальшому за допомогою інших аудиторських процедур, або спрогнозувати його фінансово-господарську діяльність у майбутньому.

Таким чином, від правильно сформованої облікової політики значною мірою залежить не тільки якість обліку, його контрольні функції, але й ефективність управління підприємством та результати його діяльності. У зв'язку з тим важливого значення в умовах воєнного стану набувають питання аудиту ефективності облікової політики, який є одним з основних інструментів її

обґрунтування, а точніше – базою для формування методичної складової цієї політики, яка охоплює методи (способи, прийоми) і процедури ведення обліку, алгоритми формування показників у звітності економічного суб'єкта та їхнього впливу на результати діяльності підприємства загалом і його структурних підрозділів зокрема.

Список використаних джерел

1. Барановська Т.В. Застосування облікової політики аудиторями. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2004. № 2 (28). С. 14–20.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>(дата звернення: 30.03.2024).

МАРКЕТИНГОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Погріщук О.Б., *к. е. н., доцент,*
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ
Щербич В.В., Трачук О.І. *аспіранти*
Західноукраїнський національний університет

Маркетинговий потенціал економічного розвитку підприємства визначається його здатністю ефективно використовувати маркетингові стратегії та інструменти для досягнення поставлених цілей зростання, конкурентних переваг на ринку, збільшення обсягів продажів та забезпечення високого рівня прибутковості.

Наявні значні протиріччя у процесі соціально-економічного розвитку підприємства, а також невизначеність зовнішнього середовища й низка змін в умовах діяльності підприємства обумовлюють потребу щодо прийняття стратегічних рішень для регулювання процесу формування його потенціалу. За твердженням Пономаренко О. О., Пивавар І. В., Лісної І. Ф.: «В умовах формування інституціональної структури ринкових відносин, структурної перебудови на

сучасному етапі необхідно пристосовувати економічну діяльність господарюючих суб'єктів до змін ринкового оточення, а також здійснювати оптимальний вибір ефективних шляхів інтенсифікації соціально-економічного розвитку» [1, с.336].

На підприємницькому рівні найбільш оптимальний тип комплексу маркетингу може бути сформовано лише, за умови базування на встановлені факти та визначені показники, що надає змогу встановити стратегічний напрям діяльності компаній, а у майбутньому надасть можливість досягнути стратегічних цілей та довгострокових завдань [2, с.43].

Пижьянов С. зазначає: «В умовах постійних ринкових коливань та впливу ринкового середовища на діяльність промислових підприємств постає нагальна потреба у нарощуванні

потенціалу маркетингової діяльності, який має відповідати постійним процесам структурних змін як внутрішніх, так і зовнішніх бізнес-факторів компаній» [3, с.102]. Тобто, досліджуючи процес формування маркетингового потенціалу підприємства необхідно враховувати усі чинники впливу та супроводжуючі трансформаційні зміни в економіці. Такий підхід лежить в основі побудови процесів бізнес-діяльності підприємства, що надає змогу визначити наявні зовнішні та внутрішні загрози, сконцентрувати увагу на змінах у розвитку ринкового середовища та впливати на власну конкурентну позицію підприємства. На формування маркетингового потенціалу підприємства впливає низка чинників як негативного так і сприятливого характеру.

До основних формотворчих складових маркетингового потенціалу підприємства належать:

- проведення дослідження ринку, його моніторинг та аналіз, що дозволяє підприємству визначити потреби споживачів, оцінити конкурентний стан та наявні тенденції й перспективи розвитку ринку та його сегментів. Постійний моніторинг ефективності маркетингових заходів дозволяє підприємствам адаптуватися до змін на ринку та розробляти найбільш ефективні стратегії розвитку;

- розробка стратегій розвитку, що зосереджено на залучення нових клієнтів, розширення відомостей та надання інформації про бренд, зростання продажів та підтримка зацікавленості споживачів;

- використання різноманітних маркетингових комунікаційних каналів (соціальні медіа, реклама, PR,

тощо) для взаємодії зі споживачами та підвищення усвідомленості про бренд. Якісне брендування дозволяє підприємству створити позитивне сприйняття своїх продуктів чи послуг серед споживачів та сприяє побудові довіри і підвищенню конкурентоспроможності;

- чітке визначення місця підприємства на ринку та його унікальних переваг сприяє залученню цільової аудиторії та оптимізація асортименту продукції, вдосконалення якості товарів та послуг, розробка нових продуктів відповідно до потреб ринку;

- розробка оптимальної цінової політики, яка враховує витрати підприємства, цінову чутливість споживачів та стратегії конкурентів;

- побудова ефективної системи збуту, включаючи вибір каналів розподілу, логістику та управління ланцюгом постачання.

Здатність підприємства ефективно впроваджувати ці складові допомагає йому збільшувати свою конкурентоспроможність, ринкову частку та прибуток, що в свою чергу сприяє його економічному розвитку.

Маркетингові дії спрямовані на залучення нових клієнтів і утримання існуючих, тоді як ефективні маркетингові кампанії дозволяють підприємствам збільшувати обсяги продажів і розвиватися. Правильно обрані маркетингові стратегії дозволяють підприємству позиціонувати свої продукти або послуги на ринку, залучати нових клієнтів і підтримувати вірних споживачів.

Застосування інструментів маркетингу в управлінській діяльності

підприємства визначається потребою виконання низки завдань, а саме:

1) обґрунтування загальної мети та формування цілей розвитку підприємства й системи його маркетингового забезпечення;

2) проведення маркетингових досліджень на основі пошуку, обробки та аналізу даних про споживачів й конкурентів для прийняття ефективних управлінських рішень щодо ринків збуту, їх сегментації, ринкових позицій, пріоритетів розподілу продукції, рекламних заходів та цінової політики;

3) планування маркетингової структури та організація каналів збуту товарів, придбання необхідних ресурсів й впровадження управлінських практик ефективної маркетингової діяльності для зміцнення ринкової позиції підприємства та підвищення конкурентоспроможності;

4) налагодження ефективних маркетингових комунікацій для побудови дієвої взаємодії з клієнтами та постачальниками на основі реалізації комунікаційних стратегій розвитку, програм лояльності та інші заходів щодо підтримки та взаємодії;

5) визначення конкурентних переваг залежно від характеристик товару та встановлення цінової політики на основі споживчої цінності та конкурентоспроможності торару на ринку;

6) сегментація ринку та позиціонування продукції підприємства залежно від споживчих запитів, а також визначення цільових груп споживачів для зосередження маркетингових зусиль;

7) визначення рівня результативності маркетингових заходів, оцінка результатів, внесення змін до стратегії розвитку та вжиття заходів щодо підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства.

Встановлення характеру маркетингового впливу на середовище функціонування підприємства, груп цільових споживачів, визначення попиту на продукцію підприємства потребує розробки відповідних інструментів удосконалення маркетингової політики, від реалізації заходів та ефективності якої залежать перспективи розвитку підприємства, маркетингове забезпечення та формування маркетингового потенціалу підприємства.

Маркетинговий потенціал економічного розвитку підприємства є одним з визначальних чинників досягнення ефективного функціонування в конкурентних умовах ринкового середовища, що надає змогу більш ефективно використовувати ресурси, залучати та утримувати клієнтів, а також створювати власні конкурентні переваги та розширювати можливості підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Пономаренко О. О., Пивавар І. В., Лісна І. Ф. Оцінка маркетингового потенціалу підприємства та обґрунтування заходів з його підвищення. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 334–345.

2. Мельник В.І., Погріщук О.Б., Ковальчук А.П. Управління збутовою діяльністю на засадах концепції інноваційного маркетингу. Економіка та держава. 2022. №7. С.40-45.

3. Пижьянов, С. Маркетинговий потенціал в економічній діяльності промислових підприємств. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2023. № 1(69), 101–109. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-69-101-109>.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНІВ

Пилявець В.М., к. е. н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Одним із найважливіших аспектів бізнес-планування є аналіз та комплексна оцінка ефективності бізнес-проекту. На цьому етапі бізнес-план досліджується за наступними напрямками:

- економічний аналіз;
- інституційний аналіз;
- маркетинговий аналіз;
- технічний аналіз;
- соціальний аналіз;
- екологічний аналіз;

Висновки щодо кожного із зазначених напрямів досліджень є основою для формування як короткострокових, так і довгострокових стратегій розвитку бізнес-плану.

В результаті економічного аналізу досліджуються ефективність бізнесу і оцінюється використання ресурсів в умовах їх обмеженості та конкуренції. Метою економічного аналізу бізнес-плану є встановлення його привабливості для інвестора, оцінка економічної ефективності на підставі альтернативної вартості ресурсів, які використовуються у проекті.

Розрахунок економічної ефективності бізнес-плану повинен дати уявлення про наступні моменти:

- на який прибуток може розраховувати підприємець при запланованих витратах;

- максимальний та мінімальна рентабельність бізнесу;

- можливі витрати на оподаткування та на трудові ресурси;

- необхідний рівень продажів, щоб досягнути точку беззбитковості,

- розрахунок фінансової міцності;

- термін окупності бізнес-плану;

- розрахунок

кредитоспроможності підприємства

Щоб дати відповідь на зазначені вище питання та провести всі необхідні розрахунки, бізнес-план повинен мати інформацію про наступні аспекти майбутньої діяльності:

- обсяг постійних витрат;

- обсяг змінних витрат;

- плановий прибуток від реалізації товару.

Маючи цю інформацію, можна прорахувати такі економічні показники:

- поріг рентабельності;

- точка беззбитковості;

- запас фінансової міцності;

- ставка дисконтування;

- внутрішня норма доходності.

Ці показники використовуються як орієнтири ефективності того чи

іншого бізнес-плану. Саме під них регулюються всі внутрішні економічні процеси, пов'язані із витратною частиною та рівнем доходності

Необхідність проведення додаткових досліджень (інституційний, маркетинговий аналіз, технічна та організаційна оцінка) у розрізі можливості досягнення поставленої мети полягає в тому, що такі дослідження дозволяють коригувати основні економічні показники. Це дозволяє отримати більш детальну картину про те, в яких умовах реалізовуватиме проект:

Інституційний аналіз бізнес-плану має за мету оцінку організаційного, правового, політичного та адміністративного оточення, у рамках якого здійснюється реалізація та експлуатація проекту. Необхідність в проведенні означеного аналізу обумовлена тим, що будь-який проект реалізується у середовищі, що має багатоаспектну характеристику. Основними напрямками досліджень в даному руслі є: процес моніторингу і прийняття рішень; розподіл відповідальності; структура підрозділів проекту і їх взаємна підпорядкованість у процесі керування; досвід і кваліфікація майбутніх менеджерів проекту; зацікавленість і мотивація менеджерів для роботи у проекті; організація оплати праці, стимулювання і мотивація для персоналу проекту і виконавців на всіх рівнях; достатність кваліфікації менеджерів і персоналу для роботи у проектній команді [1, с. 61]

Маркетинговий аналіз передбачає вивчення товарів та послуг, дослідження попиту і пропозиції, аналіз поведінки споживачів, вивчення

ринкової кон'юнктури з метою ефективного просування продукту на ринку. Основна мета маркетингового аналізу, полягає в зборі, систематизації та узагальненні інформації для прийняття науково-обґрунтованих рішень в умовах невизначеності ринкової ситуації. Об'єктом аналізу є, з одного боку – реальні ринкові процеси, включно з споживачами та конкурентами, а з іншого – виробничі та економічні можливості бізнес-плану по продукуванню товарів і послуг [2, с. 240]

Технічний аналіз це вивчення регіональних умов з урахуванням доступу до сировинної бази, можливості отримувати необхідні супутні послуги, особливі умови впровадження виробництва у конкретній місцевості, наявність та специфіка трудових ресурсів тощо. Технічний аналіз покликаний вивчити: місце географічне розташування підприємства і допоміжних виробництв, масштаб і терміни здійснення проекту, вибір технологічного процесу, графік реалізації бізнес-плану, відповідність стандартам і нормам, доступність технічної інфраструктури.

Соціальний аналіз часто використовується з метою визначення доцільності реалізації бізнес-плану з погляду населення, яке проживає в регіоні здійснення діяльності. Соціальний аналіз допомагає виявити резерви робочої сили, зовнішні екологічні та криміногенні чинники, які сприятимуть розвитку

Екологічний аналіз – це аналіз, що представляє собою процес виявлення пропорційності прибутку і витрат з наголосом на зовнішні екологічні наслідки, економічні та суспільні

ефекти бізнес-плану. Екологічний аналіз виступає найважливішою складовою оцінки впливу бізнес-плану на навколишнє середовище. [3, с 88]

Одже, оцінка бізнес-плану є логічним завершенням всього процесу бізнес-планування, за результатами якої можна визначити раціональність реалізації конкретного проекту. Така

оцінка необхідна у пошуку інвесторів, виборі вигіднішого варіанта кредитування, вироблення рентабельного інвестиційного проекту, визначення умов страхування різних ризиків, а також інших ситуаціях, пов'язані з проясненням невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Горбаченко С.А., Карпов В.А. Аналіз підприємницьких проектів. Одеса: ОНЕУ, 2013. 241 с.
2. Костюченко Л. В., Мазур М. М. Застосування маркетингового аналізу при прийнятті управлінських рішень. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія : Економіка і управління. 2013. Вип. 25. С. 237–244
3. Мельник Л.Г. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник. Суми: ВТД «Університетська книга». 2006. 759с.
4. Мамотенко Д.Ю. Оцінка ефективності інвестиційних проектів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2008. № 628. С. 209–216.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

*Позняковська Н.М., к.е.н., доцент,
Національний університет водного
господарства та природокористування*

Правильна організація бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності громадських організацій потребують врахування організаційно-правових особливостей та відмінностей, які пов'язані із здійсненням їх діяльності, спрямованої на задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Громадські організації в Україні можуть бути неприбутковими організаціями. Статус неприбуткової

організації визначається відповідно до сукупності ознак, вказаних у Податковому кодексі України.

Незалежно від організаційно-правової форми та форми власності в Україні громадські організації відповідно зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність. З метою імплементації національного законодавства до Директив ЄС [1] Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], починаючи з 2018 року, були

змінені критерії класифікації суб'єктів господарювання. Ними стали балансова вартість активів, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та кількість працівників (для віднесення підприємства до певної категорії необхідна наявність на дату складання річної фінансової звітності щонайменше двох критеріїв). Визначення виду суб'єкта господарювання має значення для вибору ним складання спрощеної чи повної фінансової звітності, права на спрощену систему оподаткування та бухгалтерського обліку. Вітчизняні

громадські організації, які є юридичними особами, в основному належать мікро- або малих підприємств.

Фінансова звітність, окрім Закону [1], регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], яким встановлено склад фінансової звітності для юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), так звана повна фінансова звітність (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння фінансової звітності за НП(С)БО та Директивами ЄС

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку		Директива ЄС
Фінансова звітність (повний комплект)	Спрощена (скорочена) фінансова звітність	Фінансова звітність
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Баланс	Баланс
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Звіт про фінансові результати	Звіт про прибутки і збитки
Звіт про рух грошових коштів	-	-
Звіт про власний капітал	-	-
Примітки	-	Примітки

Порядок, зміст і форму спрощеного фінансового звіту встановив стандарт 25 «Спрощена фінансова звітність» [3] у складі балансу та звіту про фінансові результати (табл. 1). Скорочену за показниками фінансову звітність мають право подавати мікропідприємства, малі підприємства, непідприємницькі товариства, представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Визначено, що скорочену фінансову звітність

складають тільки ті з вищезазначених суб'єктів, які не зобов'язані застосовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Отже, громадські організації, які є мікропідприємствами або малими підприємствами, можуть самостійно визначати доцільність складання фінансової звітності і вирішувати, який комплект звітності подавати: *скорочену фінансову звітність чи п'ять форм фінансової звітності.*

За Директивою ЄС 2013/34/ЄС малі підприємства складають скорочену фінансову звітність: Баланс, Звіт про прибутки та збитки та Примітки [4, 5]. Таким чином, рекомендації ЄС стосуються формування лише двох фінансових звітів, як і за Н(П)СБО 25, але малі підприємства за Директивою ЄС зобов'язані складати й примітки. Примітки повинні розкривати інформацію про облікові політики суб'єкта господарювання. Порівнюючи скорочену фінансову звітність за НП(С)БО 24 та Директивою ЄС, слід зазначити певні подібності у форматах звітів.

Директива ЄС значно спрощує фінансову звітність для мікропідприємств. Українське законодавство вимагає більш детальної інформації про активи, зобов'язання і капітал малого підприємства. Проте Директива ЄС рекомендує значно більш деталізувати дані про доходи і витрати таких видів підприємств у звіті та окремо у примітках.

Враховуючи зростання значення громадянського суспільства у надскладний для України і світу час, особливості обліку і фінансової звітності громадських організацій повинні бути напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень»: закон України № 2164-VIII від 05.10.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7.02.2013 р. URL: www.mimfin.gov.ua

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. URL: www.mimfin.gov.ua

4. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC/. URL: <http://eur-lex.europa.eu/>

5. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC (Text with EEA relevance)Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>

РЕПУТАЦІЙНІ РИЗИКИ КОМПАНІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Роїк Н.П., викладач

Іллінецький аграрний фаховий коледж

Ткаченко О.Г., викладач

Іллінецький аграрний фаховий коледж

Репутаційні ризики є невід'ємною частиною сучасного бізнес-середовища, і їх ефективне виявлення та нейтралізація є ключовим фактором для довгострокового успіху підприємства. Розуміння репутаційних ризиків та розробка ефективних стратегій їх нейтралізації допомагає суб'єктам господарювання мінімізувати загрози та захистити свою репутацію у складному та непередбачуваному бізнес-середовищі.

Репутація для сучасного бізнесу є основним показником успішності. Сучасна стратегія розвитку передбачає збільшення ефективності управління репутацією та мінімізацію репутаційних загроз.

В сучасних умовах як правило розрізняють наступні види ризиків:

Операційні ризики. Пов'язані з прорахунками в управлінні або системними процесами, які можуть призвести до негативних наслідків репутації компанії. (низький рівень логістики, технічні проблеми, низька якість продукції)

Фінансові ризики Нездатність підприємства виконувати фінансові зобов'язання (неефективне управління фінансами, махінації, обман інвесторів).

Стратегічні ризики. Пов'язані з неправильними стратегічними рішеннями чи недостатнім аналізом ринку. (Порушення інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку,

невдалі партнерства, глобальні прорахунки).

Ризики персоналу. (Невдоволення співробітників, конфлікти на робочому місці, скандали щодо членів керівництва, негативні новини про кадрові переміщення, звільнення співробітників, низька якість охорони праці, скандальні резонансні новини).

Соціальні та екологічні ризики. Відношення компанії до соціальних та екологічних питань може вплинути на її репутацію. (Порушення прав людини, забруднення навколишнього середовища)

Кризові ризики. Це ризики, пов'язані із кризовими ситуаціями. Невдале управління кризою чи неправильна комунікація під час кризи може серйозно послабити компанію. (Природні лиха, технологічні аварії, юридичні проблеми чи кібератаки).

Причин репутаційних ризиків може бути багато, до основних причин можна віднести:

Технічні проблеми - збій та проблеми в організації технічної бази компанії, у тому числі робота з персональними даними;

Людські чинники - непрофесіоналізм співробітників, необґрунтовані та нелогічні рішення керівництва, а також погані відгуки покупців;

Економічні причини - проблеми, пов'язані з економічною ситуацією в країні, про те, як компанія спілкується

з податковими службами, а також інвестиційні моменти;

Форс-мажори - екологічні, техногенні, або, наприклад, масштабна пандемія, з якою останнім часом зіткнувся весь світ;

Спеціально організовані інформаційні атаки – ті випадки, коли конкуренти навмисно шкодять іміджу компанії.

Яким чином запобігає репутаційному ризику? На даний час є чіткий алгоритм дій. Якщо слідувати цьому плану, це допоможе значно знизити можливість репутаційних втрат у компанії. Алгоритм дій наступний:

1. Відстеження та обробка інформації. Необхідно визначити, яка інформація про компанію чи публічну персону є в мережі Internet, позитивна чи негативна?

2. Відстеження ризиків. На основі зібраних даних, аналіз факторів які зумовлюють репутаційні втрати.

3. Формування інструкцій. Повинні бути прийняті чіткі регламенти щодо того, як діяти в тих чи інших випадках, з тією чи іншою проблемою. На які ситуації варто реагувати і як саме.

Управляти ризиками непросто, але це життєво необхідне зростання компанії. Це завдання вимагає систематичного підходу і включає наступні кроки:

Оцінка ризиків. Необхідно проаналізувати потенційні репутаційні загрози, визначити ймовірність їх виникнення та потенційні наслідки.

Розробка стратегії. Компанії повинні розробити стратегії управління репутаційними ризиками, включаючи заходи щодо запобігання

та пом'якшення загроз, а також плани кризового управління.

Створення етичного кодексу. Це корпоративні норми у формі документа, в якому прописано правила компанії. Які дії заохочуються, а які несуть у себе санкції.

Моніторинг та регулярний контроль. Безперервний моніторинг зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть вплинути на репутацію компанії, дозволяє оперативно реагувати на загрози та мінімізувати потенційні збитки.

Захист даних. Компанія повинна забезпечити сувору безпекову політику і захищати дані як співробітників і партнерів, так і безпосередніх клієнтів.

Налагодження комунікації. Необхідно підтримувати відкриту та прозору комунікацію із зацікавленими сторонами, особливо у періоди кризи. Це допомагає зберегти довіру та підтримку клієнтів, інвесторів та громадськості. Особливо важливо контролювати репутаційні ризики у мережі.

Навчання персоналу. Працівники компанії повинні бути поінформовані про репутаційні ризики та процедури управління ними, щоб бути готовими ефективно реагувати на потенційні загрози.

Отже, управління репутаційними ризиками компаній можливе за умови розуміння природи, причин та використання ефективного механізму управління репутаційними ризиками, що дасть можливість компанії зміцнити та підвищити рівень довіри з боку клієнтів-покупців та партнерів, а також забезпечить стійкі конкурентні переваги і стане основою фінансової стабільності та прибутковості.

Список використаних джерел:

1. Дуброва О.С. Ділова репутація підприємства: практичні аспекти управління. *Економіка та держава*. 2009. № 12. С. 38–41.
2. Іщенко І.С. Ризики інвестиційних проектів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 5(90). С. 91-97
3. Brady A., Honey G. Corporate Reputation. Perspectives of Measuring and Managing a Principal Risk. *The Chartered Institute of Management Accountants*. London, 2007. pp. 19-23.

АНАЛІЗ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ІТ-ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Папінко А. І., аспірант,
Західноукраїнський національний університет

Аналізуючи методи та технології управлінського обліку, важливо звернути увагу на інтеграцію передових інформаційних технологій, які впливають на управління бізнес-процесами. Це змінює основи організації та функціонування бізнесу, зокрема у напрямку його фінансової безпеки, оскільки існує багато методів оцінки, які не завжди відповідають класичній обліковій методології. Окрім того, поряд з традиційними оцінками, які базуються на облікових даних, системи управління все більше спираються на новітні підходи, використовуючи нові методики оцінки ефективності бізнесу.

Проте жодна оцінка не може бути проведена без належної інформації, тому основною метою обліку є створення необхідної інформації та її аналіз для створення варіантів ухвалення управлінських рішень. «Нині правила камеральної, подвійної статистичної або подвійної динамічної бухгалтерії зливаються в одне поняття бухгалтерський облік. Натомість в постіндустріальній економіці на ринок виходять підприємства зі

специфічними бізнеспроцесами (електронна комерція, інтелектуальні бізнес розробки), яким система створення інформації за традиційними принципами не дає відповідної підтримки. Для таких підприємств бухгалтер повинен стати експертом з надання релевантної інформації, а методи обліку – інструментом при побудові інформаційних адаптивних систем, які враховують зовнішнє середовище і внутрішній стан економічної системи» [1, С. 79]. Створення економічних показників та їх вибір виступають своєрідним фільтром або сигналом для дій, особливо коли планові значення цих показників відхиляються від фактичних. Одним із основних завдань аналізу бізнес-процесів ІТ-підприємств є розробка системи показників за кожним бізнес-процесом, яка відповідає реальній економічній ситуації та відображає ключові аспекти діяльності підприємства.

Облікова система, орієнтована на відстеження інформаційного поля за усіма бізнес-процесами, дозволяє визначити основні види діяльності та їх

вплив на функціонування бізнесу. Проте важливою проблемою є те, як відстежувати саме ті показники, які дійсно мають значення, та уникнути пропуску важливої інформації. Різниця між балансовою (обліковою) вартістю та ринковою вартістю ІТ-компаній є досить очевидною – облікова система не враховує багато важливих аспектів діяльності підприємства, оскільки близько 70% його вартості залишаються поза межами облікової системи.

В процесі аналізу бізнес-процесів ІТ-підприємства необхідно вивчити їх структуру та оцінити вклад і значення в моделі ланцюга створення вартості. До таких бізнес-процесів в ІТ-підприємствах належать як основні процеси з розробки ІТ-продукту та надання ІТ-послуг, так і допоміжні процеси – внутрішня логістика (закупівлі, зберігання, управління), управлінські процеси (планування і фінансування, облік і адміністрування), інформаційний та юридичний супровід, зовнішня логістика, маркетинг, обслуговування проєктів, управління персоналом, обслуговування компанії тощо.

Аналіз інформації проводиться з метою виявлення «слабких» і «сильних» сторін бізнесу, а в ІТ-підприємствах він проводиться за допомогою інформаційних технологій та систем для підтримки систем ухвалення рішень. Сервісно-орієнтована архітектура (SoA) і Cloud дозволяють підприємствам проводити аналіз інформації, де затребувані виробничі ресурси отримуються за допомогою вибору послуг і складу робочого процесу через Інтернет. З метою оптимізації ресурсів та використання послуг Інтернету речей

(IoT) пропонуємо використовувати методи аналізу бізнес-процесів в трьох основних аспектах:

- комплексний підхід до вибору бізнес-процесів як об'єктів аналізу та визначення його методик для задоволення інформаційних потреб менеджменту;

- розширені методики з урахуванням специфікації бізнес-процесів ІТ-підприємств з метою визначення інформаційного простору для проєктування продуктів і послуг;

- використання традиційних методик економічного аналізу для якісної і кількісної оцінки бізнес-процесів та нефункціональних специфікацій продукту.

За усіх трьох підходів повинна вирішуватися задача оптимізації бізнес-процесів, складність якої залежить від кількості змінних, обмежень і динамічних характеристик, які зазвичай залежать від конкретного підприємства.

Оцінка ефективності компанії в системі управлінського обліку використовують множину концепцій створення та аналізу інформації: ТОС (Theory of Constraints), збалансована система показників (BSC), функціонально-вартісний аналіз, Activity Based Costing (ABC), економічна добавлена вартість (EVA), модель життєдіяльності системи Стаффорта Біра, процесна система управління тощо.

В системі фінансового обліку ефективність оцінюється через прибуток, який як економічна категорія не є вдалим показником для визначення ефективності ІТ-бізнесу. Прибуток за обліковим варіантом вираховування є витратами, якщо припустити, що доки не відбудеться

окупності вкладеного капіталу – підприємство фактичного прибутку не отримує. В цьому аспекті облікова інформація не показує основних джерел економічної вартості. В ході аналізу бізнес-процесів необхідно враховувати, що традиційні методи обліку і аналізу показують нам односторонню інформацію, а поняття ефективності багатомірне.

Сінк Д.С., описуючи поняття результативності, характеризував його з різних сторін: дієвість, економічність, якість, прибутковість, умови праці, новаторство [2]. Саме тому, в системі управлінського обліку та аналізу бізнес-процесів треба використовувати поряд з кількісними якісні та не фінансові показники, оскільки традиційні аналітичні показники неспроможні оцінювати ефективність підприємств з високою часткою інтелектуальних ресурсів. Можливо доцільно переорієнтуватися на удосконалення аналізу бізнес-процесів які створюють добавлену вартість. Сучасні можливості обчислювальної техніки дозволяють в реальному часі отримувати дані про всі бізнес-процеси підприємства. Основний показник, який сигналізуватиме про необхідність

оптимізації/реінжинірингу бізнес-процесів у своїй структурі враховуватиме коефіцієнтний вимір розміру бізнесу, продуктову модель компанії, зростання/зниження ефективності, вплив зовнішнього середовища. Щодо чіткого визначення процесу, який потребує оптимізації, до для кожного з таких процесів потрібно розраховувати інтегральний показник, який включає в себе інформацію про ефективність використання ресурсів, показники якості, кількісні фінансові показники [3, С.150-170].

Таким чином, створення інформації про бізнес-процеси в управлінському обліку та її аналіз є ключовим етапом в досягненні ефективності та конкурентоспроможності ІТ-компанії. Це дозволяє не лише оптимізувати роботу, а й забезпечує стратегічне керівництво інструментами для прийняття обґрунтованих рішень. Регулярне формування звітів про ефективність бізнес-процесів є важливою практикою для ІТ компаній. Ці звіти допомагають визначити, наскільки успішно виконуються стратегічні та операційні завдання.

Список використаних джерел:

1. Семанюк В. З. Необхідність кардинальної зміни теорії обліку. Облік і фінанси, № 4 (78). 2017. С. 75-80.
2. Семанюк В. З. Інформаційна теорія обліку в постіндустріальному суспільстві : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 392 с.
3. Папінко А. Створення інформації про бізнес-процеси ІТ-компанії в управлінському обліку. Вісник економіки. 2023. Вип. 4. С. 150 -170. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.150>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЛАНУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Циганчук В.А.

викладач циклової комісії фінансово-облікових та економічних дисциплін

ВСП «Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва ЗУНУ»

Мусятовська В.І.

Головний спеціаліст

Відділу формування електронних трудових книжок.

*Управління інформаційних систем та електронних реєстрів
Управління ПФУ у Вінницькій області*

В умовах сьогодення, коли конкурентна боротьба як на внутрішньому так і на зарубіжному ринках суттєво посилюється, для забезпечення позитивних фінансових результатів діяльності, суб'єкт господарювання має мати певні конкурентні переваги. Важливою передумовою для формування таких переваг є своєчасне забезпечення підприємства матеріалами та засобами виробництва, а також використання прогресивних видів техніки та технологій, які б змогли забезпечити виготовлення продукції з найменшими питомими витратами та найкращим рівнем якості у порівнянні з конкурентами.

Одним із факторів, що визначають ефективне функціонування сучасних підприємств, виступає планування матеріального забезпечення виробництва. Відповідно організація закупівель матеріальних ресурсів відіграє ключову роль у системі управління комерційною діяльністю підприємства. Тому безперебійне та вчасне забезпечення виробництва необхідними матеріалами та ресурсами стає важливим завданням керівництва, виконання якого сприяє утриманню

стійкої конкурентної переваги суб'єкта господарювання на ринку.

Дослідженням питань планування матеріально-технічного забезпечення виробництва займалися такі вчені, як: Н. Краснокутська, А. Гордійчук, В. Васюта, В. Москалюк, Т. Кузнєцова та ін.

Планування матеріально-технічної бази підприємства проводиться за двома основними напрямками:

– планування матеріальних ресурсів:

– планування основних засобів (або виробничо-технічної бази підприємства).

Проте ця проблематика завжди залишається актуальною, оскільки мінливі умови зовнішнього середовища вимагають постійного покращення виробництва, включно і за рахунок зміни підходів до планування закупівлі матеріально-технічних ресурсів.

Джерелами інформації для планування матеріально-технічного забезпечення виступають:

– прогнозований обсяг виробництва, план розвитку, план капітального будівництва;

- відомості норм витрат матеріалів;
- інформація про перехідні запаси;
- заявки задіяних у виробничому процесі структурних підрозділів на паливо, енергію і матеріали;
- інформація про залишки матеріалів в складських приміщеннях;
- ринкові ціни на матеріально-технічні ресурси [1].

Матеріально-технічні ресурси (тобто виробничі запаси) являють собою запаси предметів праці, що призначені для виробництва. Тому основним завданням відповідного структурного підрозділу – відділу матеріально-технічного забезпечення (відділу постачання) є своєчасне і повне задоволення потреби підприємства у матеріальних ресурсах – сировині, матеріалах і комплектуючих, які повинні надходити у виробничий процес у встановлений термін, у потрібних обсягах та необхідної якості.

Планування матеріального забезпечення виробництва – складний процес, який передбачає прийняття та обґрунтування економічних рішень щодо забезпечення підприємства матеріальними ресурсами відповідно до запланованих обсягів виробництва продукції.

Можна вважати, таким чином, що планування матеріального забезпечення – це процес, що забезпечує визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах та вибір найбільш економічно

доцільних джерел її покриття. Планування матеріального забезпечення виробничого підприємства починається з дослідження ринку сировини і матеріалів, що дозволяє визначитись із найбільш прийнятною для нього стратегією постачання, яка встановлює межу між закупівлями у сторонніх контрагентів ресурсів, включно з імпортними, та можливостями власного виробництва необхідних матеріалів.

Наступним етапом планування матеріального забезпечення є створення матеріального плану постачання або плану закупівель, який формується у певній послідовності. Перш за все, визначається поточна і перспективна потреби у матеріалах відповідно до складеної виробничої програми та запланованих обсягів реалізації продукції у плановому році, норм витрат матеріалів, відомостей про їх складські залишки з минулих періодів.

В сучасних умовах підприємства намагаються створювати стратегічні джерела постачання, будувати зв'язки з постачальниками, які реально призводять до отримання ними додаткової конкурентної переваги за рахунок таких механізмів, як: постачання від одного постачальника, залучення постачальника до проектування продукції, впровадження електронних закупівель, розвиток постачальника та його мотивування завдяки всебічній підтримці і надання актуальної зворотної інформації.

Список використаних джерел:

1. Кошевий М. М., Матвійчук Ю. В. Еволюція систем управління матеріально-технічним забезпеченням підприємств у сучасних умовах. Економіка та управління підприємствами. Вип. 1(12). 2018. С. 161.

2. Андрушків О. В. Економіка підприємства. К.: Наука-центр, 2016. 334 с.

3. Лежешко В. Г., Лавриненко А. В. Теоретико-методичні засади управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства – суб'єкта ЗЕД. Ефективна економіка. 2018. № 1 URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/efek_2018_1_25 (дата звернення: 30.03.2024).

НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Задорожний М.З.

*аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет*

Сучасні соціально-економічні умови функціонування суспільних формацій передбачають активне використання обладнання, будівель і споруд, земельних ділянок, транспортних засобів, програмного й комп'ютерного забезпечення тощо, без яких неможлива реалізація операційної діяльності більшості підприємств. З позицію підприємницької діяльності засоби праці, за допомогою яких відбувається перетворення предметів праці у готовий продукт, є необоротними активами. Необоротність активів підприємства у більшості випадків пояснюється багаторазовістю їх використання.

Нині в законодавчих, нормативних за інструктивних документах відсутнє єдине визначення поняття «необоротні активи», що призводить на практиці до виникнення певних термінологічних колізій при визнанні активів необоротними. Так, зокрема відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – «необоротні активи це всі активи, що не є оборотними». В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» визначення цього важливого терміну відсутнє. В НП(С)БО 7 «Основні засоби» наведено визначення основних засобів, які є

основною складовою необоротних активів. Відповідно до цього стандарту «основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)». Наведене визначення основних засобів може бути основою для визначення терміну «необоротні активи». Це термінологічне позиціонування повинно бути лаконічним і може бути представлене в такій редакції: необоротні активи – активи, які підприємство утримує з метою використання їх у своїй господарській діяльності, очікуваний термін використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [10].

Бухгалтерський облік необоротних активів регламентується національними нормативно-правовими документами: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 7 «Основні засоби», НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»,

НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»; а також міжнародними стандартами: М(С)БО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи», МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність», МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності» та іншими [10]. Національні та міжнародні регламенти максимально синхронізовані у частині формування облікової інформації про необоротні активи. Незначні

відмінності стосуються окремих аспектів обліку необоротних активів і не впливають на загальний стан гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку із цими стандартами.

На основі узагальнення наукових напрацювань вчених, відповідних національних та міжнародних нормативно-правових документів у сфері бухгалтерського обліку необоротних активів пропонуємо виокремити такі ключові їх характерні риси як особливого облікового об'єкту (табл 1).

Таблиця 1

Специфічні характерні риси необоротних активів як об'єктів обліку

№ з/п	Характеристика необоротних активів	Специфіка бухгалтерського обліку
1.	Тривалість використання	Необоротні активи експлуатуються понад один рік чи операційний цикл (оборот).
2.	Знос	Необоротні активи піддаються фізичному та моральному зносу з поступовим перенесенням їх вартості на витрати через механізм нарахування амортизації.
3.	Капітальність інвестицій	Отримання та доведення необоротних активів до стану придатного до використання передбачає попереднє акумулювання пов'язаних з ними капітальних витрат.
4.	Переоцінка	Унаслідок тривалого використання вартість необоротних активів може значно змінюватися, що потребує їх дооцінки чи уцінки.
5.	Зменшення, відновлення корисності	Необхідне періодичне проведення перевірки корисності необоротних активів на предмет виявлення її зменшення чи відновлення корисності для підприємства та визначення залишкової вартості.
6.	Ліквідаційна вартість	Після завершення експлуатації необоротних активів залишається певна користь від них для підприємства у формі ліквідаційної вартості.
7.	Варіативні методи оцінки та нарахування амортизації	На підприємстві можна використовувати різні методи оцінки та нарахування амортизації необоротних активів, попередньо зазначивши їх в наказі про облікову політику.
8.	Особливі первинні документи	Документування руху необоротних активів пов'язане з використанням специфічних первинних документів, які не придатні для обліку інших об'єктів.
9.	Мінімізація кількості інвентаризацій	Можливе збільшення часового лагу між процедурами інвентаризаційної перевірки необоротних активів.
10.	Значна видова варіативність	Необоротні активи складаються з різноманітних активів, які відрізняються за своїми споживними якостями, що передбачає їх групування і відокремлений облік.

Джерело: систематизовано автором

Як видно із наведеної таблиці, суттєвим чином, впливають на характерні риси необоротних активів, методика та організацію їх обліку.

Список використаних джерел:

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затверджено Наказом МФУ від 07.02.2013 № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 1999р. з наступними змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» Затверджено Наказом МФУ від 27.04.2000 № 92. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
4. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» Затверджено Наказом МФУ від 24.12.2004 № 817. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”. URL: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.pdf.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 “Нематеріальні активи”. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-38_ukr_2016.pdf.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 «Проміжна фінансова звітність». Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_049#Text.
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004#Text.
10. Задорожний З.-М., Муравський В., Костецький Я., Задорожний М. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 5(46), 149–160. URL :<https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.46.2022.3791>
11. Кафка С.М. Облік надходження необоротних активів та формування їх первісної вартості. *Ефективна економіка*. Дніпровський державний аграрно-економічний університет. ТОВ «ДКС-центр». 2017. № 4. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5549>.
12. Ясишена В. В. Проблемні аспекти методології та організації обліку нематеріальних активів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 330 с. URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38514/1/МонографіяЯсишена.pdf>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ БІОМАСИ

*Біла Ю. А., к.е.н., доцент,
Західноукраїнський
національний університет*

Згідно з Законом України «Про альтернативні види палива» № 1391-XIV: «Суб'єкти господарювання, внаслідок діяльності яких утворюється біомаса, що використовується для виготовлення біопалива та біокомпонентів, зобов'язані вести облік такої біомаси в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України» [1]. Положення даного Закону зобов'язує вести облік лише тієї частини біомаси, що використовується для виготовлення біопалива та біокомпонентів, тобто у енергетичних цілях. Це закономірно, оскільки біомаса, без наміру використання її для виготовлення біопалива, є лише органічною речовиною, тобто відходами. У Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції для його застосування (Інструкція №291) не передбачено окремого субрахунку для обліку біомаси. Однак, у практичній діяльності аграрних підприємств така необхідність існує.

Щодо позиції науковців, то Л. Гуцаленко, В. Фабіянська [2] пропонують створити окремий аналітичний рахунок «Біомаса» у складі субрахунку 201 «Сировина й матеріали», на якому відображати інформацію про наявність та рух біомаси, що використовується для виробництва біопалива. Методика пропонована науковцями полягає в оприбутковуванні біомаси у складі

основної та побічної продукції традиційно за Дебетом рахунку № 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» з наступним переведенням її до складу біомаси (субрахунок № 2011 «Біомаса»).

Погоджуємося з позицією авторів, що спочатку, виготовлену власними силами біомасу, аграрним підприємствам слід обліковувати за Дебетом рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», та оцінювати відповідно до Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 (Методичних рекомендацій № 132). Зокрема, побічну продукцію, що в майбутньому використовуватиметься для виробництва біопалива та біокомпонентів (біомаси) варто оцінювати згідно з п. 8.2 вище зазначених рекомендацій: «Собівартість соломи, гички, стебел кукурудзи і соняшнику, капустяного листя та іншої побічної продукції рослинництва визначається виходячи із розрахунково-нормативних витрат на збирання, транспортування, пресування, скиртування та інші роботи, пов'язані із заготівлею побічної чи основної продукції» [3]. Наприклад, до основних етапів заготівлі та логістики тюкованої соломи належать:

1. Тюкування соломи;
2. Збирання і навантаження тюків на транспортні засоби;

3. Доставка тюків до приміщень зберігання;

4. Розвантаження, сортування та укладання на складах.

Відповідно до зазначених процесів у собівартість тюкованої соломи включатимуться такі витрати: вартість матеріалів для заготівлі, паливо, заробітна плата та відрахування на соціальні заходи, амортизація техніки та інші витрати.

Біомаса також може оприбутковуватись як основна продукція (результат спеціально вирощених енергетичних або сільськогосподарських культур). Собівартість її у такому випадку формується відповідно до понесених витрат за виключенням вартості побічної продукції згідно з додатком 2 Методичних рекомендацій №132 [3].

Після оприбуткування сільськогосподарської продукції, ту її частину, що буде використовуватись в енергетичних цілях (для виробництва біопалива та біокомпонентів) слід

перевести до складу біомаси і визнати біоенергетичним активом. Для цього попередньо необхідно перевірити чи відповідає вона критеріям визнання, які були визначені у попередніх дослідженнях:

- відновлюваність;
- невикопний характер;
- здатність створювати енергію у результаті біологічних, фізичних та хімічних перетворень;
- можливість приносити екологічні вигоди;
- органічне походження [4].

Вважаємо, що ключовим критерієм визнання біомаси як біоенергетичного активу є намір підприємства використовувати її в енергетичних цілях. В іншому випадку немає доцільності визнавати біомасу окремим активом, її слід залишити у складі основної чи побічної сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Про альтернативні види палива: Закон України від 14 січня 2000 р. № 1391-IV в ст. 1. (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text> (дата звернення: 08.12.2023).
2. Гуцаленко Л. В., Фабіянська В. Ю. Організація обліку і контролю витрат на виробництво біологічного палива: монографія. Вінниця: Едельвейс і К, 2013. 272 с.
3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. N 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення: 08.12.2023).
4. Біла Ю. А. Біоенергетичні активи як інноваційний об'єкт обліку: визначення та критерії визнання. Облік і фінанси. 2023. 4. URL: <https://afj.org.ua/ua/journals/> (дата звернення: 08.12.2023).

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ САWІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОГО МЕТОДУ ЗБОРУ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

Пилявець І.М. викладач
циклової комісії фінансово-облікових
та економічних дисциплін,
ВСП «Вінницький фаховий коледж
економіки та підприємництва ЗУНУ»

Важливим завданням статистики є проведення різноманітних статистичних спостережень, але є ряд об'єктів обстеження яких неможливо провести традиційними способами (особисте землекористування, витрати домогосподарств та ін.). Для вирішення даних проблемних питань перспективним є застосування технології САWІ.

САWІ (*Computer-Assisted Web Interviewing*) – це метод опитування, що ґрунтується на інтернет-технологіях. Це означає, що опитування проводиться через спеціальну платформу, що забезпечує комунікацію між дослідником та учасниками опитування. Учасники можуть відповісти на запитання, використовуючи свій персональний комп'ютер або мобільний пристрій, що робить САWІ дуже зручним та доступним для всіх.[4]

САWІ заснований на кількох принципах, які роблять його особливо привабливим для статистичних досліджень:

Автоматизація процесу опитування. САWІ повністю автоматизовано, що спрощує процес збору та аналізу даних. Це робить його більш ефективним і швидким, що дозволяє дослідникам отримувати результати опитування швидше.

Зручність для учасників опитування. Учасники опитування

можуть пройти опитування у будь-який час та у будь-якому місці, використовуючи свої пристрої. Це зручно для них і робить процес опитування доступнішим.

Контроль якості даних. САWІ дозволяє проводити опитування з великою точністю та контролювати якість отриманих даних. Це досягається за рахунок автоматичного контролю помилок та збоїв, а також за рахунок безлічі перевірок та фільтрів, які вбудовані в систему.

Аналіз даних. САWІ також надає можливість швидкого та ефективного аналізу даних. Інструменти аналізу вбудовані в систему, що дозволяє дослідникам швидко обробляти дані та отримувати результати, не витрачаючи багато часу на їхню обробку.

Технологія САWІ має ряд переваг, які роблять його привабливим для бізнесу та споживачів:

Зручність та доступність. САWІ робить процес опитування швидким та зручним для учасників. Вони можуть пройти опитування в будь-який час і в будь-якому місці за допомогою своїх пристроїв. Це зручно для них і робить процес опитування доступнішим.

Економічність. САWІ є більш економічним способом проведення опитувань, оскільки він не вимагає великих витрат на друк та розповсюдження опитувальних листів, їх заповнення та оброблення. Всі

процеси автоматизовані, що дозволяє заощадити гроші та час.

Велика точність та якість даних. SAWI дозволяє контролювати якість даних та виключити помилки, які можуть виникнути під час використання традиційних методів опитування. Це гарантує більшу точність та надійність даних, що дозволяє дослідникам приймати обґрунтовані рішення на основі отриманих результатів.

Швидкість отримання результатів. SAWI дозволяє отримувати результати опитування швидше ніж традиційні методи опитування. Це дозволяє дослідникам швидше приймати рішення і адаптуватися до ситуації, що змінюється на ринку.

Крім зазначених вище переваг технологія SAWI є перспективною оскільки:

- на відміну від паперової анкети в електронній формі можна розміщувати не лише текстові питання, але також і мультимедійні елементи, такі як відео, графіку, рекламні оголошення чи звук;

- надається можливість ознайомитися з результатом дослідження під час його проведення;

- низька вартість (не треба наймати інтерв'юерів);

- анкету можна модифікувати, залежно від відповідей, що надаються, в ході її проведення;

- анкети в електронному вигляді легше виправити, навіть якщо помилку виявлено під час її підготовки, а також

не вимагають фінансових витрат, пов'язаних з печаткою;

- швидкий доступ до отриманих даних та можливість швидкого аналізу – дані надаються в електронній формі;

- усувається «ефект інтерв'юера», тобто. вплив інтерв'юера на відповіді;

- учасники мають можливість збереження анонімності;

- завдяки проведенню дослідження за допомогою Інтернету можна отримати інформацію від тих груп, яких важко отримати її традиційними способами

Разом з тим технологія має певні недоліки:

1. Не може бути гарантована репрезентативність учасників дослідження цільової аудиторії (наприклад, дослідження людей похилого віку/ людей з низьким матеріальним становищем, жителів районів, недостатньо охоплених Інтернетом)

2. Не завжди можливо переконається відповідно до опитуваного критерієм відбору (наприклад, за віком чи статтю)

Одже використання технології SAWI – це новий рівень статистичних опитувань, який пропонує безліч переваг. Він дозволяє проводити опитування швидше, точніше і економічніше, ніж традиційні методи опитування. Крім цього технологія SAWI також може бути використана у різних контекстах, включаючи маркетингові дослідження, опитування громадської думки, анкетування співробітників та багато іншого.

Список використаних джерел:

1. CAWI. URL: <https://4service.company/uk/blog/cawi>
2. Можливості для досліджень. URL: <https://ratinggroup.ua/capability>
3. CATI versus CAWI. URL: <https://fieldstat.com/blog/cati-vs-cawi/>
4. Methods To Promote CAWI Collection In Household Surveys. URL: <https://www.isi-next.org/abstracts/submission/529/view/>

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Бандурка М. Б., аспірант

Західноукраїнський національний університет

В умовах зростаючого інтересу до сталого та етичного підприємництва, питання соціальної корпоративної відповідальності (CSR) стає дедалі більш актуальним для підприємств у всьому світі. Відображенням цього є зростаюче зацікавлення в обліку соціальної корпоративної відповідальності, який стає ключовим інструментом для компаній у визначенні їхнього внеску у суспільство та навколишнє середовище. З метою подолання складних проблем, що виникають у динамічному бізнес-середовищі, стратегічна політика повинна бути спрямована на встановлення відповідності між вимогами суспільства, ринку та можливостями підприємства. Забезпечення відновлення стійкого зростання та генерації прибутку протягом поточного фінансового року вимагає швидкого та ефективного втілення заходів з підвищення рентабельності. Ці заходи є ключовим інструментом у досягненні стратегічних цілей, спрямованих на оптимізацію виробничих процесів, збільшення продуктивності та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У нинішньому стрімко змінному бізнес-середовищі менеджери повинні максимально використовувати всі сильні сторони бізнесу для активного вирішення проблем нової економіки. За допомогою аналізу тенденцій, що впливають на бізнес, можна передбачати та розуміти майбутні зміни в глобальному діловому середовищі, що сприятиме здатності до інновацій. Для цього також потрібно точно розуміти потреби суспільства через десять років і спрямовувати зусилля бізнесу на створення інноваційних продуктів та послуг, що сприятимуть кращому та стійкому майбутньому і дозволить швидко та ефективно реагувати на динамічні обставини бізнесу шляхом впровадження ефективних методів управління [1]. Такий підхід до ведення бізнесу вимагає збереження незмінності основної мети його функціонування в контексті корпоративної соціальної відповідальності.

Активна участь підприємств у таких сферах, як постійне навчання, діяльність на користь вирівнювання можливостей, соціальна інтеграція, є проявом зв'язку між соціальною відповідальністю та їхньою

конкурентною діяльністю [2]. Підприємства адаптують свої звіти до вимог Global Reporting Initiative, ISO 26000, Global Compact, OECD, Carbon Disclosure Project тощо, щоб задовольнити інформаційні потреби стейкхолдерів. Такі звіти стають «суспільним благом» і приводять до збільшення довіри до бізнесу через забезпечення впевненості зацікавлених сторін у раціональності витрат, які підприємства несуть на користь сталого розвитку. В системі управлінського обліку витрат соціальної відповідальності бізнесу необхідно обґрунтувати представлення вимірів витрат, пов'язаних з такою діяльністю (соціальних, екологічних витрат, а також витрат на пристосування діяльності до етичних або якісних стандартів). Key Performance Indicator (KPI) - це спеціальна система показників ефективності бізнесу, яка дозволяє зосередити увагу керівника на управлінні ключовими факторами отримання та утримання довгострокових конкурентних переваг, може бути застосована і до управління соціальною корпоративною відповідальністю.

Концепція управління за допомогою ключових показників результативності (KPI) базується на тезі, що основною фінансовою метою компанії є максимізація її вартості. Проте це не означає відкидання інших, нефінансових цілей компанії. Концепція управління за допомогою KPI ґрунтується на їхній різній значущості для менеджменту: фінансовими цілями керують топ-менеджери, тоді як нефінансові цілі слугують мотивацією для інших співробітників підприємства.

За допомогою побудови дерева ключових показників результативності компанія отримує збалансовану картину коротко- та середньострокових цілей, фінансових та нефінансових показників діяльності, прямих індикаторів або симптоматичних показників. Таким чином, склад системи KPI унікальний для кожного конкретного випадку: кожен KPI створюється для конкретного вищого керівника та пов'язується з конкретною ціллю в ієрархії цілей компанії.

Виділення набору показників ефективності, KPI щодо корпоративної соціальної відповідальності, включає такі етапи:

- формування карти стратегічних цілей та мотивація керівників відповідних рівнів на досягнення цілей КСВ;

- відображення проектів КСВ та факторів їх успіху відповідно до зовнішніх умов та пріоритетів;

- розробка внутрішніх систем та процедур для відстеження та оцінки впливу діяльності компанії на соціальні та екологічні показники;

- визначення методів обліку витрат на здійснення КСВ та виділення з них таких, які впливають на вартість компанії;

- побудова системи показників КСВ для кожного рівня управління, де показники кожного рівня є декомпозицією показників рівня вище.

Таким чином, облік соціальної корпоративної відповідальності - це процес збору, аналізу, відображення та звітування про соціальні та екологічні впливи діяльності підприємства та соціальні заходи здійснені ним. Ця практика включає оцінку впливу діяльності компанії на різні соціальні

групи, включаючи співробітників, споживачів, громади та довкілля. Облік соціальної корпоративної відповідальності допомагає компаніям зрозуміти витрати на їхню соціальну та екологічну відповідальність, визначити шляхи покращення та впровадження стратегії для зменшення негативного впливу на суспільство та довкілля.

Одним із інструментів соціально відповідального управління може бути збалансована система показників (balanced scorecard, BSC), доповнена процесним підходом та сучасними методами обліку витрат. Така система

потребує створення окремої карти заходів у сфері збалансованого розвитку (BSC), консолідація вимірювань заходів у чотирьох напрямках та акцентування на оцінці соціальної відповідальності підприємства [5].

Формування системи обліку витрат на корпоративну соціальну відповідальність сприятиме інтеграції оцінки як фінансових, так і нефінансових результатів соціально відповідального управління. Системи показників допомагають визначити важливі кількісно-якісні показники у контексті соціально-економічно-екологічної видів діяльності бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Семанюк В. З. Необхідність кардинальної зміни теорії обліку. Облік і фінанси, № 4 (78). 2017. С. 75-80.
2. Czerwińska K., Krzyżanowska K. Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw, „Oeconomia”, nr 9(2). 2010. s. 76 – 89.
3. Папінко В.З. Природоохоронні витрати в системі бухгалтерського обліку. Наука і молодь. Київ: НАУ. 2002. С. 294.
4. V. Semaniuk, V. Shpak and A. Papinko. Estimation of the Information Efficiency of the Accounting System. 2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 2021, pp. 437-440, doi: 10.1109/ACIT52158.2021.9548557
5. Butler J.B., Henderson S.Ch., Raiborn C. Sustainability and Balanced Scorecard: Integrating Green Measures into Business Reporting. Management Accounting”, Winter, Vol. 12, No. 2. P. 429

ДО ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Шестерняк М.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет

Любачівський А.І., здобувач
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Аудит та державний фінансовий контроль»,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Західноукраїнський національний університет

Для функціонування сучасного життєдіяльності потрібен достатній за підприємства та забезпечення його обсягом ресурсний потенціал, при

ефективному використанні якого можна отримати продукцію високої якості. Користувачі системи управління мають бути забезпечені достовірною, повною та прозорою інформацією щодо потенціалу підприємства, що дає можливість ефективно управляти виробничим, маркетинговим, трудовим, управлінським та іншими ресурсами підприємства. Ресурсний потенціал будь-якого підприємства включає в себе різноманітні складові, однак основні засоби є однією з найважливіших його складових.

Як відомо, основні засоби (ОЗ) – це матеріальні активи, які очікується використовувати підприємством як засоби праці строком більше ніж один рік для виробництва продукції або надання послуг. Ці активи можуть бути в формі будівель, машин, транспортних засобів, обладнання та іншого майна, яке використовується для здійснення операцій діяльності підприємства.

Практика свідчить, що основні засоби визначають обсяги виробництва, його виробничу потужність та слугують чинником, що впливає на визначення фінансових результатів діяльності підприємства. Це зумовлює низку вимог до інформації про наявність, рух, стан, а також використання основних засобів. Тому організація бухгалтерського обліку основних засобів на

підприємстві та регулювання і проведення аудиту є важливим завданням будь-якого господарюючого суб'єкта.

Регулювання аудиту основних засобів передбачає дотримання встановлених правил, стандартів і процедур, які спрямовані на забезпечення правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності відображення у фінансовій звітності основних засобів підприємства, їх оцінки та проведення аудиту. Основні засоби зазвичай є значними активами у фінансовій звітності підприємства, тому їх правильний облік та оцінка мають вагомим значення для фінансової стійкості підприємства.

Звернемо увагу, що метою аудиту операцій з основними засобами є:

- підтвердження достовірності даних щодо руху основних засобів і своєчасності відображення первинної інформації в облікових регістрах;
- відповідність ведення обліку основних засобів прийнятій підприємством обліковій політиці;
- достовірність відображення операцій з основними засобами у фінансовій звітності;
- встановлення методики обліку і оподаткування операцій з основними засобами чинному законодавству.

Основні напрямки аудиту основних засобів представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Основні напрямки аудиту основних засобів

Важливим є те, що під час проведення аудиту основних засобів аудитор повинен орієнтуватися на наступні ключові аспекти:

1) *Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі - МСФЗ).* МСФЗ встановлюють вимоги щодо обліку та оцінки основних засобів, а також вимоги до аудиту їх фінансової звітності. Аудитор повинен дотримуватися цих стандартів під час проведення аудиту.

2) *Внутрішні контрольні процедури.* Підприємству слід використовувати ефективні внутрішні контрольні процедури, які забезпечують точний облік та оцінку основних засобів. Аудитор може оцінити ці процедури під час проведення аудиту.

3) *Оцінка справедливої вартості.* Деякі основні засоби можуть бути оцінені за справедливою вартістю, замість первісної (історичної вартості). Аудитор повинен перевірити, чи застосовані відповідні методи оцінки та чи вони відображені вірно в фінансовій звітності.

4) *Перевірка правильності нарахування амортизації та відображення ремонтів.* Аудитор має перевірити, чи правильно обліковується амортизація основних засобів, чи проводяться необхідні ремонти для збереження їх вартості, і як ці ремонти відображаються в бухгалтерському обліку.

5) *Відомості про події після звітного періоду.* Аудитору слід враховувати будь-які події, які сталися після закінчення звітного періоду, але до оприлюднення фінансової звітності, які можуть вплинути на оцінку основних засобів.

Дотримання цих аспектів при проведенні аудиту допоможе забезпечити максимальний контроль над обліком та оцінкою основних засобів підприємства, що, в свою чергу, сприяє надійності та достовірності фінансової звітності.

З вищезазначеного випливає, що аудит основних засобів – це процес перевірки та оцінки фінансової звітності підприємства з метою підтвердження достовірності та

правильності обліку основних засобів. При цьому, суттєвими напрямками проведення аудиту основних засобів є:

- 1) перевірка правильності обліку основних засобів;
- 2) перевірка дотримання правил оцінки основних засобів, зокрема їх вартості, амортизації та зносу;
- 3) перевірка наявності та правильності документації пов'язаної з купівлею, продажем та переміщенням основних засобів;
- 4) оцінка ризику пов'язаного з основними засобами (наприклад, ризику втрати вартості через знос або застаріння чи інших непередбачуваних обставин);
- 5) перевірка відповідності прийнятій підприємством обліковій

політиці щодо обліку, оцінки та розкриття інформації про основні засоби;

- 6) аналіз фінансових показників, які пов'язані з основними засобами для виявлення будь-яких відхилень
- 7) перевірка відповідності чинному законодавству та дотримання міжнародних стандартів, що регулюють таку діяльність.

Ці напрямки допомагають аудиторам отримати повну інформацію щодо процесу обліку та управління основними засобами підприємства та визначити можливі ризики та недоліки.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 16.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 27.03.2024 р.)
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 40, ст.365), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 27.03.2024 р.)
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Мінфіном України від 30.11.1999 р. № 291, поточна редакція від 23.02.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 28.03.2024 р.)
4. Інструкція про порядок списання основних засобів та створення постійно діючої комісії щодо списання основних засобів, затверджена Наказом Мінпромполітики України № 373 від 26.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373220-99#Text>.
5. Міжнародні стандарти аудиту. *Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2018 року. Частина I, Частина II, Частина III.* URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu> (дата звернення 28.03.2024 р.)
6. Переклад Міжнародних стандартів фінансової звітності 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_of_2023-718 (дата звернення 27.03.2024 р.)

ВЗАЄМОДІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Гриник О. І. викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Стрімкий розвиток цифрових технологій знаменує початок 21 століття. Штучний інтелект є ключовим фактором у досягненні максимального прогресу в цій сфері, оскільки він дозволяє комп'ютерам не лише виконувати рутинні завдання, але й навчатися самостійно. Основна мета штучного інтелекту полягає в тому, щоб підвищити корисність і розуміння шляхом розуміння основних принципів інтелекту. Оскільки суспільство стає все більш технологічно розвиненим, штучний інтелект стає невід'ємною частиною повсякденного життя. Відповідно, попит на професіоналів у цій галузі з кожним роком зростає. Визначення штучного інтелекту різниться залежно від його застосування та контексту, йому бракує точного пояснення як у літературних, так і в наукових джерелах. Те, що раніше вважалося лише фантазією, тепер стало реальністю завдяки передовим інформаційним і комунікаційним технологіям. Ці технології проникли в усі сфери нашого життя.

Бухгалтерський облік, як і багато інших сфер, не звільнений від впливу штучного інтелекту. Впровадження штучного інтелекту в бухгалтерський облік дозволяє швидко збирати, обробляти та аналізувати величезні обсяги інформації. Його застосування є особливо вигідним у таких сферах, як управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, кодування рахунків витрат і нагляд за

управлінням грошовими потоками. Завдяки інтеграції штучного інтелекту в систему бухгалтерського обліку можна значно підвищити продуктивність і ефективність бухгалтерського персоналу [1]. Незалежно від рівня програмного забезпечення та технологій, що використовуються в бізнес-процесах, відсутність людської участі забезпечує швидші та безпомилкові операції, які виконуються безперервно, 24/7, без потреби у перервах чи перервах. Отже, бухгалтерська робота перетворюється на більш інтелектуально стимулюючу та творчу справу.

Перехід до цифровізації бізнесу, в свою чергу, призводить до зростання попиту на спеціалістів, які вміють працювати в цифровому форматі, тобто до розширення кола професійних навичок сучасного бухгалтера. На практиці бухгалтеру доводиться самостійно добирати програмні й апаратні засоби для автоматизації роботи системи бухгалтерського обліку; налаштовувати бухгалтерське програмне забезпечення; самостійно шукати шляхи опанування новітніми програмними продуктами [2].

Програмне забезпечення має обмежену здатність сприймати лише шаблонно структуровані дані та виконувати завдання на основі чітко визначених параметрів, на відміну від людини, яка визначає шлях уперед у нестандартних сценаріях, підтверджує рішення за допомогою процесу ситуаційного аналізу.

Ось декілька прикладів використання штучного інтелекту у бухгалтерському обліку:

1. Автоматичне введення даних: штучний інтелект може автоматизувати введення даних з різноманітних джерел, таких як фактури, банківські виписки та інші документи, зменшуючи потребу в ручній роботі та знижуючи ризик помилок.

2. Класифікація витрат: Застосування машинного навчання дозволяє системам самостійно визначати категорії витрат на основі попередніх транзакцій, спрощуючи процес категоризації та аналізу витрат.

3. Прогнозування та бюджетування: штучний інтелект може аналізувати історичні фінансові дані для прогнозування майбутніх тенденцій, допомагаючи компаніям краще планувати свій бюджет та управляти грошовими потоками.

4. Виявлення шахрайства: Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати транзакції в реальному часі, виявляючи незвичайну поведінку або відхилення, які можуть вказувати на шахрайство або фінансові зловживання.

5. Податкове планування та звітність: штучний інтелект може допомагати в ідентифікації оптимальних стратегій податкового планування на основі діючих податкових законів та правил, а також автоматизувати процес підготовки та подання податкових звітів.

6. Аналіз контрактів та угод: За допомогою технологій обробки

природної мови (NLP) системи можуть аналізувати та інтерпретувати умови контрактів, виявляючи важливі терміни та умови, що можуть вплинути на фінансовий стан компанії.

7. Персоналізовані фінансові поради: штучний інтелект може використовуватися для надання персоналізованих рекомендацій з оптимізації витрат та підвищення ефективності фінансових операцій компанії.

Тим не менш, співробітники, наділені справжніми емоціями, високопрофесійним судженням і винахідливістю розуму, ставляться до інформаційних потреб зацікавлених сторін як до незамінного скарбу. Свобода думки і високий професіоналізм – єдине, чого не вистачає комп'ютерам, щоб мати перевагу над людьми. Бухгалтерська система значно виграє від впровадження технології штучного інтелекту. Однак важливо враховувати той факт, що можуть бути і деякі недоліки. Почнемо з поганого законодавства та відсутності належних норм щодо цього питання. Кібератаки, програмні помилки, проблеми в алгоритмах та інші помилки – ці проблеми. Проте ризики не означають, що впровадження сучасних технологій не приносить позитивних результатів.

Використання штучного інтелекту у бухгалтерському обліку відкриває нові можливості для підвищення продуктивності, оптимізації процесів і забезпечення більш високої якості аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Застосування технологій штучного інтелекту. Deloitte : веб-сайт. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/ce-cfo-surveyautomation.html>.

2. Кулинич М., Шворак А., Жиленко Л. Впровадження цифрової грамотності в умовах майбутніх змін професії бухгалтера. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. №1. С. 216-224. DOI: <https://doi.org/10.29038/24114014-2020-01-216-224>.

МЕТОДОЛОГІЯ AGILE ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ПАСАЖИРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Мельник Т.С., д.е.н.,

Акціонерне товариство «Українська залізниця» (Україна)

Мельник О.В, менеджер,

Logistics Center «Allfresh Wholesale Limited» (Ірландія)

Популярність новітньої методології agile-маркетингу, яка за нетривалий період вже отримала значний позитивний досвід в іноземних компаніях та привертає все більше уваги вітчизняних підприємств, обумовлюється зміною способів і методів ведення маркетингової діяльності. Це відбувається не тільки внаслідок цифровізації галузей вітчизняної економіки: величезне значення відіграють висока мінливість середовища і непередбачуваність ситуацій.

Характерною рисою agile-маркетингу та одночасно його перевагою є організація діяльності у такий спосіб: встановлення короткострокової цілі-завдання, планування, втілення, оцінка, адаптація або відхилення і початок нового циклу з новим завданням. Такий метод організації роботи дає можливість маркетинговим командам швидко реагувати на зміни у середовищі, швидко адаптуватись під них і приймати рішення, швидко

тестувати результати, швидко досягати цілей і рухатись далі.

Agile методологія має також інші переваги порівняно з традиційними методологіями, але, не дивлячись на це і свою відносну простоту, дещо повільно входить в практику діяльності вітчизняних підприємств, особливо у великих компаніях на кшталт АТ «Укрзалізниця».

Одним з визначальних рушійних чинників пошуку більш ефективного підходу до управління маркетинговою діяльністю є постійна і доволі швидка зміна уподобань споживачів, підвищення їх вимог до товарів і послуг та прагнення брати активну участь у процесах створення споживчої цінності [1]. Тому прийняття методології agile, зокрема, у сфері залізничного пасажирського транспорту стає все більш актуальним.

Вивчення літературних джерел з досліджуваної проблематики показало потребу в чіткому розмежуванні та упорядкуванні характеристик, цінностей, основних положень і

принципів agile-маркетингу, що не завжди простежується у першоджерелах і цим ускладнює бачення можливостей нової методології, розуміння найважливіших з точки зору практичного застосування переваг agile порівняно з традиційним маркетингом.

Так, більшість авторів починають розглядати сутність agile-маркетингу з викладення так званого «маніфесту». Однак це, на наш погляд, основні прийоми agile-маркетингу, у формулюванні яких, застосовуючи аналогію з прийомами традиційного маркетингу, невірно вживати слово «замість»: нова методологія не відмовляється від традиційних прийомів, проте ряд з них за нової методології втрачають свою важливість чи мають нижчу ефективність.

З нашої точки зору, agile-маркетинг:

- потребує розробки концепції довгострокового розвитку,
- яке забезпечується шляхом коротко-, середньо- і довгострокового планування
- та передбачає наявність багатofункціональних команд, що самоорганізуються,
- які виконують завдання частими ітераціями
- та отримують безперервний зворотний зв'язок.

Основними особливостями agile-маркетингу, що відрізняють його від традиційного маркетингу, вважаються:

- командна робота за методологією agile;
- часте встановлення короткострокових цілей і завдань, а також пріоритетів по них;

- незмінність пріоритетної цілі, що полягає у задоволенні клієнтів;

- акцент на частих ітеративних релізах;

- прийняття рішень на основі даних;

- цілеспрямовані і часті експерименти;

- отримання готового продукту (прототипу) абл його частини, який можна демонструвати замовникам та / або використовувати, у стислі терміни і з мінімальними витратами.

Перелічені відмінності agile-маркетингу від традиційного дозволяють сформулювати його визначальні переваги: швидка адаптація до змін, висока продуктивність, концентрація на досягненні цілі, висока результативність.

В основоположному документі – Маніфесті agile-маркетингу [2; 3] та у ряді праць з даної тематики наводяться різні переліки і різне формулювання цінностей agile-маркетингу, а в деяких працях їх ототожнюють з принципами гнучкого маркетингу. Усвідомлюючи зв'язок між цими дефініціями, але й неоднакову сутність, вважаємо, що їх не слід ототожнювати, оскільки цінності є підставою для встановлення принципів.

Стосовно agile-маркетингу нами визначено 9 цінностей, які мають принципові відмінності від цінностей в традиційному маркетингу (далі – ТМ), та сформульовано відповідні їм принципи:

(1) цінність для клієнтів (в ТМ – удосконалення) → принцип клієнтоорієнтованості: пріоритетність створення цінності для задоволення клієнта;

(2) створення і поставка цінності (в ТМ – проміжні результати) → принцип цілеспрямованості: концентрація зусиль і безперервний рух для досягнення мети всіх членів команди (бізнес-цілі);

(3) створення і поставка цінності (в ТМ – активності) → принцип завершеності: створення цінності в кінці кожного циклу дій (спринту);

(4) дані та експерименти (в ТМ – думки та умовності) → принцип підтвердження: експерименти мають спиратись на актуальні дані, а успіх має підтверджуватись результатами експериментів в реальних умовах;

(5) працюючий продукт (в ТМ – вичерпна документація) → принцип результативності: результатом роботи команди має бути завершений продукт (його частина), який можна представити замовникам;

(6) люди і взаємодія (в ТМ – процеси та інструменти) → принцип органічності: поєднання дій членів команди, кожний з якої виконує важливу функцію в цій команді задля досягнення спільної цілі;

(7) командна праця (в ТМ – ієрархія і розрізнена праця) → принцип демократичності: взаємодія і співпраця між всіма членами команди, наділеними рівнозначними повноваженнями;

(8) співпраця із замовником (в ТМ – узгодження умов контракту) → принцип партнерства: взаємодія із замовником на всіх етапах створення продукту;

(9) готовність до змін (в ТМ – слідування жорсткому плану) → принцип адаптивності: налаштованість на оперативне реагування на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі.

У свою чергу цінності і принципи дають змогу сформуванню основні положення agile-маркетингу, які дозволяють побачити роль і значення методології agile для маркетингу та зводяться до такого:

найважливішим завданням є вирішення проблем клієнта та його задоволення;

основна конкурентна перевага створюється завдяки здатності швидко реагувати на зміни та готовності змінюватись;

належна увага до засад маркетингу та якісний дизайн роботи команд підвищують гнучкість маркетингу і створення цінності;

безперервний рух до досягнення цілі забезпечується шляхом складання короткострокових маркетингових планів;

найвищою оцінкою прогресу є реакція і відгуки клієнтів;

ціль стає більш досяжною, якщо маркетингові плани розробляють зацікавлені члени команд;

рух до досягнення цілі потребує підтримування високого темпу та достатньої уваги до недоліків і доопрацювань;

досвід і прогрес не виключають помилок і невдалих експериментів в роботі команд, проте небажаним є їх повторення;

успішність праці команд високою мірою залежить від їх автономності (можливості вільно приймати рішення на свій розсуд), креативності (здатності застосовувати нестандартні підходи) та багатофункціональності (наявності у складі команди усіх фахівців, потрібних для завершення проєкту;

висока результативність маркетингу можлива за умови

досягнення згоди між розробниками, продавцями і клієнтами;

прагнення до простоти дозволяє повніше відчути переваги нової методології.

Отже, розглянувши засади agile-маркетингу, можемо резюмувати, що його головним завданням є покращення швидкості, адаптивності, прогнозованості і прозорості маркетингової складової бізнесу, підвищення гнучкості і сприйнятливості до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі.

Agile-маркетинг є способом застосування філософії і цінностей

методології agile в маркетинговій діяльності з метою створення запитуваної споживчої цінності, задоволення потреб клієнтів, розвитку позитивного клієнтського досвіду.

Методологія agile завдяки своїм перевагам дозволяє ефективно управляти підприємством і навіть галуззю в цілому, є дійовою для досягнення успіху в маркетингу та інших сферах діяльності, де знайде застосування. Ця методологія не повинна залишитись без уваги у галузях, які динамічно розвиваються або стають на такий шлях, а саме такою галуззю є залізничний транспорт.

Список використаних джерел:

1. Ярмолук О.Я., Сабірова І.М. Використання SKRUM методології в маркетинговій діяльності підприємств // Інфраструктура ринку, 2017. – Вип. 7. – С. 267-270. – [Онлайн] – Доступно: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/46.pdf (Дата звернення: 06.08.2024).

2. Brinker S. Hacking Marketing: Agile Practices to Make Marketing Smarter. – New Jersey, U.S.: Wiley, 2016. – 288 p.

3. Cole R., Scotcher E. Brilliant Agile Project Management. – London, England: Pearson, 2015. – 187 p.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Циганчук В.А.

*викладач I категорії
ВСП «ВФКЕП ЗУНУ»*

За умов систематичних потрясінь та викликів, що виникають перед країною та економікою в цілому фактично кожного дня, суб'єкту господарювання стає дедалі складніше ефективно провадити свою фінансово-господарську діяльність, при цьому зберігаючи стійкість у ринковому, конкурентному середовищі. В

сьогоднішніх умовах воєнного стану не тільки ризики збитковості та банкрутства є цілком реальними загрозами для функціонуючої підприємницької одиниці. Мова йде не лише про можливе скорочення чи призупинення своєї діяльності, але й повну втрату майна та всіх ресурсів, до яких також відноситься дебіторська

заборгованість. Питаннями обліку дебіторської заборгованості на підприємстві було приділено багато уваги як зі сторони вітчизняних обліковців, так і в закордонній економічній літературі висвітлюються основні аспекти та новинки, стосовно обліку та визнання такого активу, як дебіторська заборгованість. Актуальним є поняття класифікації даного виду заборгованості з метою уникнення труднощів її погашення в період воєнного стану та нестабільності. На сьогоденному етапі розвитку економіки, заборгованість наших дебіторів класифікується в залежності від терміну погашення та ділиться на поточну заборгованість та довгострокову заборгованість. Основою обліку довгострокової заборгованості наших дебіторів, термін погашення якої складає більше одного року або дванадцяти місяців з дати виникнення даного виду заборгованості, як правило, призводить до того, що даний вид заборгованості, навіть в період воєнного стану, в кінці кожного року має бути погашена [1].

Важливо зауважити, що облік поточної заборгованості дебіторів, в основному полягає у правильній класифікації таких зобов'язань.

Дослідженням проблем відображення в обліку розрахунків з дебіторами займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Білик, Н.В. Бондарчук, І.А. Волянчук, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, Т.М. Мараховська, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, Л.В. Черненко, В.О. Шевчук, та інших.

Заборгованість дебіторів є частиною в активах суб'єктів господарювання, що показує суму боргів підприємницькій одиниці на

певну дату. Важливо зазначити, що облік розрахунків з дебіторами в Україні ведеться відповідно до НП(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Для якісної фіксації господарських операцій з обліку розрахунків з дебіторами застосовують робочий план рахунків, де борги по даних розрахунках обліковуються на рахунках третього класу Плану рахунків бухгалтерського обліку [2].

Розрахунки з дебіторами за товари, роботи, послуги посідає як правило протягом досліджуваного періоду найвагомішу частку у структурі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Це в загальному позитивно впливає на стан ліквідності суб'єкта господарювання, при умові вчасного розрахунку та нульовій позначці безнадійних боргів. Оскільки наявність безнадійних боргів матиме негативний тиск не лише на ліквідність підприємства, а й на фінансові показники діяльності суб'єкта господарювання в цілому.

Побудова якісних систем контролю за вчасно проведеними розрахунками з дебіторами робиться з метою забезпечення отримання даних не тільки про те, що відбулося, але й про коливання, які можуть відбутися. Це необхідно для того, щоб регулювання могло відбуватися в на початковому етапі.

Як результат, впровадження якісної системи управління розрахунків з дебіторами має стати: забезпечення безперервної роботи суб'єктів господарювання; мінімізація обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зменшення витрат на їх фінансове забезпечення; пришвидшення обігу оборотних

активів; максимальний рівень прибутку підприємства при збереженні рівня ліквідності; підвищення показника фінансової безпеки суб'єкта господарювання [3].

Управління суб'єктом господарювання показує сукупність взаємопов'язаних процесів у плануванні, організації, мотивації та контролі, які в свою чергу забезпечують поставлення та досягнення цілей підприємства в цілому. Найактуальніші проблеми обліку розрахунків з дебіторами в період воєнного стану є:

- Організація обліку розрахунків з дебіторами та її місце в обліковій політиці підприємства;
- Об'єктивна оцінка дебіторської заборгованості;
- Можливість створення та його облік резерву безнадійних боргів;
- Особливості відтворення

дебіторської заборгованості на рахунках бухгалтерського обліку.

Таким чином можна впевнено стверджувати, що рівень заборгованості суб'єкта господарювання безпосередньо має вплив на здатність діяти в кризових умовах, а саме в період воєнного стану. Дане питання ставить чітку вимогу, яка полягає у впровадженні дієвого інструментарію оптимізації розміру розрахунків з дебіторами. Для українських підприємств в умовах воєнного стану забезпечення безпечного функціонування, в тому числі шляхом оптимізації рівня дебіторської заборгованості, є основним завданням. Не менш суперечливим є питання вартості, за якою, власне, такий вид заборгованості має бути відображений у фінансовій звітності.

Список використаних джерел:

1. Бутко Н., Погрібняк В. Організація обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. Молодий вчений. 2020. № 12 (88), с.110–114.
2. Журавська І. Л. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. Збірник тез Житомирського аграрного університету. 2017. № 4. с. 56–59.
3. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. с. 449–456.

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВОКЗАЛІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Мельник Т.С., д.е.н.,

Акціонерне товариство «українська залізниця»

Христофор О.В., к.е.н., доцент,

Акціонерне товариство «українська залізниця»

В напрямку реалізації плану заходів з реформування залізничного транспорту та впровадження Стратегії АТ «Укрзалізниця» на 2019-2023 роки

у жовтні 2019 р. в складі товариства було створено відокремлений структурний підрозділ – філія

«Вокзальна компанія» (далі – філія ВК).

Головною метою її діяльності було визначено забезпечення пасажирських перевезень у зоні відповідальності філії ВК, до якої віднесено: забезпечення концентрації пасажирів на території вокзальних комплексів; створення комфортних умов очікування посадки в поїзд, в тому числі для осіб з обмеженими фізичними можливостями; інформаційну підтримку; зручну та зрозумілу навігацію; організоване і безпечне просування пасажирів на посадку; зручну висадку і сервіс після прибуття до кінцевих пунктів поїздки.

При цьому на філію ВК покладено ряд складних завдань в контексті реформування галузі, а саме: забезпечення дотримання стандартів обслуговування, всебічна економія ресурсів, отримання додаткових доходів, підвищення комерційної та інвестиційної привабливості вокзальних комплексів, підготовка вокзальної інфраструктури до лібералізації ринку пасажирських залізничних перевезень. Виконання більшості з цих завдань потребує значного фінансування.

Проте на сьогоднішній день має місце ситуація повної відсутності покриття експлуатаційних витрат вокзалів і вокзальних комплексів доходами від продажу проїзних документів, що призводить до негативних фінансових результатів діяльності філії ВК. Так, за підсумками 2022 р. загальний збиток склав 968,6 млн. грн., у т. ч. збиток від експлуатаційної діяльності – 962,1 млн. грн. Контрольними завданнями на 2023 р. прогнозувався загальний збиток на рівні 1 164,4 млн. грн., у т. ч. збиток від експлуатаційної діяльності – 1 286,4 млн. грн. За

результатами I кварталу 2023 р. загальний збиток по філії ВК склав 281,8 млн. грн., у т. ч. збиток від експлуатаційної діяльності – 309,7 млн. грн.

Відповідно до чинних нормативних документів АТ «Укрзалізниця» до складових вартості проїзного документа на пасажирські перевезення (як у внутрішньому, так і в міжнародному сполученні) входить квиткова частина (інфраструктурна складова) і плацкартна частина (компенсує витрати на підготовку в рейс та обслуговування вагона).

Вокзали є важливою складовою залізничної інфраструктури. Але фактично вокзали, які опосередковано беруть участь у перевізному процесі, несуть витрати на утримання вокзальних комплексів, надання необхідного спектру послуг для пасажирів (як правило, нерентабельних, але обов'язкових), не отримуючи від цього жодних відшкодувань з вартості проїзного документа.

В умовах сьогоднішнього дня, починаючи з першого дня введення воєнного стану в країні, філією ВК здійснюються безпрецедентні заходи щодо обслуговування на вокзалах громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які евакуюються з небезпечних територій, де ведуться активні бойові дії або є загроза ведення бойових дій. Вищезазначені заходи також мають негативний вплив на фінансовий стан філії.

Разом з цим до вартості проїзних документів включено комісійний збір, який стягується для компенсації витрат на здійснення вищезазначених процесів із забезпечення пасажирських перевезень, які перебувають у зоні відповідальності філії ВК та, по суті, є

витратами від експлуатаційної діяльності, або вокзальним збором.

Наразі вокзальний збір на залізничному пасажирському транспорті відсутній. Проте передача частини грошових надходжень у вигляді вокзального збору від продажу проїзних документів в далекому сполученні дозволила би компенсувати експлуатаційні витрати і, таким чином, забезпечувала би позитивний фінансовий результат або, принаймні, беззбитковість функціонування залізничних вокзалів.

Враховуючи це, нами пропонується такий варіант відшкодування витрат філії ВК.

З метою відшкодування частини витрат на утримання вокзальних комплексів необхідно запровадити вокзальний збір на одного відправленого пасажирів в далекому сполученні. Для розрахунків використовувати статистичні дані форми періодичної звітності № ЦО-27 «Звіт про відправлених пасажирів».

Розрахункову суму витрат вокзального збору щомісячно

передавати філії «Пасажирська компанія» АТ «Укрзалізниця», до складу якої у 2023 р. увійшла філія «Українська залізнична швидкісна компанія», шляхом виписки повідомлення по внутрішньогосподарських розрахунках – без укладання внутрішнього зобов'язання.

В табл. 1 наведено запропонований нами розрахунок ставки вокзального збору, виходячи з якого у 2022 р. філія ВК могла б мати підстави для відшкодування 504,9 млн грн. за фактичної суми понесених експлуатаційних витрат у розмірі 962,1 млн грн.

Згідно з розрахунком в табл. 1 вокзальний збір має бути встановлений не нижче 22,2 грн. без ПДВ; приймаємо на рівні 25 грн. без ПДВ та 30 грн. з ПДВ.

Звідси визначаємо, що для компенсації збитків, понесених філією ВК у 2023 р., у розмірі 1286,4 млн грн. потрібно забезпечити наявність 51 456 тис. відправлених пасажирів за рік (1286,400 млн грн. / 25 грн.).

Таблиця 1 – Розрахунок ставки вокзального збору (на одного відправленого пасажирів)

№ з/п	Показник	Розрахункова ставка показника, грн.
1	Вокзальний збір	22,19
В тому числі за елементами витрат		
2	Матеріальні затрати – всього, в т. ч.:	1,66
2.1	Витрати на сировину та основні матеріали	0,55
2.2	Витрати на паливо та електроенергію – разом, в т. ч.:	1,11
2.2.1	Витрати на паливо	0,41
2.2.2	Витрати на електроенергію	0,70
3	Витрати на оплату праці	13,62
4	Відрахування на соціальні заходи	3,00
5	Амортизація	3,02
6	Інші операційні витрати	0,89

Джерело: сформовано авторами з використанням даних звітності № ЦО-27 «Звіт про відправлених пасажирів» за 2023 р.

Механізм відшкодування витрат здійснюватиметься виключно в рамках структури витрат АТ «Укрзалізниця» та не впливатиме на вартість проїзного документу.

Висновок. Проблема зниження рівня збитковості діяльності філії ВК за період її існування набула хронічного характеру. Тому впровадження механізму відшкодування витрат на утримання вокзальних комплексів філіями АТ «Укрзалізниця», що задіяні у перевезенні пасажирів далекого сполучення, з огляду на велику

кількість відправлених пасажирів з вокзалів філії та з урахуванням кількості оформлених проїзних документів як через квиткові каси на вокзалах, так і через мережу Інтернет, є нагальним завданням часу та потребує організаційної і методичної підтримки. В майбутньому, після досягнення беззбиткового рівня, очікується, що цей механізм дозволить філії ВК отримувати прибутки, що будуть достатніми для забезпечення її стабільної діяльності та інноваційного розвитку.

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАГАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Горохова М. А., аспірант
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В сучасних умовах заклади вищої освіти (ЗВО) приділяють значну увагу питанню забезпечення якості освітніх послуг. При цьому воно є глобальним та універсальним, адже охоплює не лише сферу освіти, а й бізнес, актуальним є не лише для України, а й для багатьох країн світу [3]. З цією метою ЗВО прагнуть відповідати нормам Болонської угоди, критеріям, встановленим Національним агентством з якості вищої освіти, міжнародному стандарту ISO 9001:2015, рейтингам закладів вищої освіти. В основі таких прагнень знаходяться намагання бути конкурентними на ринку освітніх послуг та випускати фахівців, які будуть затребуваними

на ринку праці, що стає особливо актуальним в умовах зниження державної підтримки та зростання конкуренції з боку комерційних закладів освіти.

Огляд вітчизняної наукової літератури та нормативно-правових актів з якості освіти показав, що, основним чином, відбувається уникнення термінології, пов'язаної з менеджментом, – управління якістю освіти зводиться лише до її забезпечення. Зарубіжні наукові публікації, присвячені вивченню якості вищої освіти, теж здебільшого базуються на соціології та педагогіці, а не на менеджменті, про що стверджується в [2].

Водночас з цим, науковий та практичний інтерес становить

інтеграція інструментарію менеджменту якості до управління якістю освітніх послуг. Необхідність такої інтеграції визначається необхідністю ЗВО розробляти та реалізовувати цілі та стратегічні плани щодо забезпечення якості освіти, як і передбачають будь-які інші організаційні стратегії [4; 6, с. 16].

Загальноприйнято вважати, що менеджмент якості – це підхід до управління, що базується на «сукупності принципів, що взаємно підсилюють один одного, кожен з яких забезпечується сукупністю практик та методів» [5, с. 92]. Самі ж принципи є основою складовою загальної парадигми менеджменту – загального менеджменту якості (TQM).

Загальний менеджмент якості визначається як сукупність систематичних заходів, що здійснюються всією організацією для ефективного та результативного досягнення цілей організації з надання продукції та послуг з рівнем якості, що задовольняє споживачів, у відповідний час та за відповідною ціною [9].

Впровадження загального менеджменту якості початково відбувалось у виробничій сфері на основі пропозицій Е. Демінга, пізніше поширилось і на сферу послуг [8]. Нині принципи TQM

активно поширюються в сектор державного управління та освітню сферу [7]. З огляду на передісторію розвитку системи загального менеджменту якості складність його впровадження у сферу освіти є цілком передбачуваною через різницю у економічних та управлінських процесах у сферах виробництва і надання послуг та в освітній сфері. Такі відмінності вже були визначені раніше у наукових публікаціях [1].

На наш погляд, в контексті впровадження системи загального менеджменту якості в освітню сферу ключовим має виступати не стільки пошук шляхів впровадження принципів TQM для удосконалення системи вищої освіти, скільки досягнення стратегічної мети закладів вищої освіти за допомогою методів та механізмів TQM.

Побудова концептуальної основи впровадження TQM найкраще може бути реалізована в контексті чотирнадцяти критеріїв, запропонованих Е. Демінгом, та циклу PDCA (ітеративного методу прийняття рішень в менеджменті якості), які ми адаптували до освітньої сфери (рис. 1). На рис. 1 схематично показано критерії, адаптовані до освітніх послуг в інтерпретації відповідних категорій (А, В, С).

Рис. 1. Індикатори якості освіти за впровадження системи загального менеджменту якості (за Е. Демінгом)

Для побудови всеосяжної концептуальної основи використовуються критерії, які включають щонайменше один елемент, що дозволяє визначити в контексті надання освітніх послуг ключове поле, якого необхідно досягнути.

Таким чином, розглянуто адаптацію критеріїв Е. Демінга до освітньої сфери в цілому, що є основою

для подальшої реалізації впровадження TQM, ключовим в якій є цілепокладання та клієнтоорієнтованість. Вони є визначальними елементами TQM, тоді як інші вже виступають інструментами його впровадження. Водночас, з огляду на встановлені відмінності між сферами виробництва і надання послуг та сферою вищої освіти, зрозумілим є наявність цілого комплексу завдань, вирішення яких потрібне для повної імплементації TQM в системі менеджменту якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Alauddin N., Yamada S. Application of Deming Criteria to Implement TQM in School Education. In: *The 49th Annual Conference Research*. 2019. Pp. 19–22.
2. Amaral A., Magalhaes A. Higher education research perspectives. In: P. B. Richard (Ed.). *Global issues in higher education*. New York: Nova Science, 2007. Pp. 173–193.
3. Arcaro J. S. *Quality in Education: An Implementation Handbook*. Florida: St. Lucie Press, 2002. 188 p.
4. Cruickshank M. Total quality management in the higher education sector: A literature review from an international and Australian perspective. *Total Quality Management & Business Excellence*. 2003. Vol. 14. No. 10. Pp. 1159–1167.
5. Dean J., Bowen D. Management theory and total quality: Improving research and practice through theory development. *Academy of Management Review*. 2004. Vol. 19. No. 3. Pp. 392–418.
6. Horine J. E., Hailey W. A. Challenges to successful quality management implementation in higher education institutions. *Innovative Higher Education*. 1995. No. 20(1). Pp. 7–17.
7. Tachiki D. TQM in the public sector. 2008. URL: <https://www.researchgate.net/publication/273382172>. (Accessed: 15.02.2024).
8. Talib F., Rahman Z., Qureshi M. N. Total quality management in service sector: A literature review. *Int. J. Bus. Innov. Res.* 2012. Vol. 6. No. 3. Pp. 259–301.
9. Union of Japanese Scientists and Engineers (JUSE). The Application Guide for The Deming Prize. 2024. URL: <https://www.juse.or.jp/file/information/1237.pdf>. [Accessed: 14.03.2024].

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ОГЛЯД ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Фоменко Н.А., аспірант

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Цифровізація економіки, як і будь-який інші революційні зміни в суспільному розвитку, вплинула на робочих завдань, і, з огляду на це, і видозмінила умови господарювання. Перед особливим викликом в цих умовах постали підприємства та їх працівники, яким необхідно адаптуватися до великої кількості цифрових інновацій. Особлива увага приділяється набуттю працівниками нових професійних компетентностей, що необхідні для вирішення нових робочих завдань та в умовах, коли інтелектуальні комп'ютерні програми спроможні виконувати частину робочих завдань, і, з огляду на це, видозміни їх некогнітивних компетентностей. Це призводить не тільки до професійних викликів для працівників, але й «революціонує роботу самих організацій, що означає відчутні зміни для будь-якого менеджера з управління персоналом» [1].

Таким чином, поглиблене дослідження сприйняття організаціями цифровізації та її наслідків для управління персоналом сприятиме

виявленню та розумінню цілісної перспективи змін у підготовці сучасних кадрів, вимогах до їх компетенцій.

Цифровізація є зовнішнім постійно діючим фактором, що впливає на стан будь-якої організації, адже призводить до змін в її діяльності. Зокрема, вона впливає на поведінку працівників, їх взаємодію всередині організації та комунікацію з клієнтами. Фактично, такі зовнішні зміни призводять до змін в самій організації, що підтверджується дослідженням Д. Ульріха [2], згідно якого зміни в управлінні персоналом обумовлені змінами в зовнішньому та внутрішньому середовищі організації.

Цифровізація впливає на управління персоналом не лише в контексті використання комп'ютерних програмних засобів, а в більш широкому сенсі, на рівні усвідомлення змін у функціонуванні організацій під впливом технологій [3]. За цією аналогією управління персоналом в умовах цифровізації можливо розглядати не лише через призму використання спеціалізованого програмного забезпечення чи окремих цифрових технологій, а й в контексті широкої зміни способу мислення, налагодження комунікацій, використання цифрових інструментів при формуванні професійних компетентностей, тощо.

Позаяк управління персоналом в організації не виступає адміністративною функцією, то воно повинно адаптуватися до умов цифровізації всієї організації [3]. Менеджери з управління персоналом самі можуть потребувати цифрових компетентностей, щоб мати можливість управляти персоналом в умовах цифровізації [4]. Водночас, з огляду на роль, яку виконує в

організації управління персоналом, цифрові навички менеджерам можуть бути потрібні не стільки безпосередньо для управління, скільки для розуміння, які компетентності працівників потрібні для успішного розвитку організації, як відзначено в другій області компетентностей HR-менеджера, розробленій Д. Ульріхом та його співавторами [5; 6]. На думку М. Свободи та С. Шредера [7], Б. Белла [8], HR-менеджери повинні вміти передбачати та виявляти нові тенденції, щоб самим ініціювати зміни. Таким чином, HR-менеджери повинні розуміти сутність цифровізації для підтримки та спрямування інших працівників в її умовах. В широкому розумінні, значення має навіть не використання цифрових технологій, а те, як нові технології трансформують організації відповідно до потреб бізнесу.

Підтвердження попереднім висновкам можна знайти в публікації [9], відображені в якій результати свідчать, що традиційні підходи до управління персоналом не життєздатні в організаціях, що працюють на високотехнологічних та висококонкурентних ринках. Зазначене обумовлює необхідність постійної адаптації системи управління персоналом упродовж всього життєвого циклу організації.

Окремий інтерес становить досвід впливу цифровізації на професійний розвиток працівників. Організації, що працюють на високотехнологічних ринках, все частіше перекладають питання підвищення кваліфікації працівників на них самих [9]. В умовах цифровізації інформація стає широко доступною, що дозволяє працівникам займатися самоосвітою. Водночас, це вимагає зміни підходів до контролю за

підвищенням кваліфікації, зокрема через часті неформальні перевірки [9].

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що в умовах цифровізації управління персоналом має бути адаптоване до цих змін і, водночас, має можливість для успішної трансформації. Це, в свою чергу, відображає, що організації мають усвідомлювати наслідки технологічного розвитку, які проявляються у зміні способу

мислення

налагодженні

HR-менеджерів, комунікацій, використанні цифрових інструментів при формуванні професійних компетентностей, розширенні цих компетентностей, а також врахуванні, що система управління персоналом може видозмінюватися під впливом появи інтелектуального програмного забезпечення («штучного інтелекту»), коли частина завдань зможе виконуватися ним.

Список використаних джерел:

1. Larkin J. Digital Disruption: The biggest wave of transformation in decades. *Strategic HR review*. 2017. No. 16(2). Pp. 55–59.
2. Ulrich D. HR of the future: Conclusions and observations. *Human Resource Management*. 1997. No. 36. Pp. 175–179.
3. Hempel P. S. Preparing the HR Profession for Technology and Information Work. *Human Resource Management*. 2004. No. 43(2&3). Pp. 163–177.
4. Ellström P., Kock H. Competence Development in the Workplace: Concepts, strategies and effects. *Asia Pacific Education Review*. 2008. No. 9(1). Pp. 5–20.
5. Ulrich D., Brockbank W., Yeung A. Beyond Belief: A benchmark for human resources. *Human Resource Management*. 1989. No. 28. Pp. 311–335.
6. Ulrich D., Brockbank W., Yeung A. K., Lake D. G. Human Resource Competencies: An empirical assessment. *Human Resource Management*. 1995. No. 34. Pp. 473–495.
7. Svoboda M., Schröder S. Transforming Human Resources in the New Economy: Developing the next generation of global HR managers at Deutsche Bank AG. *Human Resource Management*. 2001. No. 40(3). Pp. 261–273.
8. Bell B. S., Lee S., Yeung S. K. The Impact of E-HR on Professional Competence in HRM: Implications for the development of HR professionals. *Human Resource Management*. 2006. No. 45(3). Pp. 295–308.
9. Cappelli P., Tavis A. The Performance Management Revolution: The focus is shifting from accountability to learning. *Harvard Business Review*. 2016. Pp. 58-67

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ ПРИ ЇХ ВИБУТТІ

Долюк А.В., к.е.н, викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Лановий Б.А., студент групи ОАмвн-11

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Основною запорукою ведення підприємства виробничими запасами. ефективною господарської діяльності Головною особливістю виробничих підприємств є забезпечення запасів є їх одноразове використання в

процесі виробництва, перенесення всієї їх вартості на собівартість виготовленої продукції, виконаних робіт та послуг. Тому велике значення надається їх контролю, раціональному та економічному використанню в процесі виробництва.

Серед вітчизняних і закордонних науковців багато уваги приділено дослідженню обліку, аналізу та контролю виробничих запасів, серед яких: Бутинець Ф.Ф., Василенко В.О., Лень В.С., Пушкар М.С., Ткаченко Н.М. та інші. Однак роботи науковців носять дискусійний характер та потребують подальших наукових досліджень.

Одним із найважливіших питань стосовно бухгалтерського обліку виробничих запасів, постає вибір методики оцінки запасів при їх вибутті, оскільки від цієї інформації залежить об'єктивність та неупередженість усієї бухгалтерської інформації. Оскільки при стрімких коливаннях ринкових цін на виробничі запаси є необхідним використання різних методик списання запасів, що в сою чергу будуть по різному впливати на показники звітності. Якщо обраний метод є необґрунтованим це може призвести до викривлення інформації про фінансовий стан підприємства. Тому вкрай важливим є вибір оптимального методу оцінки вибуття запасів, яка б в результаті зрівноважувала собівартість продукції, яка була б обґрунтованою в умовах інфляції, була виправданою в процесі виробництва та забезпечувала стратегічні завдання з видів діяльності підприємства. У відповідності до вимог П(С)БО 9 п.16 «Оцінка вибуття запасів» підприємства самостійно обирають використання методів для визначення собівартості запасів, при їх

вибутті, це залежить в основному від напрямку та специфіки виробництва і виду діяльності підприємства.

Питання вибору методу оцінки вибуття запасів є дуже важливим і водночас дискусійним, тому постає необхідність все ж встановити який з існуючих методів є оптимальним в конкретній ситуації. Раціональний вибір одного з методів оцінки списання виробничих запасів є важливим для визначення собівартості продукції. Оцінка виробничих запасів є фундаментом для визначення собівартості та ціни виготовленої продукції. Суттєвим є те, що для кожного підприємства вибір правил, методів і способів є індивідуальним, оскільки те що, є оптимальним для одного підприємства, може негативно відобразитися на результатах діяльності іншого підприємства.

Відповідно до положення (стандарту) бухгалтерського обліку П(С)БО 9 використовуються п'ять методів оцінки списання виробничих запасів та шостий - метод ЛІФО не використовується з 18.12.2004 року: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); собівартості останніх за часом надходження запасів (ЛІФО); нормативних затрат; ціна продажу.

На результати фінансово-господарської діяльності підприємства впливають ряд внутрішніх і зовнішніх факторів. До зовнішніх факторів відносять: рівень інфляції у країні, податкове законодавство, ступінь розвитку ринкових відносин, рівень конкуренції у галузі, в якій функціонує підприємство та інші. До внутрішніх

факторів відносять специфіку діяльності підприємства, його організаційні особливості та специфічність використовуваної технології виробництва. Враховуючи це, є необхідність розглянути існуючі методи оцінки списання виробничих запасів та окреслити особливості їх застосування.

Оцінка за ідентифікованою собівартістю. Цей метод застосовується для оцінки вартості кожної окремої одиниці запасів. Він використовується для запасів, які відпускаються, та послуг, що виконуються для спеціальних замовлень і проектів, а також запасів, які не замінюють одне одного. Інакше кажучи, "за яку ціну купив, за таку і списав" (у виробництво, на склад готової продукції чи в реалізацію - залежно від того, які саме види запасів і з якою метою вибувають).

Оцінка за середньозваженою собівартістю. Метод використовується для оцінки запасів по кожній одиниці, діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Цей метод оцінки застосовується для однорідних та взаємозамінних запасів.

Оцінка за методом ФІФО. Цей метод оцінки вибуття запасів за цінами перших закупівель, тобто метод ФІФО, базується на припущенні, що запаси, використовуються у тій послідовності у якій вони надходили на підприємство. Його недоліком є вплив зовнішніх чинників економічного життя держави на показник валового прибутку окремо взятого підприємства. Так, в умовах постійно

зростаючих цін метод ФІФО дає найвищий показник валового прибутку. В умовах загального зростання цін кожне підприємство прагне підвищити також і ціни на реалізовуваний товар, то при застосуванні методу ФІФО до оцінки вибуття показник валового прибутку, що зазначається у Звіті про фінансові результати, можна вважати невинуватим завищеним.

Оцінка за нормативним методом обліку вибуття запасів. Цей метод ґрунтується на нормативному методі калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). В основу калькуляції фактичної собівартості окремого виду продукції покладено заздалегідь складену калькуляцію нормативної собівартості цього виду продукції за затвердженими самим підприємством поточними нормами витрат сировини і матеріалів, праці тощо. Метод використовується підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торгівельної націнки товарів. Цей метод застосовується підприємствами, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торгівельної націнки. Він характеризується низькою трудомісткістю, але спричинює складності при необхідності зміни роздрібною ціни реалізації.

Так як, вибір найбільш виправданого методу оцінки вибуття виробничих запасів залежить від значної кількості зовнішніх факторів, які мають вплив на діяльність кожного підприємства і на результати його діяльності, підприємство має визначитись та обрати найбільш оптимальний метод якому слід віддати перевагу.

Отже, при стрімких коливаннях ринкових цін на виробничі запаси є необхідним використання різних методик списання запасів, що в свою чергу будуть по-різному впливати на показники звітності. Якщо обраний метод є необґрунтованим це може призвести до викривлення інформації про фінансовий стан підприємства. Тому вкрай важливим є вибір

оптимального методу оцінки вибуття запасів, яка б в результаті зрівнювала собівартість продукції, яка була б обґрунтованою в умовах інфляції, була виправданою в процесі виробництва та забезпечувала стратегічні завдання з видів діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1.Смалій Ю.О.,Бенчак В.І.,Польова Т.В. Удосконалення обліку і контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

2.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства Фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 15.03.2024)

3. Бойцова М. Усе про облік запасів. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Фактор, 2014.160 с.

4. Максименко І. Я. Особливості бухгалтерського обліку товарних запасів в системі управління торгівельним підприємством. Economics and finance. 2016. № 9. С. 228-230. URL: <http://conferencii.com/files/archive/2016-09.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).

РЕЗЕРВНА СИСТЕМА КОРПОРАЦІЇ ТА ЇЇ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД

*Крупка Я.Д., д.е.н., професор,
Назаров Олександр, аспірант,
Західноукраїнський національний
університет*

Серед капіталу підприємства, у тому числі й корпорації важливе місце відводиться резервній складовій. Особлива роль резервуванню коштів на покриття майбутніх передбачуваних та непередбачуваних витрат і втрат відводиться зараз, у час воєнних дій, пов'язаних з російською агресією, небезпекою втрати майна через захоплення, знищення ворожими обстрілами.

У діючих законодавчо-нормативних документах відсутнє визначення понять «резерви», «резервний капітал». Надто спрощено подається воно у Методичних рекомендаціях, що стосуються складання фінансової звітності, які затверджені Мінфіном України 28 березня 2013 року за № 433, де резервний капітал розцінюється як сума резервів, що створені у відповідності до чинного

законодавства чи установчих документів із нерозподіленого прибутку підприємства [1]. С. В. Мочерний вважає резервний капітал частиною власного капіталу підприємства, що створюється за рахунок відрахувань від прибутку та використовується для збільшення основного капіталу, покриття збитків, виплати дивідендів і інших цілей [2]. Однак ці визначення не охоплюють усіх видів резервів, зокрема таких, які не входять до складу власного капіталу, а також тих, що утворюються за рахунок інших джерел.

На наш погляд, до резервів слід відносити зарезервовані за рахунок додаткових внесків засновників, прибутку, або собівартості джерела для покриття у майбутньому передбачуваних чи непередбачуваних витрат, що пов'язані із проведенням звичайної діяльності, її реструктуризацією, або розподілом витрат за періодами з врахуванням принципів обачності та відповідності. Це визначення враховує більшість видів резервів, що входять як до власного, так й до залученого капіталу. При цьому акцентується увага на цільовій спрямованості резервного забезпечення, а також на різні джерела походження резервів – внесків засновників, прибутку, витрат діяльності.

Резерви у формі джерел утворення активів входять до складу власного капіталу, а також можуть відображатися у звітності підприємства як забезпечення. Останні відносяться до зобов'язань і прямо не входять до власного капіталу корпоративного об'єднання. Включення зарезервованих коштів до складу зобов'язань викликає певні

суперечності через відсутність ідентифікованого кредитора, перед яким виникають такі зобов'язання.

Дійсним капіталом як за змістом, так й за формою подання в системі обліку та звітності є резервний капітал, який в обліку формується на рахунок 43 «Резервний капітал» і відображається за однойменною статтею у першому розділі пасиву балансу. Його створення є обов'язковим для акціонерних товариств. Діючим законодавством встановлені мінімальні розміри даного резерву – до 15% від величини зареєстрованого статутного капіталу в акціонерних товариствах і не менше 25% від суми статутного капіталу для всіх інших господарських товариств. Створюється дане джерело за рахунок відрахувань від нерозподіленого прибутку. Розмір щорічних відрахувань до такого резервного капіталу передбачається в установчих документах компанії. Але слід враховувати, що ці відрахування не можуть бути меншими, ніж 5 % від суми чистого прибутку на рік.

До резервної системи корпорації слід також відносити створюваний резерв сумнівних боргів. Хоча він з позиції балансу не вважається джерелом (пасивом) забезпечення діяльності, все ж у системі обліку він представлений окремим синтетичним рахунком, є контрактивною статтею до суми дебіторської заборгованості із розрахунків з покупцями та замовниками, коригує цю заборгованість і загалом змінює валюту балансу у бік її зменшення.

Реальними резервами у капіталі підприємства є також суми забезпечень, що обліковуються на рахунок 47 «Забезпечення майбутніх

витрат і платежів»: на оплату чергових відпусток працівників; на проведення гарантійних ремонтів за умовами поставки продукції покупцям; забезпечення матеріального заохочення працівників; відновлення земельних ділянок, їх приведення до нормального стану для подальшого використання; на реструктуризацію і погашення зобов'язань при припиненні діяльності тощо.

Треба зазначити, що при встановленні законності створення того чи іншого забезпечення слід керуватися дотриманням принципу відповідності, згідно з яким доходам конкретного звітного періоду мають відповідати понесені для їх отримання витрати і навпаки. За ним доходи, що не забезпечені витратами у звітному періоді, вважаються доходами майбутніх періодів, а витрати не забезпечені доходами – витратами майбутніх періодів. Цьому принципу відповідають забезпечення на покриття витрат на оплату відпусток чи на матеріальне заохочення за виконану у минулі періоди роботу, гарантію якості відпущеної у минулі звітні періоди продукції чи приведення до придатного стану порушених раніше земельних ділянок, оскільки такі витрати пов'язані з доходами, що одержані у минулі періоди.

Водночас, під витрати на реструктуризацію, освоєння нових виробництв чи виконання обтяжливих контрактів, слідуючи даному принципу, не повинні наперед створюватися забезпечення, оскільки доходів від них варто очікувати лише у майбутні звітні періоди. Такі витрати вважаються витратами майбутніх періодів. Їх слід накопичувати на рахунку 39 «Витрати майбутніх

періодів» з подальшим віднесенням частинами до поточних витрат за обраною базою розподілу: до обсягів реалізованої пов'язаної з цими витратами продукції або пропорційно до науково обґрунтованого часу їх покриття.

Немає однозначності щодо трактування таких забезпечень з позиції власності. В обліку, зокрема у Плані рахунків бухгалтерського обліку забезпечення входять до класу 4 разом із власним капіталом, тоді як у балансі вони об'єднані разом із зобов'язаннями: довгостроковими – у II розділі пасиву; поточними – у розділі III пасиву балансу. Така неоднозначність призводить до необ'єктивного подання у звітності структури капіталу, що негативно впливає на відображення фінансового стану підприємства чи корпорації.

У практиці існують ще й скриті резерви. Такі приховані резерви не фіксується в обліку і не розкривається у звітності. Можна виокремити два випадки, коли виникають приховані резерви:

- при недооцінці активів – через непроведення їх дооцінки до справедливої вартості, при списанні недоамортизованих активів, необґрунтованому застосуванні методу прискореної амортизації, використанні окремих методів при оцінці запасів, незавершеного виробництва;

- при переоцінці зобов'язань – завищенні розмірів нарахованих забезпечень, резерву сумнівних боргів, поточних зобов'язань за внутрішніми розрахунками та інші.

Величину прихованих резервів у акціонерних товариствах можна простежити під час котирування акцій

на біржах. Вона визначається як різниця між ринковим курсом акцій та їх сумарною номінальною вартістю, що має дорівнювати величині зареєстрованого статутного капіталу. Такі приховані резерви розцінюються як порушення достовірності звітної інформації. Вони призводять до зниження величини прибутку та розміру власного капіталу, що у свою чергу зменшує прибуток до

оподаткування, дивідендні виплати акціонерам та іншим власникам.

Загалом, резервна система підприємств і корпорацій у час великих суспільних викликів, пов'язаних з воєнними діями, необхідністю захисту країни від російського агресора, має бути надійною, захищати від непередбачуваних втрат, системних і несистемних ризиків, мати відповідний інформаційний супровід.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені наказом Міністерства фінансів України 28.03.2013 року № 433. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/treasury/3759-33.html>.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ ОБЛІКУ ПОДВІЙНОГО ЗАПISУ

Пушкар М.С. д.е.н., професор,

Західноукраїнський національний університет

Інваріант обліку подвійного запису, як парадигма облікового знання середніх віків, був породжений товарно-грошовими відносинами та обміном між товаровиробниками по мірі розвитку торгівлі, коли бухгалтерська професія стала звичним явищем і фахівці стали обробляти факти записуючи результати їх обробки в різноманітні облікові книги та отримувати показники для складання форм звітності за допомогою таких інструментів, як абак і рахівниця, а з 30-х років ХХ століття – рахівниця і арифмометр (використовувалися з епохи середньовіччя до 80-х років ХХ століття в Україні, до того часу, поки не появились персональні комп'ютери в США).

Ось чому інші інваріанти обліку було фізично неможливо застосувати для отримання більшого масиву інформації, хоча з кінця ХІХ століття інженери й менеджери великих компаній вимагали розширення економічних показників для управління виробництвом [1].

Відсутність високопродуктивних засобів обробки даних виявилася гальмом для розвитку прогресивних методів обліку, які би давали інформацію для управлінського корпусу великого і середнього бізнесу Єдиний інваріант обліку в минулому – це закономірний історичний процес, обумовлений відставанням науково-технічного прогресу в галузі обчислювальної спроможності облікового мистецтва від запитів управлінської практики.

Всесвітньо відомий французький історик-медієвіст Ле Гофф [2], досліджуючи зародження обліку, зазначав, що цей процес відбувся в XII-XIII століттях в Європі разом з піднесенням ролі грошей у зв'язку з розвитком міст, торгівлі, критих ярмарків та будівництвом храмів.

В Європі виділилися два основних регіони завдяки економічному росту та експансії грошей, які сприяли об'єднанню великої кількості дрібних гільдій та ганз всередині процвітаючих торгових міст у великий Ганзейський Союз найбільш розвинутих країн Європи.

Два регіони християнського світу сформувалися завдяки розквіту міст та торгівлі, які принесли їм великі багатства, могутність та блиск порівняно з регіонами, де цей ріст або грошовий обіг був менш інтенсивним.

Перший регіон – Північно-Східна Європа, що включав міста від Фландрії до прибалтійських країн, які збагатилися на торгівлі сукном, де виробництво набуло майже промислового характеру. Утворилася мережа міст, в яких циркулювали гроші – Аррас, Іпр, Гент, Брюгге (наймогутніший), Гамбург, Любек, Рига, Стокгольм, Лондон. Ці міста увійшли в ганзейську мережу, утворивши великий економічний центр.

Другий – Північна Італія та Середземномор'я з містами Мілан, Венеція, Генуя, Піза, Флоренція, Кремона, П'янченца, Павія, Асті, Сієна, Лукка. У Венеції з XIII століття існувала розвинута скляна промисловість, в основному, на острові Мурано. Генуя була одним з центрів работорговлі (до речі з Чорного моря (Кафи) генуезький корабель привіз в 1347 році до Європи збудника бубонної чуми, яка спустошила

населення від третини до половини в окремих державах). Пробуджувалися після тривалого періоду темних віків також міста атлантичного узбережжя (зокрема торгівля Франції вином).

Міста середньовічної Європи почали динамічно розвиватися, що вимагало грошей для оплати праці в металургії, шкіряному виробництві, пивоварінні та інших галузях промисловості. В цей час почав зростати престиж праці. Багатіли й монастирі в XII-XIII столітті, які вимагали чимало грошей для будівництва храмів.

Вивчення ситуації в економіках держав Європи стало можливим завдяки збільшенню обсягу документальних джерел з XIII століття та прогресу монетарної економіки. Цей переломний момент настав між 1150 і 1250 роками, отримавши назву «довгого XIII віку», відомого як період великого будівництва соборів. Собори будувалися не на вірі, а на грошах багатих людей, тому їх «золото було розчином» для будівництва.

XIII століття – це розвиток числа і розрахунку. Купці та фінансисти навчилися добре рахувати і добре збагачуватися. Посаду королівського скарбника увів в XII столітті Людовік VII, а продовжив Людовік Святий, який довірив скарбницю дому ордена Храма (тамплієрів) з середини XII віку до 1295 року [1, с. 15].

Ганза оформилася з часів виникнення міста Любек в 1158 році, який згодом став на чолі Ганзейського Союзу, що охоплював купців основних торгових міст регіону. У цей період набули розвитку такі економічні категорії, як кредит, мито, боргові книги, розрахункові монети (любеська марка, фламандський фунт грошей, англійський фунт стерлінгів та інші).

Історики розходяться щодо дати створення Ганзейського об'єднання, одні називають 1242 рік, коли в Любеку укладено договір з Гамбургом і ці міста почали контролювати значну частину торгівлі солоною рибою, а інші – 1299 рік, коли портові міста, такі як Росток, Гамбург, Вісмар, Люнебург і Штральзунд утворили Союз з метою закриття доступу до портів кораблям тих купців, які не увійшли в об'єднання. Проте, є й такі, які називають формальною датою Ганзейського Союзу 1356 рік, коли в Любеку відбувся з'їзд купців, на якому було створено структуру управління Союзом.

Яку би дату створення Ганзи історики не називали, але відомо, що в 1160 році виникло Готландське співтовариство, яке об'єднувало купців держав Балтійського моря і мало свою печатку. Співтовариство уклало договори з сусідніми феодальними володарями і містами щодо правил торгівлі, зокрема 1189 році – договір з князем Ярославом Новгородським про врегулювання правил справляння податків з купців, і створено Готський двір, як місце проживання іноземних торговців. Надано купцям право екстериторіальності, заборонено князю нападати на купців та відбирати майно, навіть у випадку війни з правителями тих держав, з яких вони прибули.

У зв'язку з нашествям монголотатар у період до 1300 року торгівля зі Смоленськом припинилася, а торговий шлях доходив лише до Полоцька. Два окремих торгових шляхів проходили до Новгороду – один морський, від Ревеля через Фінську затоку і по системі рік через Стару Ладугу в Новгород, а другий сухопутний – від Риги по дорогах до Дерпта (теперішній

Тарту) на Псков і Новгород (у зимовий період на санях).

Німецькі купці на території Священної Римської імперії користувалися захистом імператора, але у роки боротьби за владу міста були вимушені самим турбуватися про безпеку торгівлі та захист від конкурентів з Німеччини і Голандії. Саме у ці часи стали з'являтися перші регіональні союзи купців, оскільки відправляти загальні каравани з товаром було безпечніше, дешевше обходилося утримання власних постійних дворів – контор і простіше домогатися привілеїв.

Отже, торгівля (нім. ганза) і бурхливий розвиток товарно-грошових відносин призвели до нагромадження капіталу, який в силу релігійної кон'юнктури в часи розвинутого середньовіччя спрямовувався на будівництво культових споруд

За часів існування Ганзи до неї входили майже 200 міст, але тільки окремі з них перебували в Союзі постійно. Більшість міст були розташовані на узбережжях Балтійського та Північного морів. Столицею Ганзи став Любек, який отримав в 1227 році статус Імперського вільного міста, де знаходився ганзейський апеляційний суд для вирішення позовів між союзними купцями. Любек виділяв значні кошти на підтримання флоту та вирішував дипломатичні місії. В містах Ганзейського Союзу поширювалося Любекське міське право, яке діяло не лише в німецьких містах, а й в Гданьску, Ризі, Дерпті, Великому Новгороді.

Торгівля охоплювала територію різних країн - від Італії до Русі і Московії, від Португалії до Скандинавії, а товаром були соль, пушина, віск, риба. З Кельна по всіх

країнах розходилися вина, з Гданьська – зерно, з Люнебурга - сіль. В Лондоні німецькі купці купували шерсть, яку продавали у Фландрії. У Новгороді і Пскові - пушину (особливо соболя) і віск.

Використання грошей призвело, перш за все, до швидкого розвитку рахівництва, його методів та великого обсягу писанини, яку воно породило. Облік ознаменував собою утвердження ролі грошей в суспільстві з часів високого середньовіччя і сформувався, як знання про формальну модель фіксування на папері руху торгового капіталу [1, с. 25].

Так склалося історично, що з кінця XV століття та наступних більше, ніж 300-х років до часів активного формування індустріальних суспільств у Європі, подвійний запис був визнаний квінтесенцією облікового мистецтва, який до цього часу охороняється законом про облік та фінансову звітність і зберігає свій статус центрального елемента облікового знання, для якого характерні такі ознаки:

- відображення в обліку лише минулих подій, зафіксованих у документах;

запис на рахунках оформляють методом подвійного запису по дебету одного та кредиту другого;

- тільки та інформація заслуговує на довіру користувачів, яку отримали виключно в «бухгалтерському» обліку за допомогою подвійного запису;

- облікову інформацію відносять до надзвичайно точної, яка віддзеркалює істинне положення справ на підприємстві, оскільки її отримують з використанням подвійного запису;

- рух активів, капіталу та заборгованості відображають тільки методом подвійного запису в єдиному грошовому вимірнику, користуючись виключно методами елементарної арифметики.

Такі «канони» обліку щодо отримання інформації не витримують критики в теперішніх умовах ведення бізнесу через їх спекулятивність і неможливість логічного виведення з реальних умов господарської діяльності та процесу збору й обробки фактів. Висновок з цього лише один – зміна парадигми подвійного запису на інформаційну парадигму, в якій знайдеться місце фінансовій, управлінській та стратегічній підсистемам обліку.

Список використаних джерел:

1. Пушкар М С., Семанюк В.З. Етапи формування облікової науки та її подальший розвиток. *Вісник економіки*. 2023. №2. С.172-187.
2. Jacques Le Goff. *Le Moyen Age et l'argent essai d'anthropologie historique*. Paris, Perrin, 2010. 245 p.

ВИМІРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Мартусенко І.В. к.г.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Європейський зелений курс ініціатива Європейського Союзу (ЄС), (European Green Deal) – це стратегічна яка була анонсована в грудні 2019

року. Основна мета цього курсу полягає в перетворенні Європейського Союзу в перший кліматично-нейтральний континент до 2050 року. «Ця мета повинна бути досягнута за допомогою сприяння розвитку циркулярної економіки, поліпшення здоров'я та якості життя населення, а також перетворення кліматичних та екологічних викликів на можливості у всіх сферах та політиках ЄС. Це передбачає забезпечення справедливого та інклюзивного характеру зеленого переходу» [4].

Основні принципи та цілі Європейського зеленого курсу включають:

- кліматичну нейтральність: досягнення цілі «нульових викидів» парникових газів до 2050 року. Це означає зменшення викидів вуглецю до мінімуму, а залишкові викиди компенсуються за допомогою захоплення і зберігання вуглецю та інших технологій;

- енергетичну трансформацію: збільшення використання відновлюваних джерел енергії та зменшення залежності від вугільної та інших нестійких джерел енергії;

- інновації та чисті технології: сприяння розвитку і впровадженню нових чистих технологій, таких як відновлювана енергія, енергоефективність, електромобілі тощо, для зменшення екологічного впливу;

- циркулярну економіку: створення економіки, де виробництво та споживання базується на переробці, використанні відходів та мінімізації втрат ресурсів;

- справедливий перехід через забезпечення того, щоб курс на зелену

економіку не призводив до соціальної дискримінації або нерівностей, а навпаки, сприяв збереженню робочих місць та соціальному розвитку;

- захист біорізноманіття: збереження та відновлення екосистем, еколандшафтів та біорізноманіття Європи;

- сприяння сталому виробництву та споживанню: зменшення негативного впливу промисловості та споживання на навколишнє середовище та розвиток більш сталого споживання.

Європейський зелений курс вважається одним із ключових елементів стратегії «Європа 2030» та спрямований на те, щоб зробити Європейський Союз світовим лідером у сфері боротьби з кліматичними змінами та розвитку сталої економіки.

Досягнення кліматичної нейтральності вимагатиме конструктивних дій від усіх галузей економіки ЄС. Це означає підтримку інновацій та інвестування у екологічно чисті технології, зменшення викидів в енергетичному секторі тобто його декарбонізація, розвиток виробництва більш екологічно прийнятних, сталих та доступних видів громадського та приватного транспорту, модернізацію будівель шляхом впровадження більш енергоефективних технологій та розширення співпраці із міжнародними партнерами у напрямках удосконалення глобальних екологічних стандартів.

Таким чином, Європейський Зелений Курс представляє собою стратегічний план ЄС для розвитку сталої економіки, що передбачає: «досягнення нульового рівня викидів парникових газів до 2050 року (із проміжною метою зменшення викидів

на 50-55% відповідно рівня 1990 року до 2030 року); подолання залежності економічного зростання від збільшення використання ресурсів, відокремлення цих процесів; забезпечення інтеграції кожної особи та території в процес впровадження змін» [2].

Європейський Союз усвідомлює, що успіх ЄЗК залежить не лише від здатності Європи реалізувати необхідні зміни, але також від того, наскільки визначені ним норми, цілі й стандарти будуть прийняті та впроваджені державами-сусідами та у глобальному вимірі. Щоб сприяти просуванню ЄЗК на міжнародній арені, Європейська Комісія реалізує широкомасштабну дипломатичну кампанію з просування Зеленого Курсу, застосовуючи інструменти торгової політики, стимулювання розвитку та зовнішньої політики ЄС. Щодо держав Південного сусідства та Східного Партнерства, «Комюніке щодо Європейського Зеленого Курсу також передбачає ряд потужних партнерств у сферах охорони навколишнього середовища, енергетики та клімату» [1].

Оскільки Європейський Зелений Курс є дуже довгостроковою стратегією, його впровадження значно впливатиме на партнерів Європейського Союзу, й до нього варто добре підготуватись. Зокрема, ЄС повинен діяти передбачливо й на випередження у відносинах з глобальними гравцями, такими як США, Китай, Саудівська Аравія, а також з регіональними силами, на зразок, Бразилії та Алжиру. Амбітна кліматична мета Європи ще кілька років тому здавалась недосяжною, проте сьогодні перелом відбувся, в результаті не лише ЄС а й Австралія, Південна Корея та Японія підтвердили

владі наміри досягнення кліматичної нейтральності. Цілі Зеленого курсу підтримує і Китай, проте часу для реалізації йому потрібно довше. Серед прихильників кліматичної політики сьогодні є і США, держава готує «національний визначений внесок до Паризької угоди у контексті планів досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року» [3].

Хоча підтримка Європейського Зеленого Курсу зростає, ЄС стикається з рядом значних викликів через амбіційні цілі цієї стратегії:

- необхідність стимулювання економічної диверсифікації у країнах-експортерах нафти та газу, зокрема шляхом розвитку відновлюваних джерел енергії і зеленого водню;

- заснування «кліматичного клубу» країн, готових впроваджувати відповідні заходи, наприклад, «прикордонний вуглецевий податковий механізм (carbon border adjustment mechanism) – обсяги глобальних викидів зростають, особливо якщо компанії переміщують виробничі потужності до країн з більш лояльною політикою стосовно викидів. Новий механізм передбачає встановлення мита на так званий «брудний» імпорт певних товарів до країн ЄС з країн, які мають більш гнучку вуглецеву політику» [5]. Це особливо стосуватиметься імпорту сталі, алюмінію, цементу, електроенергії, а також оподаткування вмісту вуглецю в паливі, зазвичай в транспортному та енергетичному секторах. Податок буде залежати від рівня викидів парникових газів у країні виробництва товару і буде стягуватися при перетині товаром кордону з ЄС;

- підвищення безпеки постачання критичних матеріалів і сировини для зменшення залежності від імпорту з третіх країн, особливо Китаю;

- досягнення глобального лідерства в питаннях енергетичного переходу, зелених облігацій та зеленого водню.

- підтримка створення глобальної коаліції щодо сприяння зменшення впливу кліматичних змін, включаючи захист вічної мерзлоти;

- стимулювання формування глобальної платформи для розвитку нової кліматично нейтральної економіки, обміну досвідом та

кращими практиками.

Дані стратегічні заходи зовнішньої політики ЄС можуть спричинити геополітичну реакцію зі сторони міжнародних партнерів Європейського Союзу, яка включатиме як зміцнення співпраці, так і спроби перенаправлення торговельних потоків та інвестицій, й навіть можливість застосування прихованих заходів для протидії Європейському Зеленому Курсу.

Список використаних джерел:

1. Iulii Pyliavskiy, Iryna Martusenko, Oleksandr Molnar, Halyna Dzyana, Voolodymyr Kushniriuk. Modeling ways of improving green economy and environmental protection in the context of governance. Business: Theory and Practice. 2021. Vol. 22(2). P. 310-317. URL: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13336> (дата звернення 12.03.2024 р.).

2. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: https://prismua.org/green_deal_1/ (дата звернення 10.03.2024 р.).

3. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В., Чала В.С., Глущенко А.В. Під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2023/02/Pidruchnyk-Polityka-YES.pdf> (дата звернення 11.03.2024 р.).

4. Представництво України при Європейському Союзі. Європейський Зелений Курс. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення 11.03.2024 р.).

5. Скороход І.С., Горбач Л.М. Розвиток «зеленої» економіки в країнах Європейського Союзу. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). №2. С. 17-21. URL: https://www.econ.vernadskeyournals.in.ua/journals/2019/30_69_2/6.pdf (дата звернення 12.03.2024 р.).

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сисосва І.М., д.е.н., професор,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Погріщук О.Б., к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Розвиток сфери штучного інтелекту рік приносить зростання ринку в Україні швидко набирає обертів. Кожен програмного забезпечення для

застосувань штучного інтелекту, а кількість постачальників таких рішень для бізнесу постійно зростає. За даними мережі LinkedIn, в Україні нараховується понад 2000 компаній, що спеціалізуються у цій сфері, серед яких відомі в усьому світі компанії, засновані в Україні, такі як Grammarly, Reface, Ring Ukraine (SQUAD) [3].

«Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні 2021-2030 рр.» розглядає термін «штучний інтелект», як «...організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів опрацювання інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також формувати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [3]. Розробка стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні важлива для забезпечення конкурентоспроможності країни в глобальних технологічних процесах. Ця стратегія передбачає ряд ключових заходів, спрямованих на стимулювання наукових досліджень і інновацій. По-перше, це фінансування наукових проєктів і досліджень в області штучного інтелекту. Також важливим є розвиток освітніх програм з штучного інтелекту на різних рівнях освіти та створення програм підготовки фахівців. Окрім того, потрібно визначити обсяги фінансування галузі та створити відповідні регулюючі органи для контролю за впровадженням технологій штучного інтелекту. Також важливе міжнародне співробітництво та встановлення стандартів етичності у цій сфері. У цілому, розробка національної

стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні є важливим кроком для забезпечення її успішного виходу на світову арену і збереження національної безпеки.

Правильне нормативне регулювання є ключовим аспектом у впровадженні та розвитку штучного інтелекту. Воно дозволяє забезпечити необхідний рівень захисту даних, прав користувачів та ефективного функціонування технологій.

Однією з основних аспектів такого регулювання є визначення відповідальності за можливі порушення, які можуть виникнути через використання штучного інтелекту. Це може бути проблемою випадків, коли система здійснює помилкові рішення або допускає порушення прав користувачів. Чітке визначення такої відповідальності допоможе створити правовий фреймворк, який би захищав інтереси всіх сторін [5].

На сьогодні жодна держава не може самостійно працювати над розвитком та впровадженням штучного інтелекту. Тільки спільна дія може гарантувати високі результати в цій області капіталомістких технологій. Україна, як частина європейської спільноти держав і член Спеціального комітету зі штучного інтелекту при Раді Європи, повинна спрямовувати свої зусилля на відповідність стандартам ЄС, Ради Європи та інших європейських інституцій у сфері штучного інтелекту. Саме тому, Закон про штучний інтелект (AI Act), який був прийнятий Європейським парламентом 13 березня 2024 року, є першим у світі законодавством, спрямованим на забезпечення безпеки та захисту прав громадян у контексті штучного інтелекту (ШІ) [1].

Цей закон, запропонований Європейською комісією 21 квітня 2021

року, має на меті створення єдиної нормативно-правової бази для регулювання штучного інтелекту. Він охоплює всі сфери, за винятком військової, та всі види ШІ. Його основний акцент полягає на регулюванні діяльності постачальників систем штучного інтелекту та їхніх користувачів у професійній сфері [1]. Це важливий крок у напрямку врегулювання та викорінення можливих негативних наслідків розвитку штучного інтелекту. Справді, створення ефективних та етичних регуляторних рамок є ключовим завданням у забезпеченні безпеки громадян і захисту їх прав в контексті швидкого технологічного прогресу. Такі рамки можуть сприяти сталому розвитку та інноваціям у сфері штучного інтелекту, роблячи його використання більш відповідальним та прозорим.

Важливою складовою таких рамок є розробка етичних стандартів для розробки, впровадження та використання штучного інтелекту. Це може включати в себе встановлення принципів, які гарантують захист конфіденційності та приватності даних, запобігають дискримінації та недобросовісному використанню технологій штучного інтелекту.

Крім того, регуляторні рамки повинні сприяти розвитку механізмів нагляду та контролю за застосуванням штучного інтелекту, включаючи механізми аудиту та оцінки впливу на суспільство. Це допоможе уникнути

негативних наслідків, таких як втрата робочих місць або поглиблення соціальних нерівностей.

В цілому, законодавчі і регуляторні ініціативи щодо штучного інтелекту мають величезний потенціал для створення сприятливого середовища для його розвитку, яке враховує інтереси та потреби суспільства, забезпечуючи при цьому його безпеку та етичність.

Використовуючи результати досліджень компанії Projector AI Lab, які проводились у березні 2023 року, можна стверджувати, що нові інструменти штучного інтелекту (ШІ) відзначаються швидким інтегруванням в бізнес-процеси українських компаній. В анкетуванні брали участь представники понад 150 компаній, які мають від 10 до понад 1500 співробітників і працюють у різних галузях, таких як продуктові компанії, аутсорсингові та аутстафінгові фірми, диджитал- та рекламні агенції, медіа та інші. Загалом, нові інструменти штучного інтелекту (ШІ) відзначаються демократизацією технологій та швидкою адаптацією до вимог ринку [4].

За результатами дослідження, 42% респондентів відзначили високий вплив введення ШІ-інструментів на їхню галузь, ще 40% оцінили цей вплив як помірний. Лише 18% учасників дослідження вважають, що поширення штучного інтелекту матиме мінімальні наслідки для їхньої сфери діяльності (Рис.1).

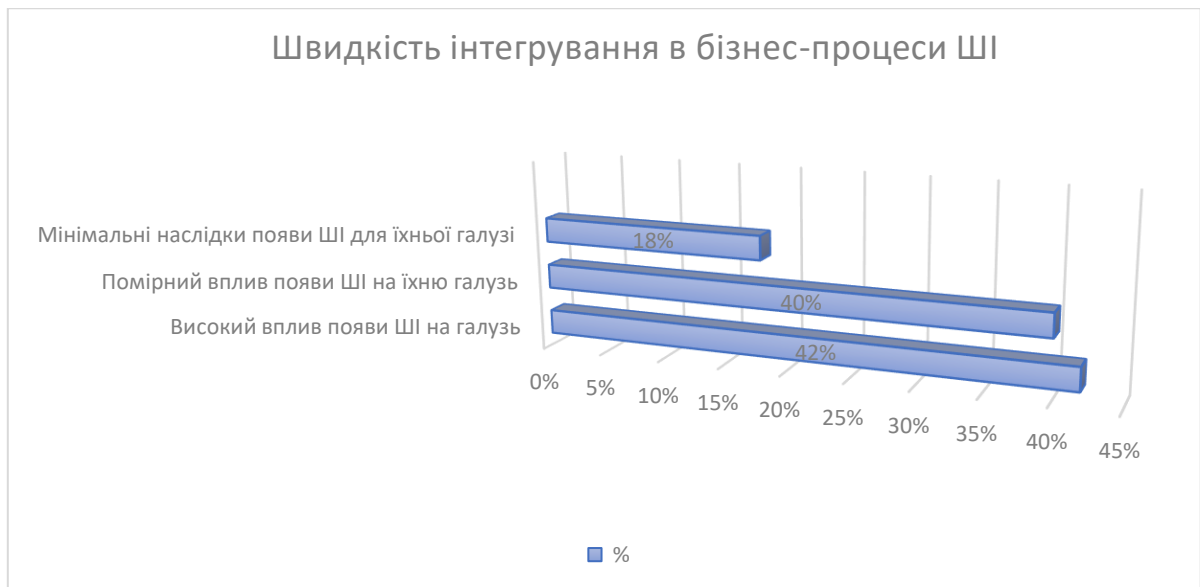

Рис.1 Швидкість інтегрування в бізнес-процеси штучного інтелекту [4]

Українські компанії використовують інструменти штучного інтелекту (ШІ) залежно від різноманітних факторів [4]. За результатами дослідження:

- 15% опитаних або їхніх колег використовують ШІ-інструменти власної розробки;
- 24% компаній планують або вже розробляють для себе такі інструменти ШІ та сервіси.
- 51% опитаних компаній або вже використовують їх час від часу;
- 22% компаній широко використовують ці нові інструменти;
- 20% компаній пробували використовувати інструменти ШІ, проте, надалі рідко або взагалі не використовують їх;

Проте понад половина опитаних (55%) не планують або не мають інформації про плани розробки інструментів штучного інтелекту в своїх компаніях (Рис. 2).

Рис. 2. Використання ШІ в українських компаніях [4]

Найпопулярніші завдання, які включають написання чи редагування текстів (81%), генерацію ідей (два треті делегується штучному інтелекту,

випадків), аналіз текстів (63%), створення регулювання їх використання може зображень за допомогою інструментів призвести до серйозних проблем. Тому генеративної графіки (58%) та переклад важливо активно працювати над (41%).

Таким чином, наведене середовища, яке б дозволило дослідження вказує на те, що цифрові максимально використовувати переваги технології, зокрема штучний інтелект, штучного інтелекту, забезпечуючи при мають великий потенціал для цього захист прав і інтересів усіх удосконалення бізнесу та економіки в учасників процесу. цілому. Проте, без належного

Список використаних джерел:

1. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law | News | European Parliament. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>
2. Головчак Ю.В., Головчак Г.В., Скрипник С.В. Інтеграція інформаційних технологій та штучного інтелекту в бухгалтерський облік: ключові аспекти цифрової революції. *Інвестиції: практика та досвід №6/2024*, с. 38-44. <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3258>
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету міністрів України від 02.12.2020 №1556 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556_2020_%D1%80#Text(дата звернення: 28.03.2024)
4. Офіційний сайт компанії Projector AI Lab <https://prjctr.com/>
5. I. Sysoieva, B. Pohrishchuk, A. Pukas, O. Tsikhanovska, O. Vatslavskyi and O. Sydorovych, «Information Management Technology as a Tool for Making Effective Management Decisions», 2023 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Wrocław, Poland, 2023, pp. 191-195, doi: 10.1109/ACIT58437.2023.10275328.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В ЕКОЛОГІЧНУ СКЛАДОВУ ОБЛІКУ : ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Счастний В.О., аспірант,

Західноукраїнський національний університет

Вступ: Діджиталізація, як ефективного управління впливом стратегічний напрямок розвитку підприємств на довкілля. сучасного суспільства, знаходить Застосування діджиталізації в широке застосування у різних галузях, екологічному обліку зустрічається все включаючи економіку та екологію. В частіше, так як інновації з кожним контексті екологічного обліку, роком стають дешевшими та діджиталізація виявляється в доступнішими. Впровадження застосуванні цифрових технологій для цифрових технологій в екологічний збору, аналізу та моніторингу облік дозволяє автоматизувати процес екологічних даних з метою збору та аналізу даних про викиди

забруднюючих речовин, спрощує процедури звітності та підвищує точність та об'єктивність отриманих результатів. Наприклад, використання датчиків, сенсорів та систем штучного інтелекту дозволяє здійснювати постійний моніторинг емісій та відстежувати динаміку змін екологічних показників в реальному часі.

Основними перевагами впровадження є зниження витрат на проведення екологічного обліку та звітності за рахунок автоматизації процесів; збільшення швидкості та точності збору та аналізу даних; можливість оперативного реагування на екологічні порушення та негативні зміни в навколишньому середовищі.

Виклики та перспективи:

Необхідно врахувати певні виклики при впровадженні діджиталізації в екологічний облік, такі як забезпечення конфіденційності та безпеки даних, навчання персоналу та забезпечення сумісності з існуючими системами. Однак, з розвитком технологій та постійними інноваціями, перспективи впровадження діджиталізації в екологічний облік є багатообіцяючими, оскільки це сприятиме покращенню ефективності управління екологічними ресурсами та забезпечить стале відновлення природних середовищ.

На підставі наведеної вище інформації, аргументуючи застосовані факти екологічності іновацій у сфері обліку, рекомендується додатково розглянути перспективи впровадження цифрової технології в екологічний облік. Особливо, це стосується підвищення доступності даних через цифрові інструменти, які дозволяють

ефективно збирати та оперативно аналізувати значні обсяги інформації. Зазначений процес сприяє спрощенню доступу до екологічних даних для різних зацікавлених сторін, у тому числі урядових органів, громадських організацій та громадськості, сприяючи більш ефективному управлінню екологічними питаннями та прийняттю обґрунтованих рішень щодо збереження навколишнього середовища.

Подальше дослідження можливостей прогнозування екологічних змін та стратегій управління довкіллям передбачає використання аналітичних інструментів та методів штучного інтелекту. Ці інструменти дозволяють розробляти моделі прогнозування та визначати оптимальні стратегії, спрямовані на запобігання негативним наслідкам в екологічній сфері.

Дослідження в галузі прогнозування екологічних змін та стратегій управління довкіллям є важливим напрямом в сучасній науці. Використання аналітичних інструментів та методів штучного інтелекту дозволяє науковцям аналізувати великі обсяги даних, що стосуються екологічних процесів та явищ. На основі цього аналізу розробляються прогностичні моделі, які можуть передбачити можливі зміни у стані довкілля у майбутньому. Оптимальні стратегії управління довкіллям формуються на основі цих прогнозів та аналізу ризиків. Серед них - рекомендації щодо вживання заходів для попередження або зменшення негативних впливів на довкілля, виявлення можливостей для збереження ресурсів та підвищення стійкості екосистем. Застосування

передових методів аналізу даних та прогностичних моделей є важливим кроком у вирішенні екологічних проблем та забезпеченні сталого розвитку нашої планети.

Екологічна транспарентність є актуальною проблемою в контексті можливостей діджиталізації, оскільки вона може сприяти підвищенню рівня прозорості в екологічному обліку. Шляхом досягнення цієї мети є розробка відкритих платформ та баз даних, що надають можливість всім зацікавленим сторонам отримувати доступ до інформації про стан довкілля та вплив господарської діяльності. Реалізація цього підходу передбачає створення веб-сайтів або програмних додатків, що забезпечують відкритий доступ до даних про якість повітря, води, рівень забруднення та інші екологічні показники. Забезпечення такої доступності інформації сприяє більшій увазі до проблем довкілля та сприяє усвідомленню громадськістю впливу своїх дій на навколишнє середовище.

Збільшення свідомості та відповідальності становить ключовий аспект у збереженні навколишнього середовища. Інформація, яка стає доступною завдяки діджиталізації екологічного обліку, може сприяти підвищенню свідомості суспільства про важливість охорони довкілля, стимулюючи підприємства до впровадження більш екологічно чистих технологій та практик. Забезпечення доступу до інформації дозволяє громадськості краще розуміти наслідки своїх дій на навколишнє середовище та переглядати свої споживчі та виробничі практики з урахуванням екологічних аспектів. Більша увага до

екологічних питань також сприяє створенню тиску на компанії для зменшення негативного впливу їх діяльності на довкілля.

Сприяння цілям сталого розвитку виступає важливою складовою в контексті охорони довкілля та сталого використання ресурсів. Впровадження діджиталізації в екологічний облік має потенціал допомогти досягненню цільових показників сталого розвитку, зокрема - зменшення рівня забруднення, збереження біорізноманіття та забезпечення стійкого використання природних ресурсів. За допомогою діджиталізації можна покращити моніторинг екологічних показників та розробити ефективніші стратегії управління довкіллям, що сприятиме зменшенню негативного впливу господарської діяльності на довкілля та більш ефективному використанню природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку.

Інтеграція з іншими галузями відіграє значну роль у вдосконаленні екологічного обліку за допомогою діджиталізації. Цей підхід відкриває широкі перспективи для співпраці з такими секторами, як торгівля викидами парникових газів та ринки вуглецевих кредитів, спонукаючи підприємства до ефективнішого керування викидами та стимулюючи їх до впровадження екологічно чистих технологій. Глобальний потенціал впровадження діджиталізації в екологічний облік полягає у спільній роботі між міжнародними корпораціями та організаціями з метою стандартизації та обміну даними для вирішення глобальних екологічних проблем. Цей процес також стимулює інноваційний розвиток у сфері

досліджень, розвитку нових технологій та створенні нових ринків, пов'язаних з екологічною сталістю.

Впровадження діджиталізації в екологічний облік може призвести до економічних переваг, таких як зменшення витрат на екологічний облік та підвищення ефективності використання ресурсів, що сприятиме загальному економічному зростанню. Вдосконалення системи моніторингу екологічних показників через діджиталізацію є ключовим аспектом в сучасній екологічній науці. Застосування дистанційних сенсорів, безпілотних літальних апаратів, супутникового спостереження та інших технологій дозволяє отримувати дані в реальному часі на різних масштабах - від місцевого до глобального рівня.

Підвищення адаптивності до змін в екологічному середовищі є важливим результатом впровадження діджиталізації. Це дозволяє ефективно реагувати на зміни клімату та інші природні катастрофи, а також швидко адаптувати стратегії управління відповідно до нових умов.

Збільшення гнучкості та скорочення часу реакції є перевагою цифрових технологій у екологічному

обліку. Швидке виявлення проблем та вчасне прийняття заходів допомагає уникнути серйозних наслідків для природи та суспільства.

Забезпечення сталого розвитку є однією з головних мет цифровізації екологічного обліку. Це включає збереження біорізноманіття, зменшення викидів парникових газів та ефективне використання природних ресурсів.

Підвищення конкурентоспроможності стає результатом активного впровадження діджиталізації в екологічний облік. Підприємства, які вдаються до цього кроку, можуть отримати переваги за рахунок покращення ефективності використання ресурсів, зменшення витрат та ризиків, а також підвищення рівня довіри споживачів та інвесторів.

Висновок: Загалом, впровадження діджиталізації в екологічний облік відкриває широкі можливості для покращення управління довкіллям та забезпечення сталого розвитку. Однак для досягнення максимальних результатів необхідно постійно вдосконалювати технології, залучати всіх зацікавлених сторін та дотримуватися принципів екологічної відповідальності.

ПАРАМЕТРИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Грищенко І.В., викладач,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Білецька Н.В., к.е.н., доцент,

ПВНЗ Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

Процес управління підприємства. Рівень охоплення ринків конкурентоспроможністю продукції збуту та фінансовий стан підприємства являється одним з найвагоміших напрямку залежить від показників ефективної діяльності конкурентоспроможності продукції,

тому в перспективному плані розвитку підприємства дуже важливо забезпечити конкурентоспроможність його продукції. Систематичне виконання оцінювання та планування конкурентоспроможності продукції допоможе досягти високого рівня прибутковості. Високий рівень конкурентоспроможності продукції підприємства актуалізує доцільність її виробництва збільшення обсягів реалізації. Також, управління конкурентоспроможністю продукції підприємства полягає не тільки у забезпеченні високого рівня якості та виробництва, а й у ефективному функціонуванні на ринку в довготривалій перспективі. Категорія управління конкурентоспроможністю продукції підприємства та конкурентоспроможність підприємств-товаровиробників тісно взаємопов'язані. Спроможність підприємства конкурувати у окремо взятому сегменті ринку безпосередньо має пряму залежність від конкурентоспроможності продукції, разом із рядом економічно-фінансових методів управління діяльністю підприємства, які напряду мають впливу на загальний результат конкуренції.

Дослідженнях економічної сутності діяльності підприємств, різноманітних аспектів конкурентоспроможності продукції, методів її формування зробили зарубіжні та вітчизняні фахівці, серед яких слід відмітити В. Берга, А. Вагнера, Дж. Глаубера, С. Маккі, А. Манеса, В.Д. Базилевича, В.А. Борисової, Н.М. Внукової та інших провідних вчених, в яких особлива увага приділена як теоретичним дослідженням, так і

емпіричному аналізу, заснованому на статистичних даних.

Процес організації управління конкурентоспроможністю продукції на належному рівні означає, що необхідно здійснити її кількісне оцінювання. До головних принципів оцінки управління конкурентоспроможністю продукції відносяться діалектичності, складності та інтегральності [2, 5, 7, 8, 10, 11].

Характерні риси даних принципів містять:

- принцип діалектичності обумовлює врахування низки факторів розвитку продукції та підприємства;

- принцип складності обумовлює визначення різноманітних складових конкурентоспроможності продукції, а також факторів що напряду впливають на неї;

- принцип інтегральності виконує поглиблення та регулювання взаємозв'язків між всіма факторами конкурентоспроможності [2, 5, 7, 8, 10, 11].

На нашу думку, наведені принципи необхідно доповнити принципами, за допомогою яких необхідно здійснювати оцінку управління конкурентоспроможності продукції, а саме, переважно раціональної поведінки суб'єктів ринку, врахування характерних особливостей сегментів ринку, квазістійкості ринкової кон'юнктури, протилежності цілей і засобів.

Принцип раціональної поведінки суб'єктів ринку повинен базуватися на припущенні, що методика поведінки кожного суб'єкта ринку (це стосується як споживачів так і товаровиробників) необхідно розглядати як низку взаємозалежних раціональних форм поведінки з попередньо визначеною метою. Сутність даних методів полягає

в тому, що суб'єкти ринку обирають тільки самі раціональні цілі, ґрунтуючись на своїх потребах, і ретельно здійснюють розрахунок найліпшого методу задоволення своїх потреб. Дана модель поведінки найбільш актуальна для товаровиробників. Оскільки, кожне підприємство намагається реалізувати продукцію за максимально високою вартістю. Необхідно відмітити, що навіть ті підприємства, що застосовують демпінгові ціни у здійсненні своєї конкурентної боротьби, знають, що наведений інструмент впливу застосовується тільки при необхідності витіснення підприємств-конкурентів з певних сегментів ринку, але не як стратегія перспективного розвитку підприємства [2, 5, 7, 8, 10, 11].

Принцип врахування характеристик різних сегментів ринку повинен ґрунтуватися на практиці сучасних ринкових відносин і демонструє, що споживачі на ринку не являються однією загальною спільнотою. Всі споживачі абсолютно по-різному реагують на продукцію з однаковими характерними якостями. Здійснюючі купівлю продукції споживачі виконують процес вибору бажаного виду продукції з загальної маси аналогічних видів продукції, що наявні на ринку, і обирають продукцію, яка найбільше відповідає їхнім потребам та вимогам. У даному випадку споживачі визначають, що характеристики продукції відповідають їх потребам та фінансовій спроможності. Оскільки, на потреби кожного окремо взятого споживача впливає досить великий набір факторів, процес оцінки одних і тих же видів продукції різними

споживачами можуть абсолютно не співпадати. Таким чином, переваги, що обумовлюють закономірності вибору споживача, будуть абсолютно різними. Отже, кожен споживач буде здійснювати оцінювання рівня конкурентоспроможності конкретної продукції тільки індивідуально. Що у свою чергу, впливає на управління конкурентоспроможністю продукції в різноманітних сегментах споживчого ринку і суттєво відрізняється. Абсолютно всі споживачі мають різну структуру установок, по-різному оцінюють конкурентні переваги продукції та її недоліки. Але, при здійсненні правильного сегментування споживачів можна здійснити відповідний рівень конкурентоспроможності [2, 5, 7, 8, 9, 10, 11].

Принцип квазістійкості повинен ґрунтуватися на тому, що конкурентоспроможність продукції являється поняттям відносним, чітко прив'язаним не тільки до окремо взятого сегменту ринку, але і на певний період часу. При постійних якісних характеристиках та ціни продукції, її конкурентоспроможність може видозмінюватися в досить широкому діапазоні на протязі досить короткого терміну часу. Для того що уникнути внутрішньої невідповідності основних методів оцінки конкурентоспроможності продукції, слід брати до уваги період часу, впродовж якого повинні бути систематичні психологічні аспекти сприйняття корисності обираємої продукції всіма учасниками ринку, рівня виробництва на підприємстві та фінансових можливостей споживачів, позиції на ринку та інші умови. Головними факторами, що

обумовлюють тривалість періоду сталості ринкових умов, може бути рівень доходів споживачів, структура їх витрат, звички, тенденції моди, запровадження новітніх видів техніки у виробництво, асортимент в інших взаємопов'язаних галузях, інші елементи конкурентного середовища [2, 5, 7, 8, 9, 10, 11].

Процес оцінки управління конкурентоспроможністю продукції повинне відображати наступні задачі:

- дослідження ринкових умов (попит, пропозиція, напрямки реалізації, вартість);

- дослідження визначеного набору продукції споживачами, показників економічної конкурентоспроможності продукції (цінові, натуральні, відносні);

- здійснення порівняння конкурентів за допомогою бази даних (аналізування конкурентних показників, порівняння та обчислення показників конкурентоспроможності продукції) [1, 2, 3, 5, 7, 8, 10, 11].

У більшості випадків застосування методу розрахунку при проведенні оцінки управління конкурентоспроможності продукції містить два види характеристик: технічні показники якості продукції та економічні параметри. Процес оцінки управління конкурентоспроможності повинен здійснюватися за допомогою порівняння основних параметрів продукції, що аналізується, відповідно до параметрів еталону. Надалі, дані необхідно групувати відповідно до технічних та економічних характеристик.

Для того, щоб продукція була прийнятна для покупців, вона повинна мати певний набір характеристик. Серед показників, які відображають

управління конкурентоспроможністю продукції ми можемо виокремити наступні:

- споживчі параметри (відносяться споживчі характеристики продукції, і вони здійснюють компенсацію корисного ефекту продукції, являються сукупністю «жорстких» (містять технічні характеристики та нормативи) і «м'яких» (містять естетичні властивості, привабливість пакування та дизайну);

- економічні параметри (притаманні економічні характеристики продукції);

- витрати на придбання продукції (вартість, податки, транспортні витрати) та подальшу експлуатацію (відсотки страхових внесків, експлуатація виду продукції, ремонт продукції, навчання персоналу, технічне обслуговування) [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11].

Показник «жорстких» параметрів містить набір характеристик, і вони включають технічні нормативні, а саме:

- до технічних ми можемо віднести параметри призначення (функції самої продукції та її характерні властивості, за допомогою яких з'ясовують галузь використання, ергономічні характеристики, для яких береться до уваги відповідність виготовляємої продукції властивостям людського організму, конструктивні параметри (довговічність використання продукції та надійність її функціонування);

- до нормативних ми можемо віднести дотримання нормативів міжнародних та державних стандартів, а також діючих нормативів на даному

сегменті ринку, у якому планується реалізовувати продукцію.

Показнику «м'яких» параметрів характерні естетичні властивості (привабливість упаковки, приємність кольору, дизайн), а також, психологічні (репутація бренду, привабливість продукції, доступність придбання), атрибути реалізуємої продукції.

Отже, наведені показники насамперед повинні демонструвати на відповідність якості продукції відповідно до рівня якості продукції, що виробляється підприємствами-лідерами для окремо взятого сегменту ринку.

Грунтуючись на окреслені методи визначення конкурентоспроможності продукції підприємства ми можемо виокремити головні характеристики даної категорії. Насамперед, рівень конкурентоспроможності продукції можна визначити тільки у порівнянні з іншими видами продукції (аналогічними видами продукції), тому він являється відносним показником. При проведенні розрахунків необхідно враховувати конкретні цільові ринки з точки зору споживчих переваг та фінансової спроможності споживачів, які купують та використовують продукцію для задоволення своїх потреб.

Список використаних джерел:

1. Буреннікова Н.В. Теорія та філософія результативності функціонування підприємств як систем: оновлений погляд на шляхи реалізації функцій та управління. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 190–196. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-190-196>.

2. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Буренніков Ю.Ю. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE-управління. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-94-100>.

3. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Кавецький В.В. Теоретико-прикладні аспекти управління ефективністю інвестицій промислових підприємств з позицій стейкхолдерської теорії: сутність, показники. *Бізнес Інформ*. № 1. 2020. С. 218-229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-218-229>.

4. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцова О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-62>.

5. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Фактори активізації інвестиційної привабливості підприємств. Підприємництво і торгівля. Львів, 2017. № 22. С. 64-76.

6. Гріщенко І.В., Громова О.Є. Методи підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства в умовах забезпечення конкурентоспроможності продукції. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. Вінниця. 2014. №1(41). С. 14-18.

7. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проєктів. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2020. Вип. 60. С. 30-34.

8. Гріщенко І.В., Денисюк О.М. Структурна модель інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства. *Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці*: зб. наук. праць. 2016. Вінниця. Т. 1. С. 147-149.

9. Кавецький В.В. Методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 27-33.

10. Кавецький В.В. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. *Ефективна економіка*. 2021. 12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/96.pdf.

11. Furman T. Basic strategies in the management of development of the enterprise. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 6. С. 59-69.

ОСНОВНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Гріщенко І.В., викладач,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Одінцова О.О., викладач,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

В сучасних умовах адаптації до економіки Європейського Союзу та міжнародних ринків боротьба за споживачів, яка здійснюється на внутрішньому і зовнішньому ринках потребує здійснення торговельно-виробничої діяльності дійсно конкурентоздатною продукцією. У зв'язку з цим виникає проблема активного пошуку економічно раціональних методів конкурентоспроможності продукції, разом із мінімізацією витрат на їхнє досягнення. Що у свою чергу, підвищує роль управління в цілеспрямованому впливі на якість продукції підприємства, а через якість - на пряму впливає конкурентоспроможність самої продукції.

Нинішній незадовільний стан розвитку економіки нашої держави значною мірою обумовлений недостатньо міцними конкурентними позиціями вітчизняних підприємств, що стосується як внутрішнього так і зовнішнього ринку. Сучасну вітчизняну економіку ми можемо відзначити як таку, що спрямована на підвищення ступеня продуктивності та ефективності, тоді як економічно-фінансово розвинуті держави в якості першочерговості обирають запровадження інновацій у процес виробництва продукції, оскільки, головним фактором його оцінювання є конкурентоспроможність. Також, показники, які беруться за основу при дослідженні конкурентоспроможності країни (особливо це стосується рівня

розвитку підприємницької діяльності), визначається на мікрорівні, підвищення рейтингу нашої держави на міжнародних ринках вимагає управління конкурентоспроможністю продукції підприємств.

При дослідженнях теоретико-методичного обґрунтування економічної сутності діяльності підприємств, різноманітних аспектів конкурентоспроможності продукції, методів її формування зробили зарубіжні та вітчизняні фахівці, серед яких слід відмітити В. Берга, А. Вагнера, Дж. Глаубера, С. Маккі, А. Манеса, В.Д. Базилевича, В.А. Борисової, Н.М. Внукової та інших провідних вчених, в яких особлива увага приділена як теоретичним дослідженням, так і емпіричному аналізу, заснованому на статистичних даних.

На сьогоднішній день, економісти свої дослідження зосереджують на визначення системної взаємодії підприємства та економічних систем, у межах яких воно здійснює свою діяльність. Таким чином, управлінську персоналу підприємства спочатку необхідно спланувати діяльність у формі цілісної бізнес-системи із послідуєчим аналізом, виокремленням структурних компонентів і закономірностей їх взаємодії, разом із дослідженням місця підприємства у зовнішньому середовищі. За результатом чого, буде можливість сформуванню цілісної системи причинно-наслідкових зв'язків між всіма структурними елементами зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, сукупність яких формує рівень конкурентоспроможності його продукції.

Основним методом конкурентоспроможності продукції для покращення своїх ринкових позицій, підприємства найбільш всього використовують ціну, асортимент, якість, обсяг послуг, умови оплати, швидкість доставки та рекламу. Також, основним предметом конкуренції являється продукція, товари та послуги, і підприємства-конкуренти, які намагаються одержати більш стійкі позиції на ринку та більший прибуток, застосовують всі переваги продукції або послуги. До об'єктів конкуренції ми можемо віднести споживачів та покупців, які визначають долю продукції та послуг. Головною метою конкуренції являється лідерство на ринку підприємства, що здійснюється завдяки позитивному оцінюванню споживачами конкурентоспроможності продукції [2, 5, 7, 8, 10, 11].

Процес управління конкурентоспроможністю продукції підприємства являється визначальним фактором для її попиту та успіху на всьому конкурентному ринку. Дана концепція є багатогранною, вона допускає, що продукція повинні відповідати умовам ринку не тільки у процесі задоволення специфічних вимог споживачів стосовно якості даної продукції, технологій виробництва, економії коштів, зовнішнього вигляду, але й для комерційних та інших умов (наявність реклами, цінова категорія, термін доставки).

До основних головних вимог для досягнення більшої конкурентоспроможності ми можемо віднести:

- якість продукції підприємства;

- застосування новітніх технологій у виробництві;
- ефективність діяльності підприємства;
- удосконалення методів управління на підприємстві;
- обіг грошових коштів на підприємстві;
- забезпечення адаптивності виробництва до сучасних умов ведення господарської діяльності;
- пропорційності процесу виробництва продукції;
- ритмічності процесу виробництва продукції;
- безперервності процесу виробництва продукції [1, 3, 6, 7, 10, 11].

Отже, якість відіграє основну роль у процесі управління конкурентоспроможністю продукції підприємства. Якщо високоякісна продукція являються високо конкурентною на ринку, то низькоякісна продукція навпаки, менш конкурентоспроможна [3, 9, 11].

В науковій літературі [1, 4, 6, 8, 10, 11] зазначено, що ґрунтуючись на закон про конкуренцію в сучасній економіці здійснюється об'єктивний процес поліпшення якості продукції разом із зниженням її вартості, що відображає співвідношення ціни продукції до її якості та корисного ефекту. Внаслідок чого здійснюється постійний процес вилучення неякісної та невідповідної продукції з товарного ринку.

Таким чином, якість являється однією із основних складових конкурентоспроможності продукції підприємства. Собівартість продукції та її ціна разом із зовнішніми факторами (до яких ми можемо віднести рекламу, терміни доставки

товару, якість обслуговування в торговельних мережах, зміну ринкових тенденцій, мінливість попиту та пропозиції, змінення конкурентоспроможності продукції яка конкурує між собою) можуть мати вирішальний вплив на рівень конкурентоспроможності продукції підприємства.

Сучасними економістами [1, 2, 9, 11] інтерпретація визначення «управління конкурентоспроможністю продукції» розуміється система заходів, здійснених у процесі виготовлення та проектування, просування на ринку, продажу, післяпродажного обслуговування, яка виконується з метою досягнення привабливості продукції для споживачів, а також, для позитивного впливу на фінансово-економічні показники діяльності підприємства. Модель управління розглядає конкурентоспроможністю продукції підприємства розглядається як сукупність, яка складається із трьох елементів:

- соціального аспекту задоволення попиту споживачами;
- рівня прибутку на підприємстві, задоволення інтересів підприємства-виробника;
- рівня прибутку підприємств-посередників .

Отже, управління конкурентоспроможністю продукції підприємства - це спроможність продукції задовольняти абсолютно всі потреби сучасного конкурентного ринку та споживачів-покупців, у порівнянні з аналогічними видами продукції на ринку. Процес управління конкурентоспроможністю продукції підприємства напряму залежить від її якості, технічного рівня виробництва,

споживчих характеристик, з однієї сторони, і від вартості, що визначається продавцем продукції, з іншої сторони. Також, на конкурентоспроможність продукції впливають імідж, доступність сервісних центрів післяпродажного обслуговування, мода, асортимент ринку, інтенсивність реклами та коливання попиту споживачів.

Таким чином, управління конкурентоспроможністю продукції відноситься до сукупності споживчих

властивостей, ціни, оскільки дані характеристики визначають її успіх на ринку, тобто відображають переваги продукції серед інших видів продукції-конкурентів. Процес управління конкурентоспроможністю продукції повинен бути рейтинговим, який направлений на створення та підтримку конкурентних переваг, що здійснюється на основі джерел, факторів, умов та методів, які мають прямого впливу на її формування.

Список використаних джерел:

1. Буреннікова Н.В. Теорія та філософія результативності функціонування підприємств як систем: оновлений погляд на шляхи реалізації функцій та управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 6. С. 190–196. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-190-196>.

2. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Буренніков Ю.Ю. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE-управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 3. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-94-100>.

3. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Кавецький В.В. Теоретико-прикладні аспекти управління ефективністю інвестицій промислових підприємств з позицій стейкхолдерської теорії: сутність, показники. *Бізнес Інформ.* № 1. 2020. С. 218-229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-218-229>.

4. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство.* 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-62>.

5. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Фактори активізації інвестиційної привабливості підприємств. Підприємництво і торгівля. Львів, 2017. № 22. С. 64-76.

6. Гріщенко І.В., Громова О.Є. Методи підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства в умовах забезпечення конкурентоспроможності продукції. *Регіональна бізнес-економіка та управління.* Вінниця. 2014. №1(41). С. 14-18.

7. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проєктів. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2020. Вип. 60. С. 30-34.

8. Гріщенко І.В., Денисюк О.М. Структурна модель інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства. *Шляхи активізації інноваційної*

діяльності в освіті, науці, економіці: зб. наук. праць. 2016. Вінниця. Т. 1. С. 147-149.

9. Кавецький В.В. Методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 27-33.

10. Кавецький В.В. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. *Ефективна економіка*. 2021. 12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/96.pdf.

11. Furman T. Basic strategies in the management of development of the enterprise. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 6. С. 59-69.

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Якушева Ю.І., к.б.н., доцент,

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

Спортивний менеджмент сьогодні це не лише спеціальна теорія, а в першу чергу практика управління спортивними й фізкультурними командами, компаніями, організаціями та окремими спортсменами в ринкових умовах; це конструктивна управлінська діяльність, один з галузевих видів менеджменту, одна з галузевих сфер управлінської діяльності в умовах ринку.

Сенс спортивного менеджменту (СМ) полягає в кількох аспектах. По-перше, організаційний розвиток, де спортивний менеджмент допомагає спортивним організаціям, клубам та командам ефективно реалізувати свою діяльність. Це включає в себе планування, координацію роботи, управління ресурсами та створення стратегій розвитку. По-друге, фінансовий успіх: управління фінансами є ключовим аспектом спортивного менеджменту. Це охоплює бюджетування, фінансовий аналіз, пошук інвестицій та залучення спонсорів. «Ефективний фінансовий менеджмент допомагає спортивним

організаціям досягти стійкості і розвитку. По-третє, маркетинг й просування: спортивний менеджмент допомагає командам та спортсменам створювати сильні бренди, просувати свої продукти і послуги, залучати фанатів та забезпечувати дохід через спонсорські угоди й трансляції» [3].

Також спортивний менеджмент чинить вплив на розвиток талантів та спортивний успіх: ефективний СМ допомагає професійним тренерам, спортивним клубам та організаціям виявляти, розвивати та зберігати талановитих спортсменів, що сприяє досягненню значних й непересічних спортивних досягнень. Зрештою, СМ впливає на суспільство шляхом розвитку спортивних програм, залучення громадськості до спортивних заходів та сприяння здоровому способу життя. Отже, сенс спортивного менеджменту полягає в створенні ефективних функціональних і управлінських структур, які допомагають спортивним організаціям досягти успіху як у спорті, так і в

комерційних аспектах їхньої діяльності.

Сучасний спортивний менеджмент відображає різноманітні аспекти, що включають в себе комерціалізацію, маркетинг, спортивні технології та інновації. Ось деякі з найбільш значущих тенденцій, які впливають на спортивний менеджмент сьогодні:

1. Цифрові технології: цифрові інструменти, такі як соціальні медіа, мобільні додатки, аналітика даних і віртуальна реальність, перетворюють і трансформують спосіб споживання спорту й взаємодії з фанатами. Команди та організації активно використовують ці технології для залучення аудиторії та підвищення відтворюваності спортивних шоу.

2. Видимість та маркетинг: спортивні організації все більше звертають увагу на побудову сильного бренду, використання соціальних медіа для залучення фанатів та спонсорів, а також на розвиток стратегій маркетингу контенту для збільшення зацікавленості.

3. «Комерціалізація та спонсорство: спорт стає все більш привабливим для бізнесу через його широке аудиторське охоплення. Компанії все частіше використовують спорт як платформу для реклами своїх продуктів та послуг, а також для побудови партнерських відносин» [1].

4. Інновації в трансляціях та переглядах: з'являються нові формати трансляції спортивних подій та шоу, такі як стрімінгові платформи та віртуальна реальність, які надають фанатам більше можливостей для перегляду та взаємодії з спортивними подіями.

5. Стратегії спортивних компаній: спортивні організації активно розвивають стратегії для

залучення молодшого покоління та розширення свого впливу на глобальному рівні. Це може включати в себе розробку активних програм спортивного розвитку, інтернет-додатків спортивного спрямування та співпрацю з міжнародними партнерами.

6. Дані та аналітика: Використання аналітичних інструментів для збору та аналізу даних стає ключовим елементом прийняття стратегічних рішень в спортивному менеджменті. Відстеження показників ефективності, аналіз фанатських поведінок та оцінка ризиків дозволяють організаціям оптимізувати свою діяльність та покращити результативність.

Ці тенденції викликають постійні зміни в спортивному менеджменті, спонукаючи спортивні клуби, компанії, організації та фахівців до пошуку нових інноваційних рішень та стратегій.

Однією з ключових фігур у спортивному менеджменті є спортивний скаут – «це особа, яка має комерційну мету виявлення та оцінку талановитих спортсменів або гравців для певної спортивної команди, клубу чи організації. Роль спортивного скаута полягає в тому, щоб знаходити молодих спортсменів з потенціалом та відстежувати їхні досягнення та розвиток» [2].

Основні обов'язки спортивного скаута включають в себе: а) відвідування матчів і тренувань. Скаути активно відвідують спортивні події, матчі, турніри та тренування, де вони спостерігають за гравцями та аналізують їхні здібності, техніку гри й потенціал зростання; б) аналіз гравців – скаути використовують свої знання і досвід, щоб оцінювати потенціал спортсменів. Вони аналізують такі

аспекти, як фізичні здібності, технічні навички, інтелектуальність, ментальну міць та потенціал для подальшого розвитку; в) створення звітів і рекомендацій, після спостереження за гравцями, скаути складають детальні звіти та рекомендації для керівництва команди або клубу. Вони вказують на потенційні таланти та рекомендують дії щодо підписання контрактів або подальшого вивчення гравців; г) мережа контактів – спортивні скаути часто мають широку мережу контактів у спортивній галузі, що дозволяє їм отримувати інформацію про потенційних талантів з різних джерел і регіонів; д) вирощування та розвиток талантів: скаути можуть також брати участь у розвитку талантів, працюючи з молодими гравцями або спортсменами, щоб допомогти їм розвивати навички та потенціал. Узагалі, робота спортивного скаута є важливою складовою процесу формування спортивних команд і досягнення їхніх цілей в різних спортивних напрямках.

Менеджмент є надзвичайно важливим для сучасного спорту з різних причин. Так, управління спортивною організацією або командою вимагає компетентного керівництва для забезпечення ефективної роботи всіх структурних підрозділів і виконання поставлених завдань. Управління фінансами є

ключовим аспектом спортивного менеджменту. Команди, клуби та організації потребують ефективного фінансового планування, контролю й залучення інвестицій для функціонування і розвитку. Також, спортивні компанії повинні вести активну маркетингову діяльність для залучення фанатів, спонсорів та медіа. Це включає в себе розробку стратегій просування, створення бренду та взаємодію з аудиторією через різні канали зв'язку. СМ також відіграє важливу роль у розвитку талантів та тренуванні спортсменів. Це включає в себе організацію тренувальних програм, планування змагань та надання підтримки спортсменам у їхньому зростанні.

У спортивному менеджменті відображаються такі важливі складники, як спільнота та соціальна відповідальність. Сучасний спорт також має великий вплив на громадськість і вимагає від організацій та команд виконання соціальних відповідальностей, таких як сприяння здоровому способу життя, здоровому харчуванню, розвиток спортивних програм для молоді та підтримка загальних соціальних ініціатив. Отже, менеджмент є необхідним для забезпечення успішного функціонування і розвитку спортивної індустрії в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Криштанович С. Спортивний менеджмент : навч. посіб. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського. 2020. 208 с.
2. Наконечний І. Ю., Циба Ю. Г. Основна проблематика менеджменту спортивних організацій в Україні. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 22. Т. 4. С. 247-251. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2020/22/part_4/52.pdf. (дата звернення 18.03. 2024).

3. Стройко Т.В., Карламов Р.О. Сучасні аспекти розвитку світового спортивного менеджменту. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки. № 3. 2018. С. 290-298. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/6638/1/statya_strojko_karlamov_suchasn%C3%AC_aspekti_rozvitku_sv%C3%ACtovo_go_sportivnogo_menedzhmentu.pdf (дата звернення 17.03. 2024).

PECULIARITIES OF THE COMMERCIAL COMPONENT OF MODERN ARCHITECTURE

Martusenko I.V., *PhD, Associate Professor, Vinnitsa Educational and Scientific Institute of Economics of West Ukrainian National University, Ukraine*

Martusenko Sofiia, *student of Wroclaw University of Science and Technology, Poland*

Modern architecture has a complex commercial component that is constantly evolving in line with changes in societal needs, technology and economic conditions. Here are some key aspects of the commercial component:

1. Clients and customers: Consumers of architectural services can be either private individuals or corporate clients. They may have different requirements and expectations for projects that reflect their needs, desires and budgets.

2. Financing and investment: The implementation of an architectural project often requires significant financial outlay. Investors may be interested in the construction of commercial facilities such as shopping centers, office buildings, hotels, etc.

3. Marketing and branding: Successful architectural projects are often associated with effective marketing and branding. Architects can collaborate with marketers to create an image that aligns with clients' goals and values.

4. Project and resource management: The commercial success of an architectural project often depends on the effective management of resources,

including human, financial and material resources. This includes planning, organizing and controlling all stages of the project.

5. Innovation and sustainability: Modern architecture also takes into account trends in innovation and sustainability. Investing in energy efficiency, using environmentally friendly materials and developing sustainable projects can be a competitive advantage in the market.

6. «Legal and regulatory aspects: The commercial component of architectural projects also depends on local and international rules and regulations governing construction and land relations» [2].

Successful commercialization of architectural projects requires a deep understanding of these aspects, as well as the ability to effectively manage the processes from idea to implementation.

Modern architectural projects can be commercially attractive for a variety of reasons, including their location, functionality, design, sustainability and innovation. Some of the most commercially attractive projects in recent years include

- high-rise skyscrapers and residential towers: In major cities such as New York, Shanghai, Dubai and London, the construction of high-rise skyscrapers and residential towers is becoming increasingly popular. Not only do these projects create an impressive architectural image, but they can also attract many investors and buyers;

- shopping centers and entertainment complexes: Located in central urban areas or on the outskirts, these projects offer a wide range of services, including retail, restaurants, cinemas and entertainment. They can become a center of cultural life and attract large numbers of visitors;

- innovative office spaces: With the growth of technology companies and start-ups, the demand for innovative office space is increasing. Projects that offer open spaces for collaboration, convenience and green technology can be very attractive to tenants;

- environmentally friendly and sustainable buildings: The construction of environmentally friendly and sustainable facilities is becoming increasingly popular. Such projects can use renewable materials, energy-efficient technologies and green management systems;

- «hotels and tourist complexes: In popular tourist destinations, the construction of hotels and tourist complexes can be very lucrative. Such projects can attract tourists from all over the world and provide a wide range of services for guests and significant commercial success for owners» [1].

These projects reflect the needs and demand in the market and can have high commercial potential for investors and developers.

Modern digital technologies have a significant impact on profitability in

architecture, helping to increase the commercial attractiveness of architectural objects. Here are some ways in which this is happening.

1. Visualization and virtual reality. Thanks to digital technologies, architects can create impressive visualizations of their projects that allow clients and investors to better understand the end result. The use of virtual reality even allows people to immerse themselves in a virtual environment so that they can explore and evaluate the facility before it is actually built.

2. «Building Information Modelling (BIM) – allows architects, engineers and other participants in the construction process to work on a project in a digital format. This ensures better coordination and cooperation between all parties, as well as more efficient management of resources and risks» [3].

3. Effective project management. Digital technologies also help in project management, including planning, resource allocation, cost control and problem solving. Project management tools, such as specialized software and cloud-based solutions, can help ensure more efficient project delivery.

4. Data analysis and forecasting. Digital technologies also help to analyse data and predict the risks and potential benefits of architectural projects. Large amounts of data can be used to understand market demand, assess competition, and determine marketing strategies.

In general, digital technologies greatly facilitate the process of developing, implementing and marketing architectural projects, making them more commercially attractive to various stakeholders.

Another significant component of the commercial side of architecture is the

greening and use of clean technologies, which can positively impact the profitability of architectural projects in several key ways. Firstly, the efficient use of resources, namely the use of environmentally friendly materials and technologies, can help reduce the consumption of resources during the construction and operation of facilities. This can reduce the cost of construction and operation in the future.

«Secondly, reducing energy consumption, i.e. using energy efficient technologies such as insulation, solar panels, energy efficient lighting and ventilation systems, can reduce the energy costs for heating, cooling and lighting a building. This can significantly reduce energy costs for facility owners and users» [2].

Thirdly, lower maintenance and repair costs due to the use of durable and wear-resistant materials, as well as environmentally friendly technologies, can reduce the need for regular maintenance and repair of facilities. This can reduce overall property management costs. And it can further increase the attractiveness of the property to tenants and buyers. Modern consumers increasingly value environmentally friendly and sustainable facilities. Such projects can have a competitive advantage in the property market and attract more tenants and buyers.

Greening and the use of clean technologies in architecture creates additional opportunities for financing. For example, some financing or support programs may provide additional funds or incentives for projects that use environmentally friendly technologies or meet certain environmental standards.

Thus, greening and clean technologies not only contribute to the

conservation of natural resources and the reduction of negative environmental impacts, but can also have a positive economic impact on the profitability of architectural projects.

In general, it should be noted that stakeholders can obtain various results from the commercialization of architectural projects, taking into account both the demands of society and the market. The main ones include:

- satisfaction of consumer needs: Commercial architectural projects can be designed to meet the needs and desires of consumers. For example, residential complexes can offer modern amenities, including sports areas, relaxation spaces and other services that meet the needs of residents;

- economic income: Successful commercial architectural projects can generate significant economic income for developers and investors. This can include income from the sale or lease of the property, as well as an increase in property value due to market demand;

- contributing to sustainable development: Commercial architectural projects can contribute to sustainable development by responding to societal demands for reducing CO2 emissions, achieving environmental neutrality, energy efficiency and the use of environmentally friendly materials. This can have a positive impact on the ecology and environment;

- creation of new jobs: The construction and operation of commercial architectural facilities can create new jobs in a variety of sectors, including construction, maintenance and management;

- local community development: Successful architectural projects can play a role in the development of the local

community by providing places for meetings and socializing, as well as contributing to the cultural life of a city or any space.

Overall, the commercialization of architectural projects can bring a variety of benefits to different stakeholders, responding to the demands of both society and the market. Commercial architecture is developed with the aim of generating profit. This can be through the sale or lease of premises intended for business, trade, entertainment and other commercial activities. Commercial

architectural projects can increase the value of property and make it more attractive to potential investors or buyers; stimulate innovation and technological progress in construction, design and property management; create attractive and functional environments for work and leisure, which contributes to an improved quality of life. Ultimately, the point of commercial architecture is to create efficient and profitable facilities that meet the needs of users and bring benefits to their owners and investors.

References:

1. 5 Design Elements That Take Commercial Architecture Designs to the Next Level. URL: <https://blog.digitalwindowgraphics.com/5-design-elements-that-take-commercial-architecture-designs-to-the-next-level> (date of access 21.03. 2024).

2. Bernardo, G. 2023. 'The new building components of the Modern Architecture'. Vitruvio - International Journal of Architectural Technology and Sustainability, 8(special issue 2), pp. 4-17. URL: <https://doi.org/10.4995/vitruvio-ijats.2023.18830/> (date of access 20.03. 2024).

3. Skylar Reale. 2020. Modern Commercial Architecture: Design Trends for Modern Commercial Buildings. Architecture. 2020. URL: <https://blog.bimsmith.com/Modern-Commercial-Architecture-Design-Trends-for-Modern-Commercial-Buildings> (date of access 21.03. 2024).

ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Анісімов В.М.

*Інститут демографії та проблем якості життя
Національної академії наук України*

Україна нині веде надзвичайно важку збройну боротьбу проти російської окупації, за свій цивілізаційний вибір, що полягає у входженні нашої країни в євроатлантичну спільноту і саме цього

вибору воліє позбавити українців російський агресор. Проте історія, що твориться на наших очах свідчить про незворотність курсу України на європейську інтеграцію, адже наразі вже розпочались відповідні процеси у

стосунках між нашою державою і Європейським Союзом. Передусім на шляху України до ЄС основним завданням є врегулювання політико-правових питань. Відтак це має зокрема вплинути й на вирішення екологічних проблем, необхідність розв'язання яких називається найбільшим викликом на шляху України до членства в ЄС [1]. При цьому одним з важливих складових здійснюваних в напрямку європейської інтеграції України реформ в сфері екології є природокористування, що являє собою використання природних ресурсів у процесі господарської діяльності з метою досягнення певного економічного ефекту. Також раціональне природокористування передбачає здійснення заходів спрямованих на недопущення хижацької експлуатації невідновлюваних природних ресурсів і поновлення відновлюваних.

Забезпечення екологічно безпечного природокористування для сьогоднішньої України є надзвичайно складним процесом в рамках її європейській інтеграції. Його складність полягає не лише в тому, що екологічна ситуація в Україні була непростю і до війни, а широкомасштабні воєнні дії ще більше загострили екологічні проблеми, але насамперед тому, що, як видається, ні українська економічна наука, ні тим більше господарська практика у повній мірі не усвідомлюють усієї глибини та складності вказаних проблем.

Для висвітлення зазначеної ситуації найбільш відповідним буде застосування наукового підходу, який враховує наявність в економічній теорії нормативного та позитивного бачення [2]. Загалом призначення

економічної теорії полягає в тому щоб осмислити та пояснити процеси, які відбуваються у суспільному виробництві й на основі цього належним чином спрямувати економічну поведінку суб'єктів господарювання. Відповідно, існує нормативна або прескриптивна чи предписувальна економічна теорія та позитивна або дескриптивна чи описувальна економічна теорія. Нормативне бачення економічних процесів, поряд з поясненням сутності економічних явищ та подій, перш за все, має сприяти виробленню економічної політики, тобто необхідного способу дій та ухваленню раціональних рішень. У аспекті позитивної економіки здійснюється опис фактів, умов, відносин в економічній сфері, найбільш суттєвих процесів господарської діяльності та взаємозв'язків між ними, а також їх взаємодії з іншими економічними та соціальними процесами. Тобто під час розробки конкретних рішень стосовно здійснення економічної політики на основі теоретичних уявлень, вироблених економічною наукою, позитивне бачення передуює нормативному.

В країнах ЄС було накопичено величезний досвід стосовно природокористування, що зумовлюється пройденим ними тривалим історичним шляхом від доіндустріального та індустріального способів виробництва, в яких експлуатація земних надр та ґрунтів мала надзвичайно важливе значення, до сучасної постіндустріальної економіки, домінуючими ресурсами якої є інформація та знання. Отже, цей досвід засвідчує, що коли використання природних ресурсів

відбувається на основі стихійної дії ринкових сил, то рано чи пізно настає деградація навколишнього природного середовища і тим самим погіршуються умови та якість життя населення.

Виходячи із цього, сьогодні в країнах ЄС дотримуються надзвичайно високих екологічних стандартів, що має місце і безпосередньо в природокористуванні. Здійснення екологічно безпечного природокористування в названих країнах забезпечується шляхом уведення ринкових сил у певні нормативні інституціональні рамки.

Загалом видобувна промисловість, розвиток якої є характерним для індустріального суспільства, в країнах ЄС як таких, що перейшли вже до постіндустріального суспільства, нині не посідає значного місця в структурі їх економік. Водночас відбувається на природоохоронних засадах використання ґрунтів у сільському господарстві, що передбачає недопущення їх значного виснаження, захист від ерозії та забруднення внаслідок антропогенного навантаження. Збереження ґрунтів у процесі їх сільськогосподарського використання відбувається шляхом дотримання відповідних агротехнічних норм і передусім, раціонального рільництва та дотримання сівозмін.

Поряд із забезпеченням екологічно безпечного природокористування сільське господарство в ЄС відіграє важливу соціальну роль, що полягає у збереженні стабільності фермерських господарств і тим самим збереженні робочих місць в них, а отже, не допущенні знелюднення сільської місцевості та попередженні неконтрольованої

міграції сільських жителів до міст. Водночас, щоб не допустити розорення сільськогосподарських виробників, в країнах ЄС здійснюється регулювання ринку сільгосппродукції через бюджетні дотації її виробникам та уведення квот з метою недопущення перевиробництва. Також не допускається концентрація земельних ділянок понад встановленого розміру.

Зовсім інший стан справ з природокористуванням має місце в сучасній Україні, що наразі є вельми далеким від екологічно безпечних норм. Показовим прикладом стосовно цього є те, як в нашій державі сьогодні здійснюється видобуток бурштину, наслідком чого є знищення родючого шару ґрунту, разом із трав'янистою та деревно-чагарниковою рослинністю, забруднення підземних і поверхневих вод та зміна їх гідрологічного режиму.

Об'єктивно це відбувається внаслідок того, що для України, економіка якої потягом останніх десятиліть фактично перетворилась із індустріальної в сировинну, природокористування є одним з головних способів отримання прибутку бізнесом та наповнення дохідної частини державного бюджету, а також забезпечення робочих місць й можливості заробити кошти для прожиття великій частині населення. При цьому провідною галуззю української економіки формуючою її основний експортний потенціал і тим самим забезпечуючи надходження коштів до дохідної частини державного бюджету, є сільськогосподарське виробництво, що здійснюється майже без жодних природоохоронних обмежень. Так, цілком у відповідності із закономірностями дії необмежених

ринкових сил, в українському аграрному секторі мали місце процеси концентрації капіталів та земельних ресурсів, внаслідок чого основними виробниками сільськогосподарської сировини стали великі агрохолдинги, зацікавлені у понаднормативній експлуатації земельних ресурсів без дотримання агротехнічних вимог заради отримання надприбутків.

Але за такої господарської практики очевидними є незворотні наслідки деградації ґрунтів та виснаження родовищ мінеральних природних ресурсів з наступним погіршенням соціально-економічного становища в країні. В передбаченні

такої перспективи і враховуючи євроінтеграційний курс України напевно треба в якості першочергового завдання розглянути можливість переходу на високі природоохоронні стандарти ЄС. Однак як українські науковці, так і практики, включаючи політиків, не займаються цим, а натомість захоплені думкою про те, що українське сільське господарство є прибутковіше, ніж в ЄС. Таким чином можливо констатувати, що в цьому питанні українська економічна наука ще не перейшла до його бачення в нормативному аспекті, зосередившись лише на поточних проблемах.

Список використаних джерел:

1. Тарасовський Ю. Найбільшим викликом на шляху України до членства в ЄС є кліматична політика – Стефанішина. *Forbes*. 2023. 16 березня. URL: <https://forbes.ua/news/naybilshim-viklikom-na-shlyakhu-ukraini-do-chlenstva-v-es-e-ekologichna-politika-stefanishina-16032023-12419> (дата звернення: 31.03.2024).

2. The Foundation of Positive and Normative Economics. A Handbook. Edited by Andrew Caplin and Andrew Schotter. Oxford, New York: Oxford University Press, 2008. 382 p.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СПІВПРАЦІ ПЕРЕДСТАВНИКІВ БІЗНЕСУ ТА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Педоренко А.М. *майстер в/н ДПТНЗ «Вінницьке МВПУ»*

Враховуючи проблеми українських вищих навчальних закладів, закладів професійно – технічної освіти та наявність багатьох критиків освітніх програм, а також дискусії науковців, викладачів

та представників бізнесу можна зробити висновок, що професійно підготовлені працівники не можуть задовольнити потреби вітчизняного

ринку праці, а також мають низьку конкурентоспроможність української освіти в європейському просторі. Відсутність сучасних освітніх програм з окремих галузей знань в Україні та виїзд студентів до інших країн Європи з вищою освітою посилює проблему пошуку професійних кадрів для роботодавців.

Це питання хвилює представників малого та середнього бізнесу, які не можуть самостійно підготувати фахівця через брак часу та коштів. Слід зазначити, що існує серйозний розрив між тим, що вимагають від фахівця представники бізнесу, і тим, що і в якій формі викладають у вищих навчальних закладах та закладах профтехосвіти, з точки зору відповідності освітньої програми та засвоєння практичних знань.

Все це є причиною низького рівня працевлаштування за фахом: за даними інтернет-порталу «HeadHunter», в Україні за фахом працюють лише 44% українців, що значно менше, ніж у більшості європейських країн.

Важливою проблемою є те, що керівництво вищих навчальних закладів та професійно – технічних навчальних закладів, часто розуміє інновації в освіті переважно як технічну інновацію. Зберігання, розповсюдження та візуалізація інформації за допомогою новітніх технологій, використання інформаційно-освітніх систем – усі ці засоби дійсно ефективні для викладання матеріалу, але сам навчальний матеріал рідко можна назвати орієнтованим на результат.

Національне опитування GfK Ukraine на тему «Україна: цінності та орієнтації» виявило, що переважна більшість (43%) молодих українців вважають, що освіта та навчання в Україні не можуть задовольнити потреби сучасного ринку праці.

Невдоволення освітою включає відсутність належної практики та освітніх інновацій, а також надмірну кількість непрофільних «зайвих» предметів. Часто основною

перешкодою у набутті студентами практичних навичок є низька якість диригування або повна відсутність виробничого досвіду.

Немає сумніву, що інтеграція цих елементів у систему навчання є поступовим рішенням. Але такі навчальні заходи заважають самим компаніям – у більшості випадків вони дуже неохоче приймають студентів і не поспішають домовлятися з вишами. Хоча роботодавці є найбільшими критиками навчальних закладів і прихильниками дострокових реформ, працівники цих компаній не розуміють, що вони отримують, коли їм дають можливість проходити практику безкоштовно.

Причиною може бути недостатній розвиток комунікації між навчальними закладами та підприємствами, а також відсутність досвіду співпраці в розробці освітньої програми обох сторін. Краще не наголошувати на залученості навчальних закладів до корпоративної діяльності, а навпаки – участі закладів у роботі навчального закладу через освітній процес.

Науково-педагогічні працівники систематично стикаються з такою ситуацією, що для наочності чи функціонування дійового підходу в навчанні необхідно використовувати ділові методи навчання, тобто демонструвати теоретичні основи чи знаходити приклад для певних навчальних завдань. Слід зазначити, що зацікавленість підприємця у студентському досвіді та спроба інтегрувати його в організаційну структуру відіграє ключову роль в ефективному впровадженні виробничого досвіду студентів. Успішний досвід оновлення навчального плану та іншої співпраці з вищими навчальними закладами, а

також чіткий письмовий договір, укладений мінімум на 1 місяць щодо організації виробничого досвіду, має підтвердити корисність таких заходів.

Враховуючи головне завдання навчальних закладів – це якісна підготовка робітників, можна виділити основні пріоритетні напрями роботи, а саме:

1. Організувати освітній процес із врахуванням вимог сьогодення та Закону України «Про освіту»

2. Впровадження нових форм співробітництва освіти, промисловості та бізнесу. Мається на увазі, щоб об'єднати зусилля нашого педагогічного колективу, роботодавців, представників бізнесу, громадськості, органів місцевого самоврядування у справі підготовки та формування якісного потенціалу кваліфікованих робітників у сучасних умовах, а не покладати зусиль лише на державу. Розширити співпрацю із соціальними партнерами, забезпечити залучення коштів від соціальних партнерів на розвиток матеріально бази для навчання.

3. Оснащення матеріально – технічної бази, повне забезпечення інструментами та матеріалами при проведенні навчання в майстернях та лабораторіях.

4. Застосування інформаційно – комунікативних технологій у навчально – виробничому процесі

5. Соціальний захист усіх учасників навчально – виробничого процесу.

6. Підвищити ефективність профорієнтаційної роботи серед шкільної молоді щодо вибору майбутнього виду діяльності (професії) і тенденцій розвитку ринку праці, здійснення аналізу демографічних процесів в області, співпраця зі школами.

7. Виконання державного замовлення та працевлаштування випускників є пріоритетами нашої роботи, тому необхідно формувати прийом учнів відповідно до потреб ринку праці. Перейти на підготовку мобільних на ринку праці робітників. У зв'язку із відкриттям нових підприємств у нашому регіоні, актуальними та затребуваними професіями є спеціалісти з обслуговування на налагодження обладнання, слюсарі, пакувальники, фахівців з якості, операторів автоматичних ліній та установок. За даними служби зайнятості визначено перелік популярних вакансій.

8. Забезпечити якісно новий кадровий потенціал в навчальних закладах.

З огляду на все вищесказане перспективним і зрозумілим виглядає напрямок діяльності навчальних закладів усіх рівнів акредитації з провідними фірмами або виробничими організаціями. Звісно, які зміни будуть внесені в освітню програму, залежить від конкретного навчального закладу та компанії. Саме це стало поштовхом до розробки нового освітнього проекту в Україні – концепції підготовки фахівців за дуальною освітою.

Список використаних джерел:

1. ТОВ «HeadHunter» Україна. Не за спеціальністю працює більше половини українців [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://kiev.hh.ua/article/14587>

2. GfK Ukraine (Проект) / Регіональне представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, Центр Нова Європа. К.: GfK Ukraine, 2017. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13874.pdf>

3. Положення про електронні освітні ресурси : затверджене Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1060 від 01.10.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ: СУЧАСНИЙ СТАН, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Балазюк О.Ю., к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

Останні роки відзначаються широким впровадженням інформаційних технологій у різноманітні сфери економіки та суспільства. Цифрова трансформація стає ключовим фактором, що сприяє зростанню продуктивності та підвищенню якості життя. Ці зміни розглядаються дослідниками, як початок нової епохи економічного розвитку, де драйвером активного використання інформаційних систем і технологій стала пандемія COVID-19, що почалася у 2020 році. Багато компаній були змушені перевести своїх співробітників на віддалену роботу, що потребувало впровадження технологічних рішень: розвиток ІТ-інфраструктури, забезпечення безпеки, налагодження комунікацій, встановлення системи постановки завдань та звітності у електронному форматі. Ця ситуація також виявилася важливим тестом для реалізації проектів з цифровізації державних послуг, електронного урядування, дистанційного навчання і т. д.

Сьогодні, коли люди, підприємства та економіка загалом вже понад два роки функціонує в

умовах воєнного стану, роль інформаційних технологій та їх використання у системі обліку, захисту даних стоїть особливо гостро.

Перехід до цифрового обліку передбачає використання різноманітних інформаційних технологій, таких як хмарні технології, програмні додатки, штучний інтелект, блокчейн-технології, обробка великих наборів даних та Інтернет речей. За допомогою технологій хмарних обчислень дані зберігаються та обробляються на віртуальних серверах онлайн, а не на жорсткому диску комп'ютера, що дозволяє користувачам отримувати доступ до інформації незалежно від їхнього місцезнаходження або типу пристрою. Крім того, це усуває потребу у спеціалізованому персоналі для обслуговування цих ресурсів.

У сфері незалежних постачальників хмарних технологій такі компанії, як KashFlow, Netsapiens, Netsuite, Sage 50c Premium, FreeAgent, SAP Business One, Baltmeta та GigaCloud, пропонують свої послуги. Використання технологій хмарних обчислень зменшує витрати на

придбання апаратного та програмного забезпечення, заміщає паперові робочі процеси електронними, гарантує доступ до резервних копій та відновлення після аварій, а також сприяє спільній роботі з документами. Однак, одним з основних недоліків є відносно низький рівень безпеки, і лише постачальники послуг можуть гарантувати конфіденційність даних.

Оскільки облікові процеси мають структурований характер, автоматизація є дуже доцільною. Роботизований процес автоматизації (RPA- Robotic process automation) поєднує в собі програмні комплекси та штучний інтелект для автоматизації бізнес-процесів, зокрема повторюваних операцій у фінансових облікових системах. На відміну від традиційних методів автоматизації, RPA не потребує розробки складного програмного забезпечення або інтеграції в існуючі системи, що робить його доцільним у використанні для компаній, що використовують комбінацію сучасних та застарілих програм, або для підприємств, на яких традиційна автоматизація неможлива.

Програмні додатки можуть ефективно контролювати облікові процеси, зменшуючи час і помилки, пов'язані з ручним введенням даних та обробкою даних. RPA часто використовується для внутрішньої

звітності через її періодичність та типову форму.

Хмарні технології, програмні роботи, блокчейн, системи обробки великих даних та інші сучасні технології мають значні переваги перед традиційними методами обліку. Перш за все, вони збільшують швидкість роботи бухгалтера, беручи на себе рутинні завдання. Разом з тим, ризики помилок у таких системах не виключені, а захист конфіденційної інформації не є абсолютним.

На даний момент Україна поступово впроваджує найновіші технології в структури підприємств, нормативна база для цього існує вже певний час. Але, в умовах війни, разом з гострою необхідністю діджиталізації обліку є багато перешкод у цьому процесі, зокрема, в багатьох регіонах України цей процес серйозно ускладнений через нестабільну безпекову ситуацію. Однак, саме цифровізація обліку може захистити та зберегти важливу інформацію компаній у електронному вигляді. Однією з найбільш вагомих перешкод для цифровізації в Україні є низька частка інвестицій у сектор інформаційних технологій та консерватизм підприємців, які не усвідомлюють вплив використання інформаційних технологій на ефективність бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Петченко, М., Фоміна, Т., Балазюк, О., Смірнова, Н., & Лугова, О. (2023). Аналіз тенденцій упровадження цифровізації та діджиталізації в бухгалтерський облік (український кейс). *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 105–113. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3951>
2. Балазюк, О., Пилявець, В. Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. *Економіка та суспільство*, 2022, Випуск 43. С. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-13>

3. Nakonechna, S. A., & Gutsaliuk, O. I. Digitalization of accounting at enterprises. The III International Scientific and Practical Conference «Theories, Methods and Practices of the Latest Technologies», 2022.p 69–70.

ЕЛЕКТРОННА ЗВІТНІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Гавриш Н.Л., викладач-методист спеціальних економічних дисциплін ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Біла Л.О., викладач спеціальних економічних дисциплін ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Сучасний етап розвитку української економіки визначається не лише динамікою виробничих процесів, але і поступовим впровадженням технологічних інновацій у сферу фінансів та обліку. Одним з ключових аспектів цього періоду є система електронної звітності, яка виступає не лише інструментом обліку, але й стратегічним компонентом цифрової трансформації.

Електронна звітність сьогодні стала неодмінною складовою сучасного бізнес-середовища, трансформуючи традиційний підхід до обліку та звітності. Завдяки стрімкому розвитку технологій, підприємства впроваджують електронні засоби для збору, обробки та подання фінансової інформації, спрощуючи та прискорюючи процеси ведення обліку. Завдяки електронній звітності компанії можуть вести облік та формувати звітність в електронному форматі, що значно полегшує процес обміну інформацією між різними структурами та дозволяє швидше реагувати на зміни в економічному середовищі. Основною метою електронної звітності є автоматизація та

удосконалення звітних процесів, що призводить до збільшення продуктивності підприємства та зменшення ймовірності помилок.

Однією з ключових особливостей електронної звітності є можливість подання звітів у режимі реального часу. Це дозволяє компаніям оперативно коригувати стратегії, виходячи з актуальної фінансової ситуації. Крім того, реальний час забезпечує швидший доступ до інформації для зацікавлених сторін, таких як інвестори, регулятори та інші учасники ринку. Окрім фінансової звітності, електронні системи також дозволяють автоматизувати процеси звітності перед іншими державними органами, такими як податкова служба, статистичні агентства та інші регулюючі органи. Це спрощує відносини між підприємствами та державними установами, роблячи їх більш ефективними та менш витратними.

Серед ключових складових в контексті глобалізації економіки та зростаючої конкуренції електронна звітність стає необхідністю для підприємств будь-якого розміру. За її допомогою компанії можуть

поліпшити ефективність своєї фінансової діяльності, забезпечити точність звітів та підвищити рівень взаємодії з різними стейкхолдерами. В контексті розвитку електронної звітності, важливим етапом стає інтеграція з іншими інформаційними системами підприємства. Це може включати в себе зв'язок з системами управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), системами управління виробництвом (ERP), а також з системами управління ресурсами підприємства (ERM). Інтеграція з цими системами дозволяє автоматизувати не лише фінансову звітність, але і багато інших бізнес-процесів, забезпечуючи їхню взаємодію та спільну роботу.

Однією з важливих задач електронної звітності є також забезпечення стандартизації інформації. Використання єдиної системи стандартів та форматів дозволяє забезпечити спільність інформації як в межах підприємства, так і на рівні галузі або країни. Це зробить можливим порівняння та аналіз даних між різними підприємствами, сприяючи вдосконаленню бізнес-процесів на рівні галузі та формуванню сучасних підходів до стандартизації звітності. У зв'язку з розвитком технологій блокчейн, електронна звітність може зазнати ще одного рівня інновацій. Використання блокчейн-технологій може забезпечити високий рівень безпеки та відстеження даних в електронних звітах. Кожна транзакція чи запис може бути зафіксована в блокчейні, забезпечуючи достовірність інформації.

Подання електронної звітності включає в себе кілька ключових

особливостей, які визначають процес збору, обробки та передачі інформації. На перший погляд, цей процес може здаватися схожим до традиційного, але в електронному варіанті він набуває нових можливостей та вимагає дотримання специфічних принципів: стандартизація форматів та структур даних; застосування електронних підписів; використання систем управління інформацією; автоматизація збору та обробки даних; реальний час та онлайн доступ; безпека та конфіденційність.

Для формування і подання електронної звітності використовують програмне забезпечення (ПЗ) – «Єдине вікно». Єдине вікно - це інформаційно-телекомунікаційна система, яка дозволяє подавати стандартизовану електронну звітність до контролюючих органів (податкова, статистика тощо). Процедура подання такої звітності включає формування звіту за встановленою формою в спеціальному програмному забезпеченні, підписання звіту електронним цифровим підписом, відправлення звіту в єдине вікно, отримання квитанції від контролюючого органу про прийняття звіту. У межах процесу подання електронної звітності, важливим компонентом є здатність забезпечити єдність та стандартизацію інформації. Це вимагає використання загальноприйнятих форматів та структур даних, які дозволяють різним системам та програмам ефективно співпрацювати. Наприклад, в електронних фінансових звітах може використовуватися стандарт XBRL (eXtensible Business Reporting Language), який робить можливим обмін інформацією між різними фінансовими системами та забезпечує

її структурованість.

Загальносвітовий досвід підкреслює, що ефективна електронна звітність та використання міжнародних стандартів сприяють покращенню якості фінансової звітності, забезпечують її порівнянність та спрощують обмін інформацією між різними країнами. У цьому контексті, Україна активно працює над адаптацією інтернаціональних стандартів та впровадженням сучасних технологій для створення ефективної та конкурентоспроможної системи електронної звітності. Перспективи розвитку системи електронної звітності в Україні визначаються інтеграцією передових технологій, вдосконаленням правового регулювання, підвищенням кількості сервісів для бізнесу та держави. Саме тому, важливим є не лише вдосконалення технічних засобів, але й вивчення соціально-економічних аспектів впровадження цифрових технологій в практику управління.

Впровадження електронної звітності перетворює традиційні підходи до фінансового управління, роблячи їх більш ефективними та

прозорими. Перш за все, важливо визнати переваги, які приносить електронна звітність. Це включає в себе автоматизацію процесів,

зменшення ймовірності помилок та підвищення точності фінансової інформації. Однак разом з усією своєю вигідністю, електронна звітність несе в собі виклики, такі як потреба високої кваліфікації персоналу та забезпечення надійності цифрових систем. Це вимагає постійного вдосконалення та навчання, щоб підприємства могли повністю використовувати потенціал цієї технології.

Таким чином, поняття та суть задачі електронної звітності полягає в інтеграції інформаційних технологій для оптимізації звітних процесів, підвищення прозорості та швидкості обміну інформацією, а також в удосконаленні якості та достовірності фінансової звітності, адже електронна звітність стає ключовим елементом стратегії управління, спрямованої на успіх у цифровому світі, а її практичне застосування сприяє створенню більш прозорої та ділової екосистеми для загального економічного розвитку та поліпшенню бізнес-клімату в країні.

Список використаних джерел:

1. Бондар М.І., Верига Ю.А., Орищенко М.М. Звітність підприємства: Підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2015. - 570 с.
2. Гудзенко Н. М., Лебедева К. Ф. Переваги та недоліки впровадження електронної звітності. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету, 2014. № 2. С. 57-60.
3. Карпенко М. Ю., Манакова Н. О., Гавриленко І. О. Технології створення програмних продуктів та інформаційних систем: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 93 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Ціхановська О.М., к.е.н., доцент,,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Розвиток маркетингу в Україні, як і в будь-якій іншій країні, зіштовхується з низкою проблем та викликів. Ці проблеми можуть бути пов'язані з економічними, політичними, соціальними та технологічними аспектами. Нині, найпоширенішими проблемами, які можуть впливати на розвиток маркетингу в Україні є наступні.

Економічна нестабільність та волатильність валюти можуть ускладнювати планування маркетингових бюджетів та стратегій. Це також може обмежувати можливості для інвестицій в нові маркетингові технології та підходи.

Зміни в законодавстві: регуляторні зміни можуть накладати додаткові обмеження на маркетингову діяльність, особливо у сферах, які стосуються реклами, захисту даних та конкуренції.

Розвиток цифрового маркетингу: швидкий розвиток цифрових технологій вимагає від маркетологів постійного навчання та адаптації. В Україні може бути обмежений доступ до деяких новітніх інструментів та платформ, а також можуть бути проблеми з кваліфікованими кадрами [1].

Конкуренція на ринку: зростаюча конкуренція, як місцева, так і міжнародна, вимагає від українських компаній більш креативних та інноваційних маркетингових стратегій для приваблення та утримання клієнтів.

Політична ситуація: політична нестабільність та конфлікти можуть серйозно впливати на ринкове середовище, ускладнюючи ведення бізнесу та реалізацію маркетингових кампаній.

Використання соціальних медіа та інтернет-маркетингу: хоча це й велика можливість, але також представляє собою виклик у зв'язку з необхідністю розуміння та ефективного використання цих каналів для досягнення маркетингових цілей.

Захист інтелектуальної власності: проблеми з піратством та недостатнім захистом авторських прав можуть ускладнити використання та захист маркетингових ідей та матеріалів.

Для подолання цих викликів українським компаніям потрібно адаптувати гнучкі стратегії, інвестувати в навчання та розвиток персоналу, активно використовувати цифрові технології та шукати ефективні шляхи для захисту своїх інтелектуальних прав [3].

Для ефективного розвитку маркетингу в Україні, компаніям та маркетологам потрібно зосередитися на декількох ключових аспектах:

1. Цифрова трансформація: інвестиції в технології: тобто необхідно інвестувати в сучасні маркетингові технології та інструменти для аналітики, автоматизації маркетингу та управління клієнтськими даними (CRM); освіта та розвиток навичок: постійне навчання та удосконалення навичок маркетологів у сфері

цифрового маркетингу, соціальних медіа, SEO та інших сучасних інструментів і методик.

2. Адаптація до змін у споживацькій поведінці: підвищення клієнтоорієнтованості: розробка маркетингових стратегій, заснованих на глибокому розумінні потреб і переваг цільових аудиторій; персоналізація пропозицій: використання даних для створення персоналізованих пропозицій та комунікацій для кожного клієнта.

3. Побудова бренду та репутації: ефективна комунікація цінностей: розробка та комунікація унікальних цінностей бренду, які резонують з цільовою аудиторією; управління репутацією в Інтернеті: моніторинг та управління відгуками та відношенням до бренду в соціальних мережах та на інших платформах.

4. Залучення інновацій та креативних підходів: інновації у продукті та пропозиції: розробка нових продуктів або покращення існуючих з метою задоволення змінних потреб ринку; креативні маркетингові кампанії: використання нестандартних

ідей та підходів для привернення уваги та залучення клієнтів [4].

5. Співпраця та партнерства: побудова екосистеми: співпраця з іншими компаніями, стартапами, освітніми закладами для розробки спільних проектів, обміну знаннями та ресурсами; міжнародна експансія пошук можливостей для виходу на міжнародні ринки через партнерства або експорт продукції.

6. Відповідальність та сталість: екологічна сталість: інтеграція принципів сталого розвитку в маркетингові стратегії та практики; соціальна відповідальність: розробка програм корпоративної соціальної відповідальності, які підтримують громади та вирішують соціальні проблеми [2].

Розвиток маркетингу в Україні вимагає комплексного підходу, який включає адаптацію до швидко змінюваного ринкового середовища, використання новітніх технологій та підходів, а також акцент на інноваціях і креативності. Важливо також підтримувати високий рівень етики та відповідальності перед споживачами та суспільством в цілому.

Список використаних джерел:

1. Набока Р.М. Проблеми застосування стратегічного маркетингу на підприємствах України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economics/70722.doc.htm>.

2. Белявцев М.І. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. Під заг. ред. М. І. Белявцева, В. Н. Воробйова. К. : Центр навчальної літератури, 2014. 407 с.

3. Азарян О.М. Маркетинг: принципи та функції : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2. вид., перероб. і доп. К. : НМЦВО МОІН України, 2016. 319 с.

4. Телетов О. С. Маркетинговий аспект в інноваційній діяльності виробників промислової продукції. *Маркетинг: теорія і практика*: 36. наук, праць Східноукраїнського національного університету. Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту, 2014. С. 208-215.

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ ПРОЦЕСІВ В БІЗНЕСІ

Нагорний В.В., к.е.н., доцент,
*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Український бізнес все активніше використовує діджитал процеси для свого вдосконалення, зокрема при отримання прибутку та розвитку нових продуктів та послуг. Вони сформовані за допомогою цифрових технологій та програмних продуктів у різних бізнесових аспектах та відіграють важливу роль в їх інноваційному розвитку [1]. Всі ці процеси прискорюють темпи інновацій у різних сферах, від переходу до онлайн-торгівлі до використання інтелектуальних технологій виробництва та розподілу. Зокрема, в електронній комерції цифрові процеси дозволяють компаніям підвищити ефективність і масштаб продажів, зменшити витрати на зберігання та транспортування товарів, а також покращити взаємодію з клієнтами за рахунок розвитку електронних платформ та інтернет-маркетингу [6]. У виробництві діджиталізація дозволяє запроваджувати нові технології та розробляти більш ефективні методи виробництва, сприяючи автоматизації та оптимізації бізнес-процесів. Крім того, цифрові процеси дозволяють впроваджувати нові технології та розробляти більш ефективні методи виробництва, сприяти автоматизації та оптимізації процесів у бізнесі, а також допомагають підвищити рівень безпеки даних, забезпечити зручний і безпечний доступ до інформації, а також зменшити кількість помилок, які

можуть виникнути в процесі ручного введення даних [1, 6].

Цифрові процеси в бізнесі – це процеси, які залежать від використання цифрових технологій та різноманітних програмних продуктів, що забезпечують автоматизацію, оптимізацію та прискорення отримання прибутку та розробки нових продуктів і послуг, що забезпечує інновації в розвитку [2]. До основних типів таких процесів можна віднести: стратегії цифрового маркетингу, електронну комерцію, автоматизацію бізнес-процесів, електронний документообіг, аналіз даних та штучний інтелект. Розглянемо більш детально основні види цифрових процесів, та окресливши їх роль в інноваційному розвитку українського бізнесу. Стратегії цифрового маркетингу або використання каналів зв'язку та маркетингових інструментів в Інтернеті відіграють важливу роль в інноваційному розвитку українського бізнесу, оскільки вони розширюють можливості для залучення клієнтів і зростання доходів за рахунок використання технологій і програмних продуктів у наступних сферах [3]: створення бренду; застосування пошукової оптимізації; використання соціальних мереж; використання контент маркетингу; мобільні додатки; інструменти аналітики. Створення стратегій цифрового маркетингу може бути потужним інструментом для розвитку вітчизняного бізнесу,

українські компанії вже мають досвід, яким наразі можна поділитись. Так наприклад компанією «RozetkaLTD» активно використовує цифровий маркетинг для залучення та утримання своїх клієнтів, включаючи SEO-оптимізацію (для просування своїх продуктів і послуг), соціальні медіа та мобільні технології (для спілкування з клієнтами, розширення своєї сфери діяльності), у т. ч. «Розетка» має мобільний додаток дозволяючи клієнтам робити покупки зі своїх мобільних пристроїв, публікувати новини, рекламні акції та інформацію про її продукти на платформах соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube і LinkedIn). А також використовує Google Analytics, AdobeAnalytics або інші інструменти аналітики для вимірювання ефективності своїх кампаній і визначення тенденцій у поведінці клієнтів. Як підсумок, «Розетка» стала одним із лідерів українського ринку електронної комерції. Окрім «Розетки», також успішними прикладами можемо назвати «Нова Пошта», ПУМБ Банк Україна, «Ecoiffier Ukraine» та ін. [4,5]., які змінили свій бізнес за допомогою впровадження цифрових процесів. Електронна комерція, або процес купівлі-продажу товарів і послуг за допомогою Інтернету є цифровим процесом, що передбачає використання технологій і програмних продуктів у таких сферах: відображення товарів і послуг на веб-сайті або спеціалізованій платформі; прийом і обробка замовлень; платіжні операції; доставка товарів і надання після продажного обслуговування. Доказом того, що електронна комерція може бути потужним інструментом

для розвитку бізнесу, є досвід низки суб'єктів господарювання, серед яких не лише онлайн-магазини, такі як Rozetka.ua, а й інші суб'єкти, такі як Епіцентр К, Comfy та інші. Зокрема, ці суб'єкти розробляють нові електронні платформи та створюють унікальні пропозиції онлайн-доставки та після продажного обслуговування [3,4].

Досвід автоматизації процесів розвитку бізнесу досить різноманітний. Наприклад, інтернет-магазин Rozetka.ua використовує автоматизовані системи управління запасами і автоматизовану систему моніторингу та аналізу відгуків споживачів про товари та послуги. Іншим прикладом того, що бізнес успішно використовує автоматизацію процесів у своїй діяльності, є мережа магазинів електроніки та побутової техніки Comfy. Компанія використовує системи управління запасами, які дозволяють в режимі реального часу відслідковувати кількість товарів на складі та прогнозувати потребу на найближчі періоди.

Електронний документообіг або процес передачі документів в електронній формі між різними учасниками бізнес-процесу дозволяє підприємствам прискорити документообіг, зменшити витрати на їх обробку, забезпечити більш високу надійність і конфіденційність обміну інформацією. Зокрема, такий цифровий процес включає використання технологій і програмних продуктів у таких сферах: автоматичне формування документів, редагування документів, зберігання документів на сервері чи хмарному сховищі, індексування документів і їх відновлення. Одним із прикладів використання електронного

документообігу в українському бізнесі є компанія ПАТ «Укртелеком», зокрема створена нею система електронного документообігу «ЕDoc», яка дозволяє клієнтам підписувати та відправляти рахунки онлайн. Крім того, система забезпечує зберігання документів на серверах Укртелекому та дозволяє отримувати повідомлення про стан рахунку[4].

Дослідження показало, що цифрові процеси в бізнесі слід ідентифікувати як процеси, які залежать від використання цифрових технологій і різноманітних програмних продуктів. Вони дозволяють автоматизувати, оптимізувати та прискорити отримання прибутку та

розробку нової продукції та послуг, ефективно забезпечуючи інновації в розробці. Загалом, використання цифрових процесів є невід'ємною частиною бізнес-інновацій, які можуть призвести до значного зростання прибутку та розробки нових продуктів і послуг. Проте, для досягнення високих результатів у цій сфері важливим є забезпечення постійної підтримки й впровадження сучасних технологій та інноваційних програмних продуктів, що визначають основу інфраструктури цифрового розвитку, а також необхідно формувати навички у сфері цифрових технологій серед підприємців.

Список використаних джерел:

1. Гусєва О.Ю. Легомінова С.В. Діджиталізація-як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація, Економіка. Менеджмент. Бізнес, 2018, Вип. 1, С. 33-39.
2. Лігоненко Л.О., Хріпко А.В., Доманський А.О. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації бізнес-організаціях. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. No22. URL: [https:// doi.org/10.25313/2520-2057-2018-22-4555](https://doi.org/10.25313/2520-2057-2018-22-4555).
3. PricewaterhouseCoopers database, PwC report «The role of digital marketing strategies in innovative business development», 2023, URL.: <https://www.pwc.com/ua/en.html> (Accessed: 01.10.2022).
4. Савицька О.М., Салабай В.О. Особливості діджиталізації бізнесу компанії в умовах розвитку індустрії 4.0. Ефективна економіка. 2020. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8266> (дата звернення: 05.03.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.65
5. Services sphere cluster management: virtualization and methodological aspects: монографія/[Authorsteam: Mashika Hanna, Zelic Victoria, Kiziun Alla, MaslyhanRoman et al.]. Odesa: KUPRIENKO SV, 2023, 131 с.
6. Тарасюк М. В., Білецька Н. В., Нагорний В.В. (2023). Роль діджитал процесів в інноваційному розвитку українського бізнесу: економічний аспект, Інвестиції практика та досвід, № 9, 28-34

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

**Покровщук Л.М., к.пед.н., доцент,
Бондар Т.Л., к.е.н., доцент,
Білецький В.В., викладач,**

ПВНЗ Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

Повномасштабне вторгнення росії до України, яке почалося 24 лютого 2022 року, торкнулося основних джерел формування грошових коштів, і зумовили зміну їх обсягів надходжень та вибуття до вітчизняних підприємств.

Однією з важливих умов сталого фінансового розвитку та гарантією платоспроможності підприємств є достатній обсяг коштів та ефективно управління грошовими потоками, а також підтримка їхньої збалансованості у часі. Насамперед, це зумовлено тим, що кошти – найбільш ліквідні активи. Фінансово-господарська діяльність підприємств у процесі функціонування вимагає постійних грошових витрат, в такий спосіб грошові потоки постійно перебувають у русі і виникає потреба грамотного їх розподілу як за видами діяльності, так і у часі. Так, наприклад, брак коштів може негативно впливати на діяльність підприємства, результатом може стати неплатоспроможність, зниження ліквідності, збитковість і навіть банкрутство. Також, існують ризики появи непередбачених ситуацій, що іноді потребує наявності запасу коштів. У свою чергу, збільшення коштів забезпечується прибутковістю роботи підприємства шляхом руху коштів.

Дослідженню питань класифікації грошових коштів для

потреб управління підприємства, присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема М.Т. Білухи, І.О. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, Є.В. Мниха, Л.В. Нападовської, Ю.І. Осадчого, П.Г. Пономаренка, Г.В. Ситника, В.В. Сопка та ін.

Управління грошовими коштами, безперечно, є головною складовою внутрішнього менеджменту будь-якого підприємства. Впровадження в практику управління сучасних механізмів фінансового аналізу, планування, нормування, оперативного моніторингу та стратегічного прогнозування руху коштів, є запорукою успішної життєдіяльності підприємства.

Досягнення ефективної діяльності підприємствами можливе завдяки зваженої фінансової політики, спрямованої не лише на використання фінансових ресурсів для поточної господарської діяльності, а також узгодження у часі обсягів грошових потоків підприємств та їх структури, джерел отримання та напрямків використання. Вдосконалення методів, форм та організації контролінгу грошових коштів, створення надійної інформаційно-аналітичної бази є актуальним завданням системи управління господарською діяльністю, успішне ведення якої визначає її ефективність, як у межах поточної

діяльності підприємства, так і у процесі досягнення стратегічних цілей [1, 5, 7, 10].

Грошові кошти являються найважливішим елементом оборотних активів підприємства, без якого неможлива фінансово-господарська діяльність. Вони являються основним елементом, навколо якого обертається економічне життя кожного підприємства, здійснюються практично всі господарські операції. До появи грошей як універсального засобу виміру цінності того чи іншого активу, для еквівалентного обміну ними між підприємствами використовувалися різні предмети, що створювало суттєві труднощі в організації їх зберігання, накопичення та використання як платіжного інструмента.

Це було зумовлено економічними, історичними, соціальними, культурними та іншими умовами життєдіяльності людського суспільства на ранніх стадіях розвитку цивілізації. З появою грошових знаків (металевих, паперових, електронних) змінювалися їх форми, функції, методи управління грошовими коштами, причому залишалося незмінним їх призначення для підприємницької діяльності - бути засобом платежу, тобто погашення зобов'язань перед персоналом, власниками, інвесторами, кредиторами, державою.

Кошти - це все те, що служить засобом виміру вартості, джерелом майбутніх платежів чи засобом підвищення ліквідності. Вони являються активами, які часто використовуються як засіб обміну. Також, кошти є найбільш мобільними активами підприємства. Отже,

платоспроможність, прибутковість та безперервність діяльності підприємства залежать від суми коштів та їх обігу [1, 5, 7, 10].

У пошуках ефективної, прибуткової та безперебійної діяльності, підприємства повинні мати достатній обсяг грошей та вміти правильно управляти ними, щоб мати можливість постійно погашати заборгованість та інші поточні платежі. Будь-яке управлінське рішення менеджменту підприємства, будь то забезпечення необхідного та достатнього розміру поточних активів, погашення кредиторської заборгованості, витрати інвестиційного характеру (придбання основних засобів, реалізація інвестиційних проектів, надання тимчасово вільних грошових коштів у вигляді позик), як правило, призводить до вилучення коштів, які необхідно забезпечити їх відповідним поповненням. Таким чином, діяльність підприємства є передумовою виникнення руху коштів [3, 5, 6, 10].

Грошові потоки підприємства по своїй суті характеризують переміщення коштів та їх еквівалентів, тобто кількісно відображають всі операції з їх надходження та витрачання, які здійснюються для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктом господарювання. Таким чином, діяльність підприємства будується у трьох напрямках діяльності, і відповідно, управління грошовими потоками має відповідну цільову спрямованість

За масштабами обслуговування у господарському процесі більшість авторів [1, 3, 4, 7, 8, 9, 11] пропонують розділяти грошові потоки залежно від

рівня відповідальності. Наприклад, якщо рішення щодо транзакції приймає керівництво підприємства, то такі операції мають загальний масштаб. Якщо відповідальність за операцію лежить на конкретному підрозділі, то це операції середнього масштабу. У свою чергу, дрібні операції є об'єктом відповідальності конкретних працівників або уповноважених осіб.

Класифікація грошових потоків за їх спрямованістю (надходження та витрачання коштів) є важливим аспектом у процесі оцінки якості управління оборотними активами. Позитивним грошовим потоком являється вся сукупність надходжень коштів підприємства незалежно від виду фінансово-господарської діяльності. Негативний грошовий потік - це витрачання коштів, грошові витрати підприємства по різних видах діяльності [2, 5, 7, 10].

Достатність позитивного грошового потоку для всіх платежів, тобто відповідність його обсягу до негативного грошового потоку характеризує ліквідність та платоспроможність підприємства. Можуть виникати ситуації, коли надходження коштів недостатні для здійснення витрат у повному обсязі у певний період часу, тоді підприємство орієнтується на залишки (запаси) готівки для виконання платежів.

Ознака «рівень достатності» дозволяє виділити надлишковий і дефіцитний грошовий потік підприємства. Причому, надлишковим називається такий обсяг грошового потоку, коли надходження більше ніж витрачання, а поточна необхідність підприємства у готівкових коштах нижче, ніж чисте сальдо руху коштів у

поточному періоді. При виявленні значного надлишку коштів у аналізованому періоді необхідно перерозподілити надходження між періодами, або забезпечити збереження та прибутковість коштів у подальшому використанні [3, 5, 6, 10].

Дефіцит грошового потоку виникає, коли протягом аналізованого періоду надходження коштів нижче витрачання, результатом чого є негативне сальдо, яке має покриватися або створеними у попередніх періодах резервами, або перерозподілом витрачання в послідуєчих періодах.

З наукової та практичної точок зору можна стверджувати, що виникнення надлишкового чи дефіцитного грошового потоку є однією із причин погіршення фінансового стану підприємства. При значних запасах коштів (надлишковий грошовий потік) виникає додатковий ризик зниження реальної вартості грошей у часі у зв'язку з постійними інфляційними процесами в економіці, що призводить до втрат потенційних доходів через незалучення вільних грошей у господарську діяльність.

У той же час, дефіцит коштів негативно впливає на фінансовий стан підприємства та його ділову репутацію у разі прострочення платежів контрагентам, формування значних обсягів простроченої кредиторської заборгованості як перед постачальниками, банками, персоналом, інвесторами, так і перед власниками з виплати дивідендів [1, 5, 7, 10].

Тому, актуальним питанням у системі формування аналітичної інформації є своєчасний, достовірний облік та прийняття господарських рішень, оскільки ні дефіцитний, ні

надлишковий грошовий потоки не являються позитивним моментом у діяльності підприємства.

Також, грошові потоки можна розділити на внутрішні та зовнішні, по відношенню до джерела та кінцевого отримувача транзакції. Джерелом та кінцевим отримувачем внутрішньої транзакції є само підприємства, фінансові відносини за внутрішніми операціями виникають між підрозділами, чи всередині підрозділів. Тому, до внутрішнього грошового потоку відносяться платежі в рамках відносин з персоналом або засновниками [1, 5, 7, 10].

Необхідно відмітити, що не всі платежі в рамках відносин з персоналом являються внутрішніми. Наприклад, з точки зору обліку видача коштів під звіт є внутрішньою операцією, оскільки власником коштів продовжує залишатися підприємство, а видача заробітної плати є зовнішньою операцією, оскільки власник коштів змінюється та знаходиться поза підприємством. Аналогічна ситуація за розрахунками з засновниками. Тобто, класифікація операції до внутрішніх чи зовнішніх залежить від їх характеру.

Зовнішній грошовий потік характеризує взаємовідносини підприємства з різними контрагентами: постачальниками сировини та матеріалів, кредитними установами у процесі банківського обслуговування та кредитування, покупцями продукції, бюджетною системою країни, судовими органами тощо. Даний вид грошового потоку являється найбільшим у структурі внутрішніх та зовнішніх грошових потоків підприємства [3, 5, 6, 10].

За ознакою часу грошові потоки поділяються на реальні (поточні) та

майбутні (прогнозовані). Реальний грошовий потік формується безпосередньо в період господарської діяльності підприємства, і має вартість поточного часу. Майбутній грошовий потік починає відлік з планування господарської операції та дозволяє визначити зміну вартості бізнесу загалом [2, 5, 7, 10].

По безперервності формування грошовий потік розподіляється на регулярний та нерегулярний. Регулярний грошовий потік формується на постійній основі через певні інтервали часу. Як правило, на регулярній основі здійснюється рух коштів з операційної (поточної) діяльності підприємства (у тому числі отримання виручки від покупців, оплата рахунків постачальників, сплата податків, виплата заробітної плати, оплата кредитів, за інвестиційною діяльністю у разі реалізації довгострокового інвестиційного проекту, розписаного по етапах із встановленими інтервалами отримання та витрачання коштів.

Нерегулярний (дискретний) грошовий потік пов'язаний із разовими, одиничними господарськими операціями, що призводять до формування, надходження та витрачання коштів у певному періоді часу. Такою операцією може бути реалізація інвестиційного проекту, або разові капітальні витрати, спрямовані на оновлення основних засобів, модернізацію чи технічне переозброєння підприємства [1, 5, 7, 10].

Рівень збалансованості обсягу взаємопов'язаних грошових коштів підприємства дозволяє виділити

збалансовані та незбалансовані потоки. Зокрема, якщо грошовий потік збалансований, то сума надходження коштів еквівалентна за обсягом до суми їх витрачання в певному періоді. Відповідно, якщо потік незбалансований, або надходження коштів перевищує їх витрачання – це надлишковий потік. Якщо витрачання коштів перевищує їх надходження то це - дефіцитний грошовий потік [3, 5, 6, 10].

Вид коштів дозволяє розподілити кошти підприємства на готівкові та безготівкові. При цьому, грошовий потік готівки здійснює надходження та витрачання коштів у касу та з каси підприємства. Безготівковий грошовий потік обслуговується через розрахункові рахунки підприємства, а також із застосуванням у таких розрахунках фінансових інструментів, як векселі, чеки, акредитиви. Для правильності обліку реального руху коштів важливо виключити внутрішні обороти між касою та розрахунковими рахунками підприємства, щоб уникнути подвійного відображення надходження та витрачання коштів як за касовими операціями, так і за операціями на розрахункових рахунках [2, 5, 7, 10].

За рівнем ліквідності (можливості забезпечення платоспроможності) грошові потоки слід розділити на три види: високоліквідні, потоки з ризиком зниження ліквідності та неліквідні. Високоліквідний грошовий потік характеризується як абсолютно ліквідна грошова маса, яка не має ризику зниження платоспроможності. Кошти, виражені в іноземній валюті, повинні оцінюватись з погляду знецінення (або подорожання) валюти, в якій вони представлені, а також у

зв'язку з надмірним їх накопиченням у залишку, цінність якого може втрачатися під впливом інфляції. Неліквідні кошти кваліфікуються як такі, якими підприємство не може скористатися за призначенням у зв'язку із «заморожуванням» розрахункового (валютного) рахунки у банку, який втратив право на здійснення розрахунково-касових операцій.

Класифікація грошових активів стосовно валюти відображає активність підприємства у процесі використання іноземних валют для зовнішньоекономічної діяльності, або з метою забезпечення цінності грошових активів та зберігання вільних коштів на валютних рахунках.

За ознакою характеру динаміки грошові потоки слідує класифікувати для оцінки загального припливу та витрачання коштів у звітному або майбутньому періодах, а також для цілей стратегічного прогнозування. Зростання або зменшення обсягів грошових потоків можуть бути наслідком активності або спаду ринків, як ресурсних, так і ринку продажів виробленої продукції. Найбільш позитивною є ситуація стабільного грошового надходження та витрачання, що дозволяє досягти високого рівня збалансованості у русі коштів.

Наведена класифікація дозволяє підвищити точність та ефективність управління грошовими потоками відповідно різних господарських операцій, та ефективність їх впливу на вартість підприємства.

Отже, кожне підприємство прагне отримання більшого прибутку і забезпечення безперервності своєї діяльності. Однак, навіть прибуткове

підприємство може опинитися на межі банкрутства, якщо відчуває постійний дефіцит коштів, причиною чого може бути уповільнення оборотності грошових коштів та зростання тривалості операційно-виробничого циклу.

Прагнучи забезпечити достатній рівень прибутковості бізнесу та його

безперервність, важливо керуватися принципами розумного підходу до управління грошовими потоками, обґрунтування якого має забезпечуватися якісною обліково-аналітичною інформацією. Дані про грошові потоки особливо важливі для акціонерів, менеджерів, інвесторів та кредиторів.

Список використаних джерел:

1. Буреннікова Н.В. Теорія та філософія результативності функціонування підприємств як систем: оновлений погляд на шляхи реалізації функцій та управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 6. С. 190–196. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-190-196>.

2. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Буренніков Ю.Ю. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE-управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 3. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-94-100>.

3. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Кавецький В.В. Теоретико-прикладні аспекти управління ефективністю інвестицій промислових підприємств з позицій стейкхолдерської теорії: сутність, показники. *Бізнес Інформ.* № 1. 2020. С. 218-229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-218-229>.

4. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство.* 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-62>.

5. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>

6. Гріщенко І.В., Товкун А.О. Малі підприємства України в надзвичайних становищах. IX Міжнародна науково-практична конференція «MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS» 29-31 травня 2022 р., Стокгольм, Швеція. С. 635-641.

7. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* 2020. Вип. 60. С. 30-34.

8. Гріщенко І.В., Іванюта П.В., Білецька Н.В., Покровщук Л.М. Обґрунтування функцій управління та бізнес-процесів на сучасному етапі бюджетування та менеджменту. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету (Економічні науки), 2023. Вип. 72. С. 41-47.

9. Кавецький В.В. Методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 27-33.

10. Кавецький В.В. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. *Ефективна економіка*. 2021. 12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/96.pdf.

11. Furman T. Basic strategies in the management of development of the enterprise. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 6. С. 59-69.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ БІЗНЕСУ

**Сиротинська А.П., к.т.н, доцент,
Сиротинський О.А., к.т.н, доцент,**

Онищук В.А., студент,

Національний університет водного господарства та природокористування

Сучасні економічні відносини характеризуються широким застосуванням інформаційних технологій у сфері бізнесу. Оскільки вони є інструментом підвищення якості та обсягу опрацьованої інформації, змінюють зміст та умови виконання обліково-аналітичних завдань в системі управління. Розвиток бізнесу та інформаційних систем (ІС) є взаємопов'язаними. Суб'єкти господарювання, що функціонують в умовах цифрової економіки, постійно потребують нових можливостей ІС, в той час як поява новітніх інформаційних технологій спричиняє якісні зміни в бізнес процесах. Отже, вивчення сучасних тенденцій їх розвитку є актуальним.

Питання, пов'язані з функціонуванням та розвитком ІС, вивчаються іноземними та вітчизняними науковцями. Такі дослідження особливо актуальні в умовах цифрової економіки [3, 5]. Науковці зазначають, що сучасний

процес прийняття управлінських рішень потребує застосування спеціалізованого програмного забезпечення [1, 2]. Наслідком цього є стрімкий розвиток галузі інформаційних технологій (ІТ) як в Україні, так і за кордоном [3, 4, 6].

Наші дослідження дозволили виокремити такі основні напрямки розвитку обліково-аналітичних інформаційних систем для бізнесу.

1. Спеціалізація програм для різних сфер бізнесу та розмірів підприємств. Можливості типових версій ІС часто не в повній мірі задовольняють потреби всіх суб'єктів господарювання. Тому, сьогодні спостерігається стрімкий розвиток рішень для різних видів діяльності, таких як сільське господарство, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я тощо. Крім цього, функціонально інформаційні системи орієнтуються на розмір суб'єкта господарювання: програми для холдингів і корпорацій, для малого та

середнього бізнесу, для фізичних осіб підприємців.

2. Комплексна автоматизація. Сучасні ІС передбачають автоматизацію всіх ланок бізнесу, злагоджену роботу в програмах працівників всіх структурних підрозділів підприємства. Сьогодні спостерігається розвиток ERP систем, які впроваджуються не лише у великому бізнесі, а й у малих та середніх підприємствах.

3. Взаємодія різних програм та технічних засобів. Зі зростанням обсягів та інтенсивності потоків інформації можливість її передачі від одних програм чи технічних засобів до інших є дуже важливою. Це передбачає обмін даними між обліковою системою підприємства та програмами банків, державних фіскальних служб, електронної подачі звітності, іншими власними системами, такими як CRM-системи, торговими залами, Інтернет магазинами тощо.

4. Глобалізація. Виклики, які постають перед бізнесом в останні роки: пандемія, війна ставлять завдання збереження безперебійної роботи, що в свою чергу обумовлює розвиток мережових (серверних) версій ІС, SAAS-рішень, мобільних додатків, Інтернет, хмаркових та блокчейн технологій тощо, які забезпечують доступ до інформації, її внесення та обробку в будь який час з будь якого місця.

5. Безпека даних. Кібератаки, комп'ютерні віруси та інші загрози стали повсякденною реальністю сучасного бізнесу. Протистояти цьому вдається лише використовуючи програми з надійним захистом інформації. Це може забезпечуватись архітектурою ІС, використанням захищених сховищ баз даних, контролю несанкціонованого доступу до інформації шляхом визначення користувачам прав доступу до даних.

6. Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Сьогодні бізнес має ряд обмежень, серед яких час на навчання персоналу. Підприємства, як правило, не можуть собі дозволити довготривале навчання працівників. Розвиток ІС з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом значно скорочує час на їх освоєння та є характерною рисою сучасних технологій для бізнесу.

7. Удосконалення інформаційного супроводу програм. Розвиток програмного забезпечення супроводжується удосконаленням послуг, що надаються разом з ним: впровадження, консалтинг, оновлення, доступ до фахових публікацій тощо.

Отже, нами окреслені основні напрямки розвитку обліково-аналітичних інформаційних систем для бізнесу, що має практичну цінність при впровадженні та використанні програмних продуктів суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Виганяйло С.М., В'юнєнко О.Б. Тенденції розвитку інформаційних технологій у бізнес-аналітиці. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки. 2021. Том 32 (71) Ч. 1 № 1. С.51-55.
2. Вовк М.В., Кіндрат О.В., Гримак О.Я. Інформаційні системи та технології в управлінні бізнес-процесами. Науковий вісник Львівського національного

університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2020. Том 22. № 95. С.3-9.

3. Сукурова Н.М. Сучасний стан та тенденції розвитку українських підприємств ІТ-галузі в умовах цифрових трансформацій. *Економіка: реалії часу*. 2020. № 4. С. 71-77. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No4/71.pdf> (дата звернення 06.10.2023). 4. Чупріна М.О., Орозонова А.А. Світові тренди розвитку ІТ-індустрії та технології. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. I Міжнародної наук.-практ. конф., 23 квіт. 2020 р. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. С. 144-145. 5. Шматковська Т.О., к.е.н., Дзямулич М.І. Сучасні інформаційні та комунікаційні технології в професійній діяльності у системі нових тенденцій цифровізації економіки. *Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія "Регіональна економіка"*. 2021. Випуск 18 (71). С. 248-255. 6. Публікації консалтингової компанії «Gartner». URL: <https://www.gartner.com/en/information-technology> (дата звернення 06.10.2023).

ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ОБЛІКУ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Пастернак Ігор, Пастернак Юрій,
*аспіранти, Західноукраїнський
національний університет*

Бухгалтерський облік у підприємницькій діяльності регламентується на законодавчій основі. Проте конкретне підприємство, не зважаючи на законодавчу і методологічну регламентацію через національні і міжнародні облікові стандарти, має певний ступінь свободи у формуванні власної облікової системи. Тому практичне ведення облікових процесів вимагає формування на кожному підприємстві власної облікової політики. Це обумовлено тим, що діючі нормативні документи визначають лише найбільш узагальнені методологічні засади ведення обліку та складання фінансової звітності. На підприємстві вони повинні бути конкретизовані, вибрані найбільш правильні підходи серед можливих варіантів ведення облікової роботи.

Термін «облікова політика» (accounting policy) в облікову практику був уведений ще у 1975 році з прийняттям Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 1 «Розкриття облікової політики». В Україні офіційно це поняття було введене в 1999 році Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». У ньому облікова політика трактується як сукупність принципів, методів, процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, формування та подання фінансової звітності [1].

В економічній літературі зустрічаються й інші визначення облікової політики, як:

- набір конкретних методів і способів організації бухгалтерського обліку та їх форм;

- набір облікових принципів, методів, процедур та заходів для забезпечення безперервного формування інформації від первинного спостереження до узагальнюючої дії – складання звітності;

- цілеспрямована діяльність посадових осіб щодо управління бухгалтерським обліком з метою досягнення поставленої мети;

- вибрана підприємством методологія бухгалтерського обліку з врахуванням встановлених норм та особливостей діяльності;

- сукупність прийомів і методів для здійснення керівництва бухгалтерським обліком в Україні.

Облікова політика повинна забезпечувати весь комплекс облікових робіт аж до складання звітності на всіх ділянках діяльності підприємства, охоплювати найбільш важливі питання методичного, організаційного та технічного плану. До того ж у наказі про облікову політику акцентується увага на найбільших особливостях діяльності і на тих, які на нормативному рівні можуть мати кілька варіантів вирішення.

Інвестиційна діяльність, що згідно НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» трактується як придбання та реалізація необоротних активів, а також фінансових інвестицій [2], також потребує певного подання у наказі про облікову політику підприємства.

Найперше, слід визначитися зі складом об'єктів інвестиційної сфери та способами їх оцінки на момент придбання і на дату балансу: за

первісною вартістю придбання з врахуванням усіх супутніх витрат, за собівартістю з урахуванням зменшення корисності, за справедливою вартістю, амортизованою собівартістю, або ж за методом участі в капіталі. До того ж, для встановлення потреби в переоцінці активів і доведення їх балансової вартості до справедливої потрібно у наказі про облікову політику зазначити поріг суттєвості.

Далі необхідно окреслити можливі джерела придбання основних засобів (бюджетні чи власні кошти, кредити банку, лізингові надходження тощо) та визначити способи їх повернення. Для нарахування амортизації об'єктів протягом строку їх корисного використання має бути обраний метод нарахування амортизації, очікувана ліквідаційна вартість об'єктів при їх списанні, або спосіб розрахунку орендних (лізингових) платежів.

Власні і орендовані основні засоби підлягають технічному обслуговуванню, поточному та капітальному ремонту. В обліковій політиці треба визначити види робіт за цими відновлювальними процедурами та джерела їх покриття: списання на поточні витрати, за рахунок раніше створених резервів, віднесення на збільшення вартості відповідних об'єктів з подальшою їх амортизацією. Потрібно встановити підходи до віднесення витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єктів основних засобів, до первісної вартості з подальшою їх амортизацією чи до витрат звітного періоду.

Наказом має бути встановлена вартісна межа між основними засобами, іншими необоротними

матеріальними активами і малоцінними та швидкозношуваними предметами, дата первісного визнання необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, періодичність зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку. Мають бути визначені та описані у наказі про облікову політику й інші методичні аспекти облікової політики, виходячи з альтернативних способів (прийомів) ведення облікової роботи і специфіки діяльності підприємства.

Серед технічних аспектів облікової політики стосовно основних засобів слід виділити опис порядку визначення ступеня завершеності робіт за будівельними контрактами при зведенні будівель і споруд, кількісні і якісні ознаки суттєвості інформації, комп'ютерна техніка для автоматизації обліку.

Організаційна складова облікової політики передбачає побудову графіків документообігу, у тому числі й стосовно експлуатації основних засобів, посадові інструкції та технологію обробки облікової інформації з використанням

комп'ютерної техніки, систему внутрішнього контролю.

У документі про облікову політику потрібно чітко встановити структуру витрат підприємства. Особлива увага має бути зосереджена на правилах формування і списання витрат майбутніх періодів, створення резервів і забезпечень під майбутні витрати та платежі, розмежуванню витрат на виробничі і невиробничі, поточні і капітальні та інше.

Загалом, повна і правильна побудова документу про облікову політику може служити важливою запорукою для раціональної побудови обліку, об'єктивного визначення результатів діяльності підприємства, уникнення санкцій фіскальних та інших органів, оскільки оподаткування згідно Податкового кодексу України здійснюється за даними бухгалтерського обліку. Результати діяльності, досягнуті та відображені в бухгалтерському обліку, у значній мірі залежать саме від побудови облікової політики суб'єкта господарювання, у тому числі й стосовно надходження, утримання і вибуття основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV/ВР зі змінами і доповненнями.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 18.03.2024 р.).

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В2В

**Нагорна О.В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Маркетингова стратегія В2В (або бізнес-бізнес) й досі залишається актуальною та критично важливою для підприємств. Це пов'язано з декількома ключовими перевагами впровадження маркетингової стратегії В2В, зокрема: зосередження на задоволенні потреб і запитів цільової аудиторії; залучення ключових клієнтів, які можуть стати довгостроковими та цінними партнерами; утримання існуючих клієнтів, забезпечення постійного потоку замовлень і підтримання позитивної ділової репутації; створення сильного бренду для компанії; допомога підприємствам у зборі та аналізі даних про ринок і клієнтів [6]. Дійсно, маркетингова стратегія В2В є важливим інструментом, який допомагає створити ефект, що веде до сталого розвитку бізнесу. Насправді це допомагає створювати цінність для клієнтів на основі інформації про їхні потреби та запити, залучати ключових партнерів і забезпечувати стабільне зростання бізнесу.

У рамках різних досліджень науковці спиралися на існуюче розуміння маркетингової стратегії Business-to-Business як плану дій і комплексу заходів, спрямованих на досягнення цілей компанії, яка співпрацює з іншими компаніями чи організаціями [2-4]. На відміну від характеристик маркетингової стратегії В2С (Business-to-Consumer), яка націлена на кінцевих споживачів,

маркетингова стратегія В2В зосереджена на задоволенні потреб і бажань інших підприємств або організацій. Беручи до уваги окреслені особливості маркетингової стратегії В2В, вона допомагає досягти ряду ефектів, які є результатами та впливами на підприємство, яке використовує цю стратегію для взаємодії з іншими компаніями чи організаціями. У рамках дослідження ми спиралися на усталене розуміння маркетингової стратегії В2В як плану дій і комплексу заходів, спрямованих на досягнення цілей компанії, яка співпрацює з іншими компаніями чи організаціями.

Реалізація маркетингової стратегії В2В дозволяє досягти ряду ефектів, які можуть бути позитивними, якщо стратегія допомагає досягти поставлених цілей і забезпечує успіх, або негативними, якщо стратегія не дала очікуваних результатів і може потребувати коригування. Позитивні ефекти можуть включати: створення цінності для клієнтів, залучення ключових партнерів, які можуть сприяти подальшому розвитку суб'єкта господарювання; забезпечення стабільного зростання бізнесу завдяки синтезу процесів утримання та залучення клієнтів. Більше того, було доведено, що створення цінності для клієнтів є основним ефектом, який призводить до інших позитивних результатів, таких як залучення ключових партнерів, які можуть стати інструментом та сприяти утриманню

клієнтів та їхньому управлінню. Кожен із позитивних ефектів маркетингової стратегії B2B є результатом створення ефективного та добре продуманого контексту, який забезпечує синтез розміру взаємодії та формату його елементів, таких як сегментація ринку, аналіз аудиторії, розвиток індивідуальної реклами, вибір каналів маркетингу, розробка маркетингових матеріалів, взаємодія з поточними клієнтами, аналіз результатів реалізації маркетингової стратегії та коригування маркетингової стратегії. Завдяки такому комплексному набору елементів ця стратегія впливає на відносини між бізнесом і клієнтом, забезпечуючи залучення клієнтів, які справді зацікавлені в продуктах або послугах суб'єкта господарювання, та їх утримання в довгостроковій

перспективі. Визначена площина або маркетингова стратегія B2B є динамічною та постійно розвивається завдяки технологічному прогресу, мінливим ринковим умовам і зростаючим очікуванням клієнтів. Таким чином, є кілька перспектив для подальших досліджень, які можуть сприяти його вдосконаленню та розумінню: Дослідження можна зосередити на вивченні впливу штучного інтелекту, автоматизації, аналізу даних та інших технологій на формування та реалізацію маркетингових стратегій B2B. Дослідження можуть вивчити ефективність персоналізованих маркетингових підходів у сфері B2B. Це включає вивчення індивідуальних потреб і бажань клієнтів і розробку персоналізованих комунікаційних стратегій і пропозицій.

Список використаних джерел:

1. Бойчук І.В. B2B маркетинг як сучасний напрям розвитку підприємств, Економіка і суспільство. 2018. Вип. 18. С. 272-279.
2. Егоров Е. Предназначение B2B-маркетинга - помогать клиентам делать их бизнес более успешным. Маркетинг и реклама, 2011. Вип. 4 (176), С. 48-50.
3. Kotler Ph., Setiawan I. Marketing 3.0: From Products to Customers to the Human Spirit. John Wiley&Sons,2010. 208 p.
4. Хамініч С., Ліхтер А. Соціально-етичний маркетинг як складова бренд-орієнтованого управління підприємством. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. Вип. 7. С. 402-403.
5. Зозульов О., Василенко А. Схема аналізу поведінки споживачів на промисловому ринку. Маркетинг в Україні. 2017. Вип. 1. С. 24-31.
6. Шафранова К. В., Тягунова Н. М., Нагорна О. В.(2023) Маркетингові стратегії B2B: створення цінності, залучення ключових клієнтів та ретенція. Інвестиції: практика та досвід. № 15. С. 43-48.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНИХ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА

Янківська Г.А.,

*Викладач спеціальних економічних дисциплін
ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище
професійне училище»*

Беркар В.М., *Майстер виробничого навчання
ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище
професійне училище»*

Потреби як детермінанти відповідної поведінки економічних суб'єктів є однією з базових категорій економічної науки.

Потреби - це бажання того, що є об'єктивно необхідним для підтримання життєдіяльності та розвитку індивідів, колективів, націй та суспільства в цілому і є внутрішніми стимулами діяльності.

Потреби відображають внутрішню мотивацію діяльності людини й утворюють складну систему, яку можна структурувати за різними критеріями. У найзагальнішому розумінні їх визначають наступним чином

- Фізіологічні потреби: потреби, пов'язані з існуванням і розвитком людини як організму (наприклад, у їжі, одязі та житлі);
- Соціальні потреби, що впливають із соціальної (суспільної) природи людини (наприклад, спілкування, соціальне визнання, самореалізація);
- Духовні потреби, пов'язані з розвитком людини як особистості (наприклад, творчість, саморозвиток, самовираження).

"Людина, - пише Маслоу, - це піраміда потреб, з біологічними

потребами внизу і духовними на вершині. - Прихильність до високих духовних цінностей чудесним чином підносить тіло і всі його потреби. Якщо ми допоможемо людям усвідомити всі їхні потреби й спонукатимемо їх до їхньої реалізації, ми побачимо, як з часом розвиватиметься цивілізація нового типу. Люди стануть більш відповідальними за власну долю, більше керуватимуться цінностями розуму і будуть менш байдужими до навколишнього світу.

Водночас критики "ієрархічної" класифікації потреб вказують на такі її особливості

- Цей підхід не враховує особисті інтереси та потреби людей;
- Поняття послідовного задоволення потреб на практиці не визначено;
- Автори не визначають мінімальний рівень потреб, який вважається достатнім для задоволення наступного вищого рівня потреб.

Потреби людей надзвичайно різноманітні: фізіологічні, інтелектуальні, політичні та ін. Залежно від носія або суб'єкта потреби можна поділити на індивідуальні, колективні та суспільні. Залежно від об'єкта, на який спрямовані потреби, розрізняють матеріальні, духовні та естетичні потреби. Залежно від сфери

діяльності розрізняють потреби у праці, потреби у відпочинку, комунікативні потреби та економічні потреби. Залежно від походження потреби поділяються на первинні та вторинні. Первинні потреби виникають з того, що людина є біологічною істотою і постійно потребує повітря, води, їжі та сну. Вторинні потреби виникають з того, що людина є членом суспільства, тобто живе в певній соціальній організації. Цей статус людини зумовлює необхідність і породжує соціальні потреби.

Класифікація потреб

За суб'єктом (носіями потреб):

- Індивідуальні
- Колективні
- Суспільні

За об'єктом (предметом, на який спрямована потреба):

- Матеріальна (потреби в матеріальних благах і послугах);
- Духовні (потреби у творчості, самовираженні, підвищенні кваліфікації, особистісному розвитку, вірі, освіті, культурі, науці, мистецтві, професійному розвитку).
- Соціальні (любов, дружба, спілкування, участь у суспільно корисній діяльності).

Сфери діяльності:

- Робота
- Контактний
- Рекреаційні (відпочинок, відновлення працездатності);
- Економічні потреби - частина людських потреб, для задоволення яких необхідне виробництво, розподіл, обмін і споживання благ.

Порядок задоволення:

- Першочергові (задовольняються шляхом базових потреб),
- Непершочергові (задовольняються предметами розкоші).

За ступенем реалізації:

- Абсолютна (зумовлена поточним рівнем економічного розвитку),
- Значна (відповідає рівню економічного розвитку конкретної країни),
- Платоспроможні (потреби, які можна задовольнити відповідно до власних доходів та рівня цін).

За участю у відтворювальному процесі:

- Виробничі (потреби в засобах виробництва),
- Невиробничі (потреби в предметах споживання). За ймовірністю задоволення:
- Насичені, вгамовані (чіткі межі та ймовірність повного задоволення),
- Ненасичені, невгамовні (немає можливості повного задоволення, немає межі насичення).

Природно, що людські потреби безмежні та динамічні. Іншими словами, коли базові потреби задоволені, з'являються вторинні потреби, і люди мають багато потреб, знаходять нові й з часом набувають нових. Наприклад, базова фізіологічна потреба в їжі на цей час повністю задоволена. Однак, скільки б ви не з'їли, наступного дня ви все одно будете голодні. Також, коли ви дуже голодні, потребу в їжі можна задовольнити звичайним хлібом. Однак, коли доступна різноманітна їжа, люди досліджують свої

вподобання, хочуть їсти різну їжу, хочуть спробувати щось нове і вимагають найкращого.

Економічні потреби відображають ставлення соціальних суб'єктів (індивідів, груп і суспільств) до

можливого споживання цінностей, опосередковане формами економічної реалізації. Економічні потреби проявляються як потреби в життєвих благах і стимули до споживання.

Список використаних джерел:

1.Дзюбик С., Ривак Ю. Основи економічної теорії : навчальний посібник К.: Знання , 2006. 481 с.

2.Уразов А., Маслак П., Уразов А. Основи економічної теорії : навчальний посібник. Міжрегіон. академія управління персоналом, Житомирський ін-т МАУП . К.: МАУП, 2005. 323 с.

3.https://pidru4niki.com/1597012239910/politekonomiya/ekonomichni_potrebi_suspilstva_ekonomichni_interesi

4.<https://studfile.net/preview/7367165/>

НАПРЯМКИ РОЗВИТУ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ НА БАЗІ МІКРОКНТРОЛЕРІВ АРДУІНО

Яремко С. А., к. т. н., доцент,

Корнілов В.О. здобувач ОС «бакалавр»,

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

IoT (Internet of Things) або Інтернет речей - це мережа фізичних об'єктів, які з'єднані між собою за допомогою вбудованих датчиків, програмного забезпечення та/або інших технологій. Ця взаємодія необхідна для передачі даних між пристроями у системі або до інших систем через Інтернет. Іншими словами, фізичні об'єкти підключаються до Інтернету для обміну інформацією [1].

Інтернет речей (IoT) перетворився з технології майбутнього в повсякденну реальність завдяки швидкому розвитку обчислювальних можливостей, хмарних технологій та бездротового зв'язку. Від

радіоприймачів до виробничих агрегатів, пристрої IoT дозволяють фізичним об'єктам обмінюватись даними та взаємодіяти, вирішуючи різноманітні завдання без значного втручання людини. Завдяки доступності новітніх датчиків та хмарних платформ, IoT став доступним рішенням для бізнесу та виробників. Використання

різноманітних мережевих протоколів спрощує підключення датчиків до хмари, забезпечуючи ефективний обмін даними. Розвиток машинного навчання та аналітики допомагає підприємствам збирати, аналізувати та використовувати дані з хмари для

розширення можливостей та підвищення продуктивності [1].

Arduino – це платформа з відкритим кодом, що полегшує розробку та прототипування пристроїв IoT. Її відкритість та гнучкість роблять Arduino популярним вибором для широкого спектру проєктів, від домашньої автоматизації до промислових систем.

Поєднання Arduino та IoT відкриває безліч переваг як в особистому, так і професійному плані. По-перше, це можливість створення домашньої автоматизації, яка дозволяє керувати різними домашніми пристроями, такими як освітлення, термостати, жалюзі та інші, що забезпечує більший комфорт та енергоефективність. Крім того, інтелектуальне використання ресурсів стає можливим завдяки взаємодії між Arduino та IoT, що дозволяє інтелектуально керувати та контролювати ресурси, такі як енергія та зрошення саду, сприяючи ефективному використанню ресурсів та зменшенню впливу на навколишнє середовище. Крім того, це також відкриває можливості для підвищення безпеки завдяки поєднанню Arduino та IoT, що дозволяє використовувати системи домашньої безпеки, такі як сигналізація або камери спостереження, які можна керувати та контролювати віддалено. Нарешті, злиття Arduino та IoT сприяє інноваціям та креативності, оскільки дозволяє створювати персоналізовані електронні проєкти, адаптовані під потреби користувачів [2].

Наведемо приклад застосування Інтернету речей на базі Arduino в розумному будинку. Arduino знаходить широке застосування в розумних будинках, пропонуючи різноманітні можливості автоматизації та контролю. Перш за все, це автоматизація освітлення, де Arduino спільно з датчиками освітлення регулює яскравість та увімкнення/вимкнення світла, забезпечуючи комфортні умови та енергоефективність. Далі, системи керування температурою та опаленням, оснащені Arduino, можуть динамічно налаштовувати температурні режими відповідно до уподобань та розкладу користувача. За допомогою Arduino можна створити також систему безпеки, що включає датчики руху та відеоспостереження, здатні надсилати повідомлення про небажану активність. Крім того, Arduino використовується для керування різноманітними пристроями в будинку через мобільні додатки або голосові команди, такими як телевізори, аудіосистеми та розетки. Нарешті, завдяки Arduino можна створити систему моніторингу та оптимізації енергоспоживання, що дозволить знизити рахунки за електрику та зменшити екологічний вплив [3].

Підсумовуючи, Інтернет-речей (IoT) є мережею фізичних об'єктів, які поєднані між собою за допомогою датчиків та програмного забезпечення для обміну даними через Інтернет. Це стало можливим завдяки швидкому розвитку технологій, таких як

обчислювальні можливості, хмарні IoT та Arduino в розумному будинку технології та бездротовий зв'язок. дозволяє автоматизувати освітлення, Використання платформи Arduino керувати температурою та безпекою, а пропонує розробку та прототипування також оптимізувати пристроїв IoT, створюючи її енергоспоживання, сприяючи доступною для широкого спектру зручності, енергоефективності та програм, від домашньої автоматизації безпеці користувачів. до промислових систем. Застосування

Список використаних джерел:

1. Інтернет речей URL: <http://surl.li/gqmi> (дата звернення: 29.03.2024)
2. Що таке IoT простими речами? URL:<https://www.atiko.com.ua/articles-ua/chto-takoe-iot-prostymi-slovami> (дата звернення: 29.03.2024)
3. Практичний PDF-посібник з Інтернету речей (IoT) з Arduino URL: <http://surl.li/rxtrp> (дата звернення: 29.03.2024)
4. Розумний будинок на базі Arduino URL:https://fialtop.net/uk/rozumnyj-budynok-na-bazi-arduino/#google_vignette (дата звернення: 29.03.2024)

**УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РЕПУТАЦІЙНИХ ПОДАТКОВИХ
РИЗИКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

*Погріщук Г.Б., д.е.н., професор,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

Останніми роками податки знаходяться у центрі управління діловою репутацією, адже сумлінна їх сплата перейшла від питання дотримання податкового законодавства до питання забезпечення суспільних інтересів. В інформаційному просторі зростає тиск на підприємства щодо збільшення прозорості їх оподаткування. Тому наразі суб'єкти господарювання зосереджені на тому, щоб зацікавлені сторони та суспільство загалом сприймали їхній податковий статус позитивно, і щоб вони не стикалися з негативним розголосом своїх податкових справ. Відповідно проблеми управління репутаційними податковими ризиками набувають особливої актуальності.

Зарубіжні фахівці визначають репутаційні податкові ризики як вплив на вартість і потенціал отримання прибутку підприємства, який може виникнути внаслідок його податкових рішень і дій, якщо про це дізнаються сторонні особи [1, с.15]. Українські вчені розглядають репутаційні податкові ризики як ризики завдання шкоди іміджові підприємства через діючу практику корпоративного оподаткування [2, с.174].

На наш погляд, репутаційні податкові ризики – це ризики, які виникають внаслідок того, що

негативна думка зацікавлених сторін або негативне оприлюднення ділової практики щодо корпоративного оподаткування, негативно вплинуть на фінансовий стан, спричинять зменшення клієнтської бази або призведуть до витратних податкових спорів. Зацікавлені сторони включають співробітників, клієнтів, акціонерів, регулюючі органи, обраних посадових осіб, групи захисту інтересів і медіа-організації.

Виникнення репутаційних податкових ризиків можуть обумовлювати кілька причин:

1. Наявність податкових спорів. Податкові спори виникають, коли податкові органи оскаржують податкові позиції чи практики платників податків. Такі протиріччя можуть призвести до перевірок, розслідувань або судових процесів, потенційно завдаючи шкоди репутації та фінансовому стану суб'єкта господарювання.

2. Агресивне податкове планування. Дане планування передбачає реалізацію корпоративної податкової політики, яка розширює межі податкового законодавства та правил для мінімізації податкових зобов'язань. Така практика може привернути увагу податкових органів і призвести до негативних наслідків, зокрема фінансових санкцій і втрати

репутації.

3. Корпоративна соціальна відповідальність. Зазначена відповідальність охоплює відданість підприємства етичній поведінці, соціальному добробуту та екологічній стійкості. Тому практика корпоративного оподаткування, яка сприймається як неетична або надмірно агресивна, може зашкодити зусиллям суб'єкта господарювання з корпоративної соціальної відповідальності та завдати шкоди її репутації.

Репутаційні податкові ризики можуть виникати як побічний наслідок будь-якого іншого виду збоїв в управлінні податковими ризиками, таких як комплаєнс та операційні ризики. У деяких випадках репутаційні податкові ризики можуть виникнути не через пряму провину підприємства, а побічно, як хвильовий ефект проблем, які виникають у галузі чи зовнішньому середовищі.

Важливість репутаційних податкових ризиків для суб'єктів господарювання свідчить про те, що підприємствам буде найпростіше уникнути негативного розголосу про їхнє корпоративне оподаткування, якщо вони систематично й регулярно позначатимуть і розглядатимуть репутацію як податковий ризик і враховуватимуть необхідність бути підзвітними громадськості при формуванні та реалізації своєї податкової політики.

Управління репутаційними податковими ризиками можна здійснювати за трьома лініями захисту: стратегічною, культурною та оперативною [3].

1. Стратегічна лінія захисту містить п'ять напрямів зосередження

зусиль для забезпечення перспективного узгодження діяльності всього підприємства: ефективний нагляд керівництва; інтеграція ризику у здійснення бізнес-планування; пріоритетна зосередженість на виявленні ризику через призму зацікавлених сторін; ефективні комунікації, формування іміджу та створення бренду; формалізація програми реагування на кризові ситуації.

2. Культурна лінія захисту означає забезпечення узгодження стимулів до сумлінної сплати податків з корпоративними цінностями, щоб формувати та впливати на корпоративну податкову культуру.

3. Оперативна лінія захисту передбачає формування жорсткого контрольного середовища, що закладає основу для сильної податкової культури та демонструє відданість керівництва підприємства чесності та етичним цінностям оподаткування.

У світовій практиці виокремлюють шість стратегій управління репутаційними податковими ризиками підприємств [4]:

1. Активне стеження за змінами податкового середовища: передбачає не тільки швидку адаптацію до змін податкового законодавства, а й зв'язки з громадськістю для відстеження рівня суспільного інтересу до податкового профілю підприємства в засобах масової інформації.

2. Оцінка готовності реагувати на загрозу репутаційному податковому ризику: полягає у постійному моніторингу того, чи має підприємство погоджену керівництвом стратегію або план дій щодо реакції на втрату репутації через діючу практику

корпоративного оподаткування.

3. Покращення спілкування з внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами: означає формування комунікаційної стратегії з громадськістю.

4. Формування загальної картини податкової практики: характеризується оцінкою бізнес-причин прийнятих податкових рішень у кожній юрисдикції, де працює підприємство.

5. Вирішення комунікаційних проблем: передбачає налагодження взаємодії із засобами масової інформації, якщо податкова практика підприємства опиниться під пильною увагою.

6. Вбудовування репутаційного податкового ризику в бізнес-стратегію основної діяльності, що дозволить належним чином оцінити ризики податкової репутації поточних бізнес-рішень.

Підприємства, які є лідерами в управлінні репутаційними податковими ризиками, знаходять

способи пов'язати менеджмент податкових ризиків зі своєю політикою управління ризиками та визначити, де може виникнути наступний збій. Вони використовують моніторинг даних, щоб збирати й інтерпретувати ринкову інформацію для виявлення та усунення загроз своїй репутації.

Таким чином, репутаційні податкові ризики належать до стратегічних ризиків, які вражають діяльність і конкурентоспроможність суб'єктів господарювання. Вони часто пов'язані з емоціями, довірою та внутрішньою реакцією на підприємство, тому можуть становити найбільший потенціал для руйнування цінностей. Однак, за належного управління, репутаційні податкові ризики можуть створити можливість впливати на сприйняття суспільством і створювати вартість бренду. Тому ефективне управління даними ризиками може допомогти підприємствам випередити проблеми та мінімізувати або навіть усунути потенційну репутаційну шкоду.

Список використаних джерел:

1. Lavermicocca C., Buchan J. Role of reputational risk in tax decision making by large companies. *eJournal of Tax*. 2015. Vol. 13. №. 1. P. 5-50.

2. Фінансові ризики ведення бізнесу в Україні: сектор нефінансових корпорацій : колект. наук. доповідь / за ред. В. В. Зимовця. Київ : ДУ«Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2022. 260 с.

3. Thackeray J. How to Manage Reputational Risk. URL: <https://www.acfeinsights.com/acfe-insights/2019/2/18/how-to-manage-reputational-risk>.

4. Vollmer S. 6 ways to better manage reputational risk in international tax. URL: <https://www.fm-magazine.com/news/2015/jun/managing-international-tax-risk-201512421.html>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРИВАТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВІД ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

*Добіжа Н. В., д.е.н., професор,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

Повномасштабне вторгнення росії на українські землі здійснило руйнівний вплив на вітчизняну економіку, адже російські війська навмисно націлювалися на підприємства та інфраструктуру, одночасно блокуючи морські порти, намагаючись довести державу до банкрутства. Для відбудови та відновлення України вкрай потрібні приватні інвестиції. Водночас поживлення інвестиційної активності неможливе без страхування військових ризиків, яке здатне збільшити впевненість і зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу в національну економіку.

Страховання військових ризиків передбачає покриття збитків, спричинених бойовими діями. Так, у міжнародній практиці, страхуванням задовольняються претензії внаслідок таких військових ризиків: війна, громадянська війна, революція, повстання, заколоти та міжусобиці, що виникли в результаті цього; замінування та шкода від залишеної зброї; захоплення, взяття у заручники, арешт, конфіскація, обмеження чи затримання будь-ким; конфіскація або експропріація майна; бунти, громадянські заворушення, страйки, локаути та інші подібні трудові заворушення; піратство; зловмисні дії чи вандалізм, диверсії або терористичні акти, пов'язані з політичними подіями або з війною [1].

Від початку російської анексії Донбасу у 2014 році страхування військових ризиків для операцій з

капіталом в Україні відіграло вирішальну роль у покращенні інвестиційного клімату. До початку повномасштабного вторгнення у 2022 році український страховий ринок пропонував відносно широкий вибір продуктів, що походять з основних світових ринків перестраховання, таких як Lloyd's of London. Однак з 2022 року перестрахове покриття для нових продуктів страхування військових ризиків було скасовано. Незважаючи на значний попит клієнтів на даний вид страхового захисту, міжнародні перестраховики не змогли забезпечити широке покриття військових ризиків.

Вітчизняні страхові компанії з обмеженими можливостями нещодавно почали пропонувати покриття менших військових ризиків, зокрема страхування транспортних засобів від пошкоджень, пов'язаних із війною. Українські страховики та міжнародні перестрахові компанії співпрацюють, щоб забезпечити всебічне покриття ризиків війни для великих активів, таких як нерухомість і будівельні проекти. Однак наразі не існує продукту зі значним охопленням покриття. Цілком можливо, що страховики спочатку пропонуватимуть таке покриття з сублімітами та поступово збільшуватимуть ліміти з часом [2].

Захист інвестицій є ключовим викликом для інвесторів в Україні, і зараз ринок страхування працює ефективно для всіх ризиків, крім військових. Коли страхування останніх

стане доступним для власників великого капіталу, це матиме трансформаційний вплив на зростання інвестицій в Україні.

На державному та міжнародному рівнях здійснюються спроби введення страхового захисту приватних інвестицій в Україну від військових ризиків. Міжнародні фінансові інститути, перестраховики та органи публічної влади спільно працюють над досягненням цієї мети, сподіваючись, що незабаром вона стане доступною.

Для швидшого, інклюзивного та стійкого відновлення економіки за рахунок інвестицій в Україні має бути запроваджене повноцінне страхування військових ризиків із дотриманням таких принципів [3]:

1. Міжнародна гарантійна схема страхування від військових ризиків в Україні має регулюватися спеціальним механізмом із надійним корпоративним управлінням, фінансуватися міжнародними донорами як грошовий пул для покриття ризиків, пов'язаних з війною, і впроваджуватись глобальним консорціумом перестрахових компаній для забезпечення довіри інвесторів.

2. Страхування має покривати виключно ризики, пов'язані з війною, такі як фізичне пошкодження активів, ворожа окупація та порушення контрактних зобов'язань з причин, пов'язаних з війною, включаючи банківські позики, постачання товарів, робіт або послуг.

3. Страхування має бути однаково доступним як для українських, так і для міжнародних інвесторів, із покриттям усіх розмірів інвестицій, великих і малих. Водночас покриття на початкових етапах може бути пріоритетним і спрямованим на стратегічні галузі національної економіки.

4. Для повноцінного страхування військових ризиків необхідно буде участь приватних страхових компаній. Таке страхування не повинно покладатися на одного державного страховика, адже його потужності буде недостатньо, щоб задовольнити весь попит, а питання, пов'язані з управлінням і корупцією, можуть підірвати довіру до нього.

5. Лідерство держави у запровадженні страхування військових ризиків є визначальним на початковому етапі, коли будуть визначені критерії прийнятності інвесторів для постачальників страхових та фінансових послуг у контексті приєднання до міжнародної схеми гарантій. Проте фінансування та пряме управління даним страхуванням має бути поза контролем держави, щоб усунути будь-які можливі суверенні ризики, які можуть вплинути на довіру вітчизняних й іноземних інвесторів.

Враховуючи зазначені принципи, наразі поступово відбувається цілеспрямована та злагоджена робота щодо впровадження дієвої міжнародної практики страхування військових ризиків для економічного відновлення України. Однак, щоб досягти успіху, робота має тривати на трьох рівнях. По-перше, міжнародні фінансові інститути та донори мають створити «гарантійну парасольку», яка буде доступною й для українських інвесторів. По-друге, необхідно створити пул перестрахових компаній і страхових брокерів для залучення приватного сектора. По-третє, необхідно сформуванати надійний та ефективний механізм для укладення угод в Україні, який забезпечить рівний доступ державним і приватним інвесторам, потужний нагляд за ринком і розроблену систему відповідності, спрямовану на

ефективну підтримку стійкості та відновлення України [4].

Ініціативою України стало покладення з 2024 року на державне Експортно-кредитне агентство обов'язків зі страхування та перестраховування прямих інвестицій з України, а також страхування та перестраховування прямих інвестицій в Україну від воєнних та/або політичних ризиків [5]. У який спосіб відбуватиметься таке страхування, законодавство наразі не визначає. Натомість Кабінет Міністрів України та Національний банк України мають розробити підзаконні акти з відповідними механізмами.

Таким чином, повноцінний ринок страхування військових ризиків має вирішальне значення для сталого

економічного відновлення України завдяки приватним інвестиціям. Водночас запровадження страхування військових ризиків саме по собі не спричинить активізації інвестиційних процесів, адже необхідно продовжувати спрощувати регуляторне середовище, вести боротьбу з корупцією, а також вкладатися в модернізацію освіти (позаяк за відсутності людського капіталу не варто очікувати припливу інвестицій). Крім того, для перетворення Експортно-кредитного агентства на потужного гравця на страховому ринку України, варто збільшити його фінансове забезпечення та розширити його інституційну спроможність.

Список використаних джерел:

1. War Insurance. URL: <https://www.swedishclub.com/insurance/marine/war/> (дата звернення 30.03.2024).
2. Gomez A. 10 Ukraine needs war risk insurance to attract international investment. URL: <https://businessukraine.ua/ukraine-needs-war-risk-insurance-to-attract-international-investment/> (дата звернення 30.03.2024).
3. Repko M. A war risks insurance mechanism for Ukraine. URL: <https://ces.org.ua/en/war-risks-insurance-ukraine/> (дата звернення 30.03.2024).
4. Repko M. A war risks insurance mechanism for Ukraine. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/war-risks-insurance-mechanism-ukraine> (дата звернення 30.03.2024).
5. Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності : Закон України від 20.12.2016 р. №1792-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19#Text> (дата звернення 30.03.2024).

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БАНКІВ

Тімошенко Н. М.

доцент кафедри фінансів ВТЕІ ДТЕУ

Швидкий прогрес людства тісно пов'язаний із становленням інформативного суспільства, що веде до постійного розвитку обчислювальних та інформаційних технологій, що веде

мереж - поєднання комп'ютерів та засобів комунікації.

Інформатизація полягає у поєднанні взаємопов'язаних організаційних, юридичних, політичних, соціально-економічних, науково-технічних та виробничих процесів у суспільстві та світі з метою створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства шляхом створення, розвитку та використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій на основі сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Розвиток банківських інформаційних технологій. Впровадження інформатизації банківської системи почалося у всьому світі у 60-х роках, коли були розроблені перші автоматизовані системи бухгалтерського обліку, обробки рахунків клієнтів та платежів по чеках.

У 70-ті роки було зроблено значні кроки для покращення взаєморозуміння та співпраці із клієнтами, замість простого обліку рахунків.

Технічні можливості того часу дозволяли обслуговувати клієнтів у будь-якому відділенні банку незалежно від місця розташування їх рахунків.

У 80-ті роки була запущена система «електронних» грошей та введено використання банкоматів, що спростило операції, зменшило кількість касирів, а клієнти могли швидко отримати доступ до своїх заощаджень. Банківські системи для віддаленого обслуговування клієнтів вдома стали широко поширеними.

Усі ці чинники вплинули на впровадження нової технології банківського обслуговування.

Останніми роками в Україні відчутний дефіцит фахівців у галузі банківських технологій, відсутня сучасна навчальна та спеціалізована література про банківські електронні системи. Іноземних видань у цій сфері також недостатньо, що призводить до того, що системи електронних платежів не стали масово поширеним комерційним продуктом. З одного боку, недостатній інтерес розробників та користувачів в показі технічних деталей системи, щоб уникнути можливого зловживання.

Використання сучасних електронних комп'ютерних технологій та систем електронних платежів банками потребує значних інвестицій, підвищення загального рівня культури банківського сектору та належного правового регулювання. Подальше застосування програмного забезпечення в банківській системі сприятиме розвитку можливостей у вирішенні питань та прийнятті рішень в банківській справі.

Сучасні можливості банківських інформаційних систем

Детальний аналіз практичного використання банківських систем показує, що в іноземних банках інформаційні технології використовуються в усіх аспектах банківської справи, зокрема:

- ✓ операції клірингу (взаємні розрахунки банків);
- ✓ торговельні та касові операції;
- ✓ управління діяльністю банку;
- ✓ кредитні операції, включаючи аналіз

- кредитоспроможності клієнтів;
- ✓ системи електронних платежів (SWIFT);
 - ✓ використання банкоматів;
 - ✓ використання платіжних карток;
 - ✓ аналіз інвестицій та фінансового ринку;
 - ✓ електронний обіг документів між центральним банком та його філіями, банком та клієнтом;
 - ✓ фондовий ринок та операції з цінними паперами;
 - ✓ автоматизацію розрахунків у торгівлі.

Автоматизація банківської справи вимагає широкого використання комп'ютерних інформаційних систем у банках, в особливостях автоматизації обробки платіжних документів у відділах, які обслуговують клієнтів, а також в операційних відділах, що є важливим для автоматизації фінансових операцій у рамках світової банківської системи.

Автоматизація у банківській системі дозволяє виконувати електронні платіжні операції з мінімальною причетністю персоналу та знижувати організаційні витрати, опрацьовувати платежі в режимі реального часу, швидше обмінюватися інформацією між банками та клієнтами, банками та їх відділеннями за допомогою зв'язкових ліній, а також зменшувати ризики, пов'язані із банківською діяльністю.

Для комп'ютерних банківських систем належить велике значення надійний захист інформації від зовнішніх втручань, тому система має бути міцною та безвідмовною.

Використання телекомунікацій у банківській галузі

У сучасних реаліях під «банківською мережею» розуміється віртуальна мережа SWIFT, що отримала широке поширення у всьому світі.

Товариство міжнародних міжбанківських телекомунікацій (SWIFT) було створено у 1973 році з метою дослідження, впровадження і використання знарядь, необхідних для швидкої обробки та безпечної передачі даних по комп'ютерних мережах та іншій банківській інформації.

SWIFT надає багато переваг, у тому числі підвищення ефективності роботи банків шляхом стандартизації та сучасних методів передачі інформації, забезпечення надійності при передачі повідомлень, прямий доступ користувачів SWIFT до своїх кореспондентів у всьому світі та забезпечення безпеки передачі даних.

Система SWIFT є міжнародною міжбанківською мережею для зберігання та передачі фінансової інформації у вигляді структурних повідомлень для різних фінансових операцій. SWIFT забезпечує високий рівень безпеки, безперервну роботу системи та надійність обробки даних, що розсилаються до спеціалістів для вирішення питань.

Список використаних джерел:

- 1 Кравець В. Інтернет-комерція в Україні. *Вісник НБУ*. 2002, № 3. С. 9.

- 2 Меджибовська Н. Банківські послуги та Інтернет. Банківська справа. 2001, № 5. С. 42.
- 3 Домрачев В.М. Інформаційні банківські системи: навч. посібник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. С. 333.
- 4 Свириденко В.Ю. Інформаційні системи фінансових установ: навч. посіб. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2006. С. 80.

МЕНЕДЖМЕНТ ОПЕРАЦІЙНИХ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Руденко В. В., д.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Податкові ризики супроводжують діяльність усіх суб'єктів господарювання. При цьому значна частина керівництва підприємств витрачає більше часу на ігнорування податкових ризиків, аніж намагається ефективно управляти ними. Зазначене актуалізується для операційних податкових ризиків, що обумовлені прогалинами в організації оподаткування на мікрорівні.

Зарубіжні фахівці визначають операційні податкові ризики підприємств як ризики того, що недоліки податкового законодавства та можливості податкового планування не були належним чином враховані до того часу, коли ще можна було вплинути на комерційні рішення [1] або ж потенційні збитки чи втрати прибутку, понесені внаслідок невідповідності або збою внутрішніх процесів, осіб, систем або через зовнішні події [2]. Українські вчені розглядають операційні податкові ризики підприємств як недостатність кваліфікації працівників, які здійснюють податковий облік; відсутність належного інформаційного забезпечення співробітників, які ведуть податковий облік; негативну

мотивацію персоналу, який здійснює податковий облік; схильність керівництва до ухиляння від сплати податків чи до використання агресивних оптимізаційних схем тощо [3, с.178].

Наявність операційних податкових ризиків обумовлює необхідність чіткого та структурованого їх менеджменту, що сприяє формуванню міцної податкової культури, яка відповідає амбіціям і стратегії підприємства.

Менеджмент операційних податкових ризиків на підприємстві має включати такі елементи [4]:

1. Політику. Необхідно встановлювати ключові аспекти діяльності, що потрібно контролювати та визначати заходи й засоби контролю.

2. Органи управління. Потрібно створити підрозділ, що проводить моніторинг ризиків, аналізує їх та приймає рішення щодо управління ними.

3. Облік. Необхідно вести облік ключових ризиків і проблем, що виникають у результаті моніторингу та контролю.

4. Гарантії. Потрібно мати

прогнозний і виконаний план моніторингу, щоб забезпечити достатню впевненість щодо того, як контролюються ризики.

5. Контроль. Необхідно проводити контроль для зменшення ризиків, що документується та контролюється централізовано в системі внутрішнього контролю підприємства.

Процес менеджменту операційних податкових ризиків на мікрорівні містить три етапи: ідентифікація ризику, моніторинг ризику та контроль ризику.

Ідентифікація операційних податкових ризиків передбачає встановлення наявності ризиків, засноване на отриманій інформації про причини, наслідки, вплив, сфери ризику та події. Зазвичай включає співпрацю з контрагентами для перевірки повноти визначених податкових зобов'язань.

Моніторинг операційних податкових ризиків охоплює виявлення податкових наслідків, а також покращення методів ведення господарської діяльності для уникнення податкових правопорушень. Він має враховувати як ймовірність матеріалізації ризиків, так і потенційні ризики, беручи до уваги специфіку функціонування відповідних податкових режимів.

Контроль операційних податкових ризиків полягає у прийнятті рішень і вжитті захисних заходів для зменшення ризиків до певного рівня або їх підтримки у певних межах. До контролю варто підходити комплексно, інтегрувати його в загальні процеси менеджменту мікрорівневих податкових ризиків, а не здійснювати як окремий ізольований

процес.

Зважаючи на те, що операційні податкові ризики виникають внаслідок свідомих або несвідомих дій персоналу та керівництва підприємств у сфері оподаткування, вважаємо за доцільне запропонувати заходи з їх ефективного менеджменту, серед яких:

1) проведення регулярних тренінгів для персоналу, які охоплюють особливості справляння окремих податків, зборів, обов'язкових платежів;

2) регулярне тестування системи бухгалтерського обліку для забезпечення точного запису та розподілу фінансових даних;

3) постійний моніторинг групових транзакцій трансфертного ціноутворення з метою гарантування того, що всі транскордонні операції оцінюються на ринкових умовах;

4) систематична перевірка групових реєстрів основних засобів з метою гарантування того, що строки експлуатації активів постійно застосовуються до новоприбулих і відповідають податковому законодавству;

5) сприяння взаємодії між податковими органами та відповідними підрозділами підприємства.

Таким чином, менеджмент операційних податкових ризиків визначається податковою зрілістю суб'єктів господарювання, яка характеризується ефективністю організації оподаткування. Зрілі податкові служби підприємств мають відпрацьовані процеси та технології, і, найголовніше, вони активно співпрацюють із податковими органами.

Список використаних джерел:

1. Taxation Risk Management Policy. URL: <https://ipb.ie/wp-content/uploads/2021/06/IPB-Tax-Risk-Management-Policy.pdf>.
2. Compliance, operational risk and tax compliance. URL: <https://www.vpbank.com/en/about-us/responsibility/compliance-operational-risk-and-tax-compliance>.
3. Фінансові ризики ведення бізнесу в Україні: сектор нефінансових корпорацій : колект. наук. доповідь / за ред. В. В. Зимовця. Київ : ДУ«Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», 2022. 260 с.
4. Operational tax risk – The blind spot of financial industry risk management. URL: <https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/financial-services/articles/operational-tax-risk.html>.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

*Позняковська Н.М., к.е.н., доцент,
Національний університет водного
господарства та природокористування*

Правильна організація бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності громадських організацій потребують врахування організаційно-правових особливостей та відмінностей, які пов'язані із здійсненням їх діяльності, спрямованої на задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Громадські організації в Україні можуть бути неприбутковими організаціями. Статус неприбуткової організації визначається відповідно до сукупності ознак, вказаних у Податковому кодексі України.

Незалежно від організаційно-правової форми та форми власності в Україні громадські організації відповідно зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність. З метою імплементації національного

законодавства до Директив ЄС [1] Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], починаючи з 2018 року, були змінені критерії класифікації суб'єктів господарювання. Ними стали балансова вартість активів, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та кількість працівників (для віднесення підприємства до певної категорії необхідна наявність на дату складання річної фінансової звітності щонайменше двох критеріїв). Визначення виду суб'єкта господарювання має значення для вибору ним складання спрощеної чи повної фінансової звітності, права на спрощену систему оподаткування та бухгалтерського обліку. Вітчизняні громадські організації, які є юридичними особами, в основному належать мікро- або малих підприємств.

Фінансова звітність, окрім Закону [1], регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], яким встановлено

склад фінансової звітності для юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), так звана повна фінансова звітність (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння фінансової звітності за НП(С)БО та Директивами ЄС

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку		Директива ЄС
Фінансова звітність (повний комплект)	Спрощена (скорочена) фінансова звітність	Фінансова звітність
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Баланс	Баланс
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Звіт про фінансові результати	Звіт про прибутки і збитки
Звіт про рух грошових коштів	-	-
Звіт про власний капітал	-	-
Примітки	-	Примітки

Порядок, зміст і форму спрощеного фінансового звіту встановив стандарт 25 «Спрощена фінансова звітність» [3] у складі балансу та звіту про фінансові результати (табл. 1). Скорочену за показниками фінансову звітність мають право подавати мікропідприємства, малі підприємства, непідприємницькі товариства, представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Визначено, що скорочену фінансову звітність складають тільки ті з вищезазначених суб'єктів, які не зобов'язані застосовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Отже, громадські організації, які є мікропідприємствами або малими підприємствами, можуть самостійно визначати доцільність складання фінансової звітності і вирішувати, який

комплект звітності подавати: *скорочену фінансову звітність чи п'ять форм фінансової звітності.*

За Директивою ЄС 2013/34/ЄС малі підприємства складають скорочену фінансову звітність: Баланс, Звіт про прибутки та збитки та Примітки [4, 5]. Таким чином, рекомендації ЄС стосуються формування лише двох фінансових звітів, як і за Н(П)СБО 25, але малі підприємства за Директивою ЄС зобов'язані складати й примітки. Примітки повинні розкривати інформацію про облікові політики суб'єкта господарювання. Порівнюючи скорочену фінансову звітність за НП(С)БО 24 та Директивою ЄС, слід зазначити про певні подібності у форматах звітів. Директива ЄС значно спрощує фінансову звітність для

мікропідприємств. Українське законодавство вимагає більш детальної інформації про активи, зобов'язання і капітал малого підприємства. Проте Директива ЄС рекомендує значно більш деталізувати дані про доходи і витрати таких видів підприємств у звіті та окремо у примітках.

Враховуючи зростання значення громадянського суспільства у надскладний для України і світу час, особливості обліку і фінансової звітності громадських організацій повинні бути напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень»: закон України № 2164-VIII від 05.10.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7.02.2013 р. URL: www.mimfin.gov.ua

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. URL: www.mimfin.gov.ua

4. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC/. URL: <http://eur-lex.europa.eu/>

5. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC (Text with EEA relevance)Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>

ВИДАТКИ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Бей С.О., к.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

На сьогоднішній день, в умовах війни, органам державної влади важливо забезпечити відповідне та ефективне функціонування освітнього процесу, адже лише завдяки освіченим українцям можна побудувати сильну державу та конкурентоспроможну економіку для наступних поколінь. Тому державне фінансування освіти в Україні в сучасних умовах є надзвичайно актуальним завданням, що полягає в оптимізації видаткової

частини бюджетів різних рівнів на освіту та пошук нових шляхів фінансування її розвитку.

У 2002 році в Україні було схвалено Національну доктрину розвитку освіти, в якій йдеться про те, що фінансування освітньої галузі є пріоритетним напрямом для здійснення видатків з бюджетів усіх рівнів. Зауважено, що його обсяги мають задовольняти потреби особистості й суспільства в якісній освіті, а держава для цього збільшуватиме видатки до рівня середніх європейських показників [1].

Основне джерело фінансування освіти в Україні – це кошти бюджетів різного рівня, що направлені на дошкільну, загальну середню, професійно-технічну, вищу, післядипломну, позашкільну освіту та на заходи із позашкільної роботи з дітьми, програми матеріального забезпечення навчальних закладів, фундаментальні та прикладні

дослідження і розробки [2]. Від 60% до 85% видатків місцевих бюджетів спрямовується на освітню галузь, і, відповідно, з Державного бюджету України на фінансування освіти населення припадає від 15% до 40% коштів.

Повномасштабне вторгнення рф на територію України призвело до збільшення видатків на оборону та військові потреби. І тому видатки на освітню галузь скоротились (рис. 1.). Якщо у 2021 році видатки зведеного бюджету України на освіту становили 312,9 млрд грн, то у 2022 р. фінансування освітніх потреб зі зведеного бюджету було зафіксовано у розмірі 290,7 млрд грн, що на 22,2 млрд грн менше за аналогічний період минулого року. Що стосується 2023 р., то видатки на освіту збільшились до 308,64 млрд грн, що більше ніж в попередньому році, але, все ж таки, менше аніж фінансування освіти в 2021 році, тобто до повномасштабної війни.

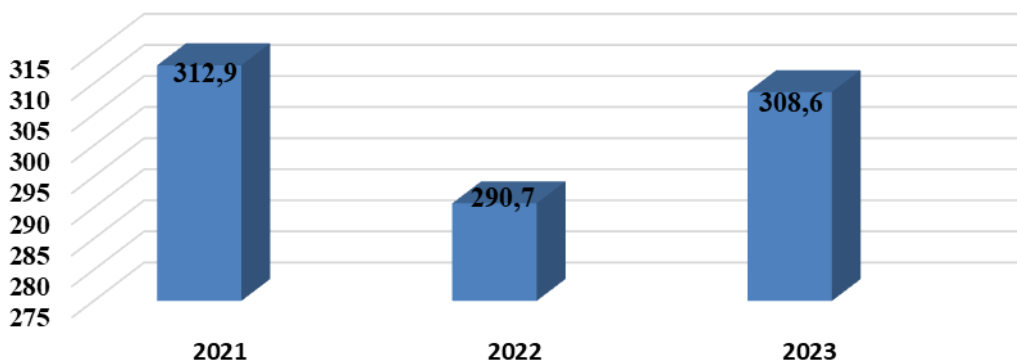

Рис. 1. Видатки на освіту Зведеного бюджету України протягом 2021-2023 рр., млрд грн*

*Складено автором на основі [3]

Щодо структури видатків на освіту, що здійснювалися із Зведеного бюджету України у 2021 – 2023 рр. (табл. 1), то бачимо, що найбільшу питому вагу становлять видатки на загальну середню освіту, а саме у 2021 році було виділено видатків у сумі 149,9 млрд грн, у 2022 році

– 145,3 млрд грн, а у 2023 – 150,3 млрд грн, тобто спостерігається тенденція до збільшення державного фінансування саме цього освітнього рівня. Далі також приділяється значна увага фінансуванню фахової передвищої та вищої освіти: у 2021 році видатки Зведеного бюджету

України становили 64,8 млрд грн, у 2022 – 60,7 млрд грн, а у 2023 році цей показник був зафіксований у розмірі 61,4 млрд грн, тобто спостерігається зменшення видатків у порівнянні з періодом до початку повномасштабної війни, проте збільшення фінансування вищої освіти відповідно до показника 2022 року. Відзначимо, що на програми матеріального забезпечення закладів освіти було спрямовано найменше

видатків протягом досліджуваного періоду, але в 2023 році державне фінансування збільшилось на 1,31 млрд грн: від 0,09 млрд грн у 2022 році до 1,4 млрд грн у 2023 році, і це пояснюється тим, що приділяється більше уваги створенню безпечних умов перебування в закладах освіти здобувачів освіти й працівників в умовах дії військового стану.

Таблиця 1

Структура видатків Зведеного бюджету України на освіту за рівнями освіти та показники їх виконання у 2021-2023 рр., млрд грн*

Рівні освіти	2021	2022	2023
Дошкільна освіта	48,6	40,7	45,3
Загальна середня освіта	149,9	145,3	150,3
Професійна (професійно-технічна) освіта	14,2	15,5	16,2
Фахова передвища та вища освіта	64,8	60,7	61,4
Післядипломна освіта	1,9	1,2	1,3
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	14,1	13,0	13,6
Програми матеріального забезпечення закладів освіти	0,7	0,09	1,4
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	1,7	1,2	1,6
Інші заклади та заходи у сфері освіти	19,0	13,0	17,5
Всього	312,9	290,7	308,6

*Складено автором на основі [3]

Що ж стосується фінансування освіти з Державного бюджету України, то зазначимо, що видатки на цю галузь незначні, хотілося б, щоб органи державної влади приділили більше уваги достатньому фінансуванню освітніх потреб. Проаналізувавши державного фінансування освіти на основі даних Міністерства фінансів України протягом 2022-2023 рр., відзначимо, що найбільшу питому вагу серед видатків в загальному обсязі Державного бюджету України становлять такі: оборона; громадський порядок, безпека та судова влада; соціальний захист та соціальне забезпечення; охорона здоров'я; обслуговування боргу та виплати за

державними деривативами; міжбюджетні трансферти. У 2021 році, ще до повномасштабного вторгнення РФ на територію України, у структурі видатків Державного бюджету України фінансування освітньої галузі теж знаходилося на одному із останніх місць. Проаналізувавши здійснення видатків на освіту з державного бюджету протягом 2021-2023 рр. (рис.2.), бачимо, що найменше фінансування цієї галузі було у 2022 році – 58,51 млрд грн, трішки більше видатків на освіту виділялось уже в 2023 році – 60,45 млрд грн, а у 2021 році цей показник становив 63,84 млрд грн. В умовах війни, звичайно ж, що першочерговими є видатки на

утримання української армії та оборони, соціальний захист населення, охорону здоров'я і т.д., але саме сьогодні потрібно приділити досить велику увагу державному

фінансуванню освіти, адже високий інтелектуальний потенціал населення нашої держави сприятиме розвитку національної економіки в післявоєнний період.

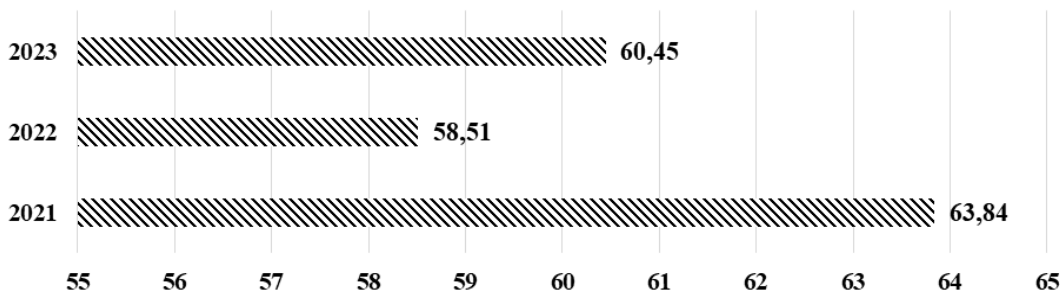

Рис. 2. Видатки на освіту Державного бюджету України протягом 2021-2023 рр., млрд грн*

*Складено автором на основі [3]

Як уже вище зазначалося, основна частина видатків на фінансування освіти припадає на місцеві бюджети (рис. 2, рис. 3). От, наприклад, у 2021 році з місцевих бюджетів було виділено на освіту 249,1 млрд грн, а з держбюджету в цьому ж році – 63,84 млрд грн. В 2022 році фінансування освітніх потреб з місцевих бюджетів становило 232,3 млрд грн, а з Державного бюджету України надійшло лише 58,51 млрд грн. У 2023 році теж видатки на освіту місцевих бюджетів становлять більшу питому вагу, аніж видатки з держбюджету: 248,2 млрд грн

надійшло від місцевих бюджетів і 60,45 млрд грн – від Державного бюджету України. Що стосується реалізації видаткової частини місцевих бюджетів на освітню галузь протягом 2021-2023 рр. (рис. 3), то зауважимо, що найбільше видатків було здійснено у 2021 році – 249,1 млрд грн, далі у 2023 році – 248,2 млрд грн, а найменше у 2022 році – 232,2 млрд грн, тобто спостерігається скорочення фінансування освіти під час війни у порівнянні з цими ж показниками до початку повномасштабного вторгнення.

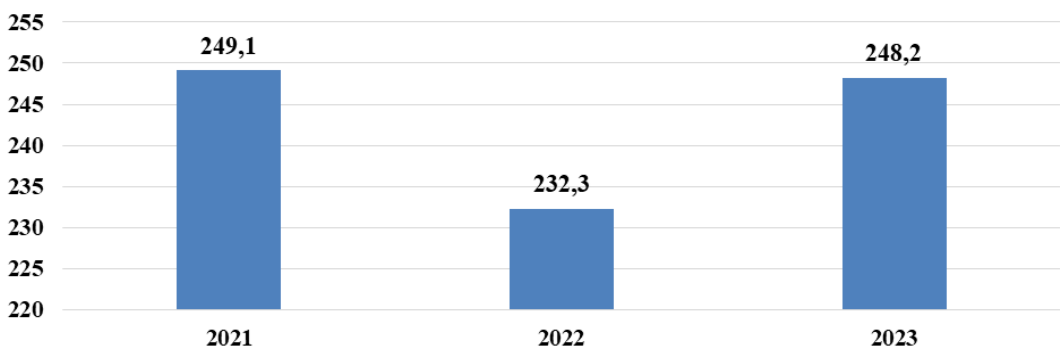

Рис. 3. Видатки на освіту місцевих бюджетів України протягом 2021-2023 рр., млрд грн

*Складено автором на основі [3]

Законом «Про Державний передбачено збільшення витрат на бюджет України на 2024 рік» освіту, а саме: на 22% більше ніж у

2023 році, тобто на освіту заклали на 2024 рік – 171,2 млрд грн, з них 148,8 млрд грн – загальний фонд Міністерства освіти і науки України. Отже, вдасться збільшити фінансування за багатьма сферами, а саме: запланувати кошти на облаштування укриттів, друк підручників, забезпечення Нової української школи, створення навчально-практичних центрів сучасної професійної освіти тощо [4].

Сьогодні перед Україною постає безліч викликів, які необхідно подолати. Зокрема, потрібно створити умови для здобуття освіти в умовах війни та вимушеної міграції, досі

наявного впливу корупції, з одного боку, та забезпечити євроінтеграційні процеси, врахувати тенденції глобалізації – з іншого. Усе це зумовлює гостру потребу в пошуку нових підходів до розвитку освіти і науки, що мають відповідати на всі запити сучасності й майбутнього, задовольняти потреби українців [5].

Фінансове забезпечення освіти в Україні є недостатнім, і органам державної влади потрібно переглянути ефективність використання бюджетних коштів у цій сфері, а також необхідно шукати нові джерела фінансування для стимулювання її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти № 347/2002 від 17.04.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 28.03.2024).
2. Видатки на освіту. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 29.03.2024).
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/overview-340> (дата звернення: 28.03.2024).
5. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva_konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf (дата звернення: 28.03.2024).

СТРАТЕГІЇ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

**Головай Н.М., к.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ**

Податкове планування є повинен розглядатися на етапі критично важливим для всіх заснування підприємства або при підприємств, без винятку сфери їх плануванні нових бізнес-ініціатив. бізнесу або розміру. Цей процес Правильно реалізована податкова

стратегія може відчутно вплинути на ефективність господарських процесів. Це не тільки сприяє підвищенню рентабельності діяльності підприємства та швидкому поверненню інвестиційних вкладень, але й відіграє ключову роль у розширенні бізнесу, у тому числі в асортиментному розмаїтті та освоєнні нових ринків.

На основі аналізу низки наукових праць з оподаткування, В. Я. Оліховський виокремлює чотири основні моделі поведінки платників податків: ухилення від сплати податків (tax evasion); обхід податків (tax avoidance); податкове планування (tax planning); нормативний метод (standard method) [1].

Ухилення від сплати податків, відоме також як tax evasion, включає в себе ряд незаконних дій для зниження податкового навантаження. Ці дії охоплюють: неправомірне використання податкових пільг, затримки або відмови у сплаті належних податків, умисне приховування або заниження доходів, а також ненадання або запізнення з наданням документів, які необхідні для точного обчислення та своєчасної сплати податків. Усі ці дії призводять до незаконного зниження податкових зобов'язань.

Стаття 212 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за умисне ухилення від сплати податків та обов'язкових платежів [2]. Термін «ухилення від сплати податків» в Україні використовується не тільки у контексті кримінальних справ, але й охоплює більшість видів податкових правопорушень, які передбачають будь-які протиправні дії або

бездіяльність платників податків, податкових агентів, їх посадових осіб, а також посадових осіб податкових органів, що призводять до порушення вимог податкового законодавства. За такі дії передбачена відповідальність, яка може бути фінансовою, адміністративною або кримінальною.

Обхід податків, відомий також як tax avoidance, включає використання як законних, так і незаконних методів для зменшення податкових зобов'язань. Законні методи часто базуються на недосконалостях або лазівках у податковому законодавстві, які можуть бути навмисно створені для певних категорій платників податків. Незаконні ж методи включають застосування обманних або маніпулятивних прийомів з метою уникнення податкових зобов'язань.

Податкове планування (tax planning) є законним методом мінімізації податкових зобов'язань. Цей процес включає в себе застосування різноманітних законних інструментів, методів та стратегій, включаючи використання прогалін у законодавстві, щоб знизити загальне податкове навантаження. Податкове планування виходить з того, що кожному платнику податків гарантоване право на використання всіх можливих законних способів для оптимізації своїх податкових платежів.

Нормативний метод (standard method) полягає у сплаті податків юридичними та фізичними особами відповідно до вимог законодавства. Платники податків не шукають альтернативні варіанти або способи зменшення податкового навантаження, а замість цього дотримуються установлених податкових ставок та правил без будь-яких відступів. Цей

підхід відображає пряме та незмінне дотримання податкових законів.

З чотирьох моделей поведінки платників податків, перші три – ухилення від сплати податків, незаконний обхід податків та податкове планування – забезпечують можливості для зниження податкових платежів. Однак, перші дві моделі, ухилення від сплати податків і незаконний обхід податків, є протиправними та можуть призвести до фінансових, адміністративних або кримінальних санкцій. У той же час, податкове планування являє собою законний спосіб зменшення податкових зобов'язань без порушення законодавчих норм.

На практиці визначення межі між законним податковим плануванням та ухиленням від сплати податків часто виявляється неоднозначним завдяки складнощам інтерпретації. Щоб кваліфікувати несплату податків як

навмисне ухилення, необхідно під час досудового розслідування довести наявність прямого умислу у відповідальній особи уникнути оподаткування. В умовах чинного податкового законодавства, яке часто містить неоднозначності та складнощі, це стає викликом, оскільки дуже важко чітко диференціювати дії між ненавмисною помилкою і свідомим умислом уникнути податкових зобов'язань.

Виходячи з вищезазначеного, податкове планування можна визначити як комплексну стратегію, яку використовують підприємства чи індивідуальні підприємці. Ця стратегія спрямована на ефективне використання можливостей, які надає чинне податкове законодавство з метою збільшення чистого прибутку, що залишається в розпорядженні платника податків після вирахування всіх податкових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р., №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.03.2024).
2. Оліховський В. Я. Теоретичні аспекти податкового планування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. №722. С. 177-181.

ІННОВАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Замай О.О., аспірант,
*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Київ, Україна*

Концепція сталого розвитку є панівною у системі управління підприємствами у країнах із розвинутою економікою. Світова спільнота виробила міжнародні норми

та стандарти в області екології та сталого розвитку.

Вугледобувна галузь є важливим постачальником енергоносіїв та коксівного вугілля, проте її

функціонування супроводжується значними еколого-соціальними проблемами. Вугледобувні регіони є особливим об'єктом регіонального розвитку, оскільки вугілля, як джерело енергії, має серйозний вплив на зміну клімату через викиди парникових газів, зокрема діоксиду вуглецю (CO₂). Дуже часто вугледобувні регіони називаються депресивними через залежність від державних дотацій. Для забезпечення сталого розвитку вугледобувних регіонів необхідно:

- стимулювати діяльність альтернативних галузей, таких як відновлювана енергія, туризм, агробізнес, технологічні інновації тощо, що сприяє зменшенню залежності від вугілля та створює нові робочі місця;

- підтримка програм та проектів з використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, гідроенергетика та біомаса;

- надання можливостей для перекваліфікації та перепідготовки робітників вугледобувних галузей для роботи у сферах, що не пов'язані з видобутком вугіллям;

- зменшення викидів шляхом впровадження технологій очищення повітря та води, енергоефективних рішень тощо;

- забезпечення соціальної підтримки для мешканців вугледобувних регіонів, які можуть втратити робочі місця внаслідок змін.

Попри важливу роль вугільної промисловості у національних економіках, ряд провідних країн світу вживають заходи для прискорення відмови від видобутку вугілля через закриття вугільних шахт, підтримку альтернативних енергетичних джерел та розвиток екологічних технологій. Ці

заходи спрямовані на зменшення впливу вугільної промисловості на зміну клімату та забезпечення стійкого економічного розвитку регіонів.

Європейський досвід трансформації вугледобувних регіонів передбачає реалізацію таких заходів [1, с. 85]:

- створення бізнес-проектів, альтернативних вугільній промисловості, а саме: виробництво відновлюваних джерел енергії, екологічно чистих технологій, та інших секторів, які сприяють сталому розвитку;

- створення технологічних парків, де фахівці можуть співпрацювати над розробкою нових екологічних технологій, включаючи відновлювані джерела енергії, енергоефективність та інші інновації;

- забезпечення можливостей для перекваліфікації та перепідготовки робітників вугледобувних галузей для роботи у нових галузях;

- запровадження екологічно чистих технологій та заходів для зменшення викидів CO₂ та інших забруднювачів;

- взаємодія з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом та технологіями щодо трансформації вугледобувних регіонів.

Використання досвіду інших країн допоможе Україні прискорити та поліпшити процес трансформації вугледобувних регіонів.

Основними напрямками сталого розвитку вугледобувних підприємств України є:

- оцінка і впровадження енергоефективних технологій для зниження енергетичних витрат та негативного впливу на довкілля шляхом впровадження інновацій;

- трансформація операційної діяльності шляхом впровадження принципів циркулярної економіки, зокрема через використання відходів як ресурсу. Запровадження комплексного підходу до переробки відходів дозволить знизити негативний вплив на довкілля та створити нові джерела доходу;

- оцінка існуючих та обґрунтування потенційних стратегій сталого розвитку, придатних для вугледобувних підприємств в Україні, з акцентом на екологічну стійкість та соціальну відповідальність. Їх метою є розробка комплексної моделі сталого розвитку, яка включає рекомендації щодо поліпшення екологічних, економічних та соціальних показників діяльності підприємств;

- впровадження зеленого фінансування для підтримки проєктів сталого розвитку на вугледобувних підприємствах, включаючи енергоефективність та екологічні ініціативи;

- адаптація до змін клімату та зменшення вуглецевого сліду шляхом розробки інтегрованої системи управління вуглецевими викидами, що включає заходи з їх зменшення, моніторингу та звітності;

- впровадження інновацій на основі застосування комплексного підходу, що включає детальний аналіз ринкового середовища, техніко-економічну оцінку інвестиційних проєктів, а також розробку стратегій управління ризиками.

Впровадження системи вуглецевих кредитів та офсетів є важливим інструментом для зменшення викидів парникових газів та стимулювання сталого розвитку

економіки [2, с. 124]. Для забезпечення її ефективності важливо:

- розробити гарантії відповідно до міжнародних стандартів;

- обґрунтовано встановлювати ціни для стимулювання зменшення викидів парникових газів та використання екологічно чистих технологій;

- розробити систему фіскальних стимулів та пільг для компаній, які впроваджують заходи зменшення викидів;

- проводити дослідження та освітні кампанії серед бізнес-спільноти та громадськості;

- співпрацювати з міжнародними партнерами та організаціями для обміну досвідом та найкращими практиками щодо впровадження системи вуглецевих кредитів та офсетів;

Реалізація окреслених аспекти допоможе реалізувати потенціал вуглецевих кредитів та офсетів у вітчизняній економіці, сприяючи її сталому розвитку та зміцненню конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Циркулярна економіка представляє собою систему управління ресурсами, що базується на принципах зменшення відходів, повторного використання та відновлення ресурсів для забезпечення сталого розвитку. Теоретичні підходи до визначення місця циркулярної економіки в методології зеленої економіки враховують інтеграцію циркулярних принципів у зелені стратегії та підходи до економічного розвитку [3, с. 106]. Впровадження принципів циркулярної економіки в діяльність вугледобувних підприємств має такі переваги:

- досягнення цілей зеленої економіки, зменшення викидів, раціоналізація використання ресурсів через заміну лінійного «видобуток-виробництво-використання-відходи» підходу на замкнену систему, де відходи одного процесу стають ресурсами для іншого;

- зменшення викидів парникових газів та ефективне використання

вуглецю у виробництві та енергетиці через застосування біотехнологій для виробництва біопалива, вуглецевого зберігання та інших процесів, спрямованих на зменшення вуглецевого сліду;

- забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та охорони навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Лівенцева Г.А., Нікітіна А.О., Вергельська В.В. Сучасні еколого-економічні проекти трансформації вугледобувних регіонів у світі. *Гірнична геологія та геоекологія*. 2021. № 1. С. 64-87.
2. Диба М.І., Гернего Ю.О. Вуглецеві кредити та офсети в контексті державної політики сталого розвитку. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 112-126.
3. Грод М.І. Теоретичні підходи до визначення місця циркулярної економіки в методології зеленої економіки і її зв'язок із біоекономікою, біологічною економікою і циркулярною вуглецевою економікою, заснованою на біотехнологіях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 4. С. 103-109.

«ЗЕЛЕНЕ» КРЕДИТУВАННЯ: ПРІОРИТЕТИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ

Миرونчук В.М., к.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ

Питання зміни клімату є таким, що досить гостро стоїть у порядку денному майбутнього функціонування більшості країн світу. Паризька конференція ООН зі зміни клімату, що була проведена у 2015 році висунула нові вимоги людству з приводу стабілізації динаміки зміни показника середньої глобальної температури у межах 1,5 С°. Такі зміни можливі виключно шляхом скорочення викидів вуглецю. Слід відмітити, що перехід до вуглецево-нейтральної економіки вимагає від фінансових та нефінансових корпорацій певного рівня екологічної свідомості та

вносить на обговорення питання щодо досягнення глобальних кліматичних цілей через банківське фінансування.

Вагома частка складнощів в управлінні ризиками, що пов'язана зі зміною клімату, носить стохастичний ендегенний економіко-політичний характер і визначає шлях складного переходу до формування системних зав'язків заснованих на низьковуглецевих параметрах. Зміни у громадських поглядах, що поступово виділяють екологічну та соціальну складову серед першочергових складових добробуту, призводять до

політичного тиску з метою посилення екологічного регулювання. Неврахування можливості таких шоків бізнесом та їх кредиторами може завдати їм шкоди. Паризька угода, як перша глобальна світова кліматична угода, суттєво збільшила обізнаність громадськості про ризики, що пов'язані з кліматом, і збільшила прихильність політиків до суворішого дотримання кліматичної політики.

У міру очікувань зміни регулювання рівень ризику переходу зростає, що змінює екологічну свідомість учасників фінансового ринку та рівноважні ціни на борговий капітал. Необхідність узгодження банками своєї бізнес-моделі із кліматичними цілями впливає на рішення щодо ціноутворення на кредит в залежності від впливу компаній позичальників на оточуюче середовище та розкриття відповідних даних.

Так, сучасна світова практика доводить ряд переваг та недоліків щодо взяття фірмами на себе екологічних обов'язків у разі кредитування банками, серед них:

1) фірми з високими екологічними ризиками сплачують вищий кредитний спред і отримують кредити, надані синдикатами з меншою кількістю банків;

2) існує негативний зв'язок між добровільним розкриттям інформації про викиди CO₂ та спредом кредитів, для інформаційно непрозорих позичальників;

3) фірми в регіонах із сильнішим впливом зміни клімату сплачують значно вищі спреди за своїми банківськими позиками;

4) банки стягують вищі процентні ставки за іпотечні кредити

на майно, яке піддається більшому ризику підвищення рівня моря;

5) ставлення фірм і банків до навколишнього середовища дійсно має значення для ціноутворення кредиту лише тоді, коли обидві договірні сторони є «зеленими»;

б) після ратифікації Паризької угоди банки перерозподілили кредити від компаній-забруднювачів. Так, після заяви президента Трампа у 2017 році про вихід США з Паризької угоди, європейські банки скоротили кредитування фірм-забруднювачів у Сполучених Штатах;

7) економіка, яка відносно більше покладається на акціонерне фінансування, ніж боргове (банківське) фінансування, менше забруднює навколишнє середовище, що свідчить про те, що фондові ринки краще перерозподіляють інвестиції в менш забруднюючі галузі;

8) банківська діяльність може створювати перешкоди для зеленої економіки, оскільки входження інноваційних і екологічних компаній у забруднюючі галузі ризикує знецінити позиції банків серед постійних клієнтів;

9) подібність у ставленні до навколишнього середовища має значення для рішень про кредитування, оскільки банки, швидше за все, нададуть позики позичальникам із подібними (високими) показниками ESG;

10) умови кредитування покращуються, коли існує подібність етичної сфери між позичальником і кредитором;

11) висока оцінка стійкості призводить до нижчих кредитних спредів, але лише під час запозичення в банку з високою оцінкою стійкості.

Ці висновки підтверджують ідею негласної інформації в розкритій про те, що власний досвід кредитора є позичальниками інформації про їх необхідною умовою для інтерпретації екологічну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Paris Agreement. United Nations. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf (дата звернення: 10.03.2024).
2. Green Finance. A Bottom-up Approach to Track Existing Flows. IFC. 2017. 54 p.
3. Green loans, a tool to finance sustainable. 2017. URL: <https://www.bbva.com/en/green-loans-tool-finance-sustainabledevelopment> (дата звернення: 10.03.2024).

ТРЕНДИ ЗЕЛЕНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Роледерс В.В., к.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Сталий розвиток глобальної економіки передбачає широке впровадження екологічно чистих принципів зростання, пом'якшення екологічних ризиків і виправлення екологічного дефіциту. Відмінною рисою сучасних економічних перетворень є наголос на підвищенні суспільного добробуту та просуванні соціальної справедливості. Як свідчить глобальний досвід зеленого зростання прості спроби мінімізувати шкідливий вплив на навколишнє середовище недостатні. Не менш важливо отримувати прибуток за допомогою екологічно свідомого виробництва та заохочення відповідального споживання. Труднощі, що виникають під час впровадження принципів і положень, викладених у міжнародних угодах, можна пояснити різними інтерпретаціями країнами щодо їх необхідного внеску у сприяння зеленій економіці. Щоб прийняти зелену траєкторію, країни повинні здійснити трансформацію своїх промислових

систем відповідно до сучасних стандартів екологічно чистого виробництва, а також забезпечити необхідне фінансування для цього переходу.

Водночас впровадження цих змін вимагає співпраці між націями як усередині країни, так і в глобальному масштабі. Кожна країна повинна прийняти зважене рішення щодо свого підходу до переходу до сталого розвитку, з потенційними початковими кроками, включаючи підвищення енергоефективності або впровадження ефективних методів управління природними ресурсами, які принесуть негайні переваги. Запровадження зеленого фінансування зараз є важливим елементом у досягненні цілей сталого розвитку в усьому світі та створенні зеленої економіки. Ця зміна формує нові екологічно чисті напрями та можливості для міжнародної фінансової системи, зумовлені швидким розширенням зеленого сектору на світовому

фінансовому ринку та зростанням відповідальних інвестицій. Крім того, в інвестиційній парадигмі відбувається помітна трансформація, яка надає перевагу трансформаційним інвестиціям, також відомим як інвестиції впливу. Ці інвестиції не тільки відповідають економічним очікуванням, але й мають потенціал для соціального та екологічного впливу. За експертними оцінками, до 2030 р. у світі на реалізацію зелених проєктів буде направлено близько 93 трлн доларів [1], для забезпечення яких необхідне широке використання відповідних фінансових інструментів.

Кожна країна шукає свій шлях формування механізму фінансового забезпечення інновацій та інвестицій у галузі зеленої модернізації, мета яких – здійснення структурних зрушень у бік екологічно сталого виробництва та споживання відповідно до глобальних цілей та національних пріоритетів розвитку. Інвестування в екопроекти є однією з ключових цінностей зеленої економіки.

До 2030 року, за прогнозами експертів, приблизно 93 трильйони доларів будуть спрямовані на розвиток екологічно чистих ініціатив у всьому світі. Щоб забезпечити успішну реалізацію цих проєктів, вкрай важливо використовувати відповідні фінансові інструменти та стратегії. Кожна країна активно шукає шляхи створення структури, яка підтримує та фінансує інновації та інвестиції в зелену модернізацію. Мета полягає в тому, щоб сприяти переходу до сталого виробництва та споживання, узгоджуючи як глобальні цілі, так і національні пріоритети розвитку. Інвестиції в екологічно чисті проєкти є фундаментальною опорою зеленої

економіки.

Формування інституційного середовища, яке реагує на поточні реалії, має важливе значення для задоволення глобальних потреб у зеленому фінансуванні:

- на глобальному рівні можуть бути потенційні наслідки та обмеження, накладені на компанії, які сприяють забрудненню навколишнього середовища;

- зростання важливості екологічних ризиків для сталого розвитку суспільства та економіки загалом, а також необхідність активних заходів у сфері розробки стандартів і правил для зелених фінансових ринків [2];

- міжнародні зобов'язання розвинутих країн щодо цілей охорони навколишнього середовища відповідно до Паризької кліматичної угоди;

- інвестиції з екологічно чутливих галузей і технологій змінюють ландшафт глобальної економічної системи, підвищуючи важливість екологічних і низьких вуглецевих показників у корпоративних оцінках;

- ризик відставання основних гравців світового ринку від світових трендів у контексті активної інституціоналізації ініціатив у сфері розвитку зелених фінансів;

- високий потенціал ринків зеленого фінансування та розвиток ринків зелених облігацій у глобальному масштабі привертають все більшу увагу емітентів, інвесторів та регуляторів.

Основними світовими трендами є створення та успішне функціонування спеціалізованих секторів зелених облігацій на світових фондових біржах та маркування

зелених облігацій для залучення глобальних інвесторів на ринок.

Основні сфери застосування зелених облігацій включають відновлювані джерела енергії, підвищення ефективності використання електроенергії, запобігання забрудненню, екологічний транспорт, водні ресурси та управління стічними водами, а також адаптацію до зміни клімату.

Водночас режим верифікації є найважливішим фактором, що визначає потенціал розвитку зелених облігацій.

Важливим аспектом просування зелених інвестицій є використання стандартів ICMA (International Capital Market Association). Стандарти ICMA (International Capital Market Association) є міжнародно визнаними та долають перешкоди, спричинені особливостями національних фінансових систем, і забезпечують функціонування стійких механізмів фінансування зелених проектів.

Позиція Міжнародної асоціації ринків капіталу полягає в тому, що необхідно створити національний методологічний центр для широкого консультування та перегляду стандартів щодо зелених інвестицій, що зменшить витрати для емітентів [4].

Світовий досвід зеленого інвестування показує, що ефективними засобами фінансування зелених проектів є:

- повне або часткове звільнення від податку на прибуток для недержавних пенсійних фондів та інституційних інвесторів по відношенню до частини процентного доходу, отриманого від зелених облігацій;

- розширення можливості для «зелених» облігацій, подібних до цінних паперів у секторі високих технологій, застосовувати ставку 0% податку на дохід від таких цінних паперів;

- забезпечує особливий підхід до капіталу банків, які інвестують у зелені облігації та включає такі облігації до Ломбардного списку, потенційно знижуючи облікову ставку.

Якщо вищезазначені заходи підтримки будуть реалізовані, можливо мобілізувати необхідні ресурси для економічно обґрунтованих екологічних проектів через інші національні фінансові системи.

Лише узгоджені та скоординовані зусилля всіх країн можуть призвести до розвитку ефективних зелених фінансових ринків і забезпечити перехід до більш екологічного та стійкого глобального зростання.

При формуванні єдиних правил зеленого розвитку між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, важливо подолати політичні, методологічні, нормативні та економічні суперечності.

Подальший розвиток зеленого фінансування вимагатиме системного, планомірного та скоординованого розвитку багаторівневої системи різних фінансових інструментів, враховуючи характеристики різних типів інвесторів, стимули для впровадження зелених проектів та характеристики інвесторів.

Наразі дебати щодо зелених фінансів та відповідального інвестування динамічно розвиваються, користуючись підтримкою як на політичному, так і на корпоративному рівнях, а також потребують подальшої

наукової та правової експертизи щодо застосування екологічних фінансових продуктів та ширшого громадського діалогу в цій сфері [3].

Ще одним надзвичайно важливим напрямом розвитку зелених фінансів є створення та впровадження державних систем екологічного управління.

Список використаних джерел:

1. Green Bond Market Summary. Climate Bond Initiative. 2020. URL: https://www.climatebonds.net/files/reports/2020_annual_highlights.final.pdf.
2. Дороніна І. І., Криштоф Н. С. Запровадження «зеленого курсу» як інструменту системних змін для сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.33>.
3. «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку : монографія / за заг. ред. Н.В. Стукало. Дніпро : Середняк Т.К., 2018. 336 с.
4. Офіційний сайт Міжнародної асоціації ринків капіталу ICMA. URL: <https://www.icmagroup.org/>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ FİNTECH ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Смагло О.В., к.е.н., доцент,
*Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

Зростання фінтехів викликало потрясіння в усталених сферах фінансового посередництва та традиційних ринків, при цьому дивовижні 88% фінансових установ визнають загрозу, яку представляє фінтех, особливо в особистих фінансах, платежах і переказах коштів. Фінансові установи повинні зміцнювати свої технологічні можливості та інвестувати у фінтех-рішення, щоб зберегти свої позиції на ринку. Ця зміна парадигми змусила традиційні інституції визнати руйнівний потенціал розвитку фінансових технологій і розробити заходи для виживання. Існують обмежені знання щодо факторів, що

впливають на впровадження фінтех у підприємствах країн, що розвиваються. Крім того, у поточній системі фінансових послуг впровадження фінтех-технологій стало критичною стратегічною вимогою для фінансових організацій. Цей перехід підживлюється декількома сильними силами, такими як необхідність підтримувати конкурентоспроможність на ринку, що швидко розвивається, прагнення до досконалості в роботі та здатність задовольняти мінливі потреби та очікування клієнтів. У цій галузі, яка постійно змінюється, надзвичайно важливо розуміти фактори, які впливають на те, як організації, що

надають фінансові послуги, використовують фінтех-технології. Світ став свідком безпрецедентної еволюції фінансових технологій, але переважно в розвинених країнах. Схоже, фінтех-революція в цих країнах йде по шляху, і глобальне законодавство має на меті надавати повні онлайн-послуги в майбутньому. Роль фінансових технологій нещодавно розвинулася та поширилася на країни, що розвиваються, і ці країни визнають вирішальну роль, яку фінансові технології відіграють у досягненні цілей політики. Фінансові послуги та банківський сектор у країнах, що розвиваються, адаптуються та розвиваються, використовуючи цифрові технології в Інтернеті, як показує фінтех, відкриваючи нові бізнес-моделі та послуг [2].

Україні ми спостерігаємо плавну і закономірну цифрову еволюцію. Український банкінг декілька останніх років запроваджує цифрові рішення для своєї сфери, які вже стали звичними для українського клієнта, наприклад: відмова від фізичних відділень, кастомізація і персоналізація, застосування чат-ботів для операцій з клієнтом. Цифровізація також приносить переваги для самих банків. Банки активно розробляють та впроваджують цифрові послуги, такі як: мобільні додатки, онлайн-банкінг та чат-боти, що спрощує взаємодію з клієнтами та надає їм доступ до фінансових послуг у будь-який час та в будь-якому місці. Багато банків зменшують кількість фізичних відділень або розглядають перехід до концепції "фізичних відділень майбутнього", які обслуговують клієнтів у новому форматі, де акцент

зроблений на цифрових технологіях та консультаціях. Впровадження цифрових технологій дозволяє банкам оптимізувати свою діяльність, зменшити витрати на обслуговування клієнтів та оптимізувати бізнес-процеси [2].

Враховуючи рушійну силу застосування FinTech, поточний розвиток FinTech в основному відповідає вимогам пропозицій фінансових послуг. Вирішальні проблеми FinTech можна класифікувати в різних ракурсах. З технічної точки зору питання FinTech можна класифікувати за п'ятьма основними технічними вимірами, включаючи безпеку та конфіденційність, методи обробки даних, апаратне забезпечення та інфраструктуру, програми та управління, а також моделі обслуговування. [10]. Дослідження дотримується міждисциплінарного підходу до розуміння впровадження рішень FinTech у міжнародному контексті у сферах фінансів, технологій та поведінки споживачів. Крім того, він надає емпіричні докази щодо факторів, що впливають на впровадження FinTech, що розширює межі академічного фінансування, а також пропонує практичне розуміння розгалужень політики та фінансових установ, що працюють на міжнародних ринках. Оцінюючи та покращуючи нормативно-правову базу щодо впровадження фінансових технологій, політики та регулятори можуть забезпечити стабільність та цілісність фінансових ринків.

Останнім часом ринок фінансових технологій розширюється швидкими темпами, а нові інноваційні досягнення стимулюють розвиток

галузі. Фінансова індустрія потребує серйозної трансформації з різних причин, включно з доступністю фінансових послуг. Використання інноваційних технологій потребує підвищення рівня не просто фінансової грамотності, а саме цифрової фінансової грамотності населення, яка вимагає навичок пошуку та використання інформації та критичного мислення. Для розвитку FinTech необхідне балансування між дотриманням безпеки, децентралізації та забезпеченням конфіденційності, масштабності. Нині у фінансовому секторі відбувається часткове

витіснення традиційних посередників новими учасниками, автоматизованими процесами та інформаційними мережами. Зростання конкуренції потребує від традиційних фінансових установ застосовувати нові цифрові технології, поліпшувати фінансові продукти, змінювати бізнес-моделі та зменшувати операційні витрати. Перспективи подальших досліджень полягають у розгляді питань фінансіалізації економіки України в умовах FinTech трансформації фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 59–65.
2. Вагнер І. М., Кундря-Висоцька О. П., Демко І. І. Аналіз тенденцій розвитку глобального FINTECH ринку. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2 (41). С. 31–39.
3. Мазаракі А. Fintech у системі суспільних трансформацій. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 5–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2018_2_2.

4.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Штефан Л.Б., к. е. н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Одним із основних наслідків впливу війни на банківську систему України стало зниження конкуренції на ринку і посилення домінуючої ролі державних банків. Станом на 01.02.2024 р. частка чистих активів державних банків включно з Приватбанком та Сенс Банком у загальних чистих активах вітчизняної банківської системи склала 53,6%, а

концентрація коштів населення у державних банках сягнула 64,5% [1]. Така ситуація обумовлюється значними виплатами через державні банки нашим захисникам.

Основний тренд щодо зростання частки коштів фізичних осіб у державних банках відбувається з самого початку війни. З моменту набрання чинності закону, який

гарантує повну суму банківських вкладів фізичних осіб під час воєнного стану, мало що змінилося. Це може свідчити, з одного боку, про довіру населення до державних банків, які багато громадян вважають більш надійними порівняно з іншими банками, а з іншого боку, це може свідчити про те, що вони не надто схильні до ризику. Водночас концентрація ресурсів в державних банках може призвести до зростання кредитного ризику цих банків, оскільки існує спокуса вирішити проблему кредитного стимулювання економіки шляхом реалізації державних програм підтримки бізнесу як раз за рахунок державних банків. Дані центробанку свідчать, що саме державні банки під час воєнного протистояння стабільно збільшували свій кредитний портфель. При цьому іноземні банки скоротили свої кредитні вкладення більше ніж вдвічі.

Що стосується депозитного портфеля банківської системи в цілому, то з початку війни він збільшився більш ніж на 700 млрд грн., або майже на 50% у відносному вираженні. При цьому більша частина цього приросту припадає саме на державні банки, кошти клієнтів яких за цей період зросли на 73,6% [1].

На початку війни, обираючи банк, клієнти вважали надійними великі національні банки та банки з іноземним капіталом, перш за все з точки зору безпеки їхніх вкладень. Привернули увагу клієнтів і високотехнологічні банки, які пропонують не лише дистанційне обслуговування, а й дистанційне відкриття рахунків. Наприклад, Юнекс Банку вдалося майже вдвічі збільшити залишки на рахунках своїх клієнтів у

2022 році. Банк позиціонує себе як фінтех-платформу, орієнтовану на впровадження інноваційних технологічних рішень, які надають клієнтам легкий доступ до безпечних і зручних фінансових послуг. Зокрема, банк представив свій останній продукт – першу в Україні платіжну картку, яка поєднує в собі платіжні інструменти та криптовалюти. Такі картки дозволяють оплачувати товари та послуги криптовалютами скрізь, де приймають безготівкові платежі. Конвертація криптовалюти відбувається автоматично. Коли ви платите за допомогою картки, еквівалентна сума буде списана з балансу криптовалюти у вашому гаманці Weld Money. Віртуальні картки випускаються онлайн на платформі Weld Money. При цьому використовуються новітні технології верифікації клієнтів та підтвердження особи, які запроваджені Юнекс Банком відповідно до чинного законодавства України.

Під час війни виник тип клієнта, якого банкіри називали «покупцем». Це клієнти, які відкривають рахунки в 5-10 банках, щоб обійти встановлені обмеження на зняття з рахунків і відкриття конвертованих депозитів. Ще одним чинником, який забезпечив збільшення залишків клієнтів у деяких банках, можна вважати запровадження депозитів у конвертованій валюті [2]. Особливо це стосується А-Банку. Цей банк одним із перших запропонував можливість відкрити такі депозити дистанційно.

Також слід зазначити, що в структурі коштів фізичних осіб протягом всього періоду воєнного стану переважають кошти на вимогу. Такі кошти є нестабільним

банківським ресурсом, причому їх збільшення буде призводити до суттєвого підвищення ризику ліквідності банку. В той же час, багатьом іноземним банкам протягом 2023 року все ж таки вдалось наростити строкові депозити фізичних осіб, що дало їм можливість придбання депозитних сертифікатів НБУ з підвищеною ставкою відсотка і збільшення своїх процентних доходів. Це свідчить про те, що в умовах війни населенню більше немає де зберігати свої кошти – але все рівно ж таки краще у банку, ніж в будинку. Також більшість населення має великі сумніви щодо стабільності курсу національної валюти. Деякі покращили цю ситуацію депозити в конвертованій валюті, тобто строкові вклади, які дуже активно відкриваються фізичними особами через мобільні додатки.

В той же час ми спостерігаємо значне збільшення прибутків банків, особливо державних. І тут виникає

цікаве запитання, що дозволило нашим банкам отримати такий надприбуток. А вони були отримані за рахунок чистих процентних доходів. Аналіз структури процентних доходів вітчизняних банків за 2023 р. свідчить про те, що у багатьох з них основна їх частка отримана саме від операцій з ОВДП та через депозитні сертифікати НБУ. Особливістю цих операцій було те, що вони були практично безризиковими для банків, тобто основними джерелами прибутку банків були держава та НБУ. Тільки не був врахований податковий ризик банків, через який було суттєво підвищено ставку податку на прибуток банку (до 50% в 2023 р. і 25%, починаючи з 2024 р.).

Таким чином, можна стверджувати, що вітчизняні банки в цілому не погано впорались з викликами війни, проте зовсім забули про свою головну функцію – це кредитування економіки.

Список використаних джерел:

1. Статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#4> (дата звернення: 18.03.2024).
2. Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2022. № 144 (4). С. 122-133. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(144\)09](https://doi.org/10.31617/1.2022(144)09) (дата звернення: 20.03.2024).

ВІДКРИТІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ В УКРАЇНІ

*Долюк А.В., к.е.н, викладач
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

За останній час Україна зіштовхнулася із рядом реформ та змін, спричинених військовими діями росії в Україні. Однак, попереду стоїть одне з

найважливіших завдань щодо відбудови та оновлення економіки України, що реалізується на основі плану схваленого українським Урядом

та за участі міжнародних партнерів. Тому основним аспектом, на який необхідно звернути увагу є раціональне та ефективне управління публічними фінансами, а особливого значення набувають кошти міжнародних партнерів, фондів, установ та організацій.

Прозорість та відкритість бюджетного процесу є запорукою розбудови успішної та конкурентоздатної держави, що працює в інтересах громадян та забезпечує їх добробут. Інститут відкритого (партиципаторного) бюджетування є одним із найбільш яскравих прикладів сучасного, демократичного порядку перерозподілу державних повноважень на користь інститутів громадського суспільства шляхом залучення громадян до порядку розподілу та використання бюджетних грошових коштів на певні напрями визначені громадою.

У 2015 році на підтримку Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» завдяки підтримці уряду, зусиллями волонтерів та однодумців було представлено Єдиний веб-портал використання публічних коштів Є-дата (edata.gov.ua), що на сьогодні містить наступну інформацію:

- 240 млн. платіжних доручень, здійснених Державною казначейською службою України;
- 82 млн. договорів, додаткових угод, актів виконаних робіт, накладних та звітів про використання державних коштів;
- 55 тисяч індивідуальних кабінетів організацій, які відповідно до Закону України

заповнюють інформацію на сайті;

- 2 млн. осіб з усього світу користуються порталом щороку [1].

На сьогоднішній час в результаті багатьох років роботи на порталі Міністерство фінансів розмістило нові інструменти відкритих даних, деякі з них:

- бюджет для громадян (openbudget.gov.ua) — це інформаційний ресурс з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях;

- BOOST-аналіз (openbudget.gov.ua) — це інструмент, що надає користувачам можливість проводити аналіз бюджетів усіх рівнів;

- Spending (spending.gov.ua) — інформаційний ресурс, що демонструє використання розпорядниками публічних коштів державного та місцевих бюджетів;

- Proifi (proifi.gov.ua) — це реєстр проєктів, які реалізуються із залученням коштів міжнародних фінансових організацій;

- видатки на освіту (mof.gov.ua) — це аналітичний інструмент для проведення аналізу діяльності закладів вищої та середньої освіти; звіти по державних банках (mof.gov.ua) — демонструє користувачам ключові показники діяльності державних банків та інформацію щодо непрацюючих кредитів [3].

Прозорість інформації про використання публічних коштів дозволяє громадянам, інститутам громадянського суспільства, аналітичним та інформаційним агенціям, засобам масової інформації,

розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів, органам державного управління та місцевого самоврядування, контролюючим органам, юридичним особам приватного та публічного права, аудиторам і рейтинговим агентствам, міжнародним фінансовим організаціям та організаціям з питань відкритості даних та відкритого уряду, надає можливість бути активними учасниками у процесі бюджетного контролю, підвищує довіру громадськості та міжнародних партнерів до урядових інституцій та сприяє ефективному використанню ресурсів. Завдяки прозорості та відкритості забезпечується зворотній зв'язок між органом публічного управління та громадянами, завдяки чому підвищується рівень ефективності управління публічними коштами з одного боку та ступінь довіри громадян до органів влади з іншого.

Використовуючи відкриті дані інформаційних ресурсів, саме інституції громадянського суспільства можуть сприяти прийняттю ефективних управлінських рішень державою та міжнародними партнерами, до таких функцій можна

віднести: аналіз ефективності планування та використання коштів на відбудову; аналіз та контроль за окремими програмами і проектами; оцінка та управління фінансовими ризиками; надання рекомендацій щодо оптимізації витрат; надання рекомендацій щодо раціональності та ефективності використання публічних коштів на відновлення; моніторинг виконання та підготовка рекомендацій щодо удосконалення плану відновлення України [1].

Відкритість використання публічних коштів і застосування інструментів аналітики забезпечує надає можливість бути активними учасниками у процесі бюджетного контролю, підвищує довіру громадськості та міжнародних партнерів до урядових інституцій та сприяє ефективному використанню ресурсів. Завдяки прозорості та відкритості забезпечується зворотній зв'язок між органом публічного управління та громадянами, завдяки чому підвищується рівень ефективності управління публічними коштами з одного боку та ступінь довіри громадян до органів влади з іншого.

Список використаних джерел:

1. Публічні фінанси відбудови: прозорий бюджет та сучасні інструменти аналітики даних. URL: https://lb.ua/blog/victor_mazyarchuk/562714_publichni_finansi_vidbudovi.htm
2. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.
3. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://edata.gov.ua/>

КОНЦЕСІЯ ЯК ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Підгаєць С.В., к.е.н., викладач,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ*

У період викликів глобальної конкуренції та нестабільності економічних умов все більш актуальною стає співпраця держави і бізнесу, що в сучасних умовах виступає важливим стратегічним орієнтиром для забезпечення сталого економічного розвитку суспільства. Основою співпраці державного і приватного секторів економіки може виступати механізм державно-приватного партнерства (ДПП), що є важливим інструментом для потенційного зростання економіки та реалізації важливих пріоритетних проєктів.

Останнім часом сфера поширення механізмів державно-приватного партнерства дещо розширилась, розвиваються самі форми партнерства та їх модифікації. Практика зарубіжних країн свідчить, що дієвим та результативним механізмом ДПП є концесія. Концесія як форма ДПП відіграє важливу роль у напрямку сталого економічного розвитку держави. У свою чергу, концесійний механізм ДПП дозволяє ефективніше використовувати наявні ресурси партнерів щодо досягнення спільних цілей в межах партнерських моделей співпраці, які диференціюються за обсягом переданих приватному партнеру права власності на об'єкт, інвестиційним потенціалом партнерів, підходами до розподілу та управління ризиками, відповідальністю за виконані роботи

тощо.

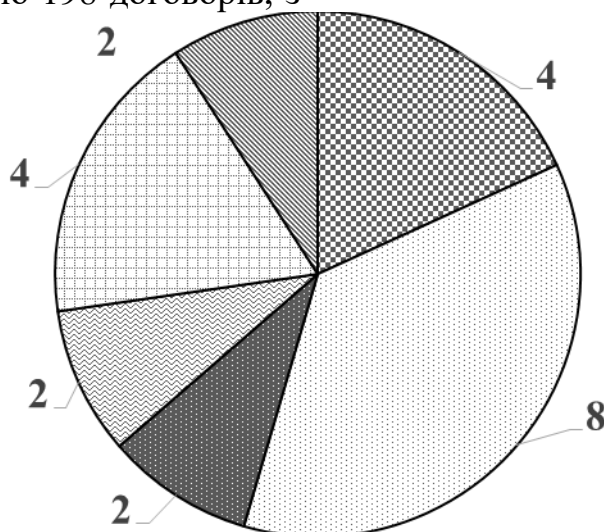
Концесійний механізм є досить поширеним за кордоном і знаходить успішне застосування в більш ніж 120 країнах світу. Особливо важливим є його використання в проєктах транспортної інфраструктури, таких як будівництво доріг, мостів, аеропортів, тунелів тощо. Концесійний механізм дозволяє залучати ресурси приватного сектору економіки, здійснювати ефективне управління проєктами ДПП та знижувати інвестиційні ризики держави.

Механізм концесії в Україні передбачає [1]: здійснення концесійної діяльності (на підставі концесійного договору приватний партнер отримує право на реалізацію певної діяльності або управління об'єктом, який належить державі); контроль та регулювання (держава здійснює регулювання та контроль за виконанням концесійного договору); вибір концесіонерів на конкурсній основі (процес відбору концесіонерів проводиться переважно через конкурс на умовах прозорості та конкурентоспроможності); комплексне використання об'єкта концесії відповідно до умов договору; забезпечення стабільних умов та справедливого розподілу ризиків між учасниками партнерських проєктів; участь державного партнера у фінансуванні проєкту (уряд та/або органи місцевого самоврядування можуть брати участь у частковому

фінансуванні об'єктів концесії, які мають важливе соціальне значення).

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на початок 2024 року на умовах державно-приватного партнерства укладено 198 договорів, з

яких реалізується 22 договори (рис. 1), 166 договорів не реалізується (115 – не виконується, 51 – розірвані / закінчився термін дії), 10 призупинені у зв'язку зі збройною агресією російської федерації [2].

- ▣ Виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл постачання природного газу
- ▣ Збір, очищення та розподіл води
- ▣ Управління відходами, крім збирання та перевезення
- ▣ Охорона здоров'я
- ▣ Туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт
- ▣ Інші

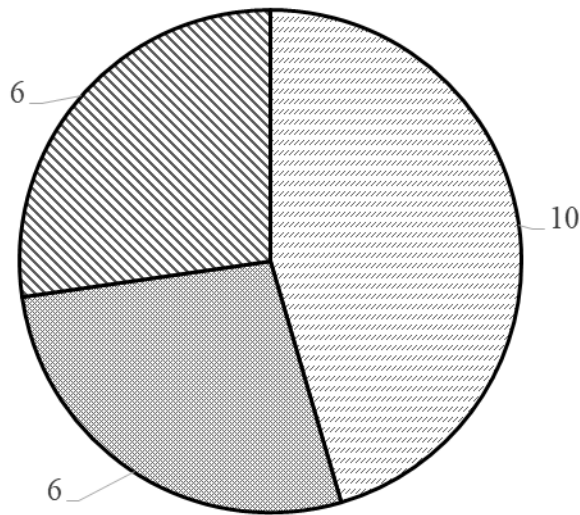
Рис. 1. Діючі проекти державно-приватного партнерства за сферами поширення станом на початок 2024 року*

*Складено на основі [2]

Дані рис. 1 свідчать, що станом на початок 2024 року загальна кількість договорів ДПП включала 22 діючих проекти у різних сферах національної економіки, зокрема: у сфері збору, очищення та розподілу води – 8 проектів, що становить 36,3% від загальної кількості діючих проектів; у сфері виробництва, транспортування і постачання тепла та розподілу постачання природного газу – 4 проекти, що становить 18,2% від загальної кількості діючих проектів; у сфері туризму, відпочинку, рекреації, культури і спорту – 4 проекти, що становить 18,2% від загальної кількості

діючих проектів; у сфері охорони здоров'я – 2 проекти, що становить 9,1% від загальної кількості діючих проектів; у сфері управління відходами (крім збирання та перевезення) – 2 проекти, що становить 9,1% від загальної кількості діючих проектів; інші сфери діяльності – 2 проекти, що становить 9,1% від загальної кількості діючих проектів.

На рис.2 розглянемо діючу практику функціонування проектів державно-приватного партнерства за механізмами їх реалізації станом на початок 2024 року.

■ Концесійний механізм ■ Договори про спільну діяльність ■ Інші

Рис. 2. Діючі проєкти ДПП за механізмами реалізації станом на початок 2024 року*

*Складено на основі [2]

Дані рис. 2 свідчать, що станом на початок 2024 року найбільш поширеним механізмом реалізації проєктів ДПП є концесія, на основі якої укладено 10 договорів, що становить 45,4% діючих договорів від загальної їх кількості.

Чинному концесійному механізму притаманні деякі ризики, зокрема: 1) повна чи часткова втрата державного контролю за необґрунтованими тарифами, що може спричинити негативний вплив на інтереси кінцевих споживачів; 2) соціальні наслідки, що пов'язані з банкрутством об'єкту концесії (втрата чи скорочення робочих місць, погіршення якості пропонованих послуг та ін.); 3) загроза вилучення монопольної ренти орієнтованими на прибуток партнерами. Зазначені ризики важливо враховувати на етапах започаткування та підготовки концесійних угод для забезпечення ефективної реалізації проєктів ДПП.

Недостатня поширеність механізму концесії пов'язана з ризиками, обумовленими різними

об'єктивними причинами, як от поява непередбачуваних обставин, прийняття державою законодавчих змін, нестача інвестиційних ресурсів, неспівпадіння бюджетного періоду з терміном концесійного договору тощо. Активність поширення концесії як механізму партнерства зростатиме, якщо реалізація проєктів буде високоефективною. Додаткові інструменти стимулювання приватного бізнесу для укладання концесійних угод можуть значно підвищити інтерес приватного підприємництва до участі у проєктах ДПП та сприяти їх успішній реалізації. Зокрема, з метою активізації цього механізму доцільно для учасників приватного сектора застосовувати систему податкових стимулів. Адже, використання податкових стимулів як форми податкових преференцій може слугувати ефективним інструментом для залучення учасників приватного сектора економіки до участі у важливих національних масштабних проєктах на основі механізму ДПП.

Список використаних джерел:

1. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/155-20> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini (дата звернення: 25.03.2024).
3. Підгаєць С. В. Проблеми розвитку механізму концесії як форми державно-приватного партнерства. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 7. С. 192-198.

ФІНАНСОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Деркач А.М., викладач спеціальних економічних дисциплін ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Козачок А.В., викладач спеціальних економічних дисциплін ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Фінансові та організаційні аспекти грають ключову роль у розвитку науки та суспільства. Сучасна наука потребує значних інвестицій як у власне дослідження, так і в його реалізацію та застосування. Організаційні структури, в свою чергу, формують ефективність наукових досліджень і сприяють їхньому впливу на суспільство.

Фінансові аспекти розвитку науки:

- Інвестиції у наукові дослідження. Безпосередні інвестиції у наукові дослідження є основним джерелом прогресу в науці. Фінансування дозволяє науковим установам та дослідникам здійснювати відкриття, що змінюють наше розуміння світу і відкривають нові можливості для технологічного розвитку.

- *Грантова підтримка*. Багато наукових досліджень фінансуються через гранти від урядових,

некомерційних та приватних організацій. Це допомагає забезпечити різноманітність досліджень та підтримку молодих вчених.

Комерційне використання результатів: Фінансування науки також може надавати можливості для комерційного використання результатів досліджень. Це стимулює розвиток технологій і сприяє їхньому впровадженню в промисловість.

Організаційні аспекти розвитку науки:

- Наукові установи – їх ефективна робота є важливим чинником у розвитку науки. Ці установи забезпечують інфраструктуру для проведення досліджень, сприяють обміну знаннями та співпраці між дослідниками.

- Міждисциплінарна співпраця - сприяє міждисциплінарній співпраці, стимулюють інновації та розвиток нових напрямків досліджень.

- Регулятивні рамки – їх потребує ефективне функціонування наукових досліджень, які забезпечують етичність, безпеку та відповідність стандартам.

Організаційні та фінансові аспекти розвитку науки тісно пов'язані між собою. Ефективне управління фінансовими ресурсами сприяє розвитку інфраструктури для наукових досліджень, а правильна організаційна структура сприяє максимальному використанню цих ресурсів. Результатом такої взаємодії є прогрес у науці та суспільстві, що відображається у поліпшенні якості життя та економічному розвитку. Розвиток інвестицій в Україні є важливим аспектом економічного зростання та модернізації країни. Хоча Україна має великий потенціал для приваблення інвестицій через свої природні ресурси, географічне положення та кваліфіковану робочу силу, проте вона також стикається з викликами і перешкодами на шляху до залучення інвестицій.

Основні аспекти розвитку інвестицій в Україні: стабільність політичної ситуації є ключовим фактором для приваблення інвестицій. Україна зазнає змін у політичному ландшафті, що може впливати на інвестиційний клімат; проведення ефективних економічних реформ, спрямованих на покращення бізнес-середовища, зниження бюрократичних перешкод та підвищення прозорості, може сприяти залученню інвестицій; укладення міжнародних торговельних угод та вступ до різних міжнародних організацій може розширити можливості для інвестицій та сприяти економічному зростанню; інвестиції в інфраструктуру, такі як дороги,

залізниці, порти та енергетика, можуть стимулювати розвиток і приваблювати інвесторів; розвиток інноваційних секторів, таких як інформаційні технології, IT-послуги та біотехнології, може стати магнітом для інвестицій у високотехнологічні галузі; раціональна податкова політика, яка сприяє підприємницькій ініціативі та стимулює інвестиції, може залучити більше інвесторів до країни; розвиток фінансового сектору, включаючи банківську систему та фондовий ринок, є важливим для забезпечення доступу до фінансування для бізнесу та інвесторів.

Загалом, розвиток інвестицій в Україні вимагає комплексного підходу, що охоплює реформи в різних сферах економіки та політики. Посилення прозорості, боротьба з корупцією, покращення правової системи та сприяння підприємництву можуть сприяти створенню сприятливого інвестиційного клімату та прискорити розвиток економіки країни. Потік іноземних інвестицій (FDI): За даними Національного банку України, в 2022 році в Україну надійшло близько \$4.2 мільярда іноземних прямих інвестицій, що є значним зростанням порівняно з попередніми роками. Інвестиції в інфраструктуру: Уряд України оголосив про запуск інфраструктурних проектів загальною вартістю близько \$20 мільярдів наступних п'яти років, що включає будівництво доріг, розвиток залізниць, аеропортів та інші ініціативи. Технологічні інвестиції: Україна стала центром для багатьох IT-компаній та стартапів. У 2021 році в Україні було залучено понад \$1 мільярд інвестицій у сфері

інформаційних технологій та інновацій.

Підтримка малих та середніх підприємств (МСП): Уряд України активно сприяє розвитку МСП через різноманітні програми та ініціативи. За останні роки, велика кількість фінансових ресурсів була спрямована на розвиток цього сектору, що включає кредитування, гранти та підтримку стартапів. Потенційні інвестиційні можливості: За оцінками аналітиків, Україна має значний потенціал для приваблення іноземних інвестицій у такі сектори, як сільське господарство, енергетика, туризм, легка промисловість та інші.

Ці цифри підтверджують поступовий розвиток інвестиційного клімату в Україні та показують позитивний тренд у залученні іноземних та внутрішніх інвестицій у різні сфери економіки. Проте, важливо продовжувати роботу над покращенням бізнес-середовища та стимулюванням інвестиційної діяльності для досягнення стабільного економічного зростання та розвитку країни. Професор М. Крупка подає таке визначення інновації: «Це нововведення використання якого призводить до якісних змін у виробництві з метою отримання соціально-економічної вигоди (ефекту)» [3, с. 20].

Об'єктивними факторами економічного зростання, на думку А. Кошелева, є: збільшення обсягів та якісного складу основного капіталу; зміна технологій виробництва; висококваліфікований персонал; збільшення обсягів залучених в економічну діяльність ресурсів; зростання підприємницької активності населення; збільшення обсягів та якості трудових ресурсів; активізація попиту населення, що дозволяє збільшити обсяги виробництва для його більш повного задоволення [5, с. 87]

Інноваційний розвиток підприємств слід розглядати як особливу інноваційну спрямованість креативних ідей і цілей та шляхи їх досягнення через механізми державного регулювання економіки і ринкову самоорганізацію, обумовлену переважною орієнтацією ланок всіх сфер економіки на виробництво інноваційних продуктів і послуг на базі сприятливих умов для розвитку інновацій, комерціалізації впроваджуваних розробок, підвищення соціально-економічної віддачі через залучення необхідних інвестицій в інноваційну діяльність. В умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій, інновації стають ще більш важливими для підтримки конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н.В. Державна політика розвитку інноваційного потенціалу регіонів України. Миколаїв, 2011. 40 с.
2. Вініченко І.І. Економічна сутність НТП, інновацій та їх роль у розвитку агропромислового виробництва. Економіка і держава. 2007. № 4. 125 с.
3. Геєць В. Інноваційно-інвестиційна діяльність в Україні. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. К.: Фенікс, 2007. 225 с.

4. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.

5. Федулова Л.І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2014. №2. 135 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

**Шкварук Д.Г., викладач,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ**

У контексті зростаючої уваги до серйозних екологічних проблем, що постають перед нашою планетою, зелені фінанси стають основним елементом сучасної економіки. Поняття зелених фінансів перетинає межі звичайних інвестицій і стає провідним напрямком, який об'єднує фінансовий сектор та сталість. Висунуті передові екологічні виклики, такі як зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів, стають проблемою, яку не варто ігнорувати. Зелені фінанси виступають як інноваційний та важливий інструмент, який може сприяти досягненню сталого розвитку та збереженню екосистем планети. Тому, потрібно ретельно обґрунтувати сучасні методи та підходи до визначення сутності зелених фінансів і їх ефективної реалізації в умовах сьогодення.

Термін «зелені фінанси» набув значного поширення починаючи з 1992 року, але досі спостерігається дискусія серед різних авторів щодо його трактування. Науковці досліджують зелені фінанси з різних поглядів. Деякі вважають їх сукупністю економічних відносин, що пов'язані з акумулюванням та витрачанням фінансових ресурсів для проєктів у

сфері зеленої економіки [1]. Ці фінанси можуть включати ресурси з державного бюджету, кошти, що надходять до державного бюджету в рамках міжнародних договорів щодо фінансування програм секторальної бюджетної підтримки ЄС, або фінансові ресурси підприємств, які активно діють у зеленому секторі економіки.

Досить вдалою є думка М. Карліна, який розглядає зелені фінанси як фінансові відносини, суб'єкти та заходи, що забезпечують умови для сталого розвитку і виступають ключовим елементом фінансово-економічного регулювання природокористування на всіх рівнях [2]. Загалом, погляд автора допомагає розширити уявлення про зелені фінанси, розглядаючи їх як важливий інструмент для досягнення сталого розвитку, що взаємодіє з різними суб'єктами та заходами на всіх рівнях.

Зелені фінанси відіграють важливу роль у сталому розвитку та збереженні навколишнього середовища, забезпеченню екологічної стійкості та здоров'я планети. Вони є фінансовими інструментами, спрямованими на підтримку проєктів, які сприяють зменшенню викидів забруднюючих речовин і парникових газів. Інвестування в

енергоефективність, розвиток відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих технологій допомагає знижувати негативний вплив господарської діяльності на клімат та довкілля.

Розгляд основних складових структури зелених фінансів визначає різноманітність інструментів, спрямованих на підтримку сталого розвитку та охорону довкілля. Зелені кредити та позики, виділені банками, сприяють проектам енергозбереження та використанню відновлюваних джерел енергії. Зелені облігації, випущені урядами та компаніями, привертають інвестиції для екологічних ініціатив. Інвестиційні фонди, спрямовані на зелені технології та стале будівництво, відзначаються спеціалізацією.

Соціально відповідальні інвестиції включають критерії сталості та екологічної відповідальності. Спеціалізовані страхові продукти передбачають покриття ризиків, пов'язаних із змінами клімату. Фінансування зелених стартапів підтримує розвиток інноваційних екологічних технологій. Ця різноманітність відображає зростання інтересу до фінансів, спрямованих на сталість та захист довкілля.

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, вимагають комплексної та системної перебудови не лише в економічній сфері, але й у політичному, соціальному та екологічному вимірах. Значення розвитку зелених фінансів стає критичним, оскільки вони сприяють створенню стійкого та екологічно орієнтованого економічного середовища. Підтримка зелених ініціатив, розвиток відновлюваних

джерел енергії та впровадження ефективних екологічних стандартів є необхідними для забезпечення узгодженого розвитку, що враховує не лише економічні, але й екологічні аспекти.

Однією зі значущих ініціатив у цьому напрямку є створення Групи вивчення зелених фінансів G20 (GFSG). Ідея заснувати GFSG виникла під час періоду головування Китаю в G20 та була офіційно схвалена 15 грудня 2015 року в Сані, Китай. Головна мета GFSG полягає у виявленні інституційних та ринкових перешкод для розвитку зелених фінансів, а також у розробці стратегій залучення приватного капіталу для зелених інвестицій на основі національного досвіду.

В Україні за останні роки спостерігається ріст інтересу до зелених фінансів, що виявляється в запуску та успішному впровадженні ряду проектів. Один із прикладів – це розвиток сектору відновлюваної енергетики. Проекти з встановлення сонячних електростанцій та вітрових ферм стають популярними інвестиційними об'єктами. Наприклад, спорудження сонячних електростанцій в Україні отримує підтримку як від місцевих, так і від міжнародних фінансових установ. Ці проекти сприяють не лише зменшенню викидів, але й створенню нових робочих місць та розвитку місцевих господарських систем. Інший приклад – впровадження енергоефективних технологій у житловому будівництві. Програми зелених кредитів та підтримки з боку уряду сприяють будівництву екологічно чистого житла, що веде до зменшення споживання енергії та витрат на опалення.

Такі проекти не лише сприяють досягненню екологічних цілей, але й мають позитивний вплив на економіку країни. Створення нових робочих місць, збільшення обсягів виробництва зелених технологій та послуг, а також залучення інвестицій в екологічно чисті проекти – усе це сприяє сталому розвитку економіки країни.

Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається зі складними екологічними викликами, вирішення яких вимагає комплексного та системного підходу. Впровадження зелених фінансів в країні може стати важливим інструментом для стимулювання сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Однак, досягнення успіху у цьому напрямку вимагає від українських владних структур, бізнесу та громадськості зосередитися на наступних аспектах: розробка ефективної правової та

регуляторної бази, що стимулює інвестиції в зелені технології та проекти; забезпечення прозорості та відкритості у зелених інвестиціях для підвищення довіри інвесторів та споживачів; створення механізмів фінансової підтримки та стимулювання зелених проектів шляхом податкових пільг, субсидій та інших фінансових інструментів; розвиток інфраструктури для зелених технологій та енергетики, що включає підтримку досліджень та розвиток нових технологій; підвищення обізнаності та освіти громадськості щодо значення зелених фінансів та їх впливу на сталість розвитку тощо. З урахуванням цих аспектів та активної співпраці всіх зацікавлених сторін Україна може досягти значного прогресу в застосуванні зелених фінансів, сприяючи не лише екологічному, а й економічному та соціальному розвитку країни.

Список літературних джерел:

1. Решетник Н. І., Шульпіна Н. В., Симончук В. А. Стратегія розширення ринку «зелених» фінансів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 1 (18). С. 62-67.

2. Карлін М. Проблеми й перспективи використання «зелених» фінансів територіальними громадами: світовий досвід та Україна. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. №1 (13). С. 148-156.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ФІНАНСОВОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Шафорост Т.М., старший викладач
ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне ВПУ»

Петрова В.О., старший викладач
ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне ВПУ»

У роботі розглянуто методи формування ефективної фінансової моделі для економічного розвитку українського суспільства. Ці методи включають бюджетне фінансування, інвестиції в інфраструктуру та інновації, розвиток фінансового ринку, підтримка

підприємництва та малого бізнесу, ефективне регулювання та контроль, соціальний захист та підтримка населення, збереження екології, міжнародне співробітництво, підвищення фінансової грамотності для населення.

Ключові слова: венчурне фінансування, інвестиційна привабливість, фінансова грамотність, фінансова модель.

Загальні принципи формування ефективної фінансової моделі економічного розвитку суспільства полягають у визначенні конкретних цілей і стратегій. Фінансова модель має враховувати різноманітні аспекти економіки, включаючи рівень доходів, інвестицій, споживання та експортно-імпортні операції. Вона повинна сприяти створенню сприятливого середовища для підприємництва та інновацій. Ефективна фінансова модель передбачає раціональне використання ресурсів та їх ефективне розподілення. Ключовим аспектом є також забезпечення стабільності фінансової системи та управління ризиками. Вона має збалансовувати потреби розвитку з соціальними та екологічними аспектами. Формування ефективної фінансової моделі вимагає участі різних суб'єктів, включаючи уряд, бізнес та громадськість. Вона повинна сприяти включенню всіх верств населення у економічний процес. Ефективна фінансова модель покликана забезпечити сталість та динаміку економічного зростання.

Мета дослідження полягає в ідентифікації актуальних методів формування ефективної фінансової моделі для економічного розвитку суспільства, аналіз сучасних технологій у інвестиційному процесі, формування інвестиційних ресурсів та прогноз зростання обсягів продажу вітчизняних конкурентоздатних товарів на зовнішньому ринку.

Актуальність. У сучасному світі ефективна фінансова модель стає ключовим фактором для забезпечення

сталого економічного зростання суспільства, що вимагає ретельного планування, аналізу та координації дій на різних рівнях економіки та суспільства. Зростання постійних викликів підкреслює необхідність постійного вдосконалення фінансових моделей, тому ефективне регулювання фінансових процесів та прозорі правила гри допомагають встановити довіру між бізнесом, споживачами та державою.

Основна частина. Основні принципи формування ефективної фінансової моделі економічного розвитку суспільства базуються на визначенні конкретних цілей і стратегій. Це включає в себе балансування бюджетних витрат та надходжень, інвестування в інфраструктуру та технологічний прогрес для підвищення конкурентоспроможності. Успішний розвиток фінансового ринку стимулює економічну активність, тоді як підтримка малого бізнесу та підприємництва сприяє створенню нових робочих місць. Ефективна фінансова модель передбачає раціональне використання ресурсів і їх ефективне розподілення, а також забезпечення стабільності фінансової системи та управління ризиками. Вона має збалансовувати потреби економічного розвитку з соціальними та екологічними аспектами. Формування ефективної фінансової моделі передбачає участь різних суб'єктів, таких як уряд, бізнес та громадськість, і сприяє включенню всіх верств населення у економічний процес.

Визначення ключових ознак та чинників ефективності економічної стратегії держави дозволить

забезпечити кваліфікованість підходів потенційних розробників стратегії, а також забезпечить кваліфікованість інфраструктурних елементів, що стосуються стратегій просування економіки України. Це допоможе відокремити конструктивні пропозиції та максимально врахувати їх у формуванні державної стратегії економічного розвитку. Основними складовими ефективної фінансової моделі можуть бути:

1. Збалансоване бюджетне планування передбачає розробку бюджетних планів, які забезпечують збалансованість між доходами та витратами на всіх рівнях: від національного до місцевого.

2. Інвестиції в інфраструктуру та інновації є ключовими в галузі економіки, такі як інфраструктура, наука, освіта, технології, що сприяє зростанню економічного потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності країни.

3. Розвиток фінансового ринку створює умови для ефективного функціонування фінансових ринків, включаючи банківський сектор, ринок капіталів, страхові компанії, сприяє стабільності та зростанню економіки в цілому.

4. Підтримка підприємництва та малого бізнесу дозволить забезпечити доступ до фінансових ресурсів для підприємців та малого бізнесу, стимулювати інновації та створення робочих місць.

5. Ефективне регулювання та контроль сприяє встановленню прозорих та справедливих правил для бізнесу та фінансових установ, включаючи антикорупційні заходи, захист прав споживачів та контроль за фінансовими операціями.

6. Соціальний захист та підтримка населення дає змогу впровадженню програм соціального забезпечення та захисту, таких як пенсійні та медичні програми, сприяє соціальній стабільності та покращує рівень життя населення.

7. Збереження екології враховує екологічні аспекти у фінансовій моделі, щоб забезпечити сталі економічне зростання, яке не буде шкодити навколишньому середовищу.

8. Міжнародне співробітництво дозволить брати участь у міжнародних програмах та угодах, залучати додаткові фінансові ресурси та знання для економічного розвитку країни.

9. Підвищення фінансової грамотності населення допоможе громадянам у сфері фінансів приймати зважені рішення щодо своїх фінансових ресурсів та сприятиме економічній стабільності.

Для посилення венчурного інвестування в Україні створюється велика кількість венчурних фондів. Такі фонди мають безліч переваг для інвесторів.

Для формування якісно-нової ефективною фінансовою моделі економіки важливе значення має розширення зовнішніх зв'язків в малому бізнесі. Формування ефективною фінансовою моделі економічного розвитку суспільства передбачає також розробку механізмів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу. Ключовим аспектом є розвиток фінансової грамотності серед населення для забезпечення стійкого економічного зростання. Ефективна фінансова модель повинна сприяти створенню конкурентоспроможного економічного оточення, яке повертає інвестиції.

Вона також повинна враховувати різні сектори економіки та їх специфіку при визначенні стратегій розвитку.

Методи формування ефективної фінансової моделі економічного розвитку українського суспільства в таких аспектах: залучення інвестицій, венчурне фінансування; розширення зовнішніх зв'язків в малому бізнесі, примноження обсягів продажу вітчизняних конкурентоздатних товарів на зовнішньому ринку призведуть до прискорення темпів економічного зростання країни, відбудеться піднесення нашої держави

на якісно новий щабель у ієрархії економічно розвинених держав світу.

Висновок. Формування ефективної фінансової моделі економічного розвитку суспільства потребує комплексного підходу та співпраці різних гілок влади, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Завдяки послідовному впровадженню цих стратегій та ініціатив, суспільство може забезпечити довгострокову стійкість економіки, підвищити якість життя населення та створити сприятливі умови для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України – офіційний сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, Т.В. Канева; за заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 376 с.
3. Лупак Р.Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібн. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК: АСПЕКТИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

**Ярова Ю.М., к.е.н., викладач,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ**

Фінансова грамотність та професійний розвиток – це два ключових компоненти, які взаємодіють і впливають один на одного в сучасному світі. Дослідження показують, що краще розуміння фінансів сприяє успіху у професійній сфері, а професійний розвиток може вплинути на фінансовий стан людини.

Фінансова грамотність – це здатність розуміти та управляти

фінансами. Вона включає в себе знання про бюджетування, інвестування, кредитні продукти, оподаткування та інші аспекти фінансового життя. Люди з високим рівнем фінансової грамотності здатні краще планувати свої фінанси, раціонально використовувати ресурси та уникати фінансових проблем [2].

Дослідженням фінансової грамотності населення займалися такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як О.

Білик, Т. Гірченко, О. Вовчак, Ш. Данс, О. Дудчик, О. Другов, О. Костюченко, Т. Кізіма, А. Кузнецова, З. Лапішко, Е. Ларсон, А. Лусарді, І. Ломачинська., Т. Новікова, Б. Пшик, В. Рисін, К. Румянцева, О. Вільчинська, А. Сміт, Л. Слобода, Т. Смовженко, Н. Ткаченко, М. Хмелярчук, Т. Хіра [1; 3; 4; 5].

С. Юрій, Т. Кізіма визначають фінансову грамотність населення як сукупність світоглядних позицій, знань і навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та вміння правильно їх застосовувати під час прийняття фінансових рішень. До світоглядних позицій належать сформовані у населення традиції і культуру фінансової поведінки та рівень поінформованості населення про необхідність підвищення фінансової грамотності [5].

Фінансова грамотність є ключовою для досягнення фінансової стабільності та незалежності. Вона допомагає людям приймати обґрунтовані фінансові рішення, що має велике значення як в особистому, так і в професійному житті. Однак фінансова грамотність не є запорукою успіху в кар'єрі, деякі високооплачувані роботи не вимагають навичок фінансового менеджменту, наприклад творчі чи мистецькі професії. Крім того, деякі фінансово грамотні люди можуть бути не зацікавлені у високооплачуваній кар'єрі та натомість надають пріоритет балансу між роботою та особистим життям або соціальному впливу. Інші фактори, такі як мережеве спілкування та досвід, також можуть відігравати більшу роль в успіху кар'єри, ніж фінансова грамотність.

Професійний розвиток може покращити фінансову грамотність. Багато курсів професійного розвитку охоплюють фінансовий менеджмент,

наприклад складання бюджету, інвестування та планування виходу на пенсію. Ці курси можуть надати людям знання та навички, необхідні для прийняття розумних фінансових рішень. Крім того, професійний розвиток може призвести до просування по службі, що може збільшити дохід і вимагати більше навичок управління фінансами. Нарешті, професійний розвиток може покращити навички критичного мислення, які можна застосувати до прийняття фінансових рішень.

Професійний розвиток – це постійне зростання знань, навичок та компетенцій у своїй професійній діяльності. Він може включати в себе отримання нової освіти, участь у тренінгах та семінарах, проходження курсів підвищення кваліфікації та інші активності, спрямовані на покращення професійних навичок.

Професійний розвиток дозволяє людині рухатися вперед у кар'єрі, розширювати свої можливості та досягати нових цілей. Він також може вплинути на фінансове становище людини через збільшення доходів або можливість отримання кращих робочих умов.

Професійний розвиток охоплює набуття нових навичок, покращення існуючих, підвищення кваліфікації та пошук можливостей для кар'єрного зростання. Кожен успішний фахівець розуміє важливість постійного навчання та розвитку для того, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці та досягти своїх професійних цілей.

Фінансова грамотність та професійний розвиток взаємопов'язані і можуть взаємно підсилювати один одного. Наприклад, людина з високим рівнем фінансової грамотності може краще розуміти фінансові аспекти

свої професійної діяльності, такі як розрахунок бюджету проекту або вибір інвестиційних можливостей для компанії, що сприяє її кар'єрному зростанню. З іншого боку, професійний розвиток може сприяти покращенню фінансової грамотності, оскільки він може включати в себе навчання фінансових аспектів конкретної галузі або отримання навичок управління фінансами в рамках професійної діяльності.

Отже, фінансова грамотність та професійний розвиток – це два невід'ємні компоненти успішного життя та кар'єри. Розуміння їх взаємовпливу може допомогти людям

досягти більшої фінансової стабільності, професійного зростання та особистого задоволення. Фінансова грамотність може сприяти кращим можливостям кар'єрного росту, тоді як професійний розвиток може покращити фінансову грамотність. Однак ці ідеї не позбавлені контраргументів. Людям важливо усвідомлювати важливість фінансової грамотності та шукати можливості для розвитку своїх навичок, чи то через професійний розвиток, чи через самоосвіту. Роблячи це, люди можуть покращити свій фінансовий добробут і збільшити свої шанси на успіх у кар'єрі.

Список використаних джерел:

1. Дудчик О. Ю., Матвійчук І. О. Фінансова грамотність населення: теоретичні аспекти, проблеми і перспективи поліпшення в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 631-635.
2. Калініченко О. О., Вікарчук О. І., Ніколаєнко С. М. Фінансова грамотність – запорука успішного населення. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2019_1_5
3. Фінансова грамотність : підручник / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ : УБСНБУ, 2014. 316 с.
4. Кізіма Т., Шаманська О. Фінансова грамотність населення і фінансова поведінка домогосподарств: аспекти взаємовпливу. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 1. С. 16-26.
5. Юрій С. І., Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Теорія та історія фінансів*. С. 16-25.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКИ У ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Власенко І.В., д.е.н., професор

Приватний вищий навчальний заклад

«Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва»

Сучасний розвиток неможливий без впровадження інновацій. Саме інновації генерують позитивні структурні зрушення у всіх галузях економіки та суспільства, сприяють підвищенню продуктивності

економіки, посилюють її здатність конкурувати в глобальному середовищі з економіками інших країн світу та забезпечувати стійкі темпи зростання в довгостроковій перспективі. Інноваційне оновлення

суспільно-економічних відносин є фактором не лише успішного розвитку а й умовою виживання в сучасному глобалізаційному світі.

Для України сьогодні важливо зосередитися на повоєнному відновленні, будівництві житла, відбудові підприємств, становленні бізнесу, що працюватиме на відновлення інфраструктури та економіки у нашій державі. Через війну Україна вже втратила щонайменше 30-50% виробничих потужностей, переважно на сході країни. Лише 1% українських компаній досі не зазнали збитків унаслідок військових дій [1].

Найважливішими передумовами широкого впровадження інновацій в сучасному суспільстві є стан розвитку національної науки та рівень її підтримки з боку держави. На нашу думку, державна політика підтримки науки та інновацій є ключовим

фактором успішного розвитку і впровадження інновацій. Саме від державної підтримки залежить стан розвитку національної науки. Держава грає роль не лише у фінансуванні фундаментальних і ризикових досліджень, але й у поширенні знань та ефектів інновацій для всього суспільства.

За період з 2010 по 2020 роки реальні обсяги наукових досліджень і розробок в Україні скоротилися на 45% (у міжнародних доларах за паритетом купівельної спроможності). Протягом досліджуваного періоду чисельність дослідників України скоротилась більш, ніж вдвічі (на 62%). Україна ввійшла до числа країн з найменшою концентрацією дослідників (11 осіб на 10000 населення проти 55 в країнах Європи та ОЕСР) [1].

Динаміка кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок наведена в табл.

Таблиця 1

Динаміка кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок

Рік	Кількість працівників усього, осіб	У тому числі		З них мають науковий ступінь			
		дослідники		доктора наук		доктора філософії (кандидата наук)	
		осіб	у % до загальної кількості працівників	осіб	у % до загальної кількості працівників	осіб	у % до загальної кількості працівників
2010	182484	133744	73,3	11974	6,6	46685	25,6
2011	175330	130403	74,4	11677	6,7	46321	26,4
2012	164340	122106	74,3	11172	6,8	42050	25,6
2013	155386	115806	74,5	11155	7,2	41196	26,5
2014	136123	101440	74,5	9983	7,3	37082	27,2
2015	122504	90249	73,7	9571	7,8	32849	26,8
2016	97912	63694	65,1	7091	7,2	20208	20,6
2017	94274	59392	63,0	6942	7,4	19219	20,4
2018	88128	57630	65,4	7043	8,0	18806	21,3
2019	79262	51121	64,5	6526	8,2	16929	21,4
2020	78860	51427	65,2	7060	9,0	17949	22,8
2021	68488	44321	64,7	6564	9,6	15741	23,0
2022	53221	36084	67,8	5531	10,4	13398	25,2

*Розроблено автором на основі [2]

Якщо розглянути динаміку кількості працівників, задіяних у

виконанні наукових досліджень і розробок в Україні протягом 2010-2022 років, то стає очевидним різке падіння як загальної кількості працівників, так і саме дослідників (з 133744 осіб у 2010 році до 36084 у 2022 році). Вражає також і негативна динаміка участі у виконанні наукових досліджень і розробок дослідників з науковими ступенями докторів та кандидатів наук.

Досвід багатьох країн свідчить, що макроекономічний підйом супроводжується розвитком інноваційних систем, зростанням кількості та якості наукових результатів, що становлять основу нової економіки. Напередодні війни Україна знаходилась серед країн з найнижчим рівнем «науково-дослідної капіталізації» ВВП. Так виконані в Україні дослідження і розробки в 2020 р. становили лише 0,4% ВВП, в той час як в середньому по країнах ОЕСР цей показник становить 2% ВВП; у Швейцарії – 3,4%; Кореї – 4,2%; Ізраїлі – 4,3% ВВП [1].

Надзвичайно важливу роль у

забезпеченні потреб інноваційного розвитку країни відіграє освіта. Вона є конструктивною ланкою у системі трьох головних складових інноваційної економіки: наука, освіта, виробництво. У цьому поєднанні освітній потенціал розглядається одночасно як джерело поповнення науки кваліфікованими кадрами і як потужний осередок створення нових знань для забезпечення економічного, соціального і культурного розвитку суспільства [3].

Отже підвищення ролі та значимості науки в українському суспільстві нерозривно пов'язано з відповідною державною політикою. Відбудова потужного наукового сектора економіки – це шлях який необхідно пройти, якщо ми хочемо збудувати самодостатню економіку, здатну до постійної технологічної модернізації, здатну витримувати міжнародну конкуренцію, а також обслуговувати потреби Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. Про роль національної науки у відродженні України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/515894_pro_rol_natsionalnoi_nauki.html.
2. Статистичний щорічник України 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf.
3. Наукові дослідження і розробки: світова практика та вітчизняний досвід / за ред.. Т. В. Писаренко. Київ : УкрІНТЕІ, 2019. 268 с.

ФІНАНСОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА

*Зінченко О.А., д.е.н, професор
Криворізький національний університет*

*Зінченко Д. С., PhD з економіки
Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського*

Важливим постулатом під час характеристики сучасних тенденцій розвитку вітчизняного суспільства можна вважати такий, згідно якого дотримання високих рівнів інформаційності економіки виступають ключовим її чинником. Процеси інформатизації та діджиталізації у нашій країні розвиваються якнайшвидшими темпами і наразі постають у якості одного із пріоритетів стратегічного розвитку суспільства в цілому та економіки зокрема.

І ключовою незамінною ланкою в усіх цих процесах постає людина. Саме людина приймає ключові рішення визначення векторів розвитку суспільних та економічних процесів. На рівні підприємств саме людина може створити умови як для використання можливостей цифрової інформаційної економіки, так і для їх блокування. Людський капітал наразі постає базовим складником взаємодії між трансформаційними процесами у суспільстві та їх використанням для квантового поштовху розвитку підприємства. Важливим елементом при цьому є розроблення та впровадження інформаційної системи стратегічного розвитку та регулювання людського капіталу, як основи зрушень в організаційній, фінансовій та соціальній сферах, тому що від ефективності такої системи залежить

результат діяльності всіх сфер підприємства. На жаль, на даний момент можна констатувати існування особливостей та труднощів іміджевого сприйняття людьми (керівниками підприємств, його персоналом) перетворення українського суспільства на інформаційне. Складнощі викликані суспільно-політичною нестабільністю у нашій країні, недостатньою ідеологічною підготовленістю суспільної думки до нововведень. Цифрові трансформації суспільства сприймаються практичною більшістю людей лише в контексті технічної та технологічної складових, а не як системи нових можливостей, перспектив та переваг.

Отже, актуальним на даному етапі розвитку суспільства, виходячи із окреслених вище проблем є аналізування положень щодо фінансових та організаційних засад регулювання людського капіталу на інформаційній основі з метою підвищення економічного рівня розвитку підприємства за умов діджиталізаційної трансформації економіки.

Механізм фінансування та організаційного забезпечення регулювання людського капіталу повинен, в першу чергу, базуватись на забезпеченні постійного перспективного розвитку персоналу підприємства. При цьому він має

включати сукупності організаційних, економічних та соціальних важелів впливу на персонал на всіх щаблях управління ним: від навчання працівників, підвищення їх кваліфікації, когнітивних характеристик до інформаційно-інноваційної спроможності. Ці важелі охоплюватимуть організацію постійного навчання персоналу, формування необхідних навичок для ефективного адаптування до умов інформаційної економіки. На цьому базуються наші підходи до визначення особливостей фінансування та організаційного забезпечення регулювання та розвитку людського капіталу. При цьому важливо відзначити загальну сутнісну концепцію цієї категорії. Так, у статті [1] автор стверджує, що «людський капітал - це нематеріальні колективні ресурси, якими володіють індивіди та групи в межах даного населення. Ці ресурси включають усі знання, таланти, навички, здібності, досвід, інтелект, підготовку, судження та мудрість». Згідно дослідження [2] «людський капітал означає знання, навички та досвід, які мають працівники в економіці.» [2]. У роботі [3] зазначається, що «людський капітал можна в широкому сенсі визначити як запас знань, навичок та інших особистих характеристик, втілених в людях, які допомагають їм бути більш продуктивними» [3].

У якості фінансових джерел розвитку людського капіталу

акцентуємо, що активізація інвестицій у нього є першоосновою економічного зростання підприємств. Пріоритетними при цьому мають стати приватні інвестиції. Важлива роль належить також при цьому державним інвестиціям. Як відомо, при цьому джерелами фінансування мають бути: власні фінансові ресурси; позичені фінансові ресурси; кошти, отримані від продажу цінних паперів; кошти державного бюджету та місцевих бюджетів; кошти іноземних інвесторів тощо. З точки зору фінансування людського капіталу з метою удосконалення економічної діяльності підприємства, уваги потребує фінансовий механізм підприємства, який виступає як внутрішньогосподарський. Його ефективність визначається формами, методами та інструментами, які використовує підприємство у своїй діяльності.

Фінансування та організація розвитку людського капіталу на сучасних підприємствах повинні бути орієнтовані на підвищення адаптивності та інформаційно-цифрової спроможності персоналу підприємства до умов цифрових трансформацій суспільства та економіки. Така спроможність слугуватиме запорукою своєчасного та ефективного використання підприємством можливостей, які надає сучасний етап розвитку країни з метою підвищення конкурентоспроможності кожного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Huff R. Human capital. Economics.. The Editors of Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/money/human-capital> (дата звернення: 20.01.2024).

2. Nickolas S. Human Capital & Economic Growth: What's the Relationship. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/032415/what-relationship-between-human-capital-and-economic-growth.asp> (дата звернення: 20.01.2024).

3. OECD. The importance of human capital for economic outcomes. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/7b4325d9-en/index.html?itemId=/content/component/7b4325d9-en>

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Косова Т.Д., д.е.н., професор,
Національний авіаційний університет
Горбач Є.А., аспірант**

Діяльність авіаційних підприємств має стратегічне значення для національної економіки як в умовах мирного, так і воєнного стану. Аеропорти відіграють ключову роль у світовій транспортній системі, їх значення постійно зростає [1, с.216]. Аеропорти є важливими вузлами, які забезпечують пасажирські та вантажні перевезення, а також надають ряд інших послуг. Інфраструктура міжнародних аеропортів має такі ознаки: наявність декількох терміналів, що обслуговують різні авіакомпанії та міжнародні напрямки; наявність власних перонів для посадки та висадки пасажирів на терміналах; наявність руліжних доріжок для руху літаків, а також центрів безпеки, які забезпечують контроль і безпеку польотів; надання послуг ресторанів, кафе, магазинів, залів очікування тощо, які допомагають забезпечити комфорт та зручність пасажирів під час очікування рейсу. У аеропортах активно взаємодіють різні служби та оператори, включаючи авіакомпанії, хендлінгові компанії, катерінгові служби тощо. Ця співпраця допомагає забезпечити ефективне функціонування аеропорту та

обслуговування пасажирів та вантажів.

Забезпечення безперебійної та синхронної роботи аеропорту - це складне завдання, яке потребує комплексного підходу та дотримання високих стандартів організаційно-технологічного забезпечення, а саме:

– наявність сучасного технічного обладнання та високоякісної інфраструктури, автоматизованих систем управління польотами, безпекою, обробкою багажу тощо;

– ефективність організаційних процесів та систем управління, які дозволяють координувати роботу різних служб аеропорту, включаючи обслуговування пасажирів, вантажів та повітряного руху;

– забезпечення безпеки та безперебійності роботи через системи протидії тероризму, наявність планів діяльності у надзвичайних ситуаціях, швидку реакцію на можливі загрози;

– наявність кваліфікованого персоналу, який проходить регулярне навчання та підвищення кваліфікації для забезпечення високої якості обслуговування та безпеки пасажирів та вантажів;

– активне впровадження інноваційних технологій, постійне

вдосконалення процесів для забезпечення ефективної роботи в умовах зростаючих вимог та конкуренції.

Враховуючи зазначені аспекти, аеропорти можуть досягати високої ефективності та надійності у своїй діяльності, що дозволить їм успішно функціонувати навіть у найскладніших умовах. Проте тимчасові обмеження на внутрішні авіаційні перевезення істотно впливають на діяльність авіаційних підприємств через такі чинники:

- обмеження на пересування та зміни в економічному стані населення;
- вибір альтернативних варіантів транспортування вантажів підприємства;
- збільшення витрат на забезпечення безпеки повітряних суден і авіаційних комплексів;
- фінансування заходів із протидії військової агресії та тероризму.

В умовах воєнного стану конкурентоспроможні українські авіаперевізники перевели свою операційну діяльність на зарубіжні ринки через зміну геополітичної ситуації, правові обмеження, безпекові виклики тощо. Воєнний стан призвів до зменшення інвестицій та фінансування у авіаційну галузь через загальну нестабільність у фінансовій системі та збільшення ризиків.

На фоні зниження ділової активності підприємств цивільної авіації зростає стратегічне значення державної авіації, оскільки її підприємства беруть участь у військових операціях, що вимагає додаткових витрат на технічне обслуговування та підтримку літаків. Світовий індекс авіаційних інцидентів

може дійсно слугувати важливим показником для оцінки рівня авіаційної безпеки. Він складається на основі різних параметрів, таких як кількість і серйозність інцидентів, ступінь їх впливу на безпеку польотів, впливу інших факторів [2, с. 445]. Моделювання світового індексу авіаційних інцидентів допоможе зробити об'єктивні висновки щодо рівня авіаційної безпеки, врахування різних аспектів безпеки, включаючи технічний стан літаків, кваліфікацію екіпажу, ефективність систем безпеки аеропортів та регулюючих органів тощо.

Стратегічним завданням розвитку авіаційної галузі України в умовах післявоєнного відновлення економіки є: зменшення світового індексу авіаційних інцидентів через впровадження нових технологій, підвищення стандартів безпеки, покращення навчання та підготовки персоналу тощо. Зменшення кількості авіаційних інцидентів або підвищення рівня їх управління сприятиме зниженню ризиків та підвищенню безпеки для пасажирів, екіпажу та всіх учасників авіаційної діяльності. Постійне підвищення кваліфікації та тренування пілотів і персоналу аеропортів може покращити їхню реакцію на непередбачені ситуації та знизити ризик авіаційних інцидентів. Впровадження новітніх технологій, таких як системи попередження зіткнень, автоматизовані системи управління польотами та інші, може допомогти уникнути аварій та покращити безпеку польотів.

Таким чином, аеропорти є складною системою, що включає в себе різні компоненти та функції, які спільно забезпечують безпечну та

ефективну роботу авіаційної індустрії. Воєнний стан призводить до значних змін у фінансовій діяльності авіаційних підприємств, які мають

адаптуватися до нових умов для збереження стійкості та ефективності своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Василенко І. В., Яременко В. Ю., Литвиненко С. Л. Особливості організаційно-технологічного забезпечення діяльності міжнародних аеропортів (огляд). *Наукоємні технології*. 2023. №2. С. 208-217.

2. Валько А. М. Множинна модель лінійної регресії авіаційної безпеки аеропорту. *Наукоємні технології*. 2023. №4. С. 439-447.

РЕГУЛЯТОРНІ ВЛАСТИВОСТІ АНТИДЕМПІНГОВОГО МИТОГО ОПОДАТКУВАННЯ: ПОЗИТИВИ ТА НЕДОЛІКИ

Мельник В.М., д.е.н., професор
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Несправедливе іноземне ціноутворення спотворює вільний потік товарів і негативно впливає на національний бізнес на світовому ринку. Кожна держава вживає заходів для боротьби з недобросовісною конкуренцією на внутрішньому ринку, що виникає внаслідок несправедливого ціноутворення іноземних суб'єктів господарювання. У такому випадку актуалізуються питання застосування антидемпінгового мита як засобу регулювання імпорту заради захисту національних товаровиробників.

Відповідно до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, демпінг, завдяки якому товари однієї країни потрапляють на ринок іншої країни за вартістю меншою, ніж нормальна вартість товарів, повинен осуджуватися, якщо він спричиняє матеріальну шкоду чи створює загрозу матеріальної шкоди промисловості, створеній на території країни імпорту. З метою усунення чи попередження

демпінгу держава може стягувати з будь-якого товару, який постачається у порядку, антидемпінгове мито у розмірі, що не перевищує демпінгову маржу для цього товару [1]. Водночас Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» визначає антидемпінгове мито як «особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних)» [2].

Зазвичай ставки антидемпінгового мита визначаються на основі різниці в ціні імпортованих товарів і ціні, запропонованій вітчизняними товаровиробниками на цей товар. Механізм дії антидемпінгового мита такий [3]:

1. У випадку експорту певного товару з іноземної країни за ціною, нижчою, ніж в країні-експортері чи

країні-імпортері, ціни можуть завдати шкоди місцевим товаровиробникам у країні, куди здійснюється експорт.

2. Для захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, держава запроваджує антидемпінгове мито на цей експорт. Антидемпінгове мито базується на зниженій ціні порівняно з цінами, за якими товар доступний на внутрішньому ринку.

3. Після введення антидемпінгового мита на імпорт ціна ввезених і вітчизняних товарів досягає однакового рівня. Потім споживачі можуть визначитися зі своїми перевагами та купувати імпортні або місцеві товари.

4. Антидемпінгове мито не накладається на весь імпорт. Воно стосується виключно тих товарів, які можуть загрожувати вітчизняній промисловості. Дане мито запроваджується для захисту інтересів національних товаровиробників. Однак воно збільшує кінцеву вартість продукції для вітчизняних споживачів. Водночас антидемпінгове мито сприяє зменшенню конкуренції між національними та іноземними товаровиробниками (адже їхні ціни врівноважуються).

Незважаючи на те, що антидемпінгове мито стягується митними органами, воно повністю відрізняється від ввізного мита не тільки за концепцією та змістом, а й також за метою та дією. Основними відмінностями зазначених видів мита є:

1. Концептуально антидемпінгове мито за своєю суттю пов'язане з поняттям справедливої торгівлі, його метою є захист від ситуації, що виникає внаслідок нечесної торговельної практики, тоді

як ввізне мито є засобом збільшення доходів і загального регулювання розвитку економіки.

2. Ввізне мито належить до сфери торговельної та фіскальної політики, тоді як антидемпінгове мито діє як захід для відновлення балансу у торгівлі.

3. Метою антидемпінгового мита є компенсація шкідливого впливу міжнародної цінової дискримінації, тоді як ввізне мито впливає на доходи державного бюджету та на загальний розвиток економіки.

4. Антидемпінгове мито не обов'язково має характер фіскального заходу, адже держава має право призупинити дію такого мита у випадку, якщо експортер пропонує цінове зобов'язання. Тому такі заходи не завжди мають форму податку.

5. Антидемпінгове мито стягується з країни експортера, адже воно є специфічним для країн на відміну від ввізного мита, яке є загальним та універсально застосовним до всього імпорту, незалежно від країни походження та експортера.

6. Відповідно до Міжнародної класифікації заходів нетарифного регулювання антидемпінгове мито належить до розділу D «Умовні заходи із захисту торгівлі» та стягується з імпорту певного товару, що походить від конкретного торговельного партнера, щоб компенсувати шкідливий демпінг, який було виявлено в результаті розслідування [4, с.22]. Водночас ввізне мито належить до заходів тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Застосування антидемпінгового мита має як певні переваги, так і недоліки. Серед переваг виокремимо

той факт, що антидемпінгове мито захищає права національних товаровиробників від недобросовісної конкуренції з боку закордонних експортерів. Останні, якщо займаються демпінгом, хочуть отримати частку ринку в інших країнах, забезпечуючи нижчі ціни. Від цього страждає частка ринку вітчизняних підприємств і виробників. Відтак антидемпінгові мита слугують інструментом припинення такої неетичної практики ціноутворення, сприяючи чесній конкуренції на ринку. До недоліків антидемпінгового мита належить те, що воно може перешкоджати вільній торгівлі між двома країнами. Інколи виробники, що користуються новими технологіями і мають можливість знизити на цій основі свої витрати, а відтак і ціни, теж можуть потрапити під дію цього мита. Це не сприяє можливостям через конкуренцію впливати на технологічний прогрес виробників країни-імпортера. Отже, в результаті обмежень входу на ринок антидемпінгове мито потенційно здатне завдати шкоди економіці країни, яка його запроваджує. Крім того, внутрішні споживачі не можуть купувати товари за зниженими цінами, адже тягар мита несе кінцевий

споживач, що суперечить його інтересам.

Таким чином, з розширенням міжнародних відносин виникла потреба у вільній та справедливій торгівлі. Вільна торгівля передбачає безперешкодну торгівлю між покупцем та продавцем у різних країнах, тоді як справедлива торгівля гарантує, що як розвинені, так і країни, що розвиваються, знаходяться на одному рівні при укладанні контрактів одна з одною, а виробники країн, що розвиваються, отримують справедливі ціни на свою продукцію від підприємств розвинених країн. Для забезпечення вільної та справедливої торгівлі країни світу розробили різні засоби, зокрема через запровадження антидемпінгового мита. Останнє є критично важливим інструментом, створеним для надання рівних можливостей місцевим товаровиробникам, гарантуючи, що вітчизняні товари можуть чесно конкурувати з іноземними аналогами. При цьому антидемпінгове мито є палицею з двома кінцями. Хоча воно захищає національну промисловість і робочі місця, воно також кидає виклик ідеалу вільної торгівлі, потенційно призводячи до торговельних воєн і напружених міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30.10.1947 р. Дата оновлення: 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text.
2. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. №330-XIV. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14#Text>.
3. What is Anti-Dumping Duty (ADD) – Its Working, Examples and Calculation. URL: <https://navi.com/blog/anti-dumping-duty/>.
4. International classification of non-tariff measures. Geneva : United Nations Conference on Trade and Development, 2015. 48 р.

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Михасюк І.Р., д.е.н, професор

Львівський національний університет ім. Івана Франка

У сучасному цифровому світі, за умов майже безперешкодного доступу до інформації, суб'єкти господарювання просто приречені на постійну пильну увагу, у центрі якої знаходиться все – напрями розвитку та репутація, сумлінність сплати податків і фінансова стабільність, лобізм і корупційні зв'язки, екологічні заходи, освіта та благодійність, громадські проекти та соціальні ініціативи. І такий інтерес цілком виправданий. У сучасних реаліях з'являються нові правила, які диктують компаніям необхідність корпоративної соціальної відповідальності.

Організація промислового розвитку ООН визначає корпоративну соціальну відповідальність (далі – КСВ) як концепцію менеджменту, за допомогою якої компанії враховують соціальні та екологічні проблеми у своїх бізнес-операціях і взаємодії зі своїми зацікавленими сторонами [1]. Відтак КСВ розуміється як спосіб, за допомогою якого компанія досягає балансу економічних, екологічних і соціальних імперативів, водночас відповідаючи очікуванням стейкхолдерів і суспільства загалом.

Ранні форми КСВ виникли ще у XIX столітті, коли власники бізнесу намагалися благодійно покращити життя своїх співробітників і територіальних громад. З тих пір концепція КСВ розвинулася, охопивши ширший спектр етичних,

екологічних і соціальних міркувань. КСВ суттєво змінилася протягом століття, приділяючи дедалі більше уваги залученню стейкхолдерів.

У XX столітті КСВ почала зосереджуватися на таких питаннях, як добробут співробітників, права споживачів і захист навколишнього природного середовища. А у XXI столітті КСВ охоплює широкий спектр стійких ділових практик, включаючи етичне ведення бізнесу, скорочення викидів у довкілля та участь у справах територіальної громади [2].

Декілька факторів сприяли зростанню КСВ, зокрема підвищення обізнаності громадськості про соціальні та екологічні проблеми, попит споживачів та інвесторів на відповідальну бізнес-практику та визнання потенційних переваг КСВ для бізнесу. Ці рушійні сили спонукали компанії інтегрувати КСВ у свої основні стратегії та діяльність, сприяючи розвитку культури відповідальності та звітності.

Компанії, які є соціально відповідальними, по суті, саморегулюються, створюючи такі питання, як зміна клімату, бідність, рівність, різноманітність та залучення до своєї бізнес-місії. Вони гарантують, що все, що вони роблять, є етичним, справедливим і корисним для спільнот, у яких вони працюють і з якими взаємодіють. По суті, такі компанії думають і намагаються працювати на

загальне благо, а не просто збільшувати капітал або догоджати своїм стейкхолдерам.

Переваги КСВ для компаній незліченні, але виокремлюють десять найбільш загально визнаних: збільшення впізнаваності бренду та покращення ділової репутації; зниження операційних витрат; залучення нових клієнтів; збалансування бізнес-впливу та відповідальності; уникнення державного регулювання; сприяння довгостроковій прибутковості; визнання ділових моральних зобов'язань; покращення відносин з інвесторами та кращий доступ до капіталу; поліпшення відносин з працівниками, зростання продуктивності та масштабів інновацій; зміцнення зв'язків у територіальних громадах через залучення зацікавлених сторін [3, с.50-51].

КСВ також сприяє зростанню залученості персоналу до бізнесу, адже має низку переваг для працівників. Так, посилюється ідентифікація з компанією, підвищується продуктивність праці та збільшується відданість компанії, впроваджуються інновації, які можуть вдосконалити якість праці, покращується емпатія та моральний стан, що поліпшує ставлення до роботи в компанії.

Незважаючи на численні переваги КСВ для компаній-роботодавців і найманих працівників, наразі її впровадження стикається із низкою викликів [4]:

1. Опір стейкхолдерів. Впровадження КСВ може зіштовхуватись із опозицією, особливо у компаніях, орієнтованих на отримання прибутку. Деякі

стейкхолдери надають перевагу короткостроковим прибуткам над суспільними вигодами, що ускладнює узгодження із суспільними благами.

2. Обмеженість за часом та ресурсами. КСВ вимагає значних вкладень часу та ресурсів. Малим компаніям з обмеженим бюджетом важко відшукати ресурси, адже початкові витрати можуть перевищувати негайну віддачу, перешкоджаючи зацікавленості у КСВ.

3. Комплексність соціальної відповідальності. Відповідність нормам КСВ є складною справою, адже компанії повинні орієнтуватися в різних екологічних, трудових і суспільних стандартах у різних регіонах, що може зайняти багато часу.

4. Складність вимірювання та оцінки. Кількісна оцінка соціального та екологічного впливу є надзвичайно важливою, але складною через нематеріальні результати. Необхідно розробити надійні показники та структуру звітності. Відсутність стандартизованих показників ускладнює бенчмаркінг і аналогічне порівняння.

5. Збалансування короткострокових фінансових цілей із довгостроковими соціальними цілями. Збалансування поточних фінансових цілей із перспективними соціальними цілями є делікатним завданням. Деяким ініціативам потрібен час, щоб принести результати, створюючи тиск, щоб надати першочергову увагу негайним прибуткам. Далекоглядне лідерство має важливе значення для поєднання фінансового успіху з соціальним впливом.

Всупереч наявним викликам, компанії, які дотримуються КСВ, створюють позитивні зміни та

стимулюють інших наслідувати їх приклад. Долаючи виклики, компанії демонструють силу поєднання успіху в бізнесі зі змінами в суспільстві та навколишньому середовищі.

Існує низка потенційних рішень, які компанії можуть розглянути, щоб подолати виклики та ефективно інтегрувати КСВ у свою діяльність. Одним із підходів є розробка чіткого та вичерпного визначення КСВ, яке узгоджується з очікуваннями та пріоритетами ключових стейкхолдерів. Це визначення має ґрунтуватися на надійному наборі принципів і має регулярно переглядатися та оновлюватися, щоб гарантувати, що воно залишається актуальним та ефективним. Іншим важливим кроком є встановлення стандартизованих механізмів звітності та розкриття інформації щодо діяльності з КСВ. Це може допомогти переконатися, що компанії надають узгоджену та порівнянну інформацію про ефективність КСВ, а також може полегшити порівняльний аналіз та експертну оцінку. Для подолання викликів важливо, щоб компанії співпрацювали та розробляли чіткі керівні принципи та правила для ініціатив КСВ. Зазначене дозволить забезпечити послідовну та

відповідальну діяльність усіх компаній, а також може допомогти створити більш скоординований та ефективний підхід до КСВ. Крім того, компанії також повинні інвестувати у дослідження та розробки, щоб знайти рентабельні та ефективні шляхи реалізації ініціатив КСВ. Це призведе до зменшення потенційних фінансових наслідків цих ініціатив і може полегшити компаніям виправдання витрат на впровадження ініціатив КСВ.

Таким чином, корпоративна соціальна відповідальність є ключовим аспектом сучасного бізнесу та сприяє довгостроковому успіху. Впроваджуючи ініціативи КСВ, компанії не тільки допомагають будувати краще майбутнє, а й підвищують свою репутацію як серед споживачів, так і серед співробітників. Переваги КСВ нескінченні, проте її впровадження є складною роботою, що стикається з низкою викликів. Проте, за наявності чіткого плану та зобов'язань працювати разом, компанії можуть подолати всі виклики та діяти соціально й екологічно відповідально. Відтак, запроваджуючи КСВ, компанії можуть не лише покращити свою власну діяльність, а й внести позитивні зміни у своїх територіальних громадах та суспільстві загалом.

Список використаних джерел:

1. What is Corporate Social Responsibility (CSR)? URL: <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr> (дата звернення 18.03.2024).
2. Tamplin T. Corporate Social Responsibility (CSR). URL: <https://www.financestrategists.com/wealth-management/corporate-social-responsibility-csr/> (дата звернення 18.03.2024).
3. Asemah E. S., Okpanachi R. A., Edegoh L. O. N. Business Advantages of Corporate Social Responsibility Practice: a Critical Review. New Media and Mass

ДИСТАНЦІЙНІ ОСВІТНІ ПОСЛУГИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ніколаєць К.М., *д.іст.н., професор*
Державний торговельно-економічний університет

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій обумовив зростання швидкості та обсягів передачі інформації, що зробило можливим роботу відеохостингів, стрімінгових сервісів із передачею відео у реальному часі. Така можливість була використана для організації дистанційного навчання із використанням відео-уроків, що набирають дедалі більшу популярність.

Пандемія COVID-19 забезпечила потужний поштовх надання дистанційних освітніх послуг закладами вищої школи. В умовах, коли від оф-лайн навчання на деякий час довелося відмовитися, вузи змушені були масово організовувати дистанційне викладання навчальних дисциплін. Ще більш потужним стимулом для розвитку дистанційного надання освітніх послуг стало повномасштабне воєнне вторгнення Російської Федерації в Україну. З безпекових міркувань абсолютна більшість закладів освіти України віддала перевагу он-лайн навчанням.

В Україні набуло поширення дистанційне надання спеціалізованих освітніх послуг окремими викладачами або приватними школами. Мова йде про різного роду он-лайн індивідуальні та групові заняття із цільовою аудиторією. Тематика таких занять визначається запитами на ринку

освітніх послуг. Переважно це навчання іноземної мови або підготовка до складання різного роду іспитів. Проте є й індивідуалізовані курси для студентів у різних галузях знань, орієнтовані на набуття вузькопрофесійних спеціалізованих навичок. Тут виділяються комп'ютерні курси та заняття для бухгалтерів. При тому для багатьох студентів важливими є заняття, організовані з метою підвищення рівня знань для складання вступних іспитів до магістратури. Запровадження обов'язкового іспиту з іноземної мови суттєво сприяло популяризації подібного роду занять та консультацій.

До переваг он-лайн навчання можна віднести різке скорочення витрат на утримання чи оренду офісних приміщень, забезпечення переміщень працівників для виконання певного роду робіт, можливість різко прискорити обмін інформацією між викладачами та студентами, персоніфікації навчального процесу із врахуванням індивідуальних потреб учнів, зростання обсягів відео-інформації для наочного супроводу занять, скорочення витрат часу на користування транспортом тощо. Водночас за допомогою он-лайн навчання неможливо сформувати у учнів певні професійні навички, пов'язані із використанням спеціалізованих інструментів, напрацюванням

реакцій, необхідних для оволодіння транспортними засобами, умінь та навичок, які допомагають займатися діагностуванням захворювань. Дистанційна форма надання освітніх послуг суттєво позначилася й на виховному процесі. За відсутності особистого контакту між вчителями та учнями у багатьох випадках стало неможливим забезпечення належного рівня дисципліни. Це стало помітним навіть під час безпосередньої організації он-лайн занять, коли частина незацікавлених у навчанні учнів чи студентів задля розваги намагалася зірвати їх проведення.

Проте у багатьох випадках дистанційне надання освітніх послуг виявилось єдиною можливим варіантом роботи закладів освіти. У першу чергу це стосується прифронтових територій, де ворожі обстріли роблять неможливим відвідування оф-лайн занять. Певний час дистанційне навчання було чи не єдиним варіантом отримання освіти у вишах України для жителів тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, а також Автономної республіки Крим. Проте в умовах повномасштабного вторгнення у 2022–2023 рр. дистанційне надання освітніх послуг було поширене на усю територію держави, і лише з часом заклади освіти стали повертатися до оф-лайн навчання. При тому суттєвою перешкодою для дистанційної роботи були і залишаються обстріли підприємств енергосистеми України, які ворог планомірно руйнує.

У таких умовах дистанційне надання освітніх послуг може виявитися й вимушеним заходом, коли задля організації роботи будуть

використовувати електрогенератори, здатні забезпечити навчання принаймні для передачі навчального матеріалу учням та студентам і для організації опитування з метою перевірки знань. Не виключено, що Україна буде змушена частково відмовитися від організації навчального процесу у зимові місяці, а повинна буде компенсувати їх за рахунок занять у літній період. Таке вимушене рішення може бути обумовлене остаточним руйнуванням значної частини електрогенеруючих потужностей, і у такому разі дистанційне навчання стане основною формою організації навчального процесу у державі. При тому важливо, щоб була проведена відповідна підготовча робота, яка уможливить збереження контактів між вчителями та учнями та оптимізує їх виходячи з реалій забезпечення навчальних закладів електропостачанням.

Чи не найбільш вразливими категоріями учнів в умовах масового переходу на дистанційне навчання можуть стати учні молодших класів, чийі навички до навчання є мінімальними. Такі учні потребують безпосередньої роботи учительського корпусу для отримання базових навичок читання і письма.

Якщо Україні не вдасться забезпечити прийнятні для більшості учнів та студентів умови навчання за нестачі електроенергії, то позиції держави на ринку надання освітніх послуг можуть посісти навчальні заклади інших країн, які, серед іншого, будуть транслювати учням та студентам вигідні їх наративи, що негативно позначиться у майбутньому на ринку праці нашої держави.

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Поліщук Н.В., д.е.н., професор

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Попадюк Я. А., аспірант

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Економічна діяльність підприємств характеризується спадом виробництва та зниженням інвестиційної привабливості. Забезпечення ефективного розвитку підприємств вимагає вирішення різноманітних завдань, таких як модернізація обладнання, вирішення економічних та соціальних питань, впровадження прогресивних методів управління персоналом тощо. Зараз все більше підприємств усвідомлюють необхідність розроблення результативної інвестиційної стратегії для підвищення конкурентоспроможності, поліпшення якості продукції та інших аспектів. Вирішення цих завдань потребує залучення інвестицій, що підкреслює актуальність наукових досліджень з формування інвестиційних стратегій підприємств у нестабільному бізнес-середовищі.

Інвестиційна стратегія підприємства – це набір стратегічних дій, спрямованих на раціональне використання інвестиційних ресурсів для досягнення поставлених цілей. Ця стратегія визначає, як підприємство планує інвестувати свої фінансові, людські та матеріальні ресурси з метою забезпечення його стійкого розвитку, зростання конкурентоспроможності та доходності. Інвестиційна стратегія включає такі аспекти, як вибір оптимальних об'єктів інвестування, розподіл ресурсів між різними проектами, оцінку ризиків та

формування стратегії управління ризиками.

На думку О. Л. Горячої, Ю. І. Федоренко інвестиційна стратегія може бути наведена у виді перспективного плану інвестиційної діяльності підприємства, у якому визначено пріоритетні напрямки здійснення інвестицій, форми інвестування, джерела інвестиційних ресурсів, критерії до відбору інвесторів, а також послідовність етапів забезпечення довгострокових інвестиційних цілей підприємства [1].

Згідно трактування С. В. Бестужевої та В. О. Козуб інвестиційна стратегія підприємства є системною концепцією, яка відображає сутність інвестиційної діяльності підприємства і спрямовує її розвиток [2].

Ефективність створення інвестиційної стратегії підприємства залежить від ряду умов, включаючи динамічність факторів зовнішнього інвестиційного середовища, яка має як прямий, так і непрямий вплив. Постійні зміни основних зовнішніх факторів, що впливають на можливості інвестування підприємств, динаміка технологічного розвитку, коливання на ринку інвестиційних ресурсів, зміна інвестиційної політики держави, а також різноманітність форм та інструментів регулювання інвестиційної діяльності ускладнюють процес ефективного управління інвестиціями підприємства з

використанням лише традиційних методів та раніше накопиченого досвіду. Розуміння взаємозв'язку інвестиційної стратегії з іншими ключовими елементами загальної стратегії розвитку підприємства, такими як маркетингова, ринкова, фінансова та рекламна стратегії, дозволяє зробити процес її розробки більш ефективним [1].

Розробка інвестиційної стратегії підприємства вимагає складного та всебічного аналізу усіх аспектів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування підприємства. Цей процес також передбачає узгодження встановлених цілей та методів їх досягнення з загальною стратегією розвитку підприємства.

Процес розробки інвестиційної стратегії є важливою складовою загальної системи стратегічного планування підприємства. Ця система включає формулювання місії, встановлення загальних стратегічних цілей розвитку, розробку функціональних стратегій для різних напрямків діяльності, а також методи формування та розподілу ресурсів.

Основними складовими інвестиційної стратегії підприємства є [3]:

- визначення цілей та завдань інвестиційної стратегії;
- встановлення обсягу ресурсів, необхідних для реалізації стратегії, та джерел їх формування;

- розробка системи управління інвестиційною стратегією.

У процесі розробки інвестиційної стратегії йде великий пошук і оцінка альтернативних варіантів інвестиційних рішень, що найповніше відповідають завданням підприємства. Інвестиційна стратегія не є незмінною, вона повинна періодично переглядатися і уточнюватися залежно від зміни зовнішніх економічних умов та нових можливостей росту підприємства. Інвестиційна стратегія повинна відповідати таким цілям як максимізації прибутку від інвестиційної діяльності з мінімізацією інвестиційних ризиків та забезпеченню поліпшення стану підприємства за рахунок ефективної інвестиційної діяльності.

Отже, розробка інвестиційної стратегії в змінному бізнес-середовищі є складним і творчим процесом, який має базуватися на принципах стратегічного управління. Це вимагає взаємодії всіх складових елементів як єдиного механізму складної системи для досягнення більш результативних результатів. Глибокий аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників, а також урахування їх позитивного та негативного впливу, дозволить більш детально розробити інвестиційну стратегію, яка має враховувати, передусім, специфіку підприємства і види інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Горяча О. Л., Федоренко Ю. І. Етапи розробки інвестиційної стратегії підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. №2 (48) 2020. С. 28-35.
2. Бестужева С. В., Козуб В. О. Формування та реалізація міжнародної

інвестиційної стратегії підприємства: методичний аспект. *Економічний простір*. 2020. №154. С. 16-20.

3. Череп А. В., Діміянова О. С. Формування стратегії інвестиційної діяльності промислового підприємства. *Вісник ХНТУ. Серія: Економічні науки*. 2019. №1 (68). С. 175-181.

4. Поліщук Н. В., Попадюк Я. А. Теоретико-методичні аспекти інвестиційного механізму підприємства. *Бізнес Інформ*. 2023. №11. С. 161-167.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Британська Н.Н., к.е.н., доцент

ПВНЗ «Вінницький фінансово-економічний університет»

Соціальний захист завжди відігравав значну роль у не лише суспільному розвитку, але й розвитку держави загалом. Сьогодні, у часи повномасштабної війни, вкрай важливо дбати про тих, для кого допомога від держави є єдиним джерелом існування, про найуразливіші категорії населення, зокрема – внутрішньопереміщених осіб, що через війну втратили житло та дохід. Паралельно держава має продовжувати реалізовувати активні програми зайнятості, щоб забезпечити максимальну кількість безробітних робочими місцями, та спрощувати умови роботи бізнесу, який сприяє Перемозі на економічному фронті.

Соціальний захист – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). З макроекономічної точки зору соціальне забезпечення – це система управління соціальними ризиками з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення населення.

Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [3, с.7].

Проте, важливо забезпечити справедливість та запобігти дискримінації при розподілі допомоги. Ефективність використання коштів на соціальний захист населення надзвичайно важлива в умовах війни. Саме дотримання принципів соціальної політики дозволяє забезпечити рівномірний розподіл коштів між уразливими категоріями населення:

1) прозорість та відкритість використання коштів – наявність чіткої системи контролю за використанням соціальних коштів та звітності про них є важливим фактором ефективності використання цих коштів. Якщо громадськість має можливість слідкувати за тим, як використовуються гроші на соціальний захист, то це може допомогти зменшити ризик корупції та забезпечити більш ефективне використання цих коштів;

2) наявність ефективних програм

та механізмів – добре розроблені та ефективні соціальні програми та механізми можуть забезпечити ефективне використання коштів на соціальний захист. Наприклад, програми соціального страхування мають важливе значення для забезпечення достатньої соціальної підтримки та зменшення бідності серед населення;

3) планування та стратегічне управління – ефективне планування та стратегічне управління можуть допомогти забезпечити, що кошти на соціальний захист використовуються на ті заходи, які є найбільш необхідними та ефективними.

Однак, спостерігається ситуація різкого погіршення матеріального стану населення, оскільки близько 30 % українських громадян від початку війни втратили роботу. За даними Міністерства соціальної політики України, від 60% до 80% людей можуть опинитися за межею бідності. За прогнозами Світового Банку, до кінця 2022 року рівень бідності нижче межі 5,50 доларів на день зросте приблизно з 2% до 20% населення країни [2].

Водночас майже 3 млн. українців стали внутрішніми переселенцями, а відтак потребують додаткової підтримки держави на облаштування нового, або ж відновлення попереднього житла, налагодження побуту тощо.

Згідно бюджету на 2023 рік, 50% державного бюджету було спрямовано на потреби війни, та відповідно було зменшено видатки на соціальну сферу. Тож якщо у 2022 році заплановані витрати на освітню галузь становили 153,7 млрд грн., то в 2023 році сума скоротилася до 142,2 млрд грн [1].

Аналогічною є ситуація у сфері медицини: видатки на охорону здоров'я скоротилися у 2023 році до 176 млрд грн від 197 млрд грн, передбачених на 2022 рік.

Водночас одним із пріоритетних напрямів державного бюджету на 2023 рік визначено саме соціальну підтримку населення. Наразі у соціальній галузі нараховується 35 видів соціальних допомог, що надаються громадянам залежно від соціального статусу. Тож система потребує зміни структури, заміни на універсальну допомогу, що забезпечить адресність та ефективність державних видатків на соціальний захист. Такий підхід до реформування структури системи має як багато прихильників, так і опонентів, які переконані, що універсальність та адресність є поняттями, що взаємно заперечуються.

Важливо, що згідно урядової політики буде змінено не лише обсяг видатків на соціальну сферу, а й порядок розподілу коштів. Зокрема у бюджеті передбачені видатки на субсидії на житлово-комунальні послуги, що майже аналогічні до показників 2022 року: 37,9 млрд грн проти 37,87 млрд грн.

Окрім того новими державними програмами на соціальний захист дітей та сім'ї заплановано видатки у сумі 27,3 млрд грн, на соціальний захист громадян, які потрапили в складні життєві обставини – 66,64 млрд грн, та на підтримку малозабезпечених сімей – 72,9 млрд грн. Універсальна соціальна допомога, що буде адресно надаватися громадянам, які потрапили у складні життєві обставини внаслідок війни, стане основним засобом подолання бідності та реагування на

складні життєві обставини. Запровадження відповідної допомоги дозволить, зокрема, суттєво підвищити пенсії для понад 55% українських пенсіонерів.

Витрати бюджету на пенсії у 2023 році були аналогічними до 2022 року, тобто процеси інфляції суттєво знизили реальні доходи громадян. Однак індексація цих видатків не передбачена, тож зміна суми пенсій можлива лише за умови фінансування власними доходами Пенсійного фонду.

Таким чином, збройний напад з боку Росії спричинив величезне знищення індустріальних об'єктів і масштабні збитки вітчизняній економіці, що, своєю чергою, призвело до зменшення обсягу ВВП. Тому, все це вимагає внесення змін до бюджету і зростання видатків, спрямованих на забезпечення здійснення економічної

діяльності. Варто зазначити, що цілком закономірно було б зменшити видатки на соціальний захист населення. Проте в сучасних воєнних умовах виникає необхідність використання інших підходів до досліджування даної проблематики. На сьогоднішній день обсяг видатків, спрямованих на соціальний захист населення значно зросли. В перспективі і надалі прогнозується їх зростання, оскільки сучасна українсько-російська війна зумовила суттєве зростання кількості населення, яке потребує державного захисту. Через це, найважливішим завданням держави на сьогоднішній день є при будь-яких умовах допомагати забезпечити соціальний захист населення в період дії воєнного стану не зважаючи на значне обмеження бюджетного фінансування даної статті видатків.

Список використаних джерел:

1. Вінокуров Я. 50% бюджету – на війну. За що житиме Україна у 2023 році? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/15/691490>.
2. Ломоносова Н. Соціальний захист у повоєнній Україні: час змінювати підходи. URL: <https://cedos.org.ua/soczialnyj-zahystu-povoyennij-ukrayini-chas-zminyuvaty-pidhody>.
3. Сташук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-ій річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 25 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 6-8.

ІННОВАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

*Луцишин О.О., к.е.н., доцент
Національний університет «Києво-Могиланська академія»,
Західноукраїнський національний університет*

В умовах сучасного світу, що динамічно змінюється, трансформація відіграє ключову роль у цифрова формуванні та розвитку фінансових

послуг. Серед ключових трендів – широке використання фінтех-технологій, розвиток криптовалют та блокчейн-технологій, а також збільшення уваги до сталого фінансування.

ФінТех стають ключовим елементом інновацій на фінансовому ринку, прискорюючи процеси та полегшуючи доступ до фінансових послуг для широкого кола споживачів. Більше того, вони створюють нові можливості для бізнесу та індивідуальних клієнтів у сферах банківських операцій, кредитування, інвестування та страхування.

Розвиток ринку криптовалют, блокчейн-технологій, «смарт контрактів», СупТех, РегТех та ФінТех у сучасному фінансовому просторі вже помітно змінюють глобальний фінансовий ландшафт. Одним із найважливіших векторів сучасних фінансових інновацій є також розвиток сталого фінансування. Сучасні бізнеси розробляючи нові бізнес-моделі все частіше звертають увагу на екологічні, соціальні та корпоративні аспекти

своїї діяльності, а інвестори шукають можливості для здійснення інвестицій, які сприяють сталому розвитку.

У цілому, інновації відкривають безліч нових можливостей для розвитку фінансового ринку та змінюють уявлення про те, як фінансові послуги надаються та споживаються. Проте разом із потенційними можливостями зростають нові виклики, які вимагають все більшої уваги, ефективної комунікації та підвищення фінансової грамотності серед споживачів фінансових послуг.

Загалом під інноваціями на фінансовому ринку розуміють адаптацію та поширення нових фінансових продуктів, послуг та технологій, які сприяють підвищенню ефективності, прозорості та доступності фінансових послуг.

Для розуміння розвитку фінансових інновацій на фінансовому ринку розглянемо основні сфери, де вони найчастіше застосовуються (рис. 1).

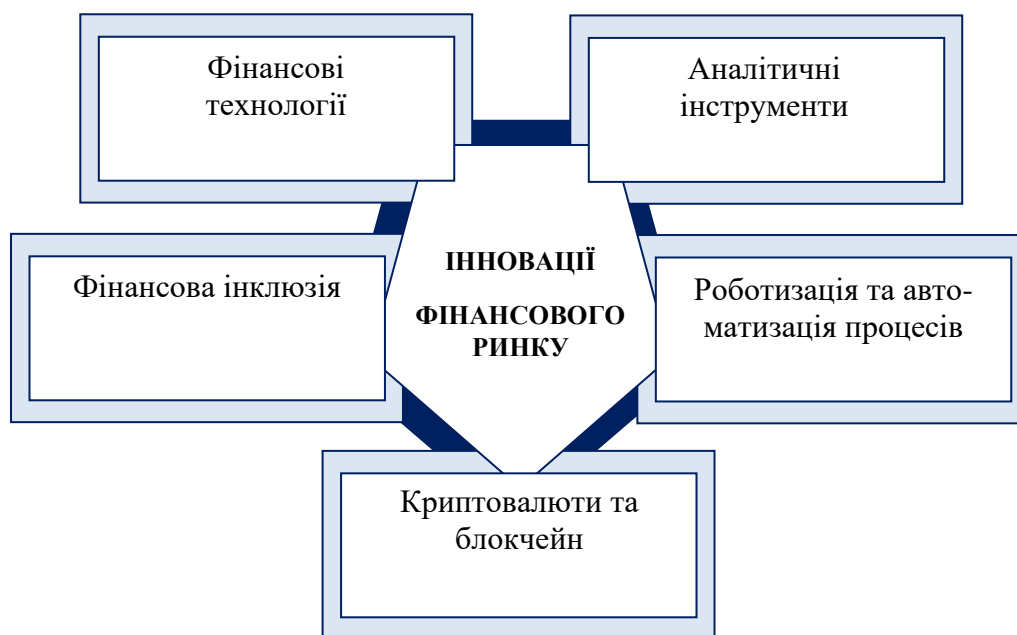

Рис. 1. Інноваційні сфери фінансового ринку*

*Складено автором самостійно

1. Фінансові технології (ФінТех). ФінТех для покращення фінансових послуг у своїй діяльності використовує різні новинки та технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, хмарні обчислення та інші. Точками входу та застосування ФінТех є мобільні платежі, розрахункові системи, онлайн-кредитування, перекази грошей, «смарт-контракти» та інші інноваційні рішення, які спрощують та прискорюють фінансові операції.

2. Розширені аналітичні інструменти. Застосування аналітики даних та машинного навчання дозволяє фінансовим установам отримувати більш точні та швидкі прогнози, оцінювати ризики, проводити фінансовий аналіз та розробляти інвестиційні стратегії. Це допомагає приймати ефективні фінансові рішення та знижує ризики.

3. Роботизація та автоматизація процесів. Роботизація та автоматизація дозволяють замінити рутинні та повторювані фінансові операції на автоматичні системи. Це, своєю чергою, дозволяє знизити витрати, збільшити швидкість та точність операцій, а також звільнити людські ресурси для виконання більш складних завдань.

4. Криптовалюти та блокчейн. Криптовалюти, такі як Bitcoin, Ethereum та інші, а також технологія блокчейн привнесли новий підхід до зберігання активів, проведення платежів та здійснення фінансових операцій. Вони дозволяють проводити безпечні, швидкі та прозорі трансакції без посередників, зменшують витрати на операції.

5. Розширення доступності фінансових послуг (фінансова

інклюдія). Інновації на фінансовому ринку допомагають знизити бар'єри та розширити доступ до фінансових послуг, особливо в регіонах з низьким рівнем фінансової інклюдії. Це можуть бути мобільні додатки, електронні гаманці, мікрокредитування та інші інструменти, які дозволяють споживачам отримувати фінансові послуги без потреби у традиційних банківських рахунках.

Фінансові інновації прискорюють розвиток та глобалізацію фінансового ринку, забезпечують більш широкі можливості для інвестицій та фінансових операцій, а також допомагають забезпечити більш ефективно та доступно обслуговування клієнтів не залежно від місця їх локації. Однак, важливим є збереження балансу між інноваціями та ризиками, а також нові фінансові технології є викликом для регуляторів – для них потрібно виписувати нові правила та шукати компромісні рішення, а найчастіше, шукати нові інструменти для регулювання та контролю заради забезпечення стабільності та захисту інтересів учасників ринку.

Таким чином, в умовах сьогодення саме інновації задають динаміку розвитку фінансового ринку. Одним із головних позитивних аспектів інновацій є підвищення ефективності фінансових послуг і процесів, оскільки нові технології та розробки дозволяють здійснювати швидкі та зручні платежі, оптимізувати процеси кредитування та інвестування, а також забезпечити більш точний аналіз ризиків і ринкової ситуації. Щоправда, інновації також приносять і ризики. Водночас, розвиток технологій може створювати нові вектори кіберзагроз і ризиків для безпеки

даних, а операції у віртуальному просторі важко піддаються будь-якому регулюванню, контроль здійснюється системою, яка не має реального позиціонування чи приналежності.

Поява нових фінансових продуктів і послуг може призвести до зростання ризиків для учасників ринку, які можуть не розуміти їх особливостей та потенційних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №9. С. 59-65.
2. Дроботя Я. А., Бражник Л. В., Дорошенко О. О. Диджиталізовані інновації банківського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. №23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/157/151>.
3. Про впровадження СупТех (SupTech) та РегТех (RegTech). URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/suptech-regtech#>.
4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku-kurs-na-staliy-rozvitok-innovatsiy-keshles-ta-finansovu-gramotnist>
5. Vartsaba V., Zaslavska O. FinTech industry in Ukraine: problems and prospects for the implementation of innovative solutions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. No. 4. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/856/908>.

НАПРЯМИ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ АВІАТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Петченко М.В., к.е.н., доцент
Національний авіаційний університет

Авіаційна галузь у всьому світі переживає значні трансформації, обумовлені глобалізаційними процесами та макроекономічними тенденціями. Технології, які використовуються в авіатранспортному секторі швидко морально старіють та стають невідповідними викликам ринку. При цьому атрибутами сучасної конкурентоспроможності є інноваційність компанії, ефективне використання наявних ресурсів та здатність гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Через це

підприємства авіатранспортного сектора змушені знаходитися у постійному пошуку інноваційних рішень для підтримки конкурентоспроможності.

Виклики сучасності актуалізували такі напрями фінансування інноваційних екосистем авіатранспортних компаній:

екологічні та соціальні інновації, які є атрибутом парадигми сталого розвитку. Конкретизація таких напрямів полягає у інноваційних програмах зменшення викидів вуглекислого газу, удосконалення

практики соціальної роботи. Авіакомпанії, а також аеропорти, виробники авіаційного палива та підприємства авіабудування інвестують в більш екологічні технології, такі як економічні літаки, відновлювані джерела енергії, компенсація викидів вуглецю та управління відходами;

цифровізація авіатранспортних підприємств, що обумовлено необхідністю підвищення операційної ефективності, поглиблення взаємодії з клієнтами. Зокрема, під час пандемії COVID-19 впровадження інноваційних цифрових рішень отримало поширення, зокрема у практику імплементовано безконтактну реєстрацію на рейси, біометричну посадку, електронну комерцію та аналітику даних. Ці інновації вимагають значних капітальних витрат та інвестицій у дослідження та розробки (перший щабель інноваційної екосистеми), але під час реалізації інновацій на останньому щаблі економічний ефект полягає у можливості отримання більшого прибутку та конкурентних переваг. Крім того, цифрові інновації привертають інтерес венчурних капіталістів, приватних інвестиційних компаній і стратегічних партнерів, які шукають нові шляхи виходу на авіаційний ринок;

інновації у диверсифікації та диференціації продуктів та послуг авіатранспортної галузі, мотивована необхідністю адаптуватися до мінливих уподобань клієнтів і ринкових умов. Прояв диференціації

продуктів та послуг знаходить відображення у зручності, комфорті і безпеці перельотів, цінових пропозиціях, екологічності. Ці стратегії вимагають ретельного дослідження ринку, розробки продукту та маркетингових інвестицій (також фінансування першого щабля інноваційної екосистеми).

Отже, значний обсяг фінансування в межах інноваційної екосистеми авіатранспортних підприємств не може бути реалізований виключно її акторами та потребує диференціації учасників інноваційного екотопу. Зокрема, до таких учасників можна віднести:

учасників інноваційної екосистеми та їх консолідовані власні фінансові ресурси, які сформовані через реінвестування прибутку від існуючих проєктів;

уряди країн із застосуванням механізму надання державних грантів та укладання контрактів на інноваційні проєкти. Крім того, державні програми можуть містити податкові пільги на дослідження та розробки, тому раціонально співпрацювати із ініціаторами законодавчих змін у цьому напрямі. Ще одним інструментом участі держави у фінансуванні інноваційної екосистеми є державно-приватне партнерство;

приватних інвесторів, венчурних капіталістів або бізнес-ангелів, які зацікавлені в інноваціях авіатранспортних компаній;

краудфандингові платформи, такі як Kickstarter або Indiegogo;

банківські установи та їх позики

й кредитні лінії в якості традиційних варіантів фінансування. Разом з тим, проблемним питанням в даному випадку фінансування може бути застава та високі відсоткові ставки;

громадські організації та міжнародні фінансові компанії організовують грантові програми та конкурси інновацій, що дозволяє отримати фінансову допомогу на реалізацію інноваційних ініціатив. Зокрема, університети та наукові установи, фінансування яких переважно обмежено, можуть проявляти активність у залученні дослідницьких грантів;

краудсорсингові платформи; стратегічні альянси (горизонтальне об'єднання

авіатранспортних компаній) в межах інноваційної екосистеми дозволяє консолідувати капітал учасників для інноваційних проєктів, які у майбутньому принеситимуть їм економічний ефект;

благодійні організації та фонди надають гранти та підтримку досліджень та інновацій, зокрема в сферах, пов'язаних із дослідженням екологічності авіаперевезень.

Таким чином, фінансування інноваційних екосистем авіатранспортних підприємств доволі широке як за напрямками, так і за джерелами, що дозволяє обґрунтувати велику роль та значення учасників інноваційного екотопу.

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА ТЕМПИ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ, ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ

*Тельнова Г.В., д.е.н., доцент
Національний авіаційний університет*

Відомо, що параметри соціального захисту та забезпечення є детермінантами економічного розвитку країн: вони можуть сприяти покращенню рівня якості життя та прискоренню темпів економічного росту через підвищення платоспроможного попиту, а можуть

бути перешкодою розвиткових процесів. Разом з тим, низький рівень соціальних стандартів спостерігається, переважно, у країнах з високою дефіцитністю бюджету, тобто таким чином уряди країн намагаються обмежити бюджетні видатки та скоротити дефіцит.

Ретроспективні дані для моделювання впливу розміру соціальних стандартів на ВВП та бюджетні показники України

Рік	Незалежні змінні			Залежні змінні		
	Прожитковий мінімум, грн./міс. (X1)	Мінімальна заробітна плата, грн./міс. (X2)	Мінімальна пенсія, грн./міс. (X3)	Доходи Зведеного бюджету, млн. грн. (Y1)	Видатки Зведеного бюджету, млн. грн. (Y2)	ВВП, млн. грн. (Y3)
2000	270,00	104,00	24,90	49117,90	48251,20	176128,00
2001	311,00	118,00	33,12	54934,60	55413,70	211175,00
2002	342,00	152,50	54,11	61954,30	60489,60	234138,00
2003	342,00	185,00	48,65	75285,80	75430,10	277355,00
2004	362,00	215,67	74,54	91529,41	101415,50	357544,00
2005	423,00	300,33	332,00	134183,20	141698,80	457325,00
2006	463,75	364,58	357,92	171811,50	175284,30	565018,00
2007	516,33	430,00	403,75	219936,50	226054,40	751106,00
2008	607,50	532,50	514,58	297893,00	309203,70	990819,00
2009	638,50	643,17	548,83	272967,00	307399,43	947042,00
2010	843,17	888,25	709,17	314506,30	377842,80	1079346,00
2011	914,08	963,08	766,83	398553,60	416853,60	1299991,00
2012	1042,42	1098,08	822,00	445525,30	492454,70	1404669,00
2013	1113,67	1152,92	898,58	442788,70	505843,80	1465198,00
2014	1176,00	1218,00	894,00	456067,30	523125,70	1586915,00
2015	1227,33	1271,33	949,00	652031,00	679871,40	1988544,00
2016	1388,08	1438,50	1121,08	782748,50	835589,80	2385367,00
2017	1603,67	3200,00	1325,33	1016788,30	1056759,90	2981227,00
2018	1744,83	3723,00	1409,17	1184278,10	1250173,60	3560302,00
2019	1902,08	4173,00	1536,67	1289779,80	1370113,00	3977198,00
2020	2078,42	4815,33	1679,75	1376661,60	1595289,70	4222026,00
2021	2249,75	6041,67	1769,00	1662242,70	1844377,70	5450849,00
2022	2457,25	6550,00	1934,00	2196273,30	3043499,10	5239114,00
2023	2589,00	6700,00	2093,00	3104306,60	4440940,20	5761508,74

*Сформовано за даними Міністерства фінансів України [1]

Позитивний зв'язок фінансування соціального захисту та забезпечення та темпів економічного росту констатується у таких проявах: соціальні стандарти визначають обсяги споживання та сукупний попит; зростання фінансування соціальних стандартів скорочує потребу у субсидіях населенню.

Потенційними негативними аспектами розширення фінансування соціальних програм є збільшення видатків бюджету, яке призводить до розбалансування бюджету, а відповідно, й до макроекономічної

нестабільності та обмеження припливу інвестицій.

Дихотомія екстерналій зростання фінансування соціального захисту та забезпечення потребує застосування елементів розвідувального аналізу статистичних даних, що дозволяють встановити напрями та межі впливу розміру соціальних стандартів (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія) на обсяги доходів, видатків бюджету та на ВВП України.

Сформовані ретроспективні дані (середньомісячний розмір соціальних

стандартів розрахований як середня зважена за рік) для аналізу наведено у табл. 1.

$$Y1 = -69442,14 + 349,44X1 + 185,50X2 - 26,89X3, R^2 = 0,981399138; \quad (1)$$

$$Y2 = -82874,49 + 421,02X1 + 275,51X2 - 198,69X3, R^2 = 0,93830291; \quad (2)$$

$$Y3 = -112351,78 + 875,33X1 + 439,09X2 - 318,06X3, R^2 = 0,990843787. \quad (3)$$

Отримані рівняння характеризуються високими показниками коефіцієнту множинної детермінації, тобто можуть застосовуватися для розвідувального аналізу.

Характеризуючи вплив розміру соціальних стандартів на доходи та видатки бюджету України, можна констатувати, що збільшення прожиткового мінімуму ($X1$) та мінімальної заробітної плати ($X2$) мають прямий вплив на результуючі показники. Проте, зростання доходів бюджету України при однакових обсягах зростання $X1$ та $X2$ відбувається у менших пропорціях, ніж зростання видатків (параметри рівняння 1 та рівняння 2 при $X1$ та $X2$), отже може призводити до поглиблення дефіциту бюджету України у поточному періоді.

Розмір мінімальної пенсії при цьому має зворотній вплив як на бюджетні доходи, так і на бюджетні

В результаті кореляційно-регресійного моделювання отримано наступні рівняння регресії:

видатки. Але скорочення бюджетних видатків (наприклад, внаслідок зменшення обсягу субсидій пенсіонерам) на одиницю збільшення розміру мінімальної пенсії виявляється значно вищим, ніж зменшення доходів, тобто можна передбачити, що збільшення мінімальної пенсії позитивно позначиться на стані бюджету України та потенційно уможливить скорочення дефіциту бюджету.

Вплив розміру наведених соціальних стандартів на обсяг ВВП України ($Y3$) виявляється позитивним, що підтверджує необхідність врегулювання соціальної політики у часи кризових явищ, воєнного стану зокрема. Особлива увага економістів має бути приділена механізмам, які дозволяють оптимізувати соціальні стандарти з огляду на максимізацію ВВП та мінімізацію дефіциту бюджету за певних обставин.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Чайковський Я.І., к.е.н., доцент,

Західноукраїнський національний університет

За три роки загальна вартість кредитів фізичним особам зросла на 17006 млн грн, або на 58%. Протягом цього періоду спостерігалася тенденція

до зниження темпів зростання вартості цього сегмента. У 2020 році вартість сегменту зросла на 9538 млн грн або майже на 33%, у 2021 - на 7468 млн грн або на 19%. Це може означати насиченість ринку цими банківськими продуктами і перехід сегмента кредитного ринку в стадію зрілості,

коли кредитування буде здійснюватися на приблизно одному рівні із незначними змінами. [1, с. 59].

Це також може призвести до значних змін у структурі кредитного портфеля фінансової установи, що підтверджується аналізом даних табл. 1 [1, с. 59].

Таблиця 1

Дослідження структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за період 2019-2021 років, у відсотках [2]

Показники	2019	2020	Відмінність	2021	Відмінність
Корпоративні позики	7.8	8.3	0.5	9,2	0.9
Позики, видані домашнім господарствам	84.0	82.9	-1.1	81,3	-1.6
Позики, видані підприємствам малого і середнього бізнесу	8.2	8.8	0.6	9,5	0.7
Загальна кількість кредитів (крім резервів і позик, виданих особам, пов'язаних із колишніми власниками)	100.0	100.0	0.0	100.0	0.0

З табл. 1 видно, що протягом трьох років частка кредитів, наданих фізичним особам, зменшилася з 84,0% до 81,3%, що становить зменшення на 2,7% [1, с. 60].

У поточний момент асортимент кредитних продуктів для фізичних осіб включає дев'ять видів позик [1, с. 60; 2]:

- Універсальна кредитна карта Visa & MasterCard.
- Послуга розбиття платежу на частини.
- Миттєва програма розстрочки.

- Кредит на миттєві потреби.
- Фінансова послуга лізингу для придбання автомобіля в розстрочку.
- Позика на житло.
- Іпотечне кредитування за вигідною ставкою 10%.
- Позика, забезпечена депозитом.
- Позика, забезпечена заставою нерухомості.

Таблиця 2 відображає розподіл кредитного портфеля АТ КБ "ПриватБанк" серед фізичних осіб за різними кредитними продуктами [1, с. 60].

Таблиця 2

Динаміка структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» для фізичних осіб протягом 2019-2021 років, в мільйонах гривень [2]

Показники	2019	2020	Відмінність		2021	Відмінність	
			Млн. грн.	%		Млн. грн.	%
Кредитні платіжні картки	23717	32431	8714	36,7	38822	6391	19,7
Позика на житло	2075	1619	-456	-22,0	2297	678	41,9
Кредити фізичним особам	3092	3908	816	26,4	3892	-16	-0,4
Автокредити	6	2	-4	-66,7	1	-1	-50,0
Інші позики	39	45	6	15,4	37	-8	-17,8
Лізинг	181	643	462	255,2	1067	424	65,9
Разом	29110	38648	9538	32,8	46116	7468	19,3

Дані в таблиці 2 показують, що збільшення вартості сегменту «фізичні особи» в кредитному портфелі банку відбулося за рахунок зростання обсягів кредитних операцій, проведених за допомогою кредитних карток, зокрема «Універсальної» платіжної картки. Протягом трьох років вартість кредитних операцій за цим видом кредитного інструменту зросла з 23,717 млн грн до 38,822 млн грн, що становить збільшення на 15,105 млн грн або майже 64%. Це спричинило зростання загальної вартості кредитів, наданих фізичним особам, на 89% (15,105 млн грн із загальної суми зростання в 17,006 млн грн по всьому сегменту) [1, с. 60].

Протягом 2019-2021 років структура продуктів у цьому сегменті майже не змінювалася. Карткові продукти займають найбільшу частку - у середньому 83%, споживчі кредити складають приблизно 9,0 %, а іпотечні кредити - близько 5%. Останнім часом спостерігається зростання відсотка фінансового лізингу - за три роки він збільшився з 0,6 % до 2,0 %. Решта 1% припадає на інші кредитні продукти, зокрема, кредити на автомобілі.

Карткові продукти є популярними серед населення завдяки своїй простоті та доступності. Споживчі кредити також є популярними через низькі доходи українців, які не завжди можуть власними коштами придбати дорогі товари, такі як побутова техніка та меблі. Нестабільність національної валюти та інфляційні процеси ускладнюють процес збереження коштів для цільових покупок. Кредити дозволяють придбати ці товари за сталою ціною або відразу, сплачуючи їх вартість поступово. Український досвід показує, що через нестабільність валютного курсу іноді вигідніше придбати необхідні товари в кредит, ніж відкладати їхню покупку за власні кошти.

Щодо корпоративного сектору, в кредитному портфелі банку він розділяється на два сегменти – підприємства малого і середнього бізнесу та корпоративний бізнес (юридичні особи). Згідно зі стратегією розвитку банку, що була проаналізована вище, пріоритет у кредитній діяльності надається сегменту МСБ. Це підтверджується постійним зростанням вартості цього сегменту в кредитному портфелі

банку, який збільшився з 2838 млн. грн. до 5392 млн. грн. за роки, що пройшли, або загалом на 2554 млн. грн., що практично вдвічі [1, с. 61].

Не дивлячись на надання пріоритету малому та середньому бізнесу, їх питома вага майже не відрізняється від частки сегменту інших юридичних осіб, що становить приблизно 9,5% кожен у 2021 році (див. таблиця 1). Динаміка зростання вартості кредитів інших юридичних осіб практично однакова: за три роки вартість зросла на 2515 млн грн або на 93% (з 2699 млн грн до 5214 млн грн). Таким чином, згідно зі стратегією розвитку банку, ці сегменти сьогодні є більш перспективними, оскільки економіка країни може розвиватися лише за активного розвитку МСБ, які потребують певних фінансових ресурсів. Проте ці ресурси в основному дефіцитні, спричиняючи дефіцит у цьому сегменті бізнесу. Великі комерційні банки України обережно кредитують цей сегмент, оскільки він найбільш вразливий до негативних

зовнішніх факторів, а поточна економічна та політична ситуація в державі характеризується нестабільністю і військовою агресією.

У зв'язку з погіршенням економічної ситуації та військовою агресією, економічна і політична нестабільність стала суттєвим викликом для АТ КБ «ПриватБанк». Аналіз показав значний зріст прострочених кредитів та збільшення кредитного ризику протягом останніх трьох років. Для зменшення цих ризиків банк вживає різноманітних стратегій, таких як обмеження кредитування корпоративних клієнтів, валютне кредитування, надання кредитів значного розміру, посилення вимог до забезпечення кредитів та впровадження інших заходів [3].

Менеджменту АТ КБ «ПриватБанк» варто розглянути перегляд структури кредитного портфеля для забезпечення вчасного погашення позик та підвищення ефективності кредитних операцій банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Zharikova O.B., Verbovenko I. Formation of a quality credit portfolio of ukrainian banks: state and structure of the credit portfolio of Privatbank jsc by different sectors of the economy. *Economics and business management*. 2022. Vol. 13, №4. P. 54-70. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/16816/pdf>. (дата звернення: 25.03.2024).
2. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>. (дата звернення: 26.03.2024).
3. Зінченко О. А., Бондаренко Л. А. Приватбанк на кредитному ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7248>. (дата звернення: 27.03.2024).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Чайковський Є.Я.,

аспірант, факультет фінансів та обліку ЗУНУ

Науковий керівник – Дзюблюк О.В.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія

Західноукраїнський національний університет

Стійкість розвитку економіки в державі значною мірою визначається станом національних валютних відносин, що в свою чергу, залежить від валютної політики країни. Валютна політика є ключовим інструментом у регулюванні зовнішньоекономічних відносин і має велике значення для забезпечення реалізації стратегії зростання економіки та розбудови ефективного ринкового механізму в Україні [4, с. 144].

Валютна політика взаємодіє з грошово-кредитними і трансформаційними процесами в економіках різноманітних держав. Більшість держав Східної Європи, включаючи Україну, перебували на етапі трансформаційних змін у стані стагфляції. Це змусило центральні банки встановити фіксований обмінний курс для стримування темпів інфляції. З покращенням фінансових ринків, відбувається поступове оздоровлення, що сприяє лібералізації валютного курсу та розвитку операцій на валютному ринку як повноцінного інструменту грошово-кредитного регулювання [5, с. 177].

Держави Східної і Центральної Європи застосовували різні стратегії валютної та грошово-кредитної політики для стабілізації своєї економіки. Однак, у проведенні валютної і монетарної політик можна

виокремити 3 головні стадії, кожна з яких має свої знаки [4, с. 145].

Період стабілізації (1990–1994 роки) розпочався з процесу реформування економік у 1989 році. В цей період спостерігалось швидке зростання маси грошей, що спричинило зростання темпів інфляції (в Чехії та Угорщині – на 25 %, а в середньому на 300 %). Це було наслідком лібералізації цін та торгівлі, значної девальвації національних валют і незбалансованості фіскальної політики. Крім того, цей період характеризувався значним зниженням обсягів виробництва практично в усіх країнах Східної і Центральної Європи [6, с. 244].

У подібних умовах більшість держав вважала, що запровадження режиму фіксованих валютних курсів буде надійним засобом для стабілізації монетарної політики. Це дозволило б знизити темпи інфляції та скоротити витрати, потрібні для її боротьби. Крім того, фіксація валютних курсів сприяла подоланню проблем, пов'язаних з недостатнім розвитком валютних ринків і відсутністю досвіду управління в центральних банківських установах.

У проміжний період (1995–2000 роки) спостерігалось відновлення темпів економічного зростання та зниження темпів інфляції. В зв'язку з

цим держави Східної і Центральної Європи розпочали використовувати більш гнучкі режими валютних курсів. Це сприяло значному зростанню обсягів іноземного капіталу, що надходило до цих держав [4, с. 146].

У підготовчий період, починаючи з 2001 року, зміна валютних режимів спрямована на виконання усіх вимог для вступу в Європейський грошово-кредитний союз. Для цього державам потрібно вступити до програми «Механізму валютних курсів» II, метою якої є поступовий перехід до спільної валюти завдяки більшій стабільності курсу національних валют щодо євро. Зокрема, коливання валютного курсу національної валюти країни повинні відбуватися в певному діапазоні ± 15 [7, с. 26].

Під час аналізу періодів впровадження валютної політики у країнах Східної і Центральної Європи слід враховувати, що динаміка валютного курсу була також під впливом соціально-економічного стану цих держав, процесом реформування та цілями грошово-кредитної політики, які вони приймали [4 с. 146].

Чехословаччина розпочала реформи в період фінансової стабільності, завдяки значним обсягам валютних резервів. Для забезпечення стабільності національної валюти на початку 90-х років XX століття вона встановила режим фіксованого валютного курсу крони. Навіть після поділу Чехословаччини Чехія та Словаччина продовжували дотримуватися жорсткого курсу та рестрикційної політики, що забезпечило стабільність курсу крони. У Чехії коливання валютного курсу становили 1,5–2 %, а в Словаччині – 3–

4 %. Валютні інтервенції виявилися важливим інструментом стабілізації валютного курсу. Наприклад, у Чехії у 1993 році вони використовувались для зменшення тиску іноземного капіталу на валютний ринок, пов'язаного з процесом приватизації. Навіть при значному тиску на грошовий ринок внаслідок бюджетного та кредитного пом'якшення в Словаччині вдалося забезпечити стабільність національної валюти [5 с. 177].

Поступове підвищення реального ефективного валютного курсу чеської крони призвело до наступних наслідків [4, с. 146-147]:

- Зростання питомої ваги високотехнологічних товарів у структурі експорту, що сприяло розвитку зовнішньої торгівлі та зміцненню національної валюти.

- Зростання вартості товари внаслідок збільшення національного доходу.

- Зміцнення впливу зовнішнього капіталу на стабільність національної валюти.

В кінці 1997 року Чехія перейшла до режиму таргетування інфляції, де центральний банк зобов'язувався використовувати інструменти монетарної політики з метою досягнення річного значення інфляції у межах 3,5–5,5% до кінця 2000 року. На початку 2002 року курс крони швидко зміцнився. Хоча ревальвований курс чеської валюти мав негативний вплив на торговельні операції, він стимулював рух капіталу [8, с. 48].

Румунія почала реформування у складних умовах незбалансованості товарного і грошового ринків, а також політичної нестабільності. Протягом тривалого періоду в країні спостерігалось постійне зростання

внутрішніх цін, які перевищували показники інших країн Європи, що в значній мірі було наслідком непослідовної монетарної політики. Однією з особливостей валютної політики було введення у 1991 році режиму подвійного валютного курсу. За цим режимом курс для імпортерів був занижений (35 леїв за долар), а для інших операцій застосовувався курс, що визначався на валютних аукціонах (300 леїв за долар). Така різниця між курсами призвела до зростання розбалансованості грошового ринку. Відмова від політики подвійного курсу та уніфікація його на рівні 180 леїв за долар призвели до зменшення валютних резервів і переміщення операцій з валютою у тінь. Стабілізація грошового ринку розпочалася разом із відновленням роботи валютного [5, с. 177].

Грошово-кредитний режим Словенії класифікується як режим монетарного таргетування, що передбачає боротьбу з інфляцією через таргетування пропозиції грошової маси. Цей підхід виявився досить успішним, і великою мірою це було завдяки збалансованості Державного бюджету. У 1997 році Банк Словенії встановив цільовий рівень зростання агрегату М3. Крім того, був встановлений довгостроковий таргет інфляції, що означав, що середньорічний рівень інфляції не повинен був перевищувати 3–4%. Для досягнення цих цілей уряд Словенії активно використовує зміну державних цін та акцизних податків. [4, с. 147].

Монетарна політика Банку Словенії ґрунтується на двох основних принципах. По-перше, це моніторинг грошової маси в обігу, зокрема

агрегату М3, та індикаторів, які впливають на її динаміку, таких як ліквідність банківської системи, зміни короткострокових процентних ставок, обсяг трансакційних грошей та подібних активів, а також активність комерційних банків у наданні кредитів. По-друге, це моніторинг економічних показників, таких як платіжний баланс, зовнішні процентні ставки, обмінний курс валют, рівень заробітної плати та заходи уряду щодо контролю цін [8, с. 51–52].

У Польщі на етапі реформ введено режим фіксованого валютного курсу, спочатку відносно долара США, а потім відносно "кошика" з п'яти провідних валют, це було зроблено для стримування інфляції. Проте в травні 1995 року цей режим був змінений на "валютний коридор", діапазон коливань якого поступово розширювався від $\pm 7\%$ до $\pm 15\%$. Починаючи з квітня 2000 року, у результаті введення вільного плавання валютного курсу, на курс польського злотого почали впливати ринкові фактори. У середині 1990-х років Національний банк Польщі активно використовував курсову політику для боротьби з інфляцією. Зміцнення курсу злотого у 2000–2001 роках стало результатом значних надходжень від приватизації, послідовної рестрикційної монетарної політики уряду Польщі та збільшення іноземних інвестицій [5, с. 178].

У липні 2002 року в Польщі був ухвалений новий Закон "Про іноземну валюту", який регулював валютно-обмінні операції. Цей закон скасував обмеження на рух коштів між Польщею та країнами Європейського Союзу. Одночасно він встановив певні обмеження щодо руху коштів з країн-

нерезидентів ЄС. Щоб зняти обмеження на обмін валюти, необхідно отримати валютні дозволи, які можуть бути загальними або приватними. Загальні дозволи видає Міністерство фінансів, а приватні - Національний банк Польщі.

На основі світового досвіду можна виділити три основні режими монетарної політики, які застосовувалися різними країнами для досягнення певних цілей. Ці режими включають таргетування обмінного курсу, таргетування грошових агрегатів та інфляційне таргетування [4, с. 149].

Дієвість режиму таргетування валютного курсу у державах з перехідною економікою обумовлена швидкою доларизацією економіки на початковому етапі реформ. Ця політика контролю за валютним курсом є оптимальним вибором для країни, оскільки грає ключову роль у стримуванні інфляції, допомагаючи пом'якшити інфляційні ефекти девальвації національної валюти. Фіксований курс також сприяє

макроекономічній стабілізації. Проте досвід країн Європи показує, що цей режим приносить позитивні результати в середньостроковому періоді (3–5 років). Незважаючи на досягнення певного рівня макроекономічної стабілізації, така політика може провокувати інфляцію. Отже, необхідно поступово відмовлятися від жорсткого контролю за обмінним курсом і переходити до більш гнучкої курсової політики [4, с. 150].

У впровадженні системи плаваючого валютного курсу в нашій державі можна розпочати з обмеження участі Національного банку на валютному ринку або встановлення валютного коридору чи цільових зон. Це передбачає, що держава відмовляється від ролі якоря для утримання номінального курсу, а зосереджується на інфляційному таргетуванні. Однак в Україні існують обмеження для впровадження політики інфляційного таргетування з ряду причин.

Список використаних джерел:

4. Сороківська З. Зарубіжний досвід реалізації валютної політики в контексті забезпечення макроекономічної стабільності. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2013. Випуск 18. С. 144-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2013_18_19. (дата звернення: 26.03.2024).
5. Гончарук І. В., Мацько О. М., Шпаргало Г. Є. Досвід валютно-курсого регулювання в трансформаційних економіках. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2010. Вип. 33. С. 176–180.
6. Біленко Ю. І., Білоган О. І. Валютна політика та її вплив на ефективність функціонування економіки в країнах ЦСЄ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 682. С. 243–252.
7. Дідич З. Режими валютних курсів країн Центральної та Східної Європи. *Схід*. 2011. № 4(111). С. 24–27.
8. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки : монографія. Суми : ТЗОВ «КВК «Ділові перспективи», ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 336 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МАКРОСЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Романуша Ю.В., к.е.н.

*Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
Української інженерно-педагогічної академії*

Результативність та ефективність фінансово-економічної діяльності промислових підприємств має стратегічне значення у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку України, оскільки частка обсягів реалізації промислової продукції становить 53,7 % у структурі ВВП 2022 року [1].

За останні 15 років структура та гнучкість вітчизняного виробництва зазнали суттєвих змін, які були викликані значним впливом чинників зовнішнього середовища, що обумовило необхідність адаптації до них та вихід на новий етап функціонування або розвитку. Спираючись на засади теорії самоорганізації систем, у становленні економіки України можна виокремити як мінімум три точки біфуркації: 1) фінансово-економічна криза 2008-2009 рр.; 2) 2014 рік: економічна криза, військовий конфлікт на Сході України та анексія Криму; 3) повномасштабне військове російське вторгнення в Україну.

Виходячи з основних положень системного підходу, підприємство, як система, будучи складовим елементом системи більш високого рівня, зокрема, промисловості, - демонструє ступень адаптації до умов, що склалися, та є у кінцевому рахунку одним з центрів формування рівня ВВП. Отже, разом з тим, науковий інтерес викликає відстеження у динаміці рівнів зміни

показників фінансово-економічної діяльності промислових підприємств у найбільш важкі для нашої держави роки, що обумовило проведення дослідження за 2008-2022 рр.

Враховуючи наукові напрацювання за напрямом дослідження, за основу обрано теоретичні засади системного та ситуаційного підходів до вивчення економічних явищ. Так, розглядаючи промисловість як складову систему формування ВВП України, запропоновано визнавати показники результативності та ефективності її фінансово-економічної діяльності як важелі забезпечення зростання обсягів національного виробництва.

Обираючи методичний інструментарій для вирішення поставленої проблеми дослідження – обрано методикку інтегральної оцінки потенціалу багатомірного динамічного об'єкту, основою застосування якої є представлення об'єкту дослідження у вигляді системи та складових її підсистем. З цією метою запропоновано результативність та ефективність фінансово-економічного управління промисловими підприємствами проводити на підставі значень інтегрального показника комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств, структуру якого представлено на рис. 1.

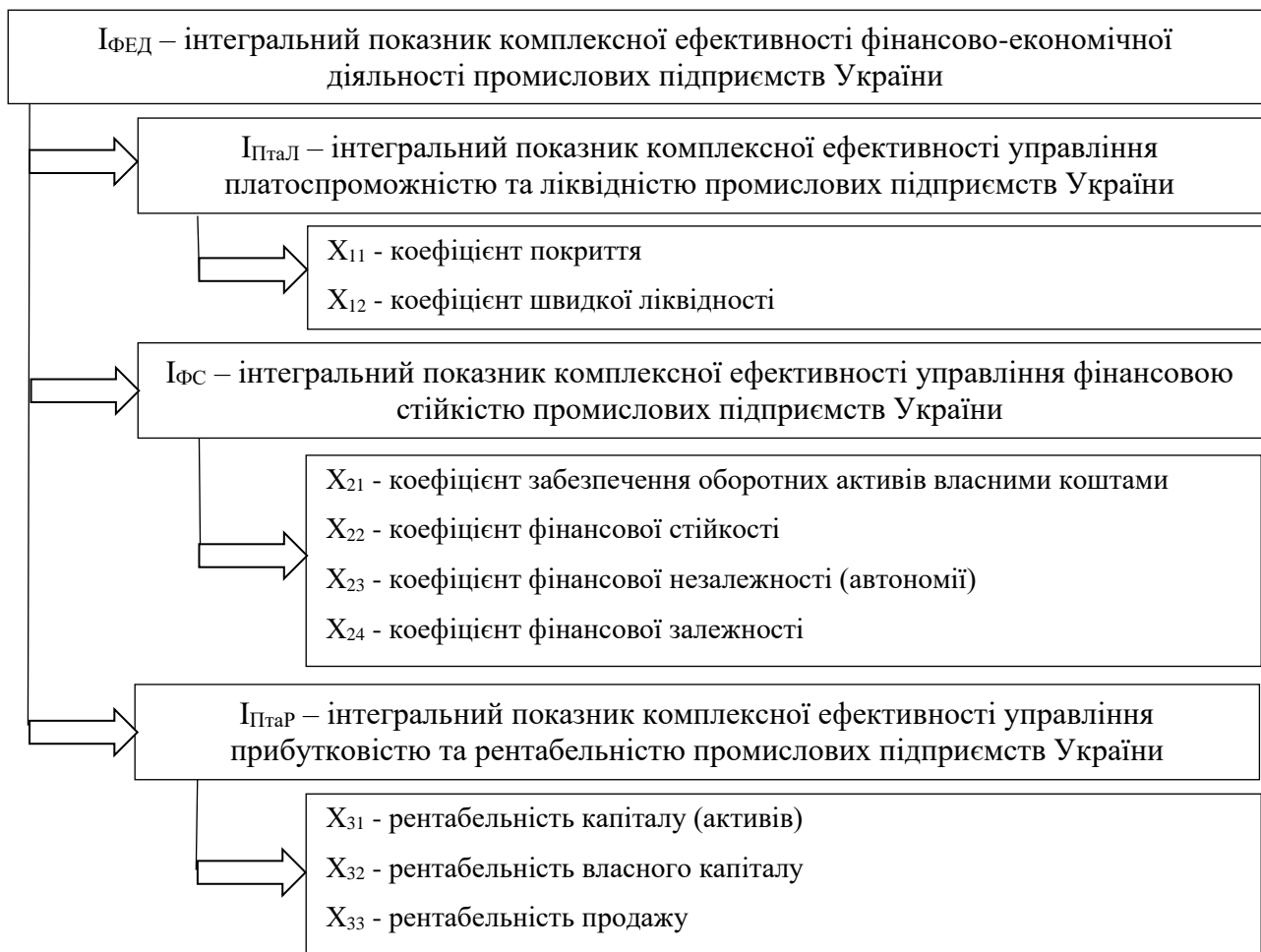

Рис. 1. Структура інтегрального показника комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств*

*Складено автором самостійно

Алгоритм обчислення інтегрального показника комплексної запропонованого інтегрального показника детально викладено у попередніх дослідженнях [2, С. 104-105], практичне застосування якого дозволило обчислити рівні як інтегрального показника комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств України, так і утворюючих його інтегральних показників, результати чого наведено у табл. 1. та рис. 2.

Таблиця 1

Рівень інтегральних показників комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств України за 2008-2022 рр., %

	Роки														
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
$I_{ФЕД}$	50,1	35,5	41,9	45,3	46,1	50,6	33,6	9,3	34,5	36,2	39,2	36,4	33,4	46,7	35,4
$I_{ПтаЛ}$	44,7	17,0	39,2	42,5	43,5	46,5	29,5	1,2	33,5	32,3	35,6	32,2	31,3	39,9	41,1
$I_{ФС}$	73,5	125,0	64,5	64,2	73,1	96,7	85,8	52,2	48,5	47,2	48,3	49,2	52,4	48,7	46,1
$I_{ПтаР}$	44,9	2,2	21,6	31,9	17,7	0,7	-26,0	-11,6	17,5	41,9	46,1	41,3	14,8	84,8	-17,0

*Складено автором самостійно

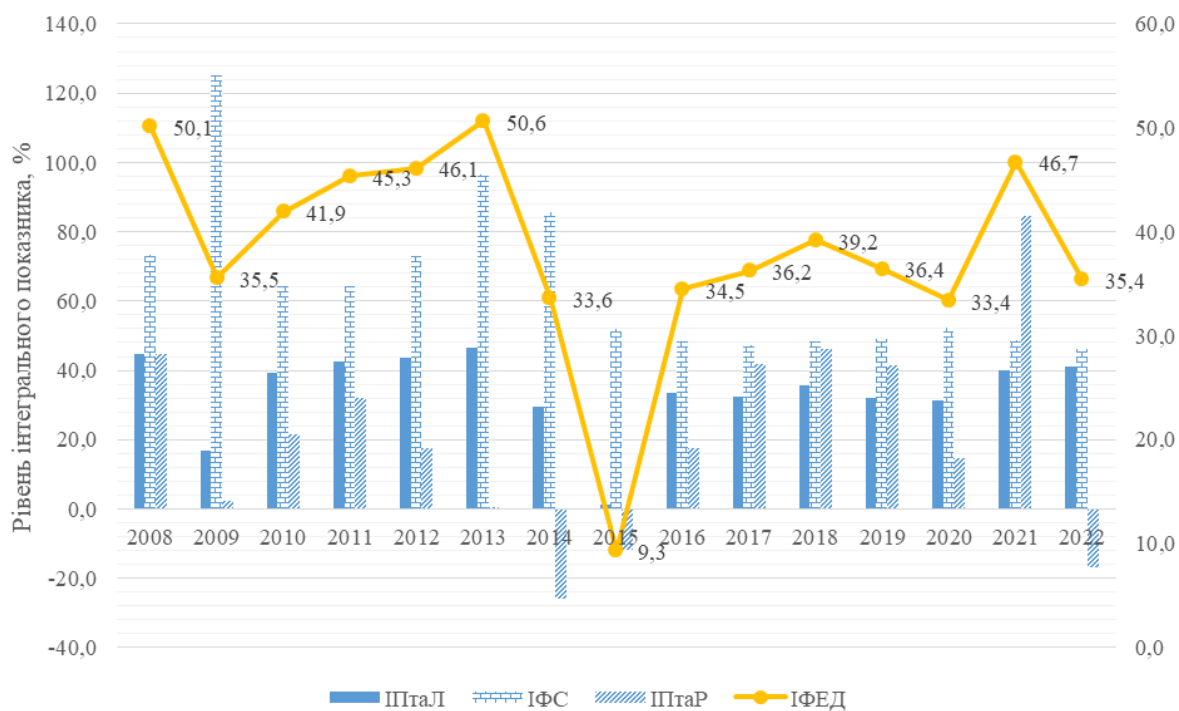

Рис. 2. Динаміка зміни рівнів інтегральних показників комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств України за 2008-2022 рр., %*

*Складено автором на основі [1; 2]

Отримані значення рівнів інтегральних показників комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств України демонструє тенденцію зменшення у 2009 році (перша точка біфуркації), у 2014-2015 рр. (друга точка біфуркації) та у 2022 році (третья точка біфуркації). В цілому, найвищий рівень ІФЕД (у відсотках від потенційного значення) відзначено у 2008 році (50,1 %), у 2013 році (50,6 %) та у 2021 році (46,7 %). Рівні інтегральних показників ІІтаЛ, ІФС та ІІтаР також підтверджують суттєвий вплив криз зовнішнього середовища на управління ліквідністю, фінансовою стійкістю, прибутковістю та рентабельністю промислових підприємств, оскільки їх значення суттєво зменшуються у найбільш важкі періоди за останні 15 років.

Результати проведеного кореляційно-регресійного аналізу

залежності індексів промислової продукції (Y) від рівня інтегрального показника комплексної ефективності фінансово-економічної діяльності промислових підприємств України ІФЕД (X) вказують на наявність помітного зв'язку (за шкалою Чеддока), про що свідчить коефіцієнт кореляції $R_{YX}=0,337$. Це підтверджує тезу щодо залежності обсягу виробництва промислової продукції не лише від управління фінансово-економічною діяльністю, а також обумовлюється ефективністю системи менеджменту на підприємствах, тому зв'язок між досліджуваними показниками є помірним а не тісним.

Рівняння парної регресії має вигляд: $Y = 80,122 + 0,407X$.

Подальші перспективи досліджень аналізованого напрямку вбачаються у визначенні релевантних певним умовам моделей управління змінами на підприємствах та

удосконаленні методів антикризового управління.

Список використаних джерел:

1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Яковлева Ю. В. Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами : дис. ...канд. екон. наук: 08.00.04. Краматорськ, 2017. 277 с.

ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ

Колесник О. В. викладач циклової комісії
правових та психологічних дисциплін,
Вінницький фаховий коледж економіки і підприємництва
Західноукраїнського національного університету
Проць А. О., аспірант
Західноукраїнський національний університет,

Різке розширення використання інформаційних технологій та комп'ютеризація всіх сфер суспільного життя безумовно впливають на функціонування фінансової системи країни і призводять до появи нових інструментів регулювання та фінансових інститутів та зумовлює виникнення нових секторів фінансової діяльності. Зростання значення «цифрової економіки» на світовій арені та в Україні зокрема призвело до появи нового виду активу – у формі цифрової валюти. «Криптовалютний ринок переживає значне зростання, адже його капіталізація сягнула 2 трильйонів доларів. Це сталося вперше за майже два роки, і основним фактором цього явища є зростання курсу Bitcoin» [1]. Незважаючи на дискусійність цієї категорії, багато провідних країн світу вже впровадили систему норм, що регулюють

фінансові операції в цифровому просторі та забезпечують збільшення державних надходжень від оподаткування криптовалютних операцій. Однак у нашій країні досі немає чіткого правового статусу для криптовалют та механізму їх оподаткування.

Категорія «криптовалюта» є недостатньо розкритою та вивченою в науковій літературі, тому має багато різноманітних пояснень та тлумачень. Оскільки криптовалюта не перебуває у фізичному вимірі, а функціонує лише в електронній формі і визначається через комп'ютерний код, вона створюється за допомогою технології криптографії, тобто шифрування масивів даних. Таку валюту можна отримати двома шляхами: купівлею або майнингом. З'явлення криптовалют та операцій з ними відкриває для України нове джерело оподаткування.

У Верховній Раді України наразі зареєстровано два законопроекти. Перший – про обіг криптовалюти, в якому визначається, що цифрова валюта є «засобом обміну» і, отже, розглядається як товар. Другий – про стимулювання ринку криптовалют, в якому віртуальна валюта визначається як різновид фінансових активів. Переважна більшість розвинених країн світу вже визначили правовий статус та значення цифрових валют для економіки й розглядають їх переважно як власність або фінансовий актив. «Щодо оподаткування майнінгу та інших операцій з цифровими валютами, основними податками є: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та податок на капітал» [2, с. 154]. Втім, система оподаткування залежить від того, яким саме чином встановлюється правовий статус валюти. Крім того, є невирішеним питання віднесення операцій з криптовалютами до об'єкту оподаткування.

Система оподаткування для майнінгу та інших операцій з цифровими грошима, включає [3]:

- 1 – податок на дохід фізичних осіб;
- 2 – податок на прибуток підприємства;
- 3 – податок на капітал.

Визначені напрями оподаткування операцій залежать від правової форми та виду валюти.

Оскільки загальноприйняте тлумачення «криптовалюти» також розкривається у формі фінансового активу, дохід отриманий від її реалізації для фізичних осіб, підлягає оподаткуванню на загальних

підставах, а дохід для суб'єктів господарської діяльності господарювання податком на приріст капіталу. ПДФО стягується з постачальників товарів та послуг, оплата за які здійснюється цифровими валютами, у фунтах стерлінгів, еквівалентно вартості товарів і послуг у криптовалюті за курсом на момент угоди. Однак дохід, отриманий від майнінгу та подальших операцій з обміну на гроші, не підлягає оподаткуванню ПДВ. У Німеччині криптовалюта офіційно визнана розрахунковою грошовою одиницею і підлягає оподаткуванню податком на приріст капіталу. У Ізраїлі вона також розглядається як фінансовий актив та оподатковується податком на приріст капіталу та ПДВ [4].

Ефективна податкова політика у галузі оподаткування цифрової валюти налагоджена також у Канаді. У законодавстві цієї країни цифрова валюта визначається як майно. За допомогою неї можна оплачувати товари і послуги, і під час угод стягується податок на доходи та податок на приріст капіталу. Також оподатковується майнінг, який здійснюється в комерційних цілях, і заробітна плата, отримана в цифровій валюті. Подібна практика впроваджена в США, де ставка податку залежить від прибутку, тривалості операції та може бути від 15% до 35%, додатково можуть сплачуватися місцеві податки [5].

У законодавстві цих країн передбачено обов'язок ведення обліку всіх операцій з електронною валютою, а в разі відсутності документального підтвердження база оподаткування розраховується з

урахуванням найвищої вартості криптовалюти на день продажу.

Впровадження механізмів на базі правових норм й оподаткування криптовалюти в Україні є першочерговим завданням для дотримання такого основного принципу оподаткування як загальність. Відповідно до Податкового кодексу, будь-який дохід, отриманий на території України, підлягає задекларуванню та оподаткуванню. Вважаємо, що операції з криптовалютою завжди спрямовані на отримання прибутку і можуть розглядатись як підприємницька діяльність. За умови відсутності документального підтвердження проведення таких операцій, база оподаткування розраховується на основі врахування найбільшого значення вартості криптовалюти на момент її реалізації. «Платники податків, які здійснюють операції з цифровою валютою, зокрема біткоїном, повинні включати вартість отриманої валюти в свої річні декларації» [6, с. 96]. Важлив є те, що отримана заробітна плата у формі віртуальної валюти також виступає об'єктом оподаткування (на доходи фізичних осіб та здійснених внесків до фонду соціальне страхування). Аналіз сфери оподаткування валюти в Україні свідчить, про відсутність податкових норми, які б регулювали здійснення діяльності щодо стягнення податків у даній галузі.

Досвід багатьох країн світу є основою для встановлення правил і механізмів оподаткування та визначення правового статусу цифрових грошей, які вже передбачені Податковим кодексом України. Ставки оподаткування

повинні бути конкурентоспроможними та не можуть прирівнюватися до нульового значення, що суперечитиме економічним інтересам країни. Оптимальним значенням у такому випадку буде значення податку у величині 5-10% від бази проведення оподаткування.

За рекомендаціями, база оподаткування має включати дохід, отриманий від операцій з криптовалютою, за відніманням витрат, пов'язаних з цією діяльністю. Доречним буде також встановлення пільгового періоду (до 5 років) для становлення й розвитку даної сфери. Фізичні особи також повинні сплачувати військовий збір у розмірі 1.5%.

Операції з криптовалютою можуть бути об'єктом оподаткування ПДВ лише в разі, якщо вони визнані товаром. Щодо майнінгу, він не підпадає під об'єкт оподаткування ПДВ, оскільки це виробництво, яке не оподатковується. Проте, подальші операції з обміну криптовалюти на товари та послуги, а також відчуження валюти, можуть бути об'єктом оподаткування ПДВ [7, с.438].

Отже, першочерговим завданням податкової системи є розробка та впровадження правових норм та заходів щодо оподаткування операцій з віртуальною валютою з метою розширення бази оподаткування та забезпечення надходження додаткових коштів до державного бюджету. Для цього необхідно визначити правовий статус цифрових грошей, встановити методику обліку операцій з ними та внести зміни в Податковий кодекс України.

Список використаних джерел:

1. Капіталізація крипторинку сягнула 2 трильйони доларів вперше за два роки. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/27/710478> (дата звернення: 16.03.24).
2. Бруханський Р.Ф., Спільник І.В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С.145-156. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>.
3. Загнітко О. Біткоїн: налаштувати не можна забороняти. *Kyiv School of Economics*. 2017. URL: <http://www.kse.org.ua/en/about/kse-news/?newsid=2096>. (дата звернення: 16.03.24).
4. Зозуля Н., Криптовалюта в Україні та світі: регулювання, правовий статус та оподаткування. *Українське право. Аналітика*. 26.11.2018. URL: https://ukrainepravo.com/scientifichthought/legal_analyst/kryptovalyuta-v-ukrayini-ta-sviti-regulyuvannya-pravovyy-status-ta-opodatкування (дата звернення: 17.03.24).
5. Колдовський А., Чернега К. Проблемні аспекти теоретичного осмислення криптовалюти, як явища сучасної інформаційної економіки. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/13905>. (дата звернення: 17.03.24).
6. Костюченко В.М., Малиновська А.М., Мамонова А.В. Передумови запровадження обліку та оподаткування операцій із криптовалютами в Україні. *Modern Economics*. № 6 (2017). С. 94-102.
7. Лук'янов В.С. Зародження ринку криптовалюти в інформаційно-мережевій парадигмі. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 8 (158). С. 436-441.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Збірник матеріалів Всеукраїнської
науково-практичної конференції

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

м. Вінниця, 11-12 квітня 2024 року

ТОМ I
ЧАСТИНА I

Підписано до друку ____ .2024.
Папір офсетний. Формат 60x84.1/16
Гарнітура Times New Roman
Обл. друк. арк. _____
Ум. друк, арк _____
Наклад 300 прим.

Видавництво «Крок». Свідоцтво № 3538 від 30.07.2009 р.
46006, м. Тернопіль, вуя. Гайова, 56
тел. (0352) 248436